

ÁLLAMTUDOMÁNYI

MŰHELYTANULMÁNYOK

2016. évi 2. szám

Jó Állam Jelentés

2015

Nemzeti Közszolgálati Egyetem · National University of Public Service
Budapest

ISSN 2498-5627
www.allamtudomany.hu

A Bevezetés szerzője és a kiadvány szerkesztője: Dr. Kaiser Tamás

A Jó Állam jelentést megalapozó tanulmányok szerzői és a hatásterületi kutatások vezetői:

1. Biztonság és bizalom a kormányzatban: Dr. Kis Norbert
2. Közösségi jóllét: Prof. Dr. Báger Gusztáv
3. Pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség: Prof. Dr. Csath Magdolna
4. Fenntarthatóság: Besenyei Mónika
5. Demokrácia: Dr. Fejes Zsuzsanna
6. Hatékony közigazgatás: Dr. Kádár Krisztián

A kiadvány technikai szerkesztői: Bozsó Gábor és Dr. Orbán Anna

Bevezetés

Az államnak korunk gyorsan változó kihívásaira reagálni tudó, a nemzeti, regionális és globális érdekek versenyében hatékony, a nemzeti érdeket érvényesíteni tudó szervezeti és működési képességekkel kell rendelkeznie. Mindez középpontba állítja a *kormányzás állam-központú megközelítését* és gyakorlatát, amelynek kiindulópontját az állam autonóm mivoltának elfogadása jelenti. Az állam egyedi pozícióban van ahhoz, hogy saját területén a különféle szabályok és normák intézményesítése, valamint központilag irányított szervei révén biztosítsa a társadalom teljes körű koordinációját, a közjavak és közszolgáltatások ellátását, a felelősség és elszámoltatás érvényesülését. A pénzügyi és gazdasági válság, illetve annak kezelése megerősítette azt a paradigmát, hogy a közjó absztrakt normarendszerének érvényesítése érdekében *az államnak kell értékkeremtő és értékvédő szerepet vállalnia* a politikai, gazdasági és társadalmi szférákban. Ez nem jelenti a társadalomtól való elkülönülést, éppen ellenkezőleg: az állam autonómiája széleskörű társadalmi beágyazottság, a társadalom különféle szereplőivel, szervezett érdekcsoportjaival történő párbeszéd, valamint az ebből nyert felhatalmazás alapján és birtokában szolgálja a gazdasági-társadalmi fejlődést.

Ezt a paradigmaváltást fejezi ki a *Jó Állam* fogalma, ami a közjó és a közszolgálati etika normáira támaszkodva szorosan összekapcsolódik a jó kormányzás és a jó közigazgatás fogalmával. Az állam és a kormányzat egyre növekvő felelőssége, valamint az egyre sokrétűbbé váló, egymással gyakran átfedő feladatok ellátásához szükséges integrált megközelítés gyakorlata egyre jelentősebb *kapacitásokat, intézményi és adminisztratív képességeket igényel*, amelyek megteremtése, „karbantartása” és folyamatos fejlesztése a mindennapi kormányzati gyakorlat szerves részének tekinthető. A probléma jelentőségét az is mutatja, hogy számos jelentős nemzetközi szervezet (OECD, ENSZ, Világbank, Világ gazdasági Fórum, IMD) foglalkozik a kormányzás teljesítményének komplex értékelésével, az ehhez szükséges indikátorrendszerek kialakításával, összehasonlításra alkalmas átlagok, trendek, rangsorok készítésével és közzétételével. Az alkalmazott társadalomtudományok rendkívül gazdag szakirodalmából tükröződő elméleti sokszínűség, a mérések és értékelések változatos módszertana egyrészt kifejezésre juttatja a kormányzás értékdilemmáit és értékválasztásait, ám egyúttal olyan vitákat, megismerési és tanulási folyamatokat indít el, amelyek nagymértékben hozzájárulnak a kormányzás „jóságának” és hatékonyságának fejlődéséhez.

A nemzetközi gyakorlatban meghonosodott, és széles körben alkalmazott alapfogalmak közül az *állami kapacitást* magyarázó tényezőnek tekintjük arra vonatkozóan, hogy milyen potenciális képességekkel rendelkezik az állam az általa felvállalt politikák működtetése és végrehajtása érdekében. Ezek mennyiségi változóból a kormányzati kapacitások alakulására lehet következtetéseket levonni. A *kormányzati képesség* fogalma alatt a hatalomgyakorlás instrumentális dimenzióját, más szóval a kormányzáshoz szükséges intézményi, adminisztratív, jogi, pénzügyi, infrastrukturális és védelmi kapacitások cél-eszköz relációban történő alkalmazását, és/vagy fejlesztését értjük. Ezek a kategóriák azonban erősen kontextusfüggők, azaz ténylegesen a kormányzás gyakorlatában nyerik el valódi értelmüket. Éppen ezért az állami kapacitások és kormányzati képességek mérésekor fontos és eldöntendő kérdés, hogy értelmezési kereteit a korlátozottan cselekvőképes, önkorlátozó, avagy ellenkezőleg, az *aktívan fellépő, cselekvőképes állam* felfogása alkotja. Előbbi alkotmányos értelemben a hatalmi ágak egyensúlyára és egymásra irányuló ellenőrzésére vonatkozik, utóbbi a végrehajtó hatalommal rendelkező kormány, továbbá alrendszereinek felelősségét és teljesítményét foglalja magában.

Mindezek alapján a hatékony működés és a fenntartható eredmények biztosítása, valamint az önreflexióra képes államreform érdekében olyan *mérési és értékelési rendszer* kialakítása és folyamatos működtetése válik szükségessé, amely meghatározott hatásterületekre fókuszálva visszacsatolást ad a kormányzati hatékonyság tartalmi elemeiről és változásairól.

A *Nemzeti Közszolgálati Egyetem* kiemelten fontos feladatnak tartja, hogy karai, intézetei, doktori iskolái és kutatóhelyei interdiszciplináris megközelítéssel, objektív, kutatás-alapú tudásbázis kialakításával *hozzájáruljanak a modern állam és a hatékony nemzeti közigazgatás feltételrendszerének és működésének kialakításához*. Az 1602/2014. (XI. 4.) Korm. határozat az „Államreform II.- a bürokráciacsökkentés programja” egyes intézkedéseivel kapcsolatban a Kormány egyetértését fejezte ki a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) államtudományi felsőoktatási intézménnyé történő alakításával. E kiemelt feladat végrehajtására az NKE Szenátusa 114/2014. (X.15.) számú határozatával megalapította az *Államtudományi Intézetet* (ÁTI), mely kutatóműhelyi révén az államtudományok területén végez kutatásokat, a meglévő és az újonnan előállított eredményeket szintetizálja, integrálja. Az *ÁTI szervezeti keretei között működő Jó Állam Kutatóműhely (JÁK)* általános célja, hogy a Jó Állam működése, fejlesztése és folyamatos

reformja érdekében egy autonóm, tudományosan megalapozott mérési, értékelési módszertant és adatbázist hozzon létre, ami sajátos, a magyar állam viszonyaira alkalmazható, ám nemzetközi téren is megismertethető és elfogadtatható. Konkrét célja, hogy a Jó Állam értékeit valóra váltó kormányzati hatékonyság változásait, fejlődését vizsgálja, ennek érdekében pedig módszertanilag és statisztikailag megalapozott indikátorok alapján mérhetővé tegye a kormányzati képességek meghatározott időintervallumban történő változásait. A mutatók azt is kifejezésre juttatják, hogy mely kormányzati képességek tudnak a leghatékonyabban hozzájárulni a kormányzati célok megvalósításához. Mindez azt is jelenti, hogy a JÁK célkitűzései, az általa használt fogalmi keretek és indikátorok értékválasztáson alapulnak, így a korábban említett aktív, cselekvőképes államés kormányzati gyakorlat felfogására épülnek.

A JÁK 2014. január 1-jével kezdte meg működését. Az eltelt másfél esztendő során a műhely szakértői előzetesen kiválasztott, ún. hatásterületek bázisán kidolgozták a mérési módszertant, típusok szerint meghatározták és definiálták a későbbiekben alkalmazni kívánt indikátorokat. Mivel a hazai és nemzetközi szervezetek által kifejlesztett mérési rendszerek rendkívül sokfélék, módszereiket és eredményeiket folyamatos viták övezik, ezért a JÁK tevékenységének első szakaszát az indikátorrendszer kiépítését megalapozó kutatások jellemezték. Eredményei a Nemzeti Közszolgálati Egyetem által szervezett műhelyviták, tudományos konferenciák, valamint „A Jó Állam mérhetősége” című tanulmánykötet keretében kerültek bemutatásra. A kötetben szereplő tanulmányok bemutatják az egyes hatásterületekhez kapcsolódó kutatások szakmai alapvetését és célkitűzéseit, a mérhetőség alapját képező indikátorok kiválasztásának és elemzésének szempontjait. Mindezek alapján került sor a következő szakasz operatív, mérési és értékelési tevékenysége eredményeként a *Jó Állam Jelentés 2015 (továbbiakban: Jelentés)* összeállítására.

A Jelentés nem azzal a céllal készült, hogy megismételje és kövesse a nemzetközi rangsorok normatív szemléletét, és az ezen alapuló versenyelvű, összehasonlító megközelítést. Kiindulópontja szerint a kormányzati teljesítménymérés elválaszthatatlan az adott ország gazdasági-társadalmi helyzetétől, speciális adottságaitól és problémáitól, valamint az ebből következő, vagy ezekre reagáló kormányzati célkitűzésektől. A *Jelentés használati értéke mindenekelőtt az „eredménytábla” (scoreboard)* és a *„kormányzati irányítópult” (government dashboard) módszertani sajátosságainak ötvözéséből fakad.* Másként szólva a Jelentés - szándéka szerint - a *kormányzati döntések támogatásának egyik lehetséges eszköze*, így elsődleges célcsoportját a döntés-előkészítés érintett szereplői, szakmai testületei és műhelyei jelentik. A

kormányzat részéről történő visszacsatolás és a tudományos kutatások egymásra épülése ugyanakkor megteremti a lehetőséget a 2015-től évente megjelenő Jelentés szakmai-módszertani elemeinek folyamatos továbbfejlesztésére, egyes ágazatok, szektorok specifikus területeire irányuló mérések és elemzések megvalósítására.

Az „eredménytábla” funkciót az indikátorokra épülő megközelítés, a mennyiségi, számszerűsíthető adatok kvantitatív szemléletű rendszerezése biztosítja. A kormányzati képességekre lehet következtetni egy-egy általános, de holisztikus indikátor alapján (pl. GDP/fő, halálzási ráta, gyermekhalandóság, úthálózat). Vannak „egydimenziós” mérések is (fiskális politika, jogrendszer és végrehajtás), ám a leggyakoribb megoldást a kapacitások és képességek meghatározott szempontok alapján történő felbontása jelenti. A JÁK által kitűzött célt, a kormányzati képesség hozzáadott értékének különböző hatásterületeken történő megragadását a kutatóműhely által kialakított szakmai állásfoglalás szerint egy hierarchikusan felépített, komplex indikátorrendszer szolgálja legjobban.

Ennek megfelelően a Jó Állam mérésének struktúráját négy, egymásra épülő szint alkotja. Az első (1) *szint a jó állam komplex jelensége.* E legfelső szint alatt kerültek meghatározásra a (2) *hatásterületek.* A hatásterületek a gazdaság, a társadalom és az államigazgatás szempontjából fontos szektorok összekapcsolódását fejezik ki, amelyek egyrészt külön-külön is megragadhatók, másrészt együttesen átfogó, és egyben mérhető képet adnak a Jó Állam működését alapvetően meghatározó kormányzati képességekről. *A JÁK által kialakított indikátorok a kormányzati képességek erősségeit vagy gyengeségeit az alábbi 6 hatásterületen mérik:*

1. Biztonság és bizalom a kormányzatban;
2. Közösségi jóllét;
3. Pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség;
4. Fenntarthatóság;
5. Demokrácia;
6. Hatékony közigazgatás.

A harmadik szintet (3) a dimenziók alkotják. Míg egy-egy hatásterület nagyobb, általános témára vonatkozik, addig a dimenziók révén történik az adott hatásterületen belül a legmarkánsabb, konkrét jelenségek megragadása. Egy dimenzió lehet homogén, azaz a rendszerbe bevont mutatók valójában egy azonos területre vonatkozó különböző mérőszámok, amelyek ennek megfelelően azonos skálán is mérnek. A Jelentés megközelítése ezzel szemben többdimenziós (heterogén), mivel kiindulópontja szerint a kormányzás hatásterületei nem egységesek, ezért további részterületekre bonthatók.

Ezek mérése érdekében a *negyedik (4) szinthez* az egyes dimenziókhoz tartozó *indikátorok tartoznak.* Az összes

társított indikátor együttese alkotja az indikátorrendszert. Az indikátorok csoportokba rendeződve illeszkednek egy-egy részterülethez, amivel együtt jár az a módszertani sokszínűség is, hogy a mutatók többféle, egymással nem összehasonlítható skálán mérnek.

A kiválasztott és definiált indikátorok struktúrája módszertanilag is hierarchikus, más szóval az indikátorrendszer több szintre bomlik. A szakértői vélemények és az elemzett módszertani eljárások, nemzetközi gyakorlatok alapján a Jó Állam jellemzőinek megragadása céljából a felsorolt 6 hatásterület meghatározott dimenzióin *főindikátorok* kerültek meghatározásra. Az indikátorrendszer felépítésének alsó, legszélesebb szintjét a főindikátorokat leíró, és azok kiszámítására is alkalmas *részindikátorok* alkotják. A főindikátor kiemelése a többi indikátor közül azt a célt szolgálja, hogy legyen egy olyan mutató, amely leginkább alkalmas az adott dimenzió rövid jellemzésére. Hasonlóképpen, ha az egész hatásterületről szükséges egy gyors áttekintés, akkor a főindikátorok képviselik a dimenziókat. A főindikátor és a kiegészítő indikátorok viszonya leginkább úgy ragadható meg, hogy a főindikátor első az egyenlők között.

Mindezek alapján a Jelentés struktúráját egy 6x5x5-ös mátrix alkotja: a hat hatásterület mindegyikéhez öt dimenzió, minden egyes dimenzióhoz öt (egy fő és négy rész) indikátor tartozik.

Általánosságban elmondható, hogy a kormányzati teljesítményértékelések által vizsgált rendszer rendkívül bonyolult, sok összefüggés, visszahatás, véletlen tényezők és időbeli eltolódásokkal jelentkező következmények jellemzik. A tudományos megközelítés ennek a rendszernek csak meghatározott részeit és különböző időintervallumait képes a hivatalos statisztikai fogalmaknak és nomenklatúráknak megfelelő „kemény” mutatókkal és módszerekkel azonosítani, leírni és értékelni. A *Jelentés jelenlegi, első kiadása* (a „Jó Állam Jelentés 2015”) még nagyrészt az *aktuálisan rendelkezésre álló „kemény” mutatókra és az azokból képzett idősorokra épül*, de az újabb kiadások során nyilvánvaló és megkerülhetetlen feladat a jelenlegi indikátorkészlet folyamatos, évről évre megvalósuló áttekintése és továbbfejlesztése, a mutatók egységes időkeretben történő értékelése. A nemzetközi kutatási eredmények és módszerek folyamatos elemzése és adaptív becsatornázása mellett a következő, jövő évben megjelenő „Jó Állam Jelentés 2016” a fentiek mellett kiegészül a lakosság véleményének, közérzetének, attitűdjeinek összetett módszerekkel történő felmérésével, ezek alapján „puha” érzületmutatók kialakításával.

A Jelentés „kormányzati irányítópult” funkciója egy olyan indikátorrendszere alapul, amelynek hatásterületei, indikátorai egymástól matematikailag különállóak maradnak, mégis egy egységgé állnak össze tartalmi

illeszkedésük, szerkezeti és formai hasonlóságuk miatt. Ennélfogva a JÁK szakértői elvetették a Jó Állam indikátorrendszer egészét összefoglaló kompozit mutató kialakításának a lehetőségét. Ez esetben ugyan minden évre kiszámolható lenne az index, de mivel egy rendkívül komplex jelenségre vonatkozna, és ennek megfelelően egy összetett indikátorrendszer-építmény csúcán helyezkedne el. Ráadásul az indikátorrendszer számos eleme egymástól tartalmilag független, így az indikátorrendszeren belül történő változások kiegyenlíthetik egymást. Ezáltal pedig kérdésessé válik, hogy a változást szakmailag hogyan lehet prezentálni, értelmezni, visszafordítani a megfigyelt jelenségre, azaz a Jó Államra, és a kormányzati képességekre.

A fenti anomáliák elkerülése érdekében a Jelentés által fontosnak tartott „irányítópult”- megközelítés a *bázis-szemléletű viszonyításra épül*, ami egyben azt is jelenti, hogy ha nem áll rendelkezésre bázisév, akkor a bázisképzés a kutatási feladatok részévé válik. *Az indikátorokhoz rendelt értéktényező (pozitív vagy negatív) a változás irányának értékelését fejezi ki.* A mérések egy bázisértéktől kiindulva kapnak pozitív vagy negatív értékelést, és teszik lehetővé a változások pozitív (javulás) vagy negatív (romlás) értékelését. A mennyiségi változókból érték-alapú következtetés csak akkor vonható le, ha a kapott érték mennyiségéhez (alacsony vagy csekély) mérten a hatások, vagy az eredmény (kormányzati képesség-javulás vagy csökkenés) szintjén egyúttal az értékstatuálás is érzékelhetővé válik. Mindebből az következik, hogy csakis egyfajta módszertani komplexitás mellett lehet mérhetővé tenni a kormányzati célok, eredmények és hatások együttesét.

A Jelentés eredményeit egy jól áttekinthető, sakktablára emlékeztető színes (rózsaszín-szürke) mátrixban („Jó Állam Mozaik”) foglaljuk össze, ami a hat hatásterület valamennyi dimenzióját háromfokú skálán (erősödés, optimista várakozás, fejlesztendő) értékeli. A JÁK szakértői által végzett értékelés alapját tehát az egymással egyenrangúnak tekintett dimenziók, mint a mérés tárgyává tett Jó állam koncepció strukturális lebontásának legkisebb egységei jelentik. Indikátorokkal történő alábontásukat a Jelentés további, az egyes hatásterületeket részletesen bemutató és elemző fejezetei tartalmazzák.

A fejezetek az alábbi, egységes szerkezet alapján épülnek fel:

- a hatásterületre vonatkozó megállapítások rövid összefoglalója (hatásterület pozicionálása, dimenziók és indikátorok kiválasztásának szempontjai, az adott hatásterületre vonatkozó kormányzati képességek értelmezése);
- az adott hatásterület egyes dimenzióhoz társított főindikátorok és részindikátorok felsorolása és definíciója;

- a konkrét dimenzióhoz társított fő-és részindikátorok egyesével történő elemzése, vizuális megjelenítése; az indikátor elemzése alapján levont következtetést egy grafikusán kiemelt, keretbe foglalt kulcsgondolat fogalmazza meg.

A Jó Állam Hatásterületei és Dimenziói

B. BIZTONSÁG ÉS BIZALOM A KORMÁNYZATBAN..... 6

B.1. Külső biztonság	8
B.2. Közbiztonság és katasztrófavédelem	12
B.3. Jobbiztonság	16
B.4. Kormányzati közbizalom és átláthatóság	20
B.5. Létebiztonság	24

K. KÖZÖSSÉGI JÓLLÉT 28

K.1. Jövedelmi helyzet	30
K.2. Társadalmi kirekesztettség	34
K.3. Egészségügyi és szociális védőháló	38
K.4. Foglalkoztatottság és oktatás	42
K.5. Egyén a társadalomban	46

G. PÉNZÜGYI STABILITÁS ÉS GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉG 50

G.1. Pénzügyi stabilitás	52
G.2. Gazdasági diverzifikáltság	56
G.3. Beruházás és humán tőke	60
G.4. Innováció.....	64
G.5. Termelékenység és hatékonyság	68

F. FENNTARTHATÓSÁG..... 72

F.1. Éghajlatváltozás.....	74
F.2. Természeti erőforrás gazdálkodás	78
F.3. Környezeti terhelések	82
F.4. Fenntartható gazdaság – ökonómia	86
F.5. Társadalmi fenntarthatóság	90

D. DEMOKRÁCIA..... 94

D.1. Politikai verseny	96
D.2. Politikai részvétel.....	100
D.3. Társadalmi párbeszéd	104
D.4. Demokratikus joggyakorlás	108
D.5. Sajtószabadság és szólásszabadság	112

H. HATÉKONY KÖZIGAZGATÁS..... 116

H.1. Hozzáférhetőség	118
H.2. Ügyfélteher	122
H.3. Erőforrás hatékonyság	126
H.4. Felkészültség	130
H.5. Elégedettség	134

Jó Állam Mozaik

Hatásterület \ Dimenzió	1	2	3	4	5
B. BIZTONSÁG ÉS BIZALOM A KORMÁNYZATBAN	+	++	+	++	+
K. KÖZÖSSÉGI JÓLLÉT	++	-	++	++	+
G. PÉNZÜGYI STABILITÁS ÉS GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉG	++	-	-	+	-
F. FENNTARTHATÓSÁG	+	+	++	-	-
D. DEMOKRÁCIA	+	++	++	+	-
H. HATÉKONY KÖZIGAZGATÁS	+	+	-	++	nincs adat

Jelmagyarázat:

++	ERŐSÖDÉS	+	OPTIMISTA VÁRAKOZÁS	-	FEJLESZTENDŐ
----	----------	---	---------------------	---	--------------

Biztonság és bizalom a kormányzatban

Összefoglaló

A biztonságérzet az emberek és az üzleti, civil szektor szereplőinek legalapvetőbb igénye. A biztonság megteremtése és a biztonság (köz)érzete a jó kormányzás egyik legfontosabb feladata, a kormányzat felé megnyilvánuló bizalom kiemelt faktora. A kormányzat iránti bizalom megléte maga is biztonsági tényező, visszahat a biztonságérzetre.

Az OECD a kormányzat iránti bizalom mérését véleményfelméréssel végzi. A szervezet által kiadott legutóbbi kormányzati körkép (Government at a Glance, GoG 2013) kormányzati bizalmi indexe 2007 és 2012 között a vizsgált országok háromnegyedében csökkenést mutat, ami az OECD átlagában 5%-os (45%-ról 40%-ra) visszaesést jelent.

A Jó Állam Jelentés öt dimenzióban méri a kormányzati képesség és tevékenység folyamatait, eredményét és hatását a biztonság és a bizalom témájában:

- *külső biztonság;*
- *közbiztonság és katasztrófavédelem;*
- *jogbiztonság;*
- *kormányzat iránti közbizalom és átláthatóság;*
- *létbiztonság.*

A *külső biztonság* (1) indikátorai mutatnak arra a kormányzati képességre, amely külső támadással (erőszak, agresszió) szemben védelmet biztosít, elhárítja, elkerüli, megfékezi a külső katonai erőszak alkalmazását. A katonai erőforrások oldalán a mennyiségi tényezők kisebb ingadozást, lassú mérséklődést mutatnak, a nemzetközi mérések szerint azonban az ország katonai ereje és biztonsági-potenciálja nem gyengült. A honvédelmi képesség 2010 óta azonos szinten biztosított. Egy ország erejét a biztonsági kihívásokkal szemben ma már nem lehet csak a katonai erővel mérni.

Az átfogó megközelítés magában foglalja a katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és ökológiai biztonságot is. Ezek mérésére komplex nemzetközi mutatók szolgálnak, ilyen a Globális katonai erő-index (Global Fire Power index) és az ECFR biztonságpolitikai mérési rendszere (European Council of Foreign Relations).

A *közbiztonságban* (2) jelenik meg a kormányzati képesség arra, hogy a közrendet veszélyeztető vagy sértő jelenségeket megelőzze, feltárja és megbüntettesse. Része a *katasztrófavédelmi* képesség is, amely a

természeti vagy ipari káreseményekkel szembeni védeltséget biztosítja.

A közbiztonságérzet változását követő hazai rendszeres, statisztikailag verifikált mérés egyelőre nincs. A bizalmi trendekre utal a TÁRKI intézményi bizalom mérése, amely a rendőrség iránti közbizalomban jelentős javulást mutat 2009-2013 között.

A KSH szerint a megkérdezettek átlagosan közel 2/3-a elégedett környezete közbiztonságával.

A kormányzat bűnmegelőzési és bűnüldöző képességének az elmúlt 5 évben mérhető javulására utal a regisztrált erőszakos bűncselekmények reprezentatív csoportjának számbeli csökkenése.

A bűnüldözői kapacitások erősödtek, a közrendre fordított állami kiadások növekvő trendet mutatnak, a bűnüldözés személyi erőforrásai bővültek.

A *jogbiztonság* (3) hatásterületének tárgya a kormányzat képessége, hogy a jogrendszer iránti bizalmat erősítse, a jog által garantált biztonságot megteremtse. A legalapvetőbb jogbiztonság-tartalom a jogalkotásba és a jogszolgáltatásba vetett bizalom.

A TÁRKI felmérése szerint 2009-től 2013-ig javult a magyar jogrendszerbe vetett bizalom (4,0-ról 4,78-ra).

A KSH 2014-es mérése más módszertan szerint, de 10-es skálán 5,1 átlagot mér és a jövőben a bizalomérés bázisadata lehet.

A jogalkotás minőségében javulást jelent a jogalkotási folyamat és a jogszabályok on-line elérhetőségének szélesedése, a szisztematikus dereguláció és a kötelező előzetes jogszabályi hatásvizsgálati rendszer bevezetése (2011).

Az igazságszolgáltatás pénzügyi erőforrásai nőttek. Mérsékelt javulás mutatható ki a polgári perek ügyintézési idejében. Az elsőfokú bíróságokhoz érkezett közigazgatási tárgyú peres ügyek számának mérséklődése növekvő elégedettséget jelez a közigazgatás döntéseivel kapcsolatban. Úgyszintén javult a polgári peres ügyekben az elsőfokú döntések elfogadottsága. Az igazságszolgáltatás alkotmányos autonómiájából következően azonban ezek a hatásmutatók csak közvetetten mutatnak vissza a kormányzati képességre.

A *kormányzat iránti közbizalom és átláthatóság* (4) jogállami és demokratikus alapérték. Az átláthatóság a

kormányzati nyitottság képességét mutatja. Az átláthatóság alapvetően eredmény, amelynek hatása a bizalom. Az átláthatóság lényege a kormányzati közérdekű adatok, a döntés-előkészítés és a döntések megismerhetősége.

Az átláthatóságot és a bizalmat erősítő eszköz a kormány korrupció megelőzési képessége. 2010-től erősödő közbizalom és politikai stabilitás mérhető a kormányzásban, ennek elsődleges indikátora a választásokon szerzett parlamenti mandátumok aránya az összes mandátum arányában. Egy demokráciában csak akkor tekinthető értéknek a kormány stabilitása, ha a demokratikus alapértékek maximálisan érvényben vannak. A kormányzás iránti közbizalom és a kormányzás átláthatósága között a legszorosabb logikai korreláció áll fenn.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál (NAIH) a jogellenességi megállapítással végződött adatnyilvánossági vizsgálatok számának hullámzó növekedése reprezentálja a civil kezdeményezések és ezzel arányosan a jogszerűségi implikációk fokozódását.

A kormányzás minőségének primér jellemzője a kormányzati bizalom és a korrupcióval kapcsolatos társadalmi érzület. Az átláthatóság a kormányzás integritásának, azaz az antikorrupciónak az indikátora.

Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) gondolja a közintézmények korrupciós kockázatát mérő rendszert. 2012-től évente emelkedik az önkéntesen résztvevő költségvetési intézmények száma. Ez az emelkedés azt jelzi, hogy a kormányzati szféra intézményei egyre nagyobb mértékben vállalják az átláthatóság objektív mérését, ami az integritás és a transzparencia erősödésére utal.

Az ÁSZ vizsgálatban alkalmazott Kockázatokat Mérséklő Kontrollok Tényezője (KMKT) index azt tükrözi az elmúlt két év (2013-2014) adataiból, hogy fokozatos erősödést mutat a költségvetési intézmények integritása.

A civil szervezetek kormányzati támogatása a civil kontroll, azaz az átláthatóság irányába tett indirekt lépés. A civil szervezeteknél az állami támogatás mértékének növekedése a nyitott kormányzás iránti törekvést tükrözi.

A *létbiztonsági* (5) mutatók a kormányzatnak a megélhetési minimumok biztosítására való képességére vonatkoznak. A létbiztonság a létfeltételek minimumát garantáló kormányzati képességet értékeli.

A szociális védelem kormányzati erőforrásai 2010-től folyamatosan nőnek a 2012-es mért adatokig. A szociális kiadások növelése sem tudta azonban lassítani a 2008-ban elindult trendet, amely a szociális juttatások szegénységcsökkentő hatásának gyengülését mutatja.

A lakosság optimizmusa a 2012-től kezdődött mérések szerint az anyagi helyzettel kapcsolatban erősödik. A lakosság anyagi biztonságérzete 2014-ben erősebb, mint 2012-ben.

A közpolitikai akciókban a létbiztonság szempontja jelen van a jövedelembiztonság fenntartásában. A minimálbér értéke 2011 óta lényegesen nagyobb, mint korábban.

B.1. Külső biztonság dimenzió

Főindikátor: 1000 LAKOSRA JUTÓ ÉVES HONVÉDELMI KIADÁSOK FOLYÓ ÁRON (millió Ft)

- A KSH által adminisztratív forrásból, a Honvédelmi Minisztériumtól gyűjtött honvédelmi összkiadások tárgyévi adata, elosztva a tárgyév január 1-re kimutatott népességadattal (ezer főre osztva). Az adatok a Magyar Statisztikai Évkönyv törzsinformációi közé tartoznak. Tartalmazza a Magyar Honvédség, a katonai tanintézetek, katonai egészségügyi intézetek és a HM és szervezetei, illetve a katonai nemzetbiztonság, a katonai kutatás-fejlesztés valamint a nemzetközi békefenntartó missziók kiadásait. Forrás: KSH

1. részindikátor: A NEMZETKÖZI GLOBÁLIS KATONAI ERŐ-INDEX MÉRÉSI RANGSORBAN ELFOGLALT HELY

- A Global FirePower (GFP) index. nemzetközi mérőrendszer, amely az országok hagyományos katonai erejét több mint 50 indikátorral méri. Ebből egy erőindex („PwrIdx) mutatót képez, melyek „sorba állításával” generálja az államok katonai erőlistáját. A komperatív algoritmusok úgy vannak összeállítva, hogy a GFP index képes nagyobb, fejlett országokat kisebb, fejlődő országokkal összehasonlítani. Bár a hadipotenciált a katonai hatalmi indexet széles dimenzióban méri, mégis az összehasonlítás érdekében alkalmaz olyan korrekciós tényezőket, amelyek reálissá teszik az összehasonlítást (például tengeri hatalom összevetése szárazföldi országgal). A GFP számításba veszi a fegyveres erők valamennyi haderőnemét, a humán, pénzügyi és természeti erőforrásait, logisztikai képességeit, valamint az ország földrajzi helyzetét is. Magyarországot 2013 óta méri.

2. részindikátor: MAGYAR HADERŐ TELJES LÉTSZÁMA (fő)

- A KSH által nyilvántartott haderő adat (bontható több részegységre a létszám funkciója szerint). Adminisztratív forrásból, a Honvédelmi Minisztériumtól gyűjtött adatsor, a Magyar Statisztikai Évkönyv törzsinformációi közé tartozik. Tartalmazza a Magyar Honvédség, a katonai tanintézetek, katonai egészségügyi intézetek és a HM és szervezetei, illetve a katonai nemzetbiztonság létszámát is. A sorkatonai állomány az általános sorkötelezettség eltörlésével változott "legénységi állomány" - megnevezésre. Forrás: KSH

3. részindikátor: MAGYARORSZÁG BIZTONSÁGPOLITIKAI MINŐSÍTÉSE (ECFR)

- Az Európai Unió komplex biztonságpolitikai mérési rendszere az ECFR indikátor-listája. A tagállamok Európa külső biztonságához való hozzájárulását a szakértők 30 indikátorral értékelik az uniós tevékenység meghatározó területein, amely alapján a tagállamok „vezető” (leader) és „lazsáló, gyenge” (slacker) értékelést kapnak. Az indikátorok mindig az EU biztonságpolitikája szempontjából fontos kérdések, ügyek, kezdeményezések, tárgyalások, akciók nemzeti támogatását, hozzájárulását mérik, melynek során az értékelés azt vizsgálja, hogy a tagország cselekvése mennyire van összhangban az EU céljaival (egység), mekkora politikai és pénzügyi erőforrásokat fordít a területre, és milyen eredménye van a tevékenységnek. A "vezető" minősítések számának növekedése jó trendet, a "gyenge" minősítések számának növekedése negatív trendet mutat. Magyarországra 2012 óta van adat.

4. részindikátor: 1000 LAKOSRA JUTÓ ÉVES KÜLFÖLDI KATONAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁSI KIADÁSOK (folyó áron, millió Ft)

- A kormányzati funkciók mérésére több nemzetközi intézmény ENSZ vezetéssel az ún. COFOG osztályozási szabványt vezette be. Ez a nomenklátúra az állam, a kormányzat által jellemzően ellátott funkciókat sorolja fel, s a kormányzati kiadások e struktúra szerinti besorolásával összehasonlíthatóvá teszi különböző országok kormányzati szektorának pénzügyi szempontú terjedelmét és az ellátott feladatok összetételét. Feladatok szerint csoportosítva mutatja tehát be azt, hogy milyen célokra mekkora összegeket fordít az állam. A KSH 2010 tárgyévétől kezdődően mutatja ki a COFOG szerinti bontásban is a kormányzati kiadások statisztikai adatait a nemzeti számlák alapján. A COFOG 02.3.0 alfejezetben szereplő adat a honvédelmi kiadások közül az idegen országban zajló katonai tevékenységek támogatásának költségeit veszi számba. A mutató a teljes összeget 1000 lakosra osztva mutatja be, a január 1-re kimutatott népességadattal számítva. Forrás: KSH, COFOG

B.1.1. 1000 lakosra jutó éves honvédelmi kiadások folyó áron (millió Ft)

A külső biztonság indikátorai mutatnak arra a kormányzati képességre, amely külső támadással (erőszak, agresszió) szemben védelmet biztosít, elhárítja, elkerüli, megfékezi a külső katonai erők alkalmazását.

Az erőforrások (input) oldaláról a honvédelmi kiadások a képesség mennyiségi tényezőinek változását mutatják.

A honvédelmi kiadások 2002 óta 15-20%-os hullámzást mutatnak, de az 1000 lakosra jutó kiadások mértéke 26 Milliárd Ft alá nem ment, noha 2010 óta a kiadások mérséklődése figyelhető meg.

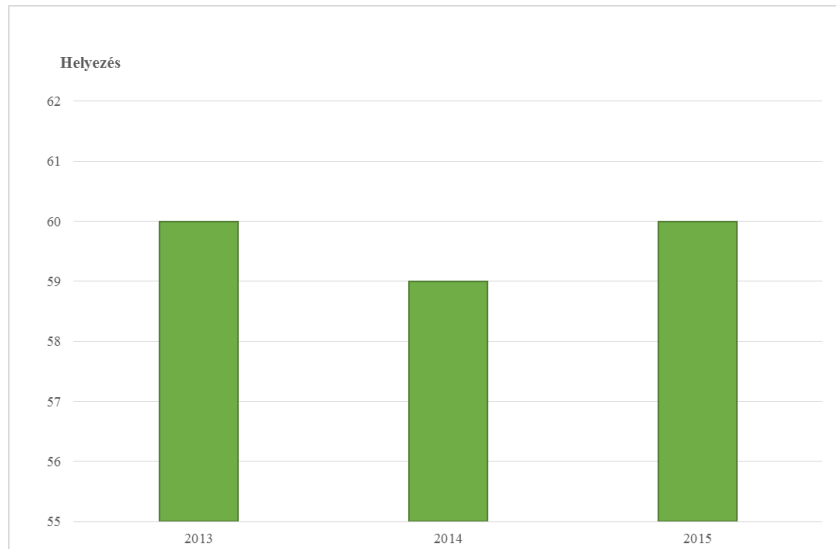
A honvédelmi erőforrások mennyiségi tényezői kisebb ingadozást, lassú mérséklődést mutatnak, a nemzetközi mérések szerint azonban az ország katonai ereje és biztonsági-potenciálja nem gyengült (Global FirePower index).

B.1.2. A nemzetközi Globális katonai erő-index mérési rangsorban elfoglalt hely

Egy ország erejét a biztonsági kihívásokkal szemben ma már nem lehet csak a katonai erővel mérni.

Az átfogó biztonság fogalmi megközelítése magában foglalja a katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és ökológiai biztonságot.

Ezek mérésére komplex nemzetközi mutatók szolgálnak, ilyen a Globális katonai erő-index (Global Fire Power index). 2013-ban 59., majd 2014-ben 60., 2015-ben 59. helyezést kapott Magyarország.

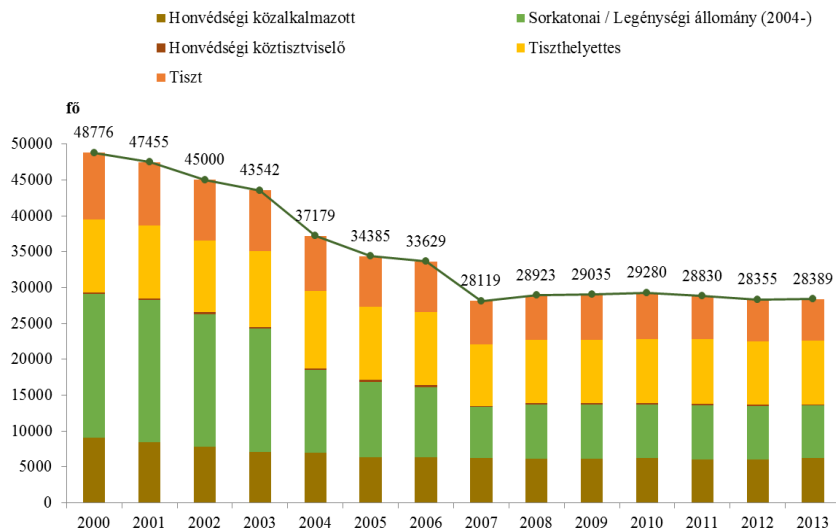
A GFP index szerint 2013-2015 között stabil maradt az ország katonai védelmi ereje.

B.1.3. Magyar haderő teljes létszáma (fő)

A külső biztonság indikátorai mutatnak arra a kormányzati képességre, amely külső támadással (erőszak, agresszió) szemben védelmet biztosít, elhárítja, elkerüli, megfékezi a külső katonai erőszak alkalmazását.

Az erőforrások (input) oldaláról a honvédelmi állomány létszáma a képesség mennyiségi tényezőinek változását mutatja.

A sorkatonai legénységi állomány létszáma 2007 óta kisebb ingadozással, de azonos szinten áll. Ugyanez igaz 2007 óta a tiszti és tiszthelyettesi állományra is.

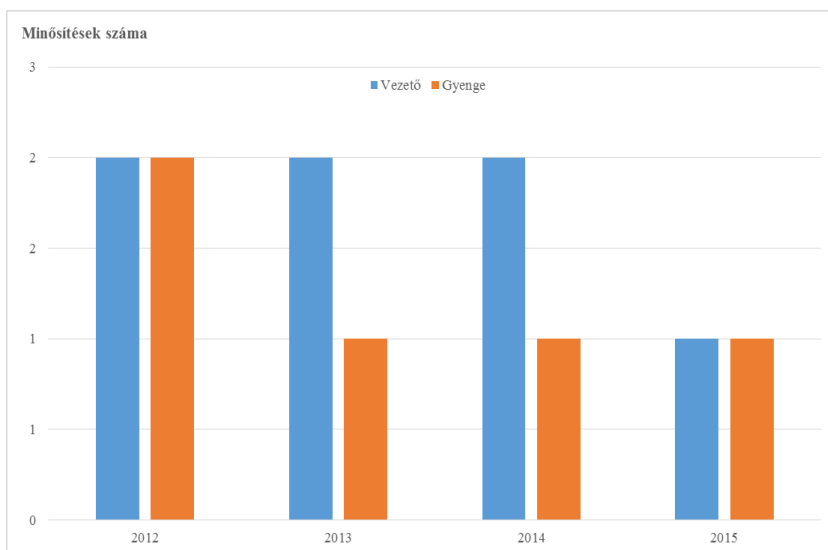

Az erőforrás oldal mennyiségi tényezői szerint kormányzati képesség, arra, hogy külső támadással (erőszak, agresszió) szemben védelmet biztosít 2010 óta azonos szinten biztosított.

B.1.4. Magyarország biztonságpolitikai minősítése (ECFR)

A European Council of Foreign Relations (ECFR) komplex biztonságpolitikai mérési rendszere széles körben elfogadott indikátorrendszer. Az EU tagállamok Európa külső biztonságához való hozzájárulását a szakértők 30 indikátorral értékelik az uniós tevékenység meghatározó területein, amely alapján a tagállamok „vezető” (leader), „támogató” (supporter) és „lazsáló” (slacker) értékelést kapnak.

Az indikátorok mindig az EU biztonságpolitikája szempontjából fontos kérdések, ügyek, kezdeményezések, tárgyalások, akciók nemzeti támogatását, hozzájárulását mérik, melynek során az értékelés azt vizsgálja, hogy a tagország cselekvése mennyire van összhangban az EU céljaival (egység), mekkora politikai és pénzügyi erőforrásokat fordít a területre, és milyen eredménye van a tevékenységnek.

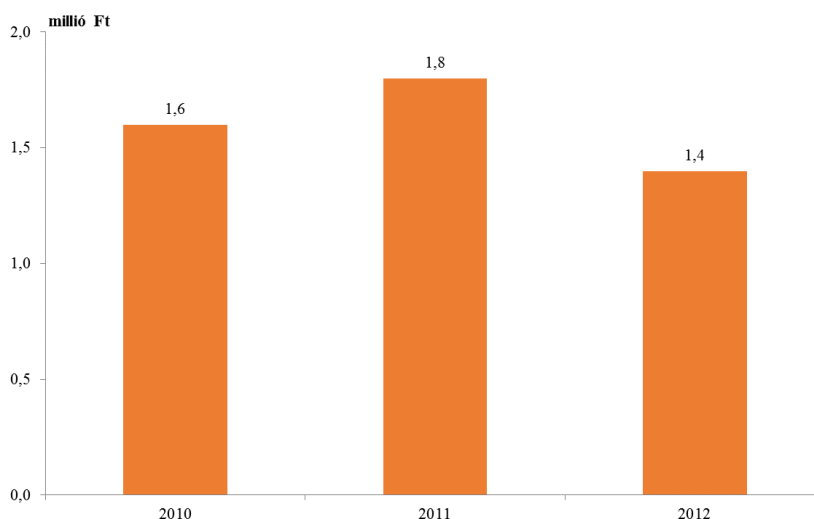
Az eredménytáblán elért vezetői (leader) és gyenge (slacker) minősítések számaránya nem változott az utóbbi három év mérlegében. 2012-ben 2-2 területen volt „vezetői” azaz jó, illetve „gyenge” az ország minősítése, 2015-ben 1-1 területen maradt azonos (vezetői, illetve gyenge) minősítés.

Az ország EU biztonságpolitikai minősítése 2012 óta stabil, nem gyengült.

B.1.5. 1000 lakosra jutó éves külföldi katonai segítségnyújtási kiadások (folyó áron, millió Ft)

Az éves külföldi katonai segítségnyújtási kiadások a katonai erőpotenciál mértékét jelzik, ugyanakkor mértékük nagyban függ a nemzetközi környezet változásától és az ezekhez kapcsolódó magyar segítségnyújtás szükségességétől.

Az éves külföldi katonai segítségnyújtási kiadások 2010-től 2012-ig kisebb ingadozást mutatnak, jelezve, hogy az ország katonai ereje és biztonsági-potenciálja nem gyengült.

Az ország katonai ereje és biztonsági-potenciálja nem gyengült.

B.2. Közbiztonság és katasztrófavédelem dimenziói

Főindikátor: A LAKOSSÁG BIZTONSÁGÉRZETE KÖZTERÜLETEN A LAKÓKÖRNYEZETÉBEN

- A KSH lakossági percepció mérésén alapuló adata, amelynek forrása az OSAP 2154 azonosító számon futó Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel éves kikérdezés, amelynek mintájában országosan körülbelül 13 ezer háztartás szerepel. A mutató alapja a kérdőív következő kérdése: "Mennyire érzi biztonságban magát, ha egyedül sétál lakóhelye környékén sötétedés után?" A négy lehetséges válasz: nagyon biztonságban érzem magam, eléggé biztonságban érzem magam, egy kicsit veszélyben érzem magam, nagyon veszélyben érzem magam. A válaszok a válaszadók rétegei szerint további csoportokra bontva elemezhetők. A bemutatott településtípus szerinti bontás mellett lehetséges a válaszok elemzése nem, korcsoport illetve iskolai végzettség szerint. Forrás: KSH, SILC SWB

1. részindikátor: LAKOSSÁGI BIZALOM A RENDŐRSÉGBEN

- Az éves gyakoriságú OSAP 1968 azonosítójú Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel kiegészítő modul adatgyűjtéséből származó mutatószám. A minta nagysága hozzávetőleg 13 ezer fő. A mutató a "Mennyire bízik meg Ön személy szerint a rendőrségben?" kérdésre adott, 0-10-es skálán mért válaszok átlagának megoszlását mutatja a válaszadók különböző csoportjai szerint. A válaszadók korcsoportján túl további lehetőség a megoszlás kimutatása nem és iskolai végzettség szerint. Forrás: KSH, SILC SWB

2. részindikátor: 100 000 LAKOSRA JUTÓ REGISZTRÁLT SZÁNDÉKOS EMBERÖLÉSEK ÉS SZÁNDÉKOS TESTI SÉRTÉSEK, VALAMINT RABLÁSOK SZÁMA

- A három bűncselekménytípus reprezentálja az erőszakos bűncselekmények összbenyújtásán belül alakulását. A 2013 július 1-jén hatályba lépett új Btk (2012. éci C. törvény) a szándékos emberölés (befejezett és erős felindulásban elkövetett), a szándékos testi sértés és a rablás tényállását és ezáltal a statisztikai mutatók idősoros összevetését érdemlegesen nem befolyásolta. Forrás: ENYÜBS

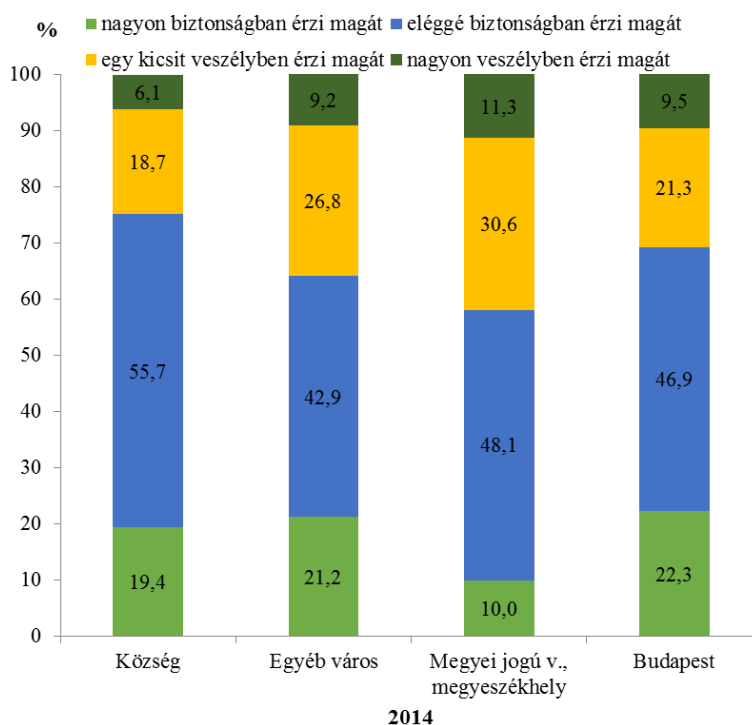
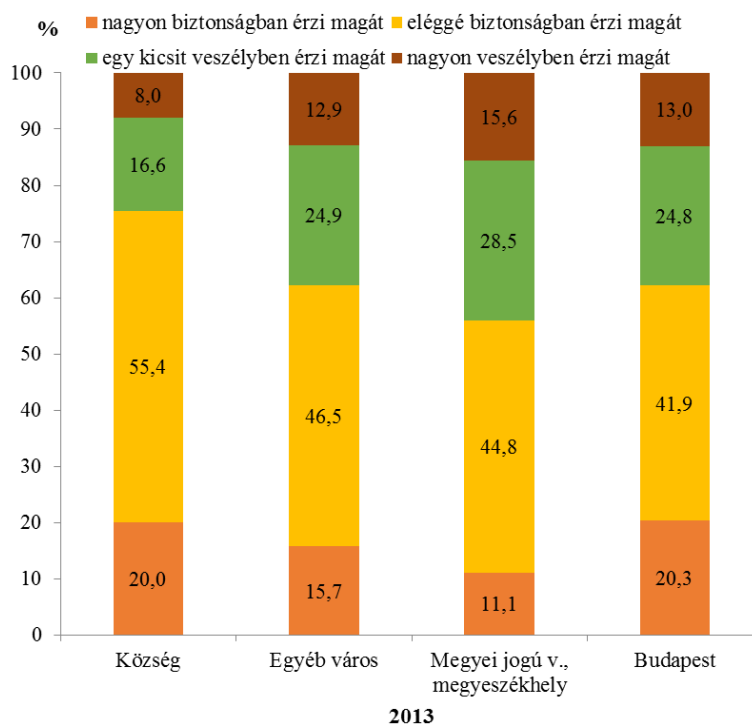
3. részindikátor: 1000 LAKOSRA JUTÓ ÉVES KÖZRENDRE, POLGÁRI VÉDELEMRE, TŰZ- ÉS KATASZTRÓFAVÉDELEMRE FORDÍTOTT KORMÁNYZATI KIADÁSOK (folyó áron, millió Ft)

- A kormányzati funkciók mérésére több nemzetközi intézmény ENSZ vezetéssel az ún. COFOG osztályozási szabványt vezette be, amely feladatok szerint csoportosítva mutatja be azt, hogy milyen célokra mekkora összegeket fordít az állam. A KSH 2010 tárgyévétől kezdődően mutatja ki a COFOG szerinti bontásban is a kormányzati kiadások statisztikai adatait a nemzeti számlák alapján. A COFOG 02.2.0 alfejezet a polgárőrség működését, a katasztrófavédelmi helyzetek esetére tartalékolt élelmiszerek és gyógyszerek költségeit, a 03.1.0 alfejezet a rendőrség és a határőrség működtetését, a 03.2.0 alfejezet a hivatásos tűzoltóságok működtetését és az önkéntes tűzoltóságok állami támogatását foglalja magában. A mutató mindezek összkiadásait tükrözi, elosztva a tárgyév január 1-re kimutatott lakosságszámmal 1000 főre vetítve. Forrás: KSH, COFOG

4. részindikátor: A BŰNÜLDÖZÉS SZEMÉLYI ERŐFORRÁSAI (fő)

- A rendőrség, bünyügyi ügyészség, büntetőbírák, büntetés-végrehajtás összes létszáma (bontható). Forrás: Legfőbb Ügyészség összefoglalója ("Bűnözés és igazságszolgáltatás 2005-2013") az Országos Rendőr-főkapitányság, a Legfőbb Ügyészség, az Országos Birósági Hivatal és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága adatközlései alapján.

B.2.1. A lakosság biztonságérzete közterületen a lakókörnyezetében

A közbiztonságban jelenik meg a kormányzati képesség arra, hogy a közrendet veszélyeztető vagy sértő jelenségeket (bűncselekmények, szabálysértések) megelőzze, feltárja és megbüntettesse.

A szubjektív közbiztonságérzetet befolyásolja a kormányzat bűnmegelőzési és bűnüldöző képessége, de ezen kívül számos más objektív tényező is, így különösen a média-kommunikáció.

A közbiztonságérzet változását követő hazai rendszeres, statisztikailag verifikált mérés jelenleg nincs.

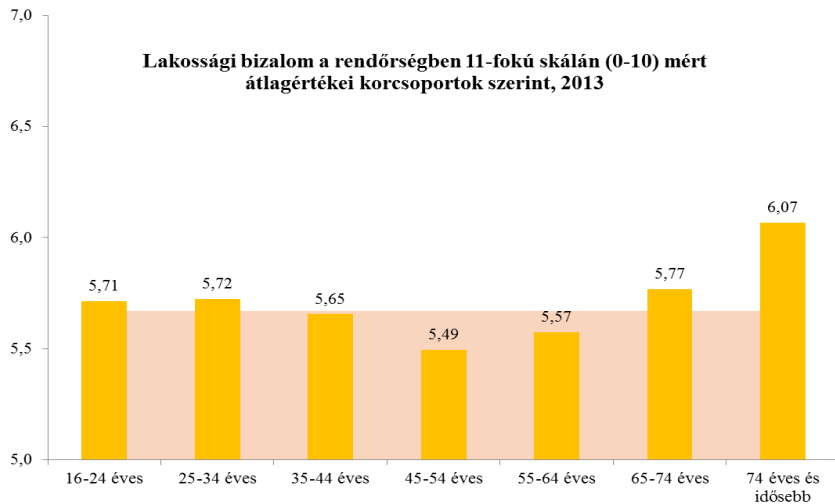
A KSH utóbbi két évben történt mérési eredményeire lehet alapozni a trendek vizsgálatát „a lakosság biztonságérzete közterületen a lakókörnyezetében” kérdés-körben.

A KSH 2013 és 2014-ben mért adatai szerint is javul a lakosság biztonságérzete.

Javul a lakosság biztonságérzete, a megkérdezettek átlagosan közel 2/3-a elégedett a környezeté közbiztonságával.

B.2.2. Lakossági bizalom a rendőrségben

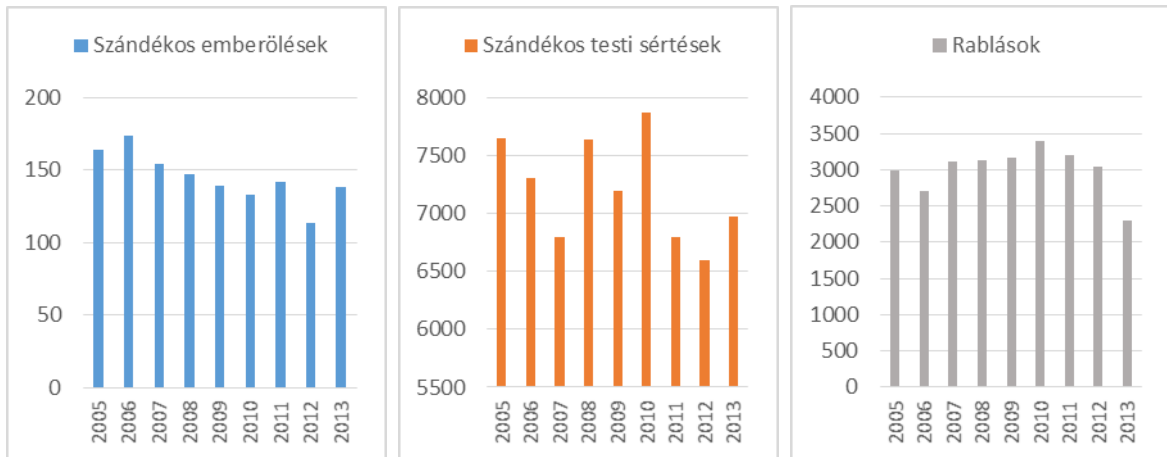
A közbiztonságban jelenik meg a kormányzati képesség arra, hogy a közrendet veszélyeztető vagy sértő jelenségeket (bűncselekmények, szabálysértések) megelőzze, feltárja és megbüntesse. A szubjektív közbiztonságérzetet befolyásolja a kormányzat bűnmegelőzési és bűnüldöző képessége, de ezen kívül számos más objektív tényező is, így különösen a média-kommunikáció. A közbiztonságérzet változását követő hazai rendszeres, statisztikailag verifikált mérés jelenleg nincs. A KSH 2013-ban történt mérési eredményeire lehet alapozni a trendek vizsgálatát „a rendőrséggel szembeni lakossági bizalom” kérdéskörben. A bizalmi trendekre utal a TÁRKI intézményi bizalom mérése, amely a rendőrség iránti közbizalomban jelentős javulást mutat (4,5 pont (2009), 5,3 pont (2013)).

A TÁRKI által mért közintézményeken belül a rendőrség az MTA után a legnagyobb bizalmi indexet kapta (megelőzve pl. Országgyűlés, MNB, ÁSZ). Az OECD GoG a helyi rendőrség iránti bizalmat 2012-től méri Magyarországon, összehasonlító adat 2015-ben várható.

A rendőrség iránti közbizalom magas, több mérés javuló trendet mutat.

B.2.3. 100 000 lakosra jutó regisztrált szándékos emberölések és szándékos testi sértések, valamint rablások száma

Az objektív indikátorok közül a regisztrált bűncselekmények száma, ezen belül három bűncselekménytípus: a szándékos emberölés, a szándékos testi sértés és a rablás reprezentálja az erőszakos bűncselekmények összes bűnözésen belüli alakulását. Az erőszakos bűncselekmény három vizsgált csoportjában a regisztrált

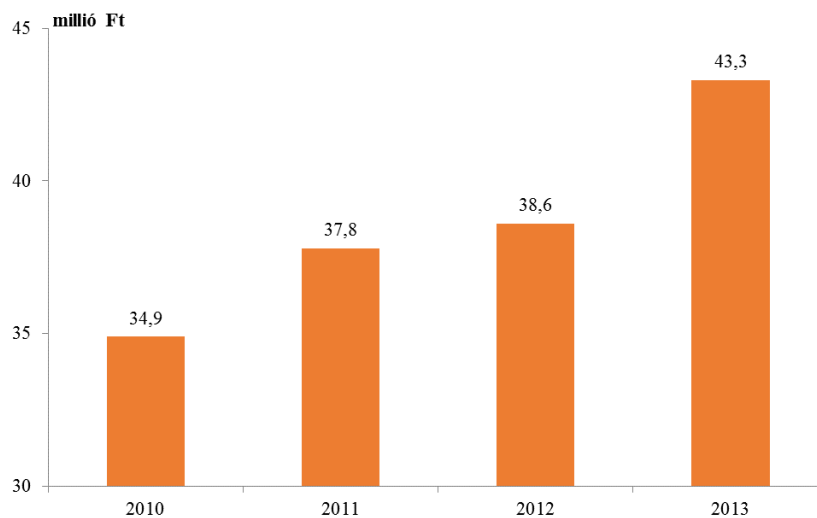
bűncselekmények száma az elmúlt 3-5 évben jelentős csökkenő trendet mutat, évenkénti kisebb ingadozással. A statisztikai adatok a bűnözési helyzet javulására utalnak, amelynek nem kizárólagos, de meghatározó faktora a bűnmegelőzési képesség és a bűnüldözés visszatartó hatása.

A kormányzat bűnmegelőzési és bűnüldöző képességének az elmúlt 5 évben mérhető javulására utal a regisztrált erőszakos bűncselekmények reprezentatív csoportjának számbeli csökkenése.

B.2.4. 1000 lakosra jutó éves közrendre, polgári védelemre, tűz- és katasztrófavédelemre fordított kormányzati kiadások (folyó áron, millió Ft)

A közbiztonság állami erőforrásainak mértéke a kapacitások és ezáltal a kormányzati képességek mennyiségi oldalát mutatja.

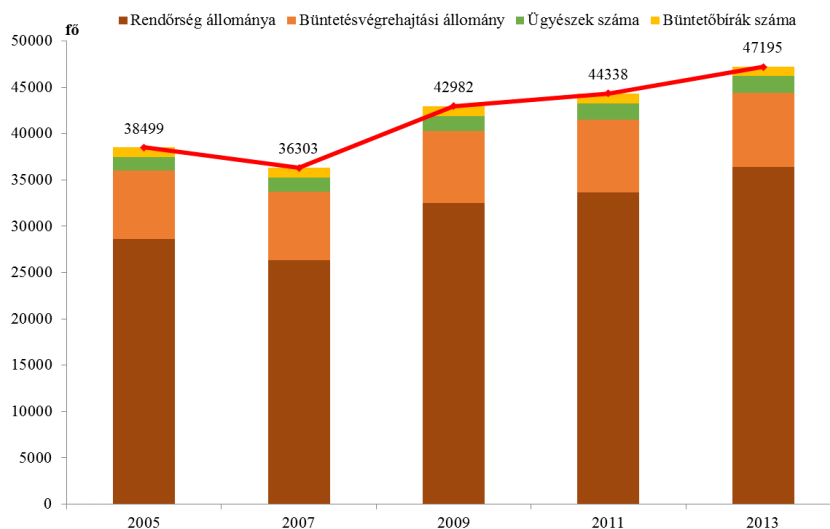
A közrendre fordított állami kiadások a lakosságszám arányában 2010-2013 között növekvő trendet mutatnak.

A bűnüldözői kapacitások erősödtek, a közrendre fordított állami kiadások növekvő trendet mutatnak.

B.2.5. A bűnüldözés személyi erőforrásai (fő)

A bűnüldözés személyi erőforrásai közül a rendőrség, az ügyészek és a büntetés-végrehajtás személyi állománya 2009-2010 óta növekvő trendet mutat. A büntetőbírák száma 2013-tól kisebb mértékben csökkent.

A bűnüldözői kapacitások erősödtek, a bűnüldözés személyi erőforrásai bővültek.

B.3. Jogbiztonság

Főindikátor: A LAKOSSÁG JOGRENSZERBE VETETT BIZALMA

- Az éves gyakoriságú, OSAP 1968 azonosítójú Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel kiegészítő modul adatgyűjtéséből származó mutatószám. A minta nagysága hozzávetőleg 13 ezer fő. A mutató a "Mennyire bíz meg Ön személy szerint a jogrendszerben?" kérdésre adott, 0-10-es skálán mért válaszok átlagának megoszlását mutatja a válaszadók különböző csoportjai szerint. A válaszadók korcsoportján túl további lehetőség a megoszlás kimutatása nemek és iskolai végzettség szerint. Forrás: KSH, SILC SWB

1. részindikátor: AZ 1000 LAKOSRA JUTÓ ÉVES IGAZSÁGÜGYRE ÉS BÜNTETÉSVÉGREHAJTÁSRA FORDÍTOTT KORMÁNYZATI KIADÁSOK (folyó áron, millió Ft)

- A kormányzati funkciók mérésére több nemzetközi intézmény ENSZ vezetéssel az ún. COFOG osztályozási szabványt vezette be, amely feladatok szerint csoportosítva mutatja be azt, hogy milyen célokra mekkora összegeket fordít az állam. A KSH 2010 tárgyévől kezdődően mutatja ki a COFOG szerinti bontásban is a kormányzati kiadások statisztikai adatait a nemzeti számlák alapján. A COFOG 03.3.0 alfejezet a polgári és büntető bíróságok, ombudsmanok, kirendelt ügyvédek költségeit, a 03.4.0 alfejezet a fogházak, börtönök, fegyházak, fogvatartottakat foglalkoztató intézmények működtetésére fordított kormányzati kiadásokat tartalmazza. A mutató mindezek összegét a tárgyév január 1-re kimutatott lakosságsszámmal, 1000 főre elosztva tükrözi. Forrás: KSH, COFOG

2. részindikátor: A TÁRGYÉVBEN AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGOKHOZ ÉRKEZETT KÖZIGAZGATÁSI TÁRGYÚ PERES ÜGYEK SZÁMA (db)

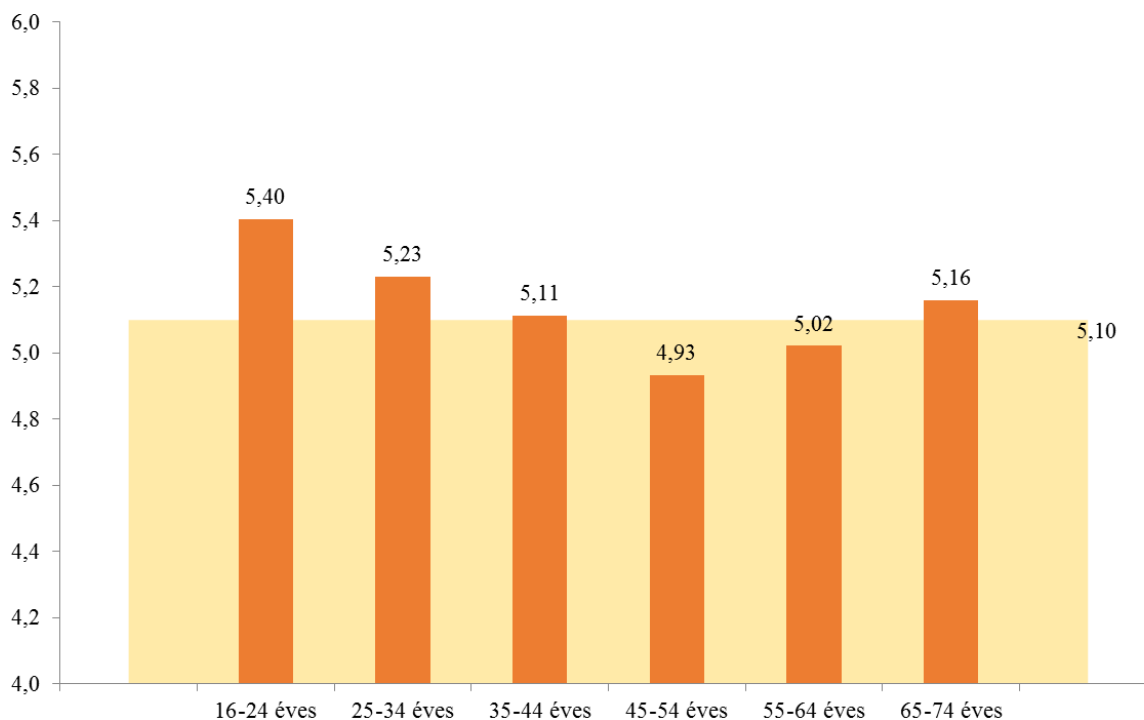
- A mutató a bírósági jogorvoslati útra terelt közigazgatási határozatok számát mutatja, időbeli változása a közigazgatási határozatok elfogadottságát kívánja jellemezni. Az adat forrása az Országos Bírósági Hivatal (2012 előtt: Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala) statisztikája, amelyet a KSH átvesz (Jelentések a különböző szintű és hatáskörű bíróságok ügyforgalmáról, OSAP 1305,1307,1308,1856, 1979 azonosító számokon).

3. részindikátor: FELLEBBEZÉSI ARÁNY POLGÁRI PERES ÜGYEKBEN AZ ELSŐFOKÚ DÖNTÉS ELLEN (%)

- A mutató a tárgyévben érkezett összes polgári elsőfokú peres ügy számának és az adott évben fellebbezéssel másodfokra érkezett polgári peres bírósági ügyek számának hányadosából jellemzi, hogy mennyire elfogadottak a polgári peres ügyekben az elsőfokú döntések. Az adatok forrása az Országos Bírósági Hivatal (2012 előtt: Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala) statisztikája, amelyet a KSH átvesz (Jelentések a különböző szintű és hatáskörű bíróságok ügyforgalmáról, OSAP 1305,1307,1308,1856, 1979 azonosító számokon). Megjegyzendő, hogy az OBH adataiból az ügyérkezések tárgyévi mértékét lehetséges első- és másodfokon egymáshoz viszonyítani, nem pedig a tárgyévi befejezésekhez mérni.

4. részindikátor: ÉRKEZÉSTŐL KÉT ÉVEN TÚL BEFEJEZETT, ELHÚZÓDÓ ELSŐFOKÚ POLGÁRI PERES BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOK ARÁNYA (%)

- Az adott tárgyévben két éven túli, elhúzódó ügyként befejezett elsőfokú polgári peres eljárások aránya (%) az adott évben befejezett összes elsőfokú járási és törvényszéki polgári peres ügy számához képest. Az adatok forrása az Országos Bírósági Hivatal (2012 előtt: Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala) statisztikája, amelyet a KSH átvesz (Jelentések a különböző szintű és hatáskörű bíróságok ügyforgalmáról, OSAP 1305,1307,1308,1856, 1979 azonosító számokon).

B.3.1. A lakosság jogrendszerbe vetett bizalma (11 fokú skálán, 0-10)

A jogbiztonság hatásterületének tárgya a kormányzat képessége, hogy a jogrendszer iránti bizalmat erősítse, a jog által garantált biztonságot megteremtse. A legalapvetőbb jogbiztonság-tartalom a jogalkotásba és a jogszolgáltatásba vetett bizalom.

A TÁRKI felmérése szerint 2009-től 2013-ig javult a magyar jogrendszerbe vetett bizalom (4,0-ról 4,78-ra). A KSH 2014-es mérése más módszertan szerint, de 10-es skálán 5,1 átlagot mér és a jövőben a bizalommérés bázisadata lehet.

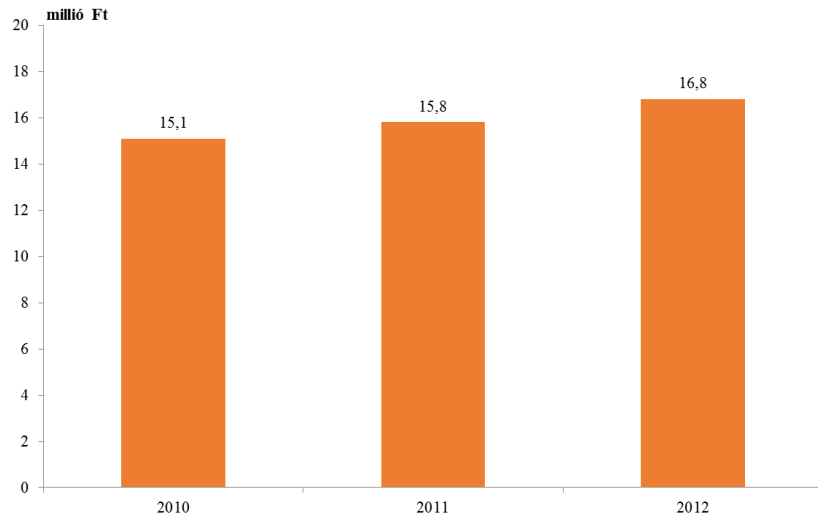
Hazai mérések javuló tendenciát mutatnak a magyar jogrendszerbe vetett bizalomban.

B.3.2. Az 1000 lakosra jutó éves igazságügyre és büntetés-végrehajtásra fordított kormányzati kiadások (folyó áron, millió Ft)

A jogszolgáltatásba vetett bizalom az igazságszolgáltatást és a közigazgatási jogszolgáltatást is magában foglalja. Az igazságszolgáltatás önálló hatalmi ág, a kormányzati beavatkozásnak közjogi korlátai vannak, ezért a bírói igazságszolgáltatás hatásmutatói csak kivételesen és közvetetten mutatnak vissza kormányzati képességre.

Az EU 2013-ban ezen a területen mérési rendszert indított (Justice Scoreboard) amely a European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) adataira épít.

Az igazságszolgáltatás pénzügyi erőforrás-mutatói, azaz az 1000 lakosra jutó éves igazságügyre és büntetés-

végrehajtásra fordított kormányzati kiadások 2010-2012 között növekvő trendet mutatnak.

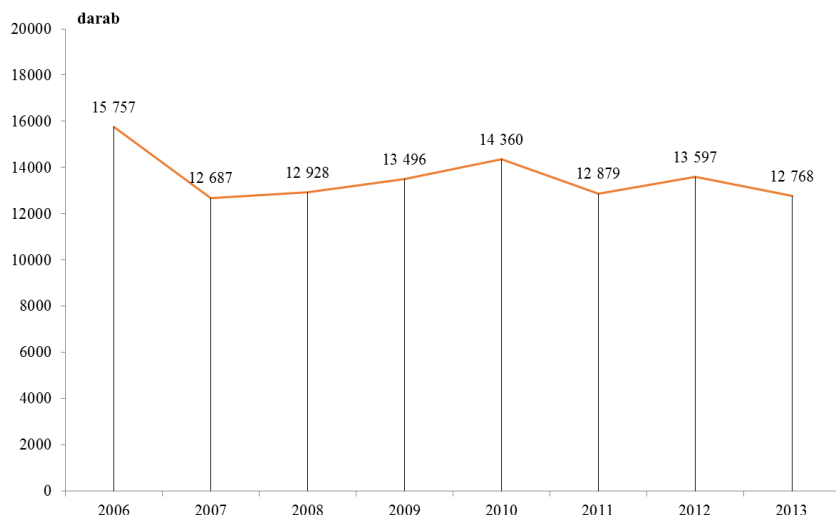
Az igazságszolgáltatás pénzügyi erőforrás-mutatói javuló kormányzati képességet mutatnak a jogszolgáltatásba vetett bizalom erősítésére.

B.3.3. A tárgyéven az elsőfokú bíróságokhoz érkezett közigazgatási tárgyú peres ügyek száma (db)

A jogorvoslatok az alaphatározatok minőségével kapcsolatos következtetések levonására feltételeken alkalmasak.

Az elsőfokú bíróságokhoz érkezett közigazgatási tárgyú peres ügyek száma 2010 és azt megelőzően 13 000 – 15 000 közötti szinten mozgott.

2011-től a 13 ezer alatti éves jogorvoslati szám erősödő elégedettséget jelez a közigazgatás döntéseivel kapcsolatban.

A bírósági jogorvoslati adatok az ügyfelek erősödő elégedettségét mutatják a közigazgatás döntéseivel kapcsolatban.

B.3.4. Fellebbezési arány polgári peres ügyekben az elsőfokú döntés ellen (%)

Az összes polgári elsőfokú peres ügy számának és az adott évben fellebbezéssel másodfokra érkezett polgári peres bírósági ügyek számának hányadosa mutatja, hogy mennyire elfogadottak a polgári peres ügyekben az elsőfokú döntések.

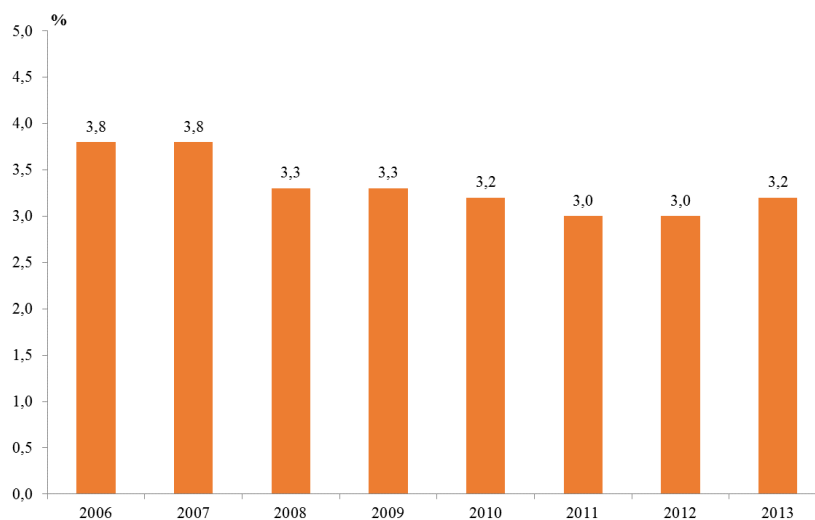
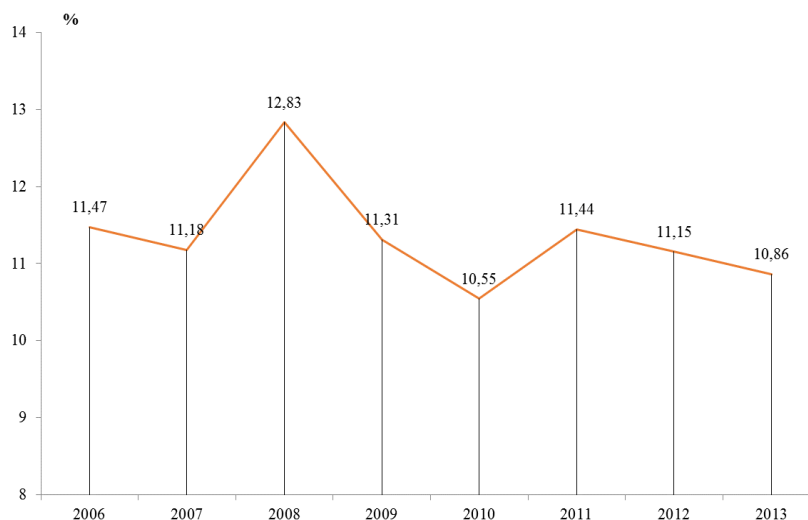
2010-től két évben is 11% alatt maradt a fellebbezési arány, ami a korábbi évek magasabb számarányához viszonyítva javuló elfogadottságot jelez.

Javul a polgári ügyekben hozott bírósági határozatok felek általi elfogadottsága.

B.3.5. Érkeztől két éven túl befejezett, elhúzódó elsőfokú polgári peres bírósági eljárások aránya (%)

Az ésszerű eljárási idő, az ügyintézési idő csökkentése az EU CEPEJ mérőrendszerében is a jogszolgáltatás hatékonyságának egyik alapvető mutatója.

Két éven túli, elhúzódó ügyként befejezett elsőfokú polgári peres eljárások aránya (%) 2010-től 3,2% alatt van, amely a korábbi évek magas számarányához képest javulást mutat a perek ügyintézésének gyorsaságában.

A peres ügyintézés időtartama csökken.

B.4. Kormányzati közbizalom és átláthatóság

Főindikátor: ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSON KIFEJEZETT LAKOSSÁGI BIZALOM A KORMÁNYBAN (%)

- Az adott választási évben a kormányalakító párt illetve pártkoalíció, pártszövetség által megszerzett országgyűlési mandátumok aránya az összes mandátum arányában (%), az adott évi országgyűlési képviselőválasztáson. Az adat forrása a Nemzeti Választási Iroda hivatalos adata.

1. részindikátor: A NAIH JOGELLENESSÉGI MEGÁLLAPÍTÁSSAL VÉGZÖDÖTT ADATNYILVÁNOSSÁGI VIZSGÁLATAINAK SZÁMA

- A NAIH feladata többek között a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréshez való jog érvényesülésének ellenőrzése és elősegítése. A NAIH adatai alapján a jogellenességi megállapítással végződött adatnyilvánossági vizsgálat száma. Forrás: NAIH

2. részindikátor: INTÉZMÉNYI (ÖNKÉNTES) RÉSZVÉTELI ADATOK AZ ÁSZ KORRUPCIÓS KOCKÁZAT MÉRÉSI RENDSZERÉBEN (intézmények száma db)

- Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) gondozza a „Korrupciós kockázatok feltérképezése – Integritás alapú közigazgatási kultúra terjesztése” című, európai uniós forrásból megvalósított Integritás Projektet. Az Integritás Projekt célja volt, hogy önbevalláson alapuló adatbekeréssel felmérje a közszféra intézményei korrupciós kockázatoknak való kitettségét, illetőleg azok mérséklésére hivatott ún. integritáskontrollok szintjét. A költségvetési szervek önkéntesen vesznek részt a felmérésben. Az adat forrása az ÁSZ saját adatfelvétele.

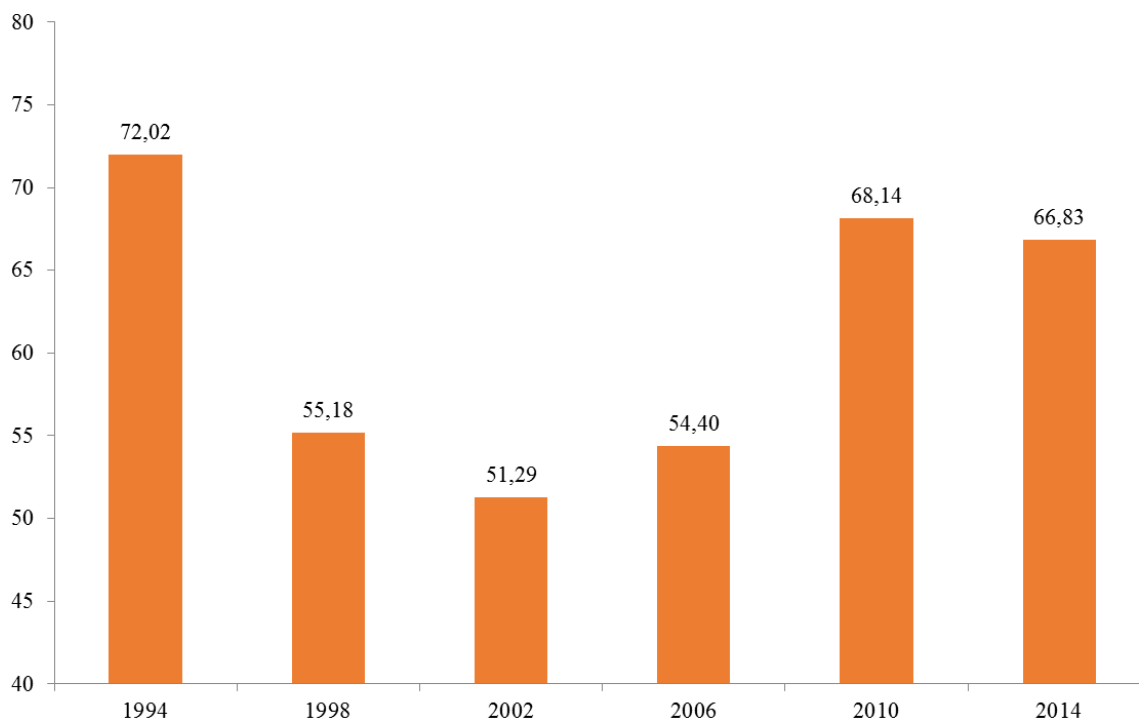
3. részindikátor: ÁSZ KORRUPCIÓS KOCKÁZATOKAT MÉRSÉKLŐ KONTROLLOK TÉNYEZŐJE (KMKT) Index

- A Kockázatokat Mérséklő Kontrollok Tényezője (KMKT) index azt tükrözi, hogy az adott szervezetnél léteznek-e intézményesült kontrollok, illetőleg, hogy ezek ténylegesen működnek-e, betöltik-e rendeltetésüket. Forrás: ÁSZ

4. részindikátor: CIVIL SZERVEZETEK ÁLLAMI TÁMOGATÁSA (folyó áron, millió Ft)

- Az összes civil szervezet részére juttatott pénzbeli állami támogatás, a juttatás forrásának jogcím szerinti megbontásával. Az adatok forrása részben a kormányzati pénzügyi statisztikák köre, részben a KSH által végrehajtott évenkénti, teljes körű adatgyűjtések, mint az OSAP 1156 azonosítójú statisztikai jelentés a nonprofit szervezetek tevékenységéről. 2010 tárgyévre az adatok másféle bontásban álltak rendelkezésre, ezért a támogatástípusok szerinti megfelelő összevetés arra az évre nem lehetséges.

B.4.1. Országgyűlési választáson kifejezett lakossági bizalom a kormányban (%)

A kormányzat iránti közbizalom olyan politikai stabilitást jelent a kormányzásban, amely a kormányzás jóságának és hatékonyságának lényeges eleme. A biztonság és a bizalom pártpolitikai természetű érzékeny tényezője a kormányzat politikai cselekvőképessége, stabilitása, átfogóan a kormány politikai stabilitása.

Egy demokráciában csak akkor tekinthető értéknek a kormány stabilitása, ha a demokratikus alapértékek maximálisan érvényben vannak. A kormányzó párt (pártok) iránti közbizalom elsődleges indikátora a választásokon szerzett parlamenti mandátumok aránya az

összes mandátum arányában. Míg 2002-ben és 2006-ban 55% alatt maradt a kormányzat mandátumaránya, 2010 és 2014-ben 66% felett volt, illetve van a mandátumarány.

Ez a trend ellentmond az OECD kormányzati körképe (Government at a Glance, GoG 2013) Magyarországgal kapcsolatos kormányzati közbizalmi indexének, amely (2007 és 2012 között) 25%-ról 21%-ra csökkenő változást mutat.

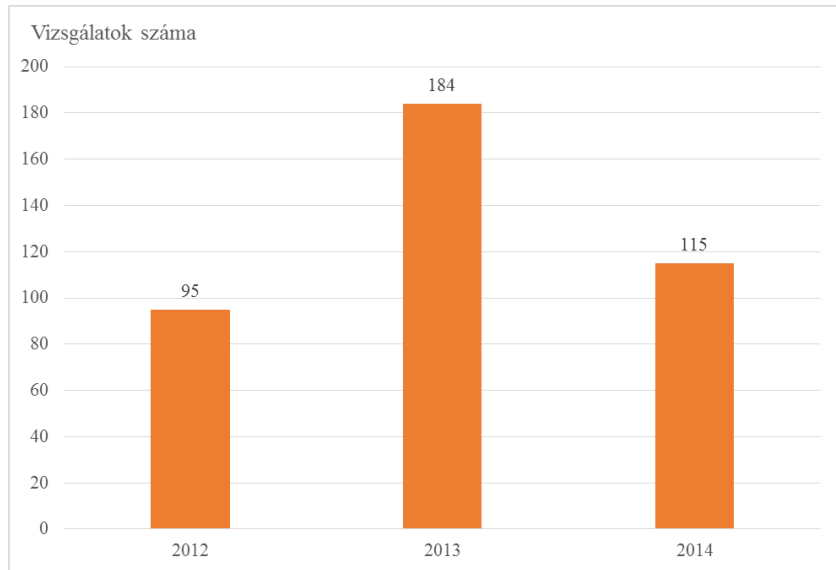
2010 óta jelentősen nőtt a kormány politikai stabilitása, ezáltal a kormányzati cselekvőképesség erősödött.

B.4.2. A NAIH jogellenességi megállapítással végződött adatnyilvánossági vizsgálatainak száma

A kormányzat átláthatósága jogállami és demokratikus alapérték. Az átláthatóság a kormányzati nyitottság képességét mutatja. Az átláthatóság alapvetően eredmény, amelynek hatása a bizalom. Az átláthatóság lényege a kormányzati közérdekű adatok, így kiemelten a döntés-előkészítés és döntések megismerhetősége.

A NAIH feladata többek között a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jog érvényesülésének ellenőrzése és elősegítése.

A NAIH-nál jogellenességi megállapítással végződött adatnyilvánossági vizsgálatok számának hullámzó növekedése reprezentálja a civil

kezdeményezések és ezzel arányosan a jogszerűségi implikációk fokozódását.

A kormányzat átláthatóságát erősíti az adatnyilvánossági vizsgálatok számának 2012 óta történt növekedése..

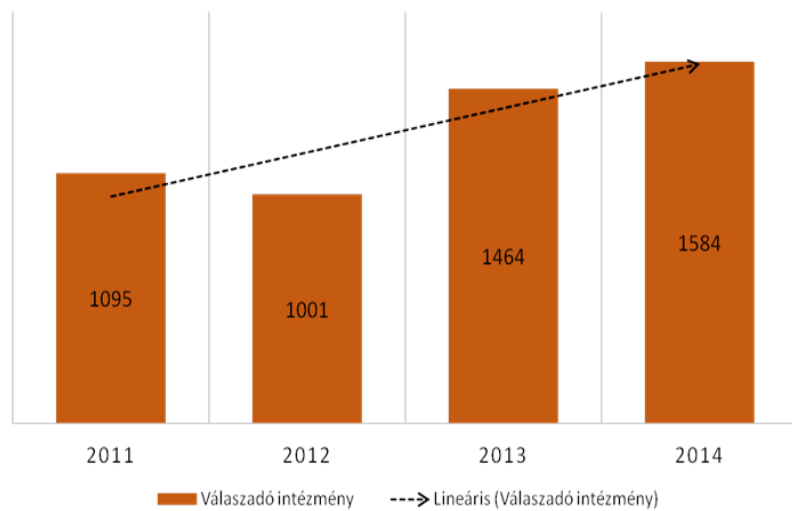
B.4.3. Intézményi (önkéntes) részvételi adatok az ÁSZ korrupciós kockázat mérési rendszerében

(intézmények száma db)

A kormányzás minőségének primér jellemzője a kormányzati bizalom és a korrupcióval kapcsolatos társadalmi érzület. Az átláthatóság a kormányzás integritásának, azaz az anti-korrupciónak az indikátora.

Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) gondozza a korrupciós kockázatok mérését célzó integritás projektet.

A mérés célja, hogy önbevalláson alapuló adatbekéréssel felmérje a közszféra intézményei korrupciós kockázatoknak való kitétségét, illetőleg azok mérséklésre hivatott ún. integritás kontrollok szintjét. A költségvetési szervek önkéntesen vesznek

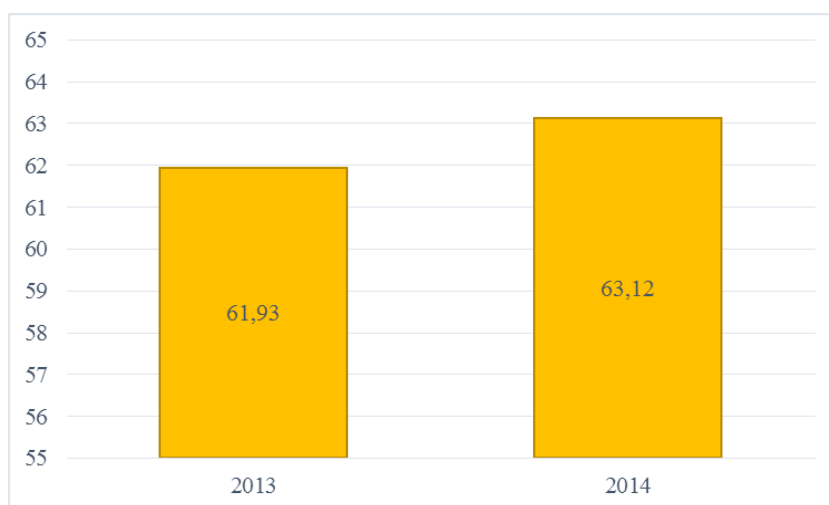
részt a felmérésben. 2012-től évente emelkedik az önkéntesen résztvevő költségvetési intézmények száma.

A kormányzati szféra intézményei egyre nagyobb mértékben vállalják az átláthatóság objektív mérését, ami az integritás és a transzparencia erősödésére utal.

B.4.4. ÁSZ Korrupciós Kockázatokat Mérséklő Kontrollok Tényezője (KMKT) index

Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) gondozza a korrupciós kockázatok mérését célzó integritás projektet. A mérés célja, hogy önbevalláson alapuló adatbekéréssel felmérje a közszféra intézményei korrupciós kockázatoknak való kitettségét, illetőleg azok mérséklésre hivatott ún. integritáskontrollok szintjét.

A Kockázatokat Mérséklő Kontrollok Tényezője (KMKT) index azt tükrözi, hogy az adott szervezetnél léteznek-e intézményesült kontrollok, illetőleg, hogy ezek ténylegesen működnek-e, betöltik-e rendeltetésüket.

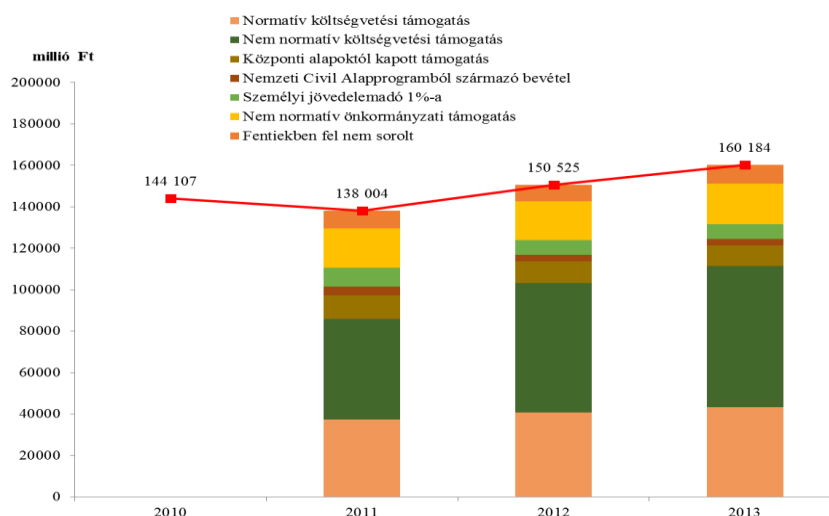
Az elmúlt két év (2013-2014) adataiból lehet következtetést levonni, mely szerint fokozatos erősödést mutat a költségvetési intézmények integritása.

A költségvetési intézményrendszerben növekszik az antikorrupciós kontrollok száma.

B.4.5. Civil szervezetek állami támogatása (folyó áron, millió Ft)

A civil szervezetek kormányzati támogatása a civil kontroll, azaz az átláthatóság irányába tett indirekt lépés.

A támogatás mértékének növekedése a nyitott kormányzás iránti törekvést tükrözi.

A civil szektor állami támogatásának növekedése a nyitottabb kormányzás felé mutat.

B.5. Létbiztonság

Főindikátor: 1000 FŐRE JUTÓ SZOCIÁLIS VÉDELEMRE FORDÍTOTT KORMÁNYZATI KIADÁSOK (folyó áron, millió Ft)

- A kormányzati funkciók mérésére több nemzetközi intézmény ENSZ vezetéssel az ún. COFOG osztályozási szabványt vezette be, amely feladatok szerint csoportosítva mutatja be azt, hogy milyen célokra mekkora összegeket fordít az állam. A KSH 2010 tárgyévétől kezdődően mutatja ki a COFOG szerinti bontásban is a kormányzati kiadások statisztikai adatait a nemzeti számlák alapján. A COFOG 10. fejezet a szociális védelem, a segítségre szorulóknak szociális juttatásaira fordított pénzügyi és természetbeni állami kiadásokat összegzi. A mutató e fejezet adatát a tárgyév január 1-e szerinti népességszámmal elosztva, 1000 főre számított értéken, folyó áron adja meg. Forrás: KSH, COFOG

1. részindikátor: A SZOCIÁLIS JUTTATÁSOK SZEGÉNYSGCSÖKKENTŐ HATÁSA (%)

- 2001 decemberében az Európai Bizottság laekeni ülésén határozat született a jövedelmi szegénység és kirekesztettség mérésére szolgáló 18 közös statisztikai indikátor bevezetésére ("Laekeni indikátorok"). Ezek közül a relatív jövedelmi szegénységi arány (%) azon személyek arányát tükrözi az ország lakosságán belül, akik olyan háztartásban élnek, ahol a háztartás jövedelme nem éri el a medián ekvivalens jövedelem 60%-át (relatív szegénységi küszöb). Az állam által fedezett szociális juttatások jelentős mértékben befolyásolják azt, hogy a lakosság mekkora hányadának jövedelme haladja meg ezt a szegénységi küszöbértéket. A mutató a társadalmi juttatásokkal és anélkül (de a nyugdíjakat a jövedelmekbe beleszámítva) számított érték különbsége százalékosan kifejezve. Értelmezése: ekkora részben csökkentik a jövedelmi szegények körébe tartozók arányát a lakosságon belül az állami szociális juttatások. Az alapadatok az OSAP 2154 Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel éves kikérdezés, valamint az OSAP 1968 Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel kiegészítő modul adatgyűjtésekből származnak. Forrás: KSH, SILC

2. részindikátor: A LAKOSSÁG ANYAGI HELYZETRE VONATKOZÓ VÁRAKOZÁSA

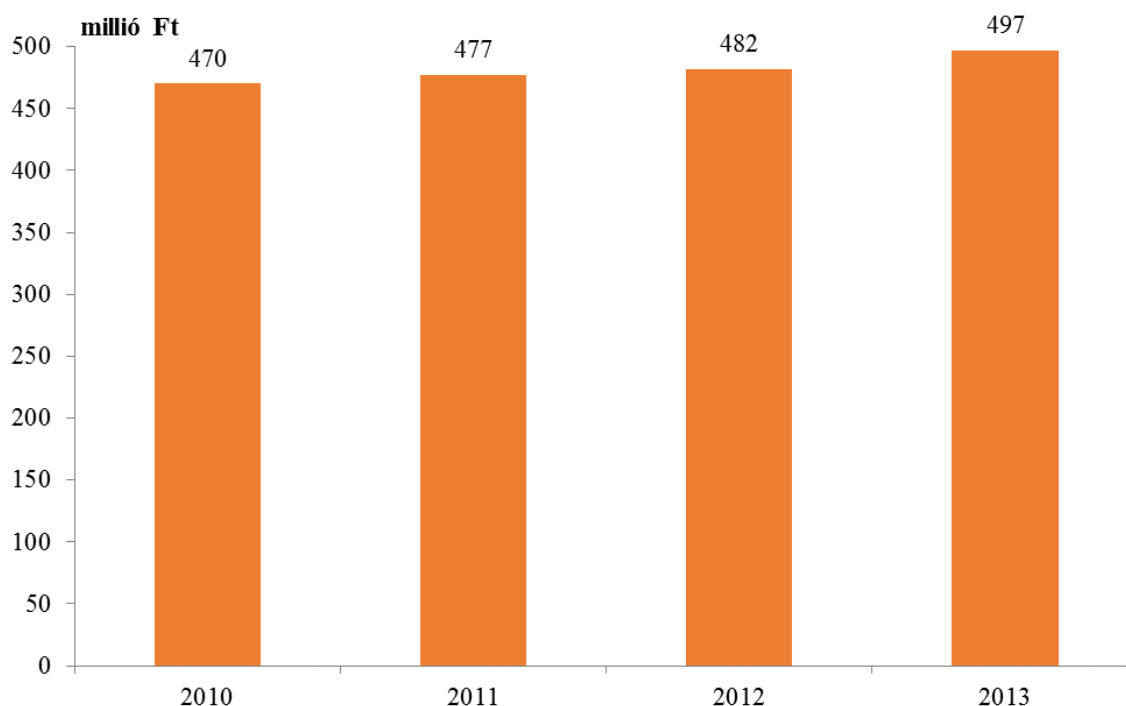
- A KSH lakossági percepciók mérésén alapuló adata, amelynek forrása az OSAP 2154 azonosító számon futó Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel éves kikérdezés, amelynek mintájában országosan körülbelül 13 ezer háztartás szerepel. A mutató alapja a kérdőív következő kérdése: "Mit gondol, hogyan fog változni háztartásuk pénzügyi helyzete a következő 12 hónapban?" Javul, nem változik, rosszabbodik, nem tudja - a válaszlehetőségekkel mért változó különböző bontásokban is rendelkezésre áll (a főkereső életkora, településtípus, főkereső iskolai végzettsége és a háztartás személyi összetétele szerint). Forrás: KSH, SILC

3. részindikátor: A LAKOSSÁG ANYAGI BIZTONSÁGÉRZETE

- A KSH lakossági percepciók mérésén alapuló adata, amelynek forrása az OSAP 2154 azonosító számon futó Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel éves kikérdezés, amelynek mintájában országosan körülbelül 13 ezer háztartás szerepel. A mutató alapja a kérdőív következő kérdése: "Képes volna-e az Önök háztartása arra, hogy egy váratlan, nagyobb összegű kiadást a saját forrásaiból fedezzen?" Az erre adott igen-nem válaszok aránya különböző válaszadói rétegek bontásában is rendelkezésre áll (a főkereső életkora, településtípus, főkereső iskolai végzettsége és a háztartás személyi összetétele szerint). Forrás: KSH, SILC

4. részindikátor: A MINIMÁLBÉR REÁLÉRTÉKÉNEK VÁLTOZÁSA (előző év = 100%)

- A minimálbér nominális emelkedésének (az előző évhez mérten százalékosan kifejezve) és az adott tárgyévi infláció mértékének különbsége. A minimálbér minden tárgyévre kormányrendeletben kerül megállapításra, az éves fogyasztói árindex adatot a KSH számítja és publikálja. (Az adat megmutatja, hogy a minimálbér értékének előző évhez mért emelése mennyivel volt az adott év általános fogyasztói árindex-adata alatt vagy felett. Pozitív érték = a minimálbér reálértéke nőtt, mert nagyobb mértékben emelték, mint a fogyasztói árindex változása, negatív érték = a minimálbér reálértéke csökkent, mert emelkedésének mértéke az ugyanazon évi infláció szintje alatt maradt.) Forrás: KSH

B.5.1. 1000 főre jutó szociális védelemre fordított kormányzati kiadások (folyó áron, millió Ft)

A létbiztonsági mutatók a kormányzatnak a megélhetési minimumok biztosítására való képességére vonatkoznak. Ezt az egyéni biztonság különböző aspektaival (közbiztonság, jogbiztonság) azonos fontosságúnak kell értékelni. A létbiztonság a létfeltételek minimumát garantáló kormányzati képességet értékeli.

Az 1000 főre jutó szociális védelemre fordított kormányzati kiadások mértéke mutatja a segítségre szorulóknak szociális juttatásaira fordított pénzügyi és természetbeni állami kiadásokat. A szociális védelem kormányzati erőforrásai 2010-től folyamatosan nőnek a 2013-as mért adatokig.

Az állami szociális védelem mértéke növekszik.

B.5.2. A szociális juttatások szegénységcsökkentő hatása (%)

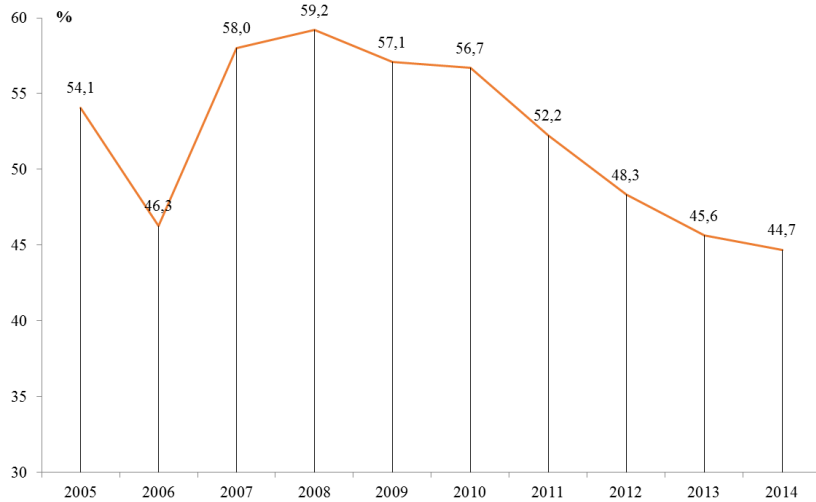
A szociális kiadások növelése sem tudta azonban lassítani a 2009-ben elindult trendet, amely a szociális juttatások szegénységcsökkentő hatásának gyengülését mutatja.

A szociális juttatásoknak, más néven a társadalmi transzfereknek Magyarországon kiemelkedő szerepük van a szegénység csökkentésében.

A szociális transzferek közül a legnagyobb szerepe a nyugdíjnak van, hiszen a 65 év feletti korosztály szinte kizárólag nyugdíjbevéttel rendelkezik.

A családtámogatási rendszer is jelentősen hozzájárul a szegénység csökkentéséhez, ugyanis a különösen veszélyeztetett egyszülős, valamint a sokgyermekes

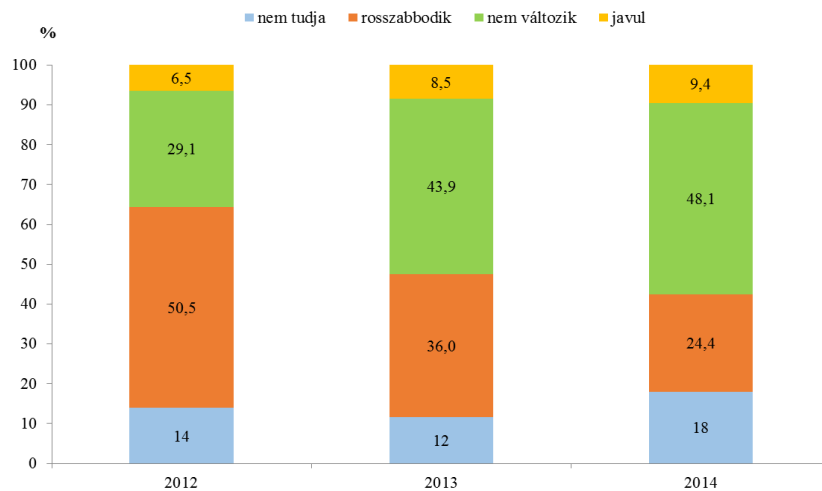
családok szegénységi rátája több mint másfélszer lenne nagyobb a szociális ellátások nélkül.

A szociális kiadások csökkenő mértékben, de még mindig jelentősen mérséklék a szegénység arányát.

B.5.3. A lakosság anyagi helyzetére vonatkozó várakozása

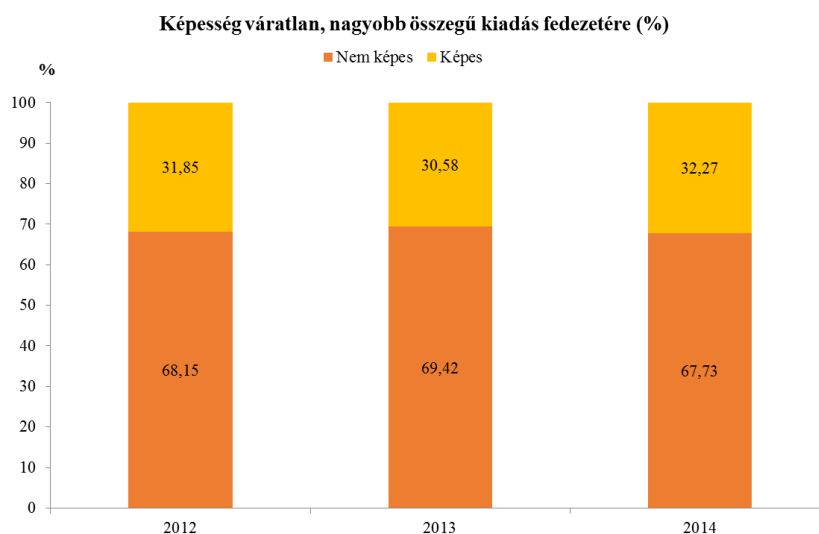
A lakosság optimizmusa a 2012-től kezdődött mérések szerint az anyagi helyzettel kapcsolatban erősödik.

2012 óta erősödő lakossági optimizmus mérhető az anyagi helyzetre vonatkozóan.

B.5.4. A lakosság anyagi biztonságérzete

A lakosság anyagi biztonságérzete 2014-ben erősebb, mint 2012-ben.

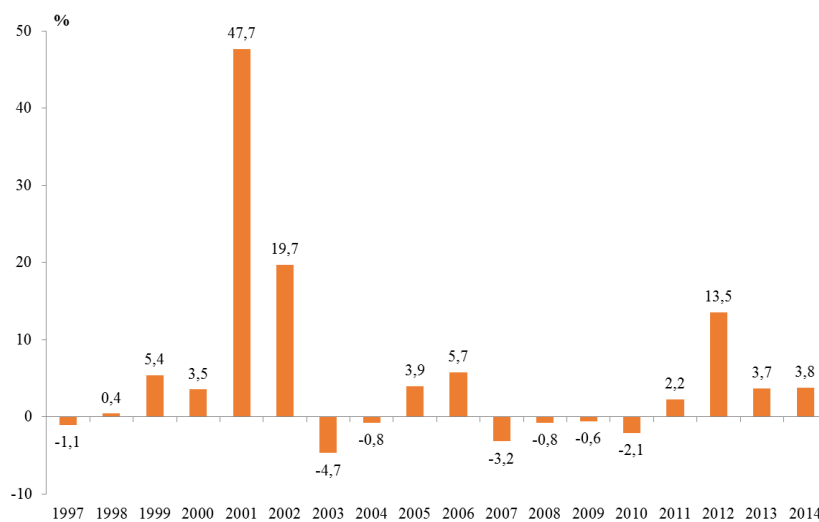
A lakosság anyagi biztonságérzete 2014-ben erősebb, mint 2012-ben.

B.5.5. A minimálbér reálértékének változása (előző év = 100%)

A közpolitikai akciókban a létbiztonság szempontja jelen van a jövedelembiztonság fenntartásában.

A minimálbér a létbiztonság garantálásának egyik kiemelt kormányzati eszköze.

A minimálbér reálértékének mutatói 2011-től viszonylag magas pozitív tartományban vannak, ellentétben a 2007-2010 közötti időszak értékromlásához képest.

A minimálbér értéke 2011 óta lényegesen nagyobb, mint korábban.

Közösségi jóllét

Összefoglaló

A közösségi jóllét javítása, mint kiemelt társadalmi és gazdasági cél következtében e hatásterület a *céljellegű hatásterületek* körébe tartozik, és szorosan összekapcsolódik a biztonság és bizalom, valamint a demokrácia hatásterületekkel. Az *eszköz jellegű hatásterületek* közül pedig számára kiemelt jelentőségű a gazdasági versenyképesség és pénzügyi stabilitás, a fenntarthatóság és a hatékony közigazgatás hatásterülete. Elemzését azzal a szemlélettel végeztük el, hogy a közösségi jóllét eddigi gazdasági jellegű kiértékelése a szélesebb tartalmú *életminőség vizsgálata* felé mozduljon el. Elvetve az egyetlen indikátor felhasználásának célszerűségét, a közösségi jóllét „műszerfalának” az anyagi jóllét, az életminőség és a fenntarthatóság pilléreihez tartozó indikátorokat választottunk ki és alkalmaztunk.

Az *anyagi jóllét* alakulását nem a GDP, illetve a GDP-ből származtatható indikátorokkal elemeztük, hanem a *háztartások rendelkezésére álló jövedelem, a szegénység és a társadalmi kirekesztődés, a foglalkoztatás és oktatás dimenziók* indikátoraival jellemezzük. E fontos dimenzió elemzésének kiemelt célja annak bemutatása, hogy a háztartás vagy azon belül az egyén helyzete többszörösen hat az emberek közérzetére, összességében a társadalom állapotára, a közösségi jóllétre.

A társadalmi kirekesztettség mutatóinak kiválasztásánál a rossz anyagi körülmények között élők objektív megragadása, az egyenlőtlenségek kifejeződése mellett fontos szempont volt a hazai és nemzetközi fejlesztési célok megfogalmazásához használt mutatók szerepeltetése is.

Az *életminőség* változását az *egészségügyi és szociális védőháló, valamint az egyén a társadalomban (a mentális közérzet) dimenziók* indikátoraival írjuk le. Ennek során megvizsgáltuk a „felülről lefelé” (top-down), illetve az „alulról felfelé” (down-up) építkezés lehetőségét és célszerűségét. Az előbbi esetben az életminőség a rendelkezésre álló (jövedelem, szolgáltatás stb.) lehetőségeiből kiindulva közelíthető meg, mégis a gyakorlati szempontok és a nemzetközi tapasztalatok alapján a második megközelítést, az egyének szubjektív véleményéből (preferenciáiból) kiinduló megközelítésnek adtunk elsőbbséget az indikátorok meghatározása során.

A *fenntarthatóság* pillérének szerepeltetésével azt a követelményt jelenítjük meg, hogy a jelenleg rövidtávon elért közösségi jólléti színvonal hosszabb, de legalább középtávon fenntartható legyen. Ennek vizsgálata azonban elsősorban a gazdasági versenyképesség és

pénzügyi stabilitási, valamint a fenntarthatósági hatásterületek feladatkörébe tartozik.

Jóllehet a kutatás és a gyakorlati alkalmazás céljaira kiválasztott dimenziók széleskörűen átfogják a közösségi jóllét területeit, *néhány fontos dimenzió* mind ez ideig *kimaradt a vizsgálatból*. Ilyenek: a család és a háztartás összetétele, a fogyasztás színvonala és szerkezete, a fiatalok és az idősebbek helyzete, a munka minőségi dimenziója, a kultúra és a sport, és az időfelhasználás, az időmérleg.

A közösségi jóllét dimenzióit leíró indikátorok elemzése során kiemelt figyelmet fordítottunk a közösségi jólléttel kapcsolatos *kormányzati képességek* változására, így egyfelől a gazdaság és szociális politika általános irányára és jellegére, másfelől az adott időszakban tett szakmapolitikai intézkedések befolyásoló szerepére. Ennek eredményei az egyes indikátorok által jelzett teljesítmények ismertetése során tett *kulcsmegállapításokban, levont következtetéseikben* tükröződnek.

A jövedelmi helyzet főbb jellemző vonásai.

A *Háztartási szektor összes korrigált rendelkezésére álló jövedelme* főindikátor szerint a háztartások javuló pénzügyi helyzete egyre kedvezőbb hatást gyakorol az életminőség objektív tényezőinek alakulására, s a munkáért kapott jövedelmen keresztül az egyének, s így a társadalom közérzetének javulására, valamint – keresleti oldalról – a gazdasági növekedésre. Az *Alkalmazásban állók nettó átlagkeresetének* részindikátora az aktív keresők jövedelmi feltételeiről ad képet, és megállapítható, hogy a foglalkoztatás jövedelmi feltételei – a 2009 és 2012 évek kivételével – minden évben érezhető mértékben javultak. A háztartások rendelkezésére álló reáljövedelem elindult növekedése és a foglalkoztatási helyzet javulása lehetővé teszi a *háztartások megtakarítási rátájának* további lassú mérséklődését és ezáltal a lakossági fogyasztás, valamint a gazdasági növekedés magasabb színvonalának elérését. A lakáspiac, a lakásépítések megélénkülése viszont a ráta emelkedésével jár. Ennek ellenére a ráta nagysága a közeljövőben nem éri el a válság előtti magas szintet. A nagyarányú *lakossági devizaadósságot* kiegyensúlyozott módon úgy sikerült csökkenteni, hogy egyidejűleg a gazdasági növekedés elindult és üteme felgyorsult. Az utóbbi három évben a *jövedelmi egyenlőtlenség* valamelyest nőtt Magyarországon. A legtöbb magas jövedelmű állampolgár Budapesten él, itt a legnagyobb az egyenlőtlenségek mértéke, a megyei jogú városokban

pedig – a középosztály nagy aránya következtében – a legkisebb.

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés főbb jellemző vonásai.

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata 2014-ben érzékenyen csökkent. A további mérséklődés érdekében a gyermekszegénység csökkentésére irányuló fő figyelem mellett a 18-24 éves korosztályra is indokolt nagy figyelmet fordítani. A kirekesztődési kockázat az életkor előrehaladásával mérséklődik, ám csökkentése még a 65 feletti korosztály esetében is jelentős feladat. A *jövedelmi szegénység* kockázata valamelyest nagyobb a férfiak esetében. A kor és iskolai végzettség szerint a kockázat a legnagyobb a 18-64 éves alapfokú végzettségű lakosságnál. A *súlyos anyagi depriváció* kockázatának magas aránya 2014-ben jelentősen csökkent, ami a nemek és mind a három vizsgált korcsoport esetében egyaránt megvalósult. 2014-ben a teljes népesség kisebb aránya élt *nagyon alacsony színvonalú munkaintenzitású háztartásban*, mint 2012-ben és 2013-ban. A korcsoportok szerint legnagyobb arányban a 0-17 éves korúak éltek alacsony munkaintenzitású háztartásban. A *gyermeket érintő szegénység* nőtt a 2005-2014 közötti időszakban. A 0-17 éves személyek közül minden negyedik a szegénységi kategóriába tartozott. A gyermekszegénység az alapfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekeinek kétharmadát érinti.

Az egészségügyi és szociális védőháló főbb jellemző vonásai.

Az *egészségben eltöltött évek számának* növekedése azt eredményezte, hogy hazánk felzárkózott az EU tagországok átlagos egészségügyi állapotához. E trend további folytatása érdekében a befolyásoló tényezők körének bővítésére és jobb összehangolására van szükség. A férfiak *születéskor várható élettartamának* valamelyest gyorsabb növekedése nem eredményezte a nemek közötti különbségek csökkenését. A gazdasági feltételek függvényében indokoltnak látszik a *szociális juttatások egy főre jutó értékének* növelése. A *bölcsődei férőhelyek számának* gyors bővítése szociális és demográfiai szempontból is kiemelt feladat. A *nyugdíjak helyettesítési rátájának* hosszabb távon tapasztalt változása és a 2013. évi emelkedése összhangban állt a nemzetgazdaság teljesítő- és versenyképességének alakulásával.

A foglalkoztatottság és oktatás főbb jellemző vonásai.

A 2000-ig tartó csökkenést, valamint a 2011. évi stagnálást követően a *gazdaságilag aktív népesség száma* nőtt és 2013 végére megközelítette a 4 millió főt, ami az utóbbi két évtizedben a legmagasabb foglalkoztatási érték. A 2013. évi foglalkoztatási ráta 61,4 százalék volt, amely a *közfoglalkoztatottak* nélkül 59,3 százalék lett volna, s amelyhez a közfoglalkoztatás bővülése 2,1 százalékponttal járult hozzá. A *korai iskolaelhagyók aránya* 2014-ben gyakorlatilag megfelelt az Európai Unió felé tett nemzeti vállalás célértékének. A *felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya* több mint kétszeresére (32,4%) nőtt Magyarországon az 1997-2014 közötti időszakban. A *PISA felmérés* a közoktatási rendszer minőségének javítására hívja fel a figyelmet.

Az egyén a társadalomban főbb jellemző vonásai.

A magyar felnőtt lakosság kétharmada (62%) 2013-ban inkább elégedett (6-10 pont) az életével. 2013-ban az *egyéni tevékenységének tartalmassága* vonatkozásában a teljes népesség válaszainak átlagértéke 7,08 volt, nagyobb, mint az élettel való általános elégedettségé (6,15). Az *adófizető magánszemélyek számának* növekedésével csökkent az 1 adófizető által fizetendő adó mértéke. Az EU-átlagot kismértékben meghaladó *adóterhelés* (az adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya) indokolt csökkentése számára a megkezdődött gazdasági növekedés teremthet alapot. A vándorlási különbözet vonatkozásában Magyarország jobb aránnyal tartozik a nettó befogadó országok közé, mint a legtöbb környező ország.

K.1. Jövedelmi helyzet dimenzió

Főindikátor: HÁZTARTÁSI SEKTOR ÖSSZES KORRIGÁLT RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ JÖVEDELME (milliárd Ft)

- A főindikátor a KSH nemzeti számlái alapján a háztartási szektor (a magán háztartások) összes korrigált rendelkezésre álló jövedelmét mutatja, idősorban. A magán háztartások elsődleges jövedelmeinek egyenlegét értjük ez alatt, ami jövedelmi oldalról működési eredmény, a munkavállalói jövedelmeket és vagyonból származó jövedelmeket mínusz a vagyonnal kapcsolatos kifizetéseket, valamint a jövedelmek készpénzben történő újraelosztása során kapott bevételeket tartalmazza. A természetbeli társadalmi juttatások nem szerepelnek benne. A KSH nemzeti számla statisztikájából származó, teljes körű makro adat. Idősora 1995-től áll rendelkezésre.

1. részindikátor: ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓK HAVI NETTÓ ÁTLAGKERESETE (Ft)

- Az indikátor a nemzetgazdaságban az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresetének alakulását mutatja, idősorban. Az adatok a KSH lakossági adatgyűjtéséből származnak a 2008-2014 közötti időszakra.

2. részindikátor: A HÁZTARTÁSOK MEGTAKARÍTÁSI RÁTÁJA (%)

- A mutató a háztartások adott évi megtakarításának, illetve rendelkezésre álló jövedelmének a hányadosa. A rendelkezésre álló jövedelem – kiegészítve a magánnyugdíj-pénztárak nettó vagyonváltozása miatti korrekcióval – az a jövedelemösszeg, melyet a háztartások fogyasztásra és felhalmozásra fordíthatnak. A megtakarítás a rendelkezésre álló jövedelemből a végső fogyasztási kiadások finanszírozása után fennmaradó összeg, mely fordítható felhalmozásra, részben tőkefelhalmozásra (állóeszközök és készletek felhalmozására), részben pénzügyi eszközök (pl. értékpapír, bankbetét, hitelek) igénybevételére. Az adatok a KSH nemzeti számlák számításai alapján a 2003-2013 közötti időszakra kerülnek bemutatásra..

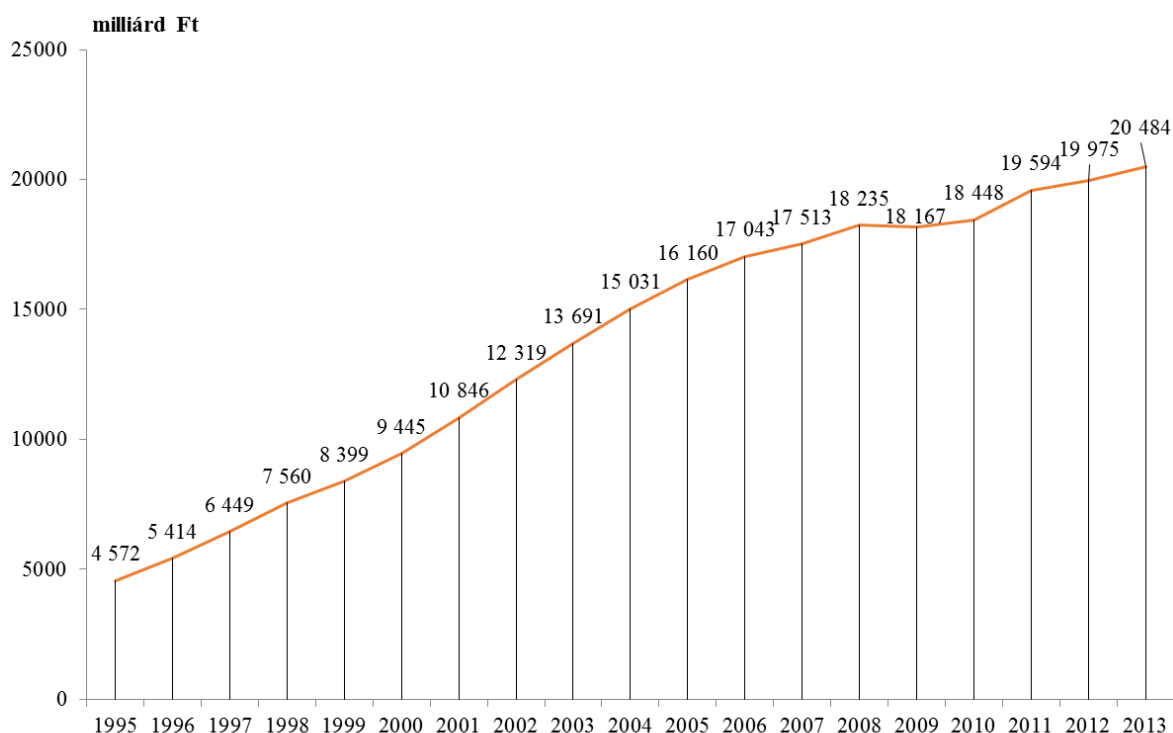
3. részindikátor: LAKOSSÁGI ELADÓSODOTTSÁG (%)

- Az indikátor a háztartási szektor (Háztartások, háztartásokat segítő non-profit intézmények, nem pénzügyi szervezetek) hitelállományát mutatja a GDP százalékában. Az adatok a KSH nemzeti számlák adatai alapján kerülnek bemutatásra az 1995-2013 évekre.

4. részindikátor: FELSŐ ÉS ALSÓ JÖVEDELMI ÖTÖD ARÁNYA

- A mutató a jövedelmi egyenlőtlenség felső és alsó végpontjaira koncentrál. Az ekvivalens jövedelmek eloszlásában a felső 20% (a legmagasabb jövedelemmel rendelkezők) és az alsó 20% (a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkezők) jövedelmeinek a hányadosa. Minél magasabb a mutató értéke, annál nagyobb egyenlőtlenséget mutat. Az adatok a KSH reprezentatív lakossági adatgyűjtéséből származó jövedelmi adatok alapján kerülnek bemutatásra a 2005-2013 évekre.

K.1.1. A háztartási szektor összes korrigált rendelkezésre álló jövedelme (milliárd Ft)

A háztartások rendelkezésére álló jövedelmének alakulása a nemzetgazdaság teljesítőképessége mellett a gazdaság- és társadalmpolitikai intézkedésektől függ. Az elmúlt évtized első felében a gyors (3-5%-os) gazdasági növekedés a jövedelmi helyzet viszonylag gyors, egyenletes javulását eredményezte. Ezt 2007-2008-ban lassulás, majd 2009-ben – a válság következtében – stagnálás, 2010-től pedig a növekedés élénkülésével ismét érezhető javulás követte.

2013-ban a háztartások rendelkezésére álló jövedelem 20.484 milliárd forint volt szemben a 2010. évi 18.448 milliárd forinttal. A háztartások 1 főre jutó éves, adókat és járulékokat is tartalmazó bruttó jövedelme 1 millió 287 ezer Ft volt, és 4,3%-kal haladta meg az előző évit. 2013-ban az 1 főre jutó éves nettó jövedelem értéke is nőtt a 2012. évihez képest. A nettó jövedelem aránya a bruttónak 79,5%-át tette ki, s így 2013-ban az 1 főre jutó 1 millió 23 ezer forintos nettó jövedelem éves átlagos értéke 2,9%-kal volt nagyobb a 2012. évinél. Tekintettel a fogyasztói árak 1,7%-os emelkedésére, 2013-ban a háztartásokban 1,2%-kal nőtt a reáljövedelem. (A reáljövedelmek kismértékben 2011-ben is emelkedtek, de 2012-ben – a gazdasági növekedés visszaesése

következtében – a háztartások reáljövedelme 4,8 százalékkal csökkent.)

A háztartási szektor bruttó jövedelme *munkajövedelmekből* (munkavállalói jövedelem, vállalkozásból származó jövedelem stb.), *társadalmi jövedelmekből* (nyugdíj, munkanélküli-ellátások, családi pótlék stb.) és *egyéb jövedelmekből* áll.

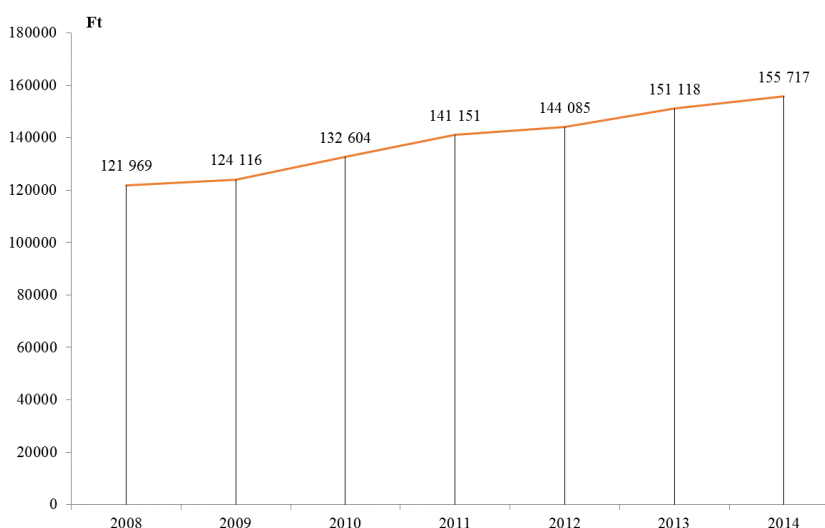
A lakosság bruttó jövedelmén belül 2013-ban a munkajövedelmek aránya 67,8%, a társadalmi jövedelmeké 30,2%, az egyéb jövedelmeké pedig 2,0% volt szemben a 2010. évi 65,9, 32,0 és 2,1%-kal. A megoszlás változása a munkajövedelmek arányának a növekedését és a társadalmi jövedelmek arányának csökkenését jelzi.

A regionális különbségek jelentős szerepet játszanak a lakossági jövedelmek alakulásában. Budapesten 2013-ban 1 millió 341 ezer forint volt az 1 főre jutó átlagos nettó jövedelem, a nagyvárosokban 1 millió 138 ezer forint, a községekben pedig csak 863 ezer forint. Budapest meghatározó szerepével összefüggésben Közép-Magyarországon 1 főre 1 millió 181 ezer forint nettó jövedelem jutott, míg Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon csak 849 ezer, illetve 892 ezer forint.

A háztartások javuló pénzügyi helyzete egyre kedvezőbb hatást gyakorol az életminőség objektív tényezőinek alakulására, s a munkáért kapott jövedelmen keresztül az egyének és így a társadalom közérzetének javulására, valamint – keresleti oldalról – a gazdasági növekedésre.

K.1.2. Az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete (Ft)

A mutató értéke minden évben nőtt, különösen 2010-ben 6,8%-kal, 2011-ben 6,4%-kal, 2013-ban 4,9%-kal és 2014-ben 3,0%-kal. A havi nettó átlagkereset összegének növekedése 2013-ban meghaladta a havi bruttó átlagkeresetét (3,4%), 2014-ben azonban a nettó és a bruttó átlagkereset egyaránt 3%-kal emelkedett, mivel nem változtak a kereseteket terhelő járulékok és a személyi jövedelemadó-szabályok. A 2014. évi teljes munkaidőben alkalmazásban

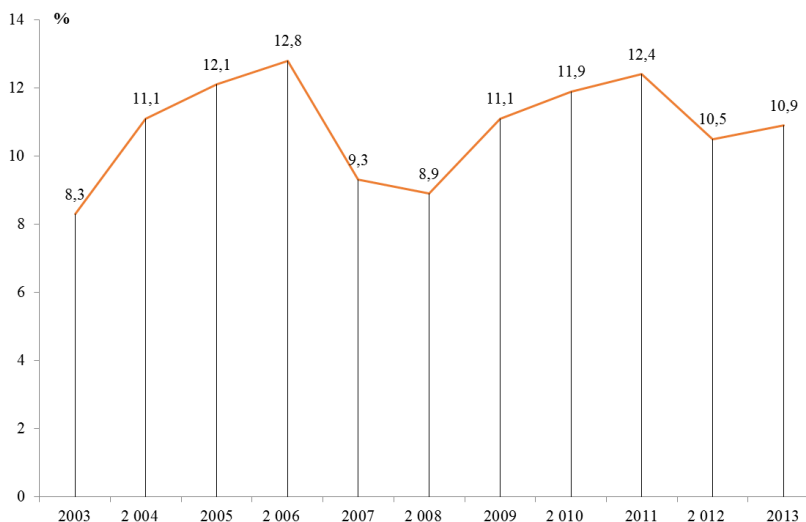
állók havi bruttó átlagkeresete 237.700 forint, ennek – családi kedvezmény nélkül számított – nettó összege pedig 157.700 forint volt. Ebben az évben a nettó keresetek a vállalkozásoknál 4,3%-kal, a közfoglalkoztatottak nélkül számított közszférában 5,9%-

kal, illetve a nonprofit szférában 6,7%-kal emelkedtek. (A költségvetési intézmények és a nonprofit szervezetek esetében a közfoglalkoztatottak kiemelését az indokolja, hogy e két szférában alkalmazták a közfoglalkoztatottak 93%-át.)

Az alkalmazásban állók nettó átlagkeresetének részindikátora az aktív keresők jövedelmi feltételeiről ad képet, és megállapítható, hogy a foglalkoztatás jövedelmi feltételei – a 2009 és 2012 évek kivételével – minden évben érezhető mértékben javultak.

K.1.3. A háztartások megtakarítási rátája (%)

A ráta alakulását hullámzás jellemezte a vizsgált időszakban: a háztartások rendelkezésére álló jövedelemmel párhuzamosan emelkedett, majd csökkent a 2003-2007 közötti időszakban; 2008-tól a válság, a munkanélküliség növekedése és a lakossági óvatossági megfontolások miatt emelkedése felgyorsult, 2011-ben 12,4%-ot ért el. A javuló munkaerő-piaci helyzet és az alacsony infláció lehetővé tette

a háztartások reáljövedelmének növekedését, és ezzel a megtakarítási ráta csökkenését 2012-2013-ban. E két évben a ráta viszonylag magas, 10-11%-os nagysága olyan tényezőkkel függ össze, mint a lakosság törekvése

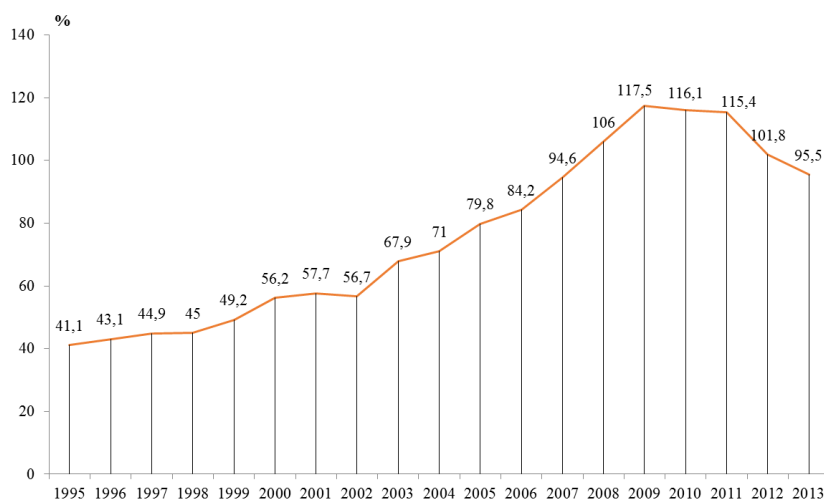
a felhalmozott adósság leépítésére, a szigorú banki hitelezési feltételek és a lakossági óvatossági megfontolások lassú mérséklődése.

A háztartások rendelkezésére álló reáljövedelem elindult növekedése és a foglalkoztatási helyzet javulása lehetővé teszi a háztartások megtakarítási rátájának további lassú mérséklődését és ezáltal a lakossági fogyasztás, valamint a gazdasági növekedés magasabb színvonalának elérését. A lakáspiac, a lakásépítések megélénkülése viszont a ráta emelkedésével jár. Ennek ellenére a ráta nagysága a közeljövőben nem éri el a válság előtti magas szintet.

K.1.4. Lakossági eladósodottság (%)

Az 1995-ben kezdődő lakossági eladósodás 2002-ig tartó egyenletes, lassú növekedés után a 2003-2008 közötti időszakban felgyorsult, és 2009-ben kiemelkedően magas szintet, a GDP 117,5%-át érte el. A sokoldalú gazdaságpolitikai intézkedéseknek köszönhetően 2010-ben megkezdődött, majd 2012-ben felgyorsult a lakossági eladósodottság csökkenésének folyamata, melynek eredményeként a GDP 95,5%-ára mérséklődött.

E kedvező változás hozzájárult a háztartások megtakarítási hajlandóságának csökkenéséhez, illetve a lakosság fogyasztási hajlandóságának az emelésén keresztül érezhetően elősegítette a fogyasztási és

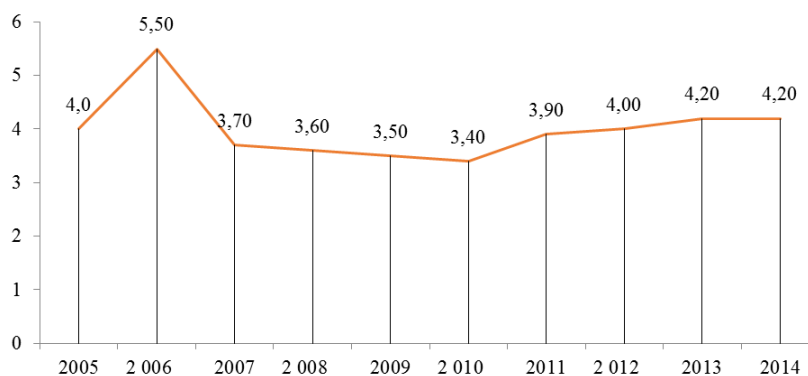
növekedési pályára történő áttérés megkezdését. Az eladósodott háztartások jelentős része számára azonban még 2014-ben is fennállt a körülményekhez történő nagyfokú alkalmazkodási kényszer, ami erősítette a lakosság fennálló óvatossági megfontolásait.

A nagyarányú lakossági devizaadósságot kiegyensúlyozott módon úgy sikerült csökkenteni, hogy egyidejűleg a gazdasági növekedés elindult és üteme felgyorsult.

K.1.5. Felső és alsó jövedelmi ötöd aránya

A jövedelem-eloszlás egyenlőtlenségeinek alakulását kifejező felső és alsó jövedelmi ötöd aránya – a kiugróan nagy egyenlőtlenséget (5,50 hányados) jelző 2006. év után – 2007-2010 között minden évben kismértékben csökkent, a 2007. évi 3,70-ről a 2010. évi 3,40 hányadosra. Később az arány az

egyenlőtlenség növekedéséről tájékoztat: 2011-ben 3,90, 2012-ben 4,00, 2013-ban és 2014-ben pedig 4,20 volt. 2011. évben a legfelső jövedelmi ötöd részesedése a teljes jövedelemből 36,3%, 2012-ben 37,1% és 2013-ban 37,2% volt szemben az alsó jövedelmi ötöd 9,2; 8,9, és 8,6%-os arányával. A különböző

jövedelmi csoportok arányát a népességben *települési csoportok szerint* vizsgálva azt látjuk, hogy a legkedvezőbb jövedelmi helyzetű felső réteg aránya Budapesten volt a legnagyobb (8,1%), a többi városban és a megyei jogú városokban pedig a legkisebb (5,2, illetve 5,6%).

Megállapítható, hogy a részletesen elemzett utóbbi három évben a jövedelmi egyenlőtlenség valamelyest nőtt Magyarországon. A legtöbb magas jövedelmű állampolgár Budapesten él, itt a legnagyobb az egyenlőtlenségek mértéke, a megyei jogú városokban pedig – a középosztály nagy aránya következtében – a legkisebb.

K.2. Társadalmi kirekesztettség dimenzió

Főindikátor: SZEGÉNYSÉG VAGY TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS KOCKÁZATA (%)

- A főindikátor azon személyek arányát mutatja a teljes népességben, akik vagy a relatív jövedelmi szegénység vagy a súlyos anyagi depriváció vagy a nagyon alacsony munkaintenzitás közül egyben vagy többben érintettek. Az adatok a KSH reprezentatív, Európai Uniói módszertant követő lakossági adatgyűjtéséből származnak, amely 2005-óta működik Magyarországon. A vonatkozó ábra életkorcsoportok szerinti bontásban, idősorban mutatja az adatokat.

1. részindikátor: JÖVEDELMI SZEGÉNYSÉG KOCKÁZATA (%)

- Az indikátor a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek arányát mutatja. Az adatok a KSH reprezentatív, Európai Uniói módszertant követő lakossági adatgyűjtéséből származnak, amely 2005-óta működik Magyarországon.

2. részindikátor: SÚLYOS ANYAGI DEPRIVÁCIÓ KOCKÁZATA (%)

- Az indikátor a súlyos anyagi deprivációban érintett személyek arányát mutatja korcsoportonként. Súlyos anyagi deprivációról akkor beszélünk, ha a személyek anyagi okból az alább felsorolt 9 problémából legalább 4-ben érintettek: 1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékok van; 2) a lakás megfelelő fűtésének hiánya; 3) váratlan kiadások fedezetének hiánya; 4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya; 5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya; 6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival; 7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel; 8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval; 9) anyagi okból nem rendelkezik telefonnal. Az adatok a KSH reprezentatív, Európai Uniói módszertant követő lakossági adatgyűjtéséből származnak, amely 2005-óta működik Magyarországon.

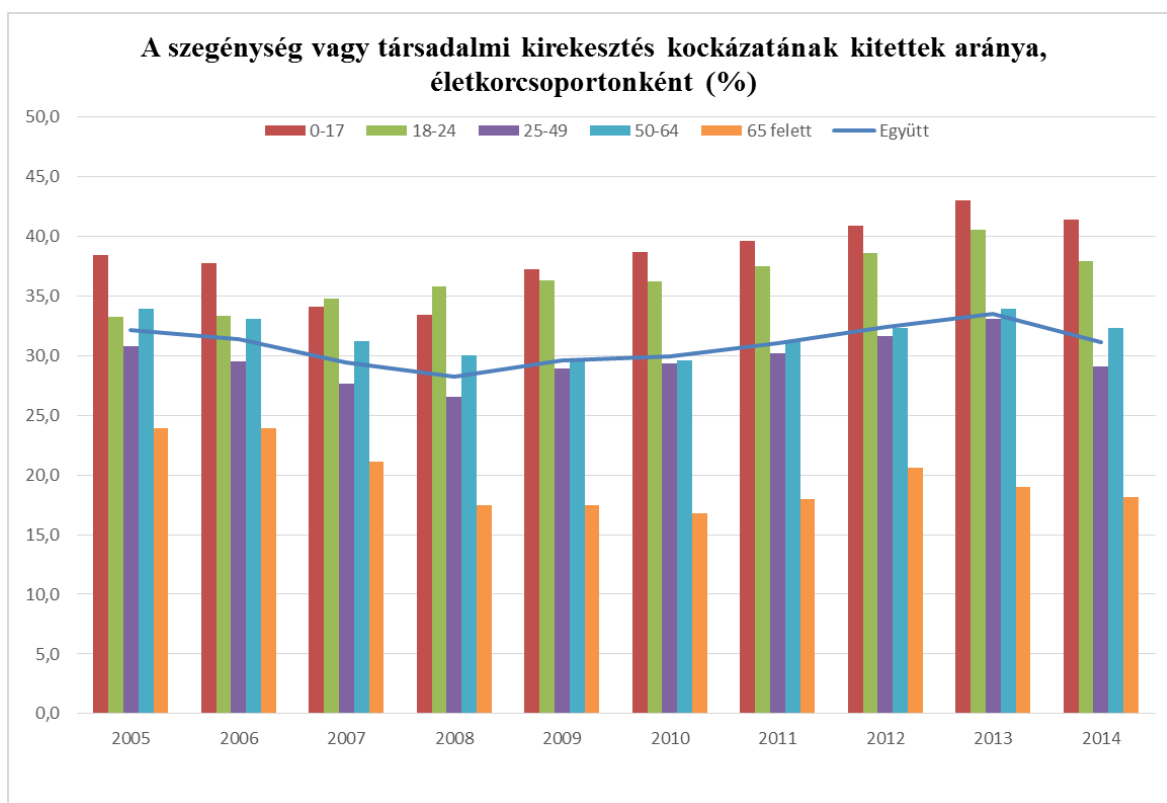
3. részindikátor: NAGYON ALACSONY MUNKAINTEENZITÁSÚ HÁZTARTÁSBAN ÉLŐK ARÁNYA (%)

- A mutató azon munkaképes korú (16-64 év közötti, nem tanuló) személyek arányát jelzi, akik 0,2-nél kisebb munkaintenzitású háztartásban élnek. Munkaintenzitás: A háztartásban élő összes munkaképes korú személy referenciaév során munkával töltött ideje az elméletileg munkával tölthető összes időhöz viszonyítva. Értéke 0 és 1 között lehet (0= senki nem dolgozik, 1=mindenki teljes munkaidőben dolgozik az egész év során). Az adatok a KSH reprezentatív, Európai Uniói módszertant követő lakossági adatgyűjtéséből származnak, amely 2005-óta működik Magyarországon.

4. részindikátor: GYERMEKEKRE VONATKOZÓ JÖVEDELMI SZEGÉNYSÉG KOCKÁZATA (%)

- Az indikátor az ekvivalens jövedelem mediánjának 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező 0–17 éves személyek aránya az összes 0–17 éves személyhez viszonyítva. Tekintve, hogy a 0–17 éves személyek jövedelemmel nem rendelkeznek, így jövedelmi helyzetüket alapvetően szülei jövedelmi helyzete határozza meg. Ezért az adatokat az érintett gyermekek szüleinek iskolai végzettsége szerinti bontásban mutatjuk be. Az adatok a KSH reprezentatív, Európai Uniói módszertant követő lakossági adatgyűjtéséből származnak, amely 2005-óta működik Magyarországon.

K.2.1. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata (%)

A főindikátor szerint a kirekesztődés kockázata 2013-ban a teljes népesség 33,5%-ára (3 millió 44 ezer emberre) vonatkozott az Eurostat AROPE módszerének követése szerint. Ez az arány 2,4 százalékponttal (240 ezer fővel) kedvezőbb volt, mint a 2012. évi érték. 2014-re az arány jelentős mértékben, 31,1%-ra mérséklődött.

A főindikátor három dimenzióját tekintve, a kirekesztődés kockázata:

- a relatív jövedelmi szegénység esetében 2013-ban a teljes népességnek a 14,3%-át, 2014-ben 14,6%-át;
- a súlyos anyagi depriváció esetében 2013-ban 26,8%-át, illetve 2014-ben 23,9%-át;
- a munkaszegénység esetében pedig 2013-ban 9,5%-át, illetve 2014-ben 9,3%-át érintette.

Így a relatív jövedelmi szegénység aránya 0,3 százalékponttal nőtt, a munkaszegények aránya 0,2 százalékponttal, a súlyos anyagi deprivációban élők aránya pedig 2,9 százalékponttal csökkent. A három fő szegénységi dimenzió egymáshoz való nagyságrendje tekintetében eltérést jelent az Európai Unióban tapasztalt átlagtól,

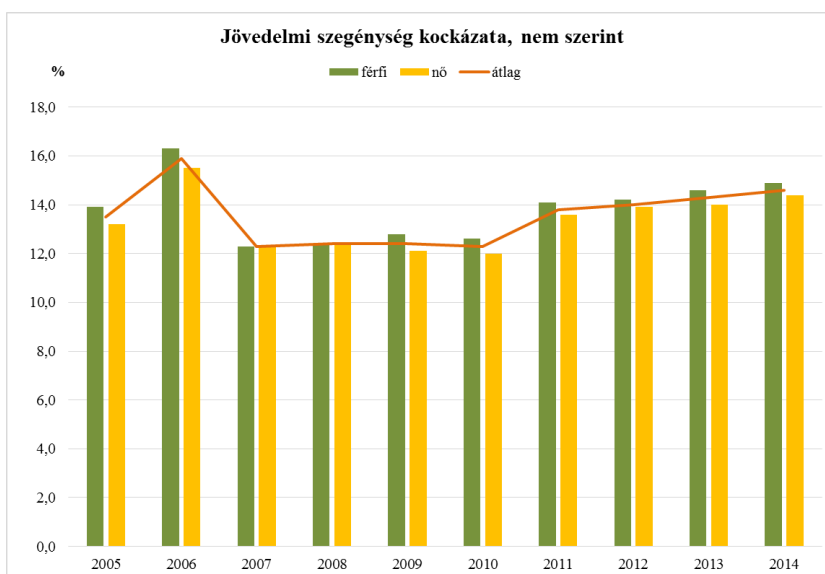
hogy Magyarországon a súlyosan depriváltak aránya 1,7-szer magasabb, mint a relatív jövedelmi szegények száma. Tekintve, hogy a mért relatív jövedelmi és munkaszegénység nem indokolna ilyen mértékű anyagi deprivációt, a különbségben az önbevallás során adott pesszimistább válaszok is szerepet játszhattak.

A kirekesztődés arányának *életcsoportonkénti* vizsgálata azt erősíti meg, hogy a három szegénységi dimenzió vonatkozásában a 0-17 éves személyek alkotják a legveszélyeztetettebb korcsoportot. E csoport kirekesztődési aránya 2014-ben 10 százalékponttal volt nagyobb (41,4%), mint az országos átlag (31,1%), viszont kedvező változás, hogy aránya a 2013. évinél 2014-ben 1,6 százalékponttal kisebb volt. E korcsoporttól csak kismértékben maradt el a 18-24 éves korcsoport 2013. évi (40,5%) és 2014. évi (37,9%) aránya. A 25-49 és az 50-64 éves korcsoportok esetében is viszonylag magas volt a kirekesztődés aránya (2013-ban 33,1%, illetve 33,9%), ami 2014-ben az előbbi korcsoportban 29,1, az utóbbiban pedig 32,3%-ra mérséklődött.

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata 2014-ben érzékenyen csökkent. A további mérséklődés érdekében a gyermekszegénység csökkentésére irányuló fő figyelem mellett a 18-24 éves korosztályra is indokolt nagy figyelmet fordítani. A kirekesztődési kockázat az életkor előrehaladásával mérséklődik, ám csökkentése még a 65 feletti korosztály esetében is jelentős feladat.

K.2.2. Jövedelmi szegénység kockázata (%)

Az indikátor – a főindikátor jelentős dimenziójaként – konkrét forintosított értékhez viszonyítva a nemek szerint mutatja be a szegénységi arányt. E szerint a férfiak relatív jövedelmi szegénységi kockázata – 2007-2008 évek kivételével – a vizsgált időszak minden évében kis mértékben (0,6-0,8 százalékponttal) nagyobb volt, mint a nőké, és arányuk a kiemelkedő nagyságú 2006 év után 2010-ig csökkent, azután pedig (nagyobb mértékben 2011-ben) emelkedni kezdett. E kockázat aránya 2014-ben a férfiaknál 14,9, a nőknél 14,4% volt. A relatív jövedelmi szegénység kockázata a *kor és iskolai végzettség* szerint legnagyobb az alacsony végzettséggel rendelkező 18-64 éves lakosság esetében. (2014-ben 38,2%) volt, majd a 18-64 éves korú középiskolai végzettségű lakosság (11,3%), a 18-64 éves korú

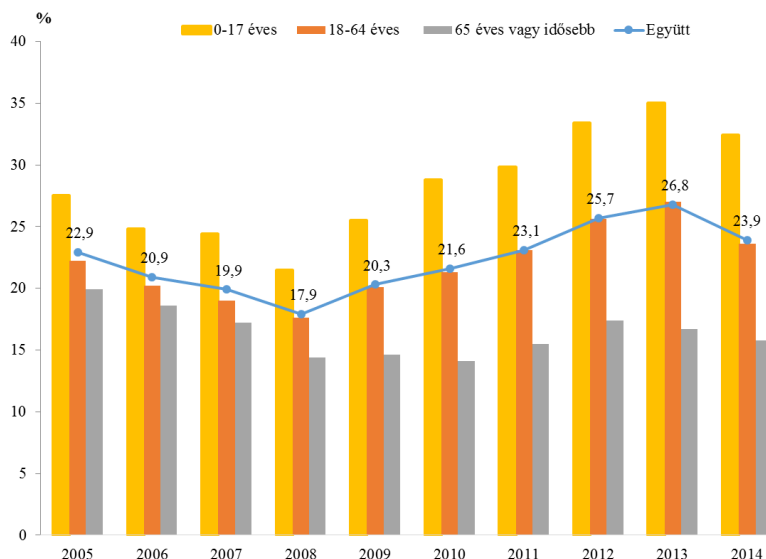

felsőfokú végzettségű lakosság (2,1%), a 65 és idősebb alacsony végzettségű lakosság (7,4%), a 65 és idősebb középfokú végzettségű lakosság (2,3%), valamint a 65 és idősebb felsőfokú végzettségű lakosság (1,2%) következett.

A jövedelmi szegénység kockázata valamelyest nagyobb a férfiak esetében. A kor és iskolai végzettség szerint a kockázat a legnagyobb a 18-64 éves alacsony végzettségű lakosoknál.

K.2.3. Súlyos anyagi depriváció kockázata (%)

Az indikátor szerint a kockázat aránya 2014-ben a férfiaknál 23,5%, az országos átlagnál (23,9%) alacsonyabb, a nőknél 24,3%, az országos átlagnál magasabb volt. 2012-2013 években mindkét nem esetében nagyobb arányú volt a depriváció kockázata. A deprivációs mutatót alkotó 9 tételt – a KSH felmérése alapján – vizsgálva megállapítható, hogy a legnagyobb arányban a váratlan kiadások fedezésére való képtelenségről és arról számoltak be, hogy anyagi okokból nem tudtak egy hétre elutazni és nem esznek kétnaponta húst. A váratlan kiadások gondját a háztartásoknak mintegy háromnegyede nevezte meg. E kockázat aránya a 0-17 éves korcsoportban volt a

legmagasabb 2014-ben 32,4% szemben a 2013. évi 35,0%-kal, majd a 18-64 éves korcsoport következett (2014-ben 23,6%-kal) szemben a 2013. évi 27,0%-kal, és a 65 éves és idősebb korcsoport 2014-ben 9,3%-kal szemben a 2013. évi 15,8%-kal.

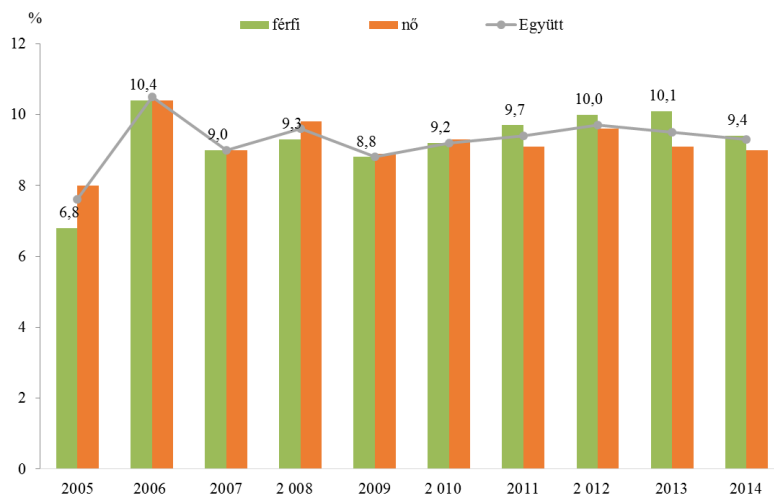
A súlyos anyagi depriváció kockázatának magas aránya 2014-ben jelentősen csökkent, ami a nemek és mind a három vizsgált korcsoport esetében egyaránt megvalósult.

K.2.4. Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya (%)

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés harmadik dimenziójaként a munkaszegénység, tulajdonképpen a munkaerőpiacról való kirekesztődés aránya viszonylag egyenletesen alakult a 2007-2014 közötti időszakban, a legalacsonyabb érték 2009-ben 8,8%, a legmagasabb pedig 2012-ben 9,7% volt. A férfiak aránya az utolsó három évben kismértékben meghaladta a nők arányát. Kedvező változás, hogy az arány 2014-ben, nagyobb mértékben a férfiak esetében, mérséklődött.

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásokban élők aránya *korcsoportonként* úgy oszlott meg, hogy

- legnagyobb volt a 0-17 éveseké (2012-ben 14,4%, 2013-ban 14,7%),

- közepes színvonalú volt a 60 év alatti lakosság összesen (2012-ben 12,6%, 2013-ban 12,2%), és
- legkedvezőbb színvonalú a 18-56 éves korcsoporté (2012-ben 12,0%, 2013-ban 11,4%).

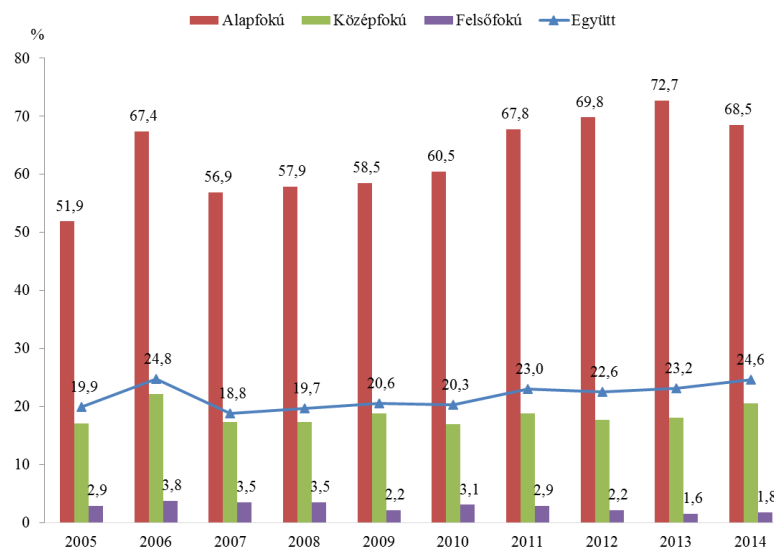
2014-ben a teljes népesség kisebb aránya élt nagyon alacsony színvonalú munkaintenzitású háztartásban, mint 2012-ben és 2013-ban. A korcsoportok szerint legnagyobb arányban a 0-17 éves korúak éltek alacsony munkaintenzitású háztartásban.

K.2.5. Gyermekre vonatkozó jövedelmi szegénység kockázata (%)

A részindikátor arról tájékoztat, hogy – három év: 2007, 2010 és 2012 kivételével – nőtt a gyermek-szegénység aránya, ami 2013-ban 23,2%, 2014-ben 24,6% volt.

A szegénységi arányt a gyermekek szüleinek iskolai végzettsége alapján elemezve megállapítható volt, hogy igen nagymértékben eltérő arányok adódtak:

- az alacsony végzettséggel rendelkező szülők gyermekeinek szegénységi aránya 2013-ban magas, 72,7%, 2014-ben 68,5% szemben a 2010 és 2011 évek 60,5, illetve 67,8%-ával;
- a középfokú végzettségű szülők gyermekeinek esetében az arány nagysága 2013-ban 18,1%, 2014-ben pedig jelentősen magasabb 20,6% volt;

- a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekeinek aránya a vizsgált utolsó két évben viszont csak 1,6, illetve 1,8% nagyságot ért el.

Megállapítható tehát, hogy *a gyermekeket érintő szegénység nőtt* a vizsgált időszakban. A 0-17 éves személyek közül minden negyedik a szegénységi kategóriába tartozott. A gyermekszegénység az alapfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekeinek kétharmadát érinti.

K.3. Egészségügyi és szociális védőháló dimenzió

Főindikátor: EGÉSZSÉGBEN ELTÖLTÖTT ÉVEK SZÁMA (év)

- Az indikátor értéke azt fejezi ki, hogy egy újszülött az adott év halandósági viszonyai (kor specifikus halálozási valószínűségek mellett) átlagosan hány évi egészséges élettartamra számíthat. Számítása a KSH teljes népesség demográfiai adatai és reprezentatív adatgyűjtésen alapuló egészségi állapot meghatározás alapján történik. Az adatokat 2005-től kezdődő időszorbant mutatjuk be, nemenkénti bontásban.

1. részindikátor: SZÜLETÉSKOR VÁRHATÓ ÁTLAGOS ÉLETTARTAM (év)

- A mutató azt fejezi ki, hogy egy újszülött az adott év halandósági viszonyai (kor specifikus halálozási valószínűségek) mellett átlagosan hány évi élettartamra számíthat. Az adatok a KSH teljes népességre kiterjedő demográfia adatai alapján állnak elő, nemenkénti bontásban. Az időszorbant az adatokat 2003-tól mutatjuk be.

2. részindikátor: SZOCIÁLIS JUTTATÁSOK EGY FŐRE JUTÓ ÉRTÉKE (Ft)

- Az adatok a szociális védelemre fordított kiadások (betegség, rokkantság, öregség, hátrahagyottak, család-gyermek, munkanélküliség, lakhatás, egyéb) egy főre vetített nagyságát mutatják a 2005-től kezdődő időszorbant, a KSH teljes nemzetgazdaságra vonatkozó adatai alapján.

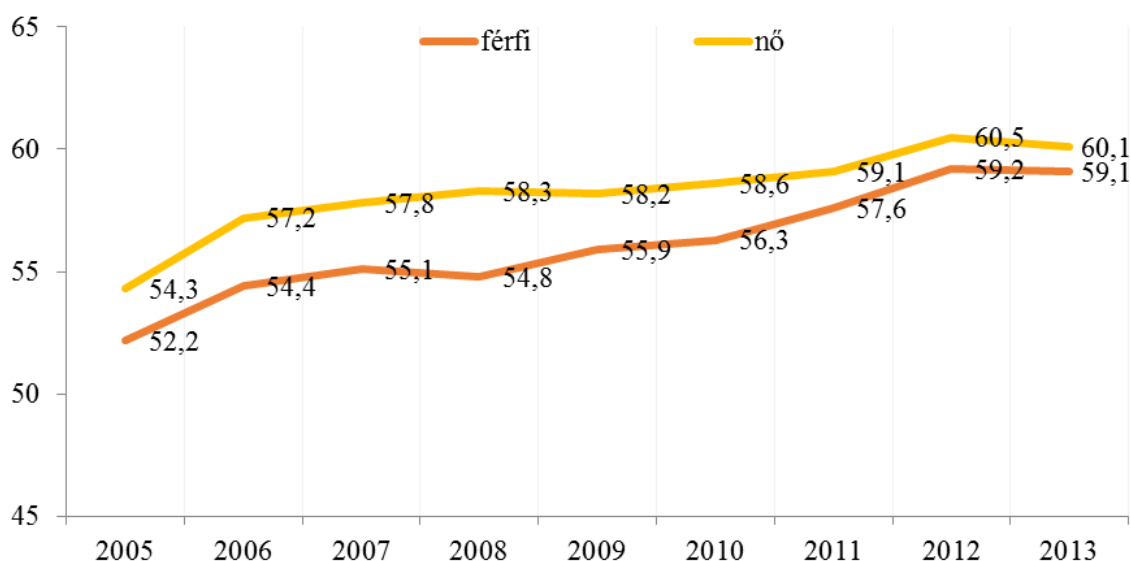
3. részindikátor: BÖLCSŐDEI FÉRŐHELYEK SZÁMA (db)

- Az indikátor a működő bölcsődei férőhelyek számáról tájékoztat a KSH teljes körű adatai alapján 2000-től kezdődően.

4. részindikátor: NYUGDÍJ HELYETTESÍTÉSI RÁTA (%)

- Az indikátor a 65-74 évesek átlagnyugdíjának szintjét a 50-59 évesek átlagos munkajövedelméhez viszonyító arányt mutatja, a KSH reprezentatív lakossági adatgyűjtéséből származó adatok alapján, 2005-től kezdődő időszorbant.

K.3.1. Egészségben eltöltött évek száma (év)

Az életminőséget is kifejező főindikátor értéke szorosan függ a társadalmi és a gazdasági fejlettségtől. Fontosságát az is kiemeli, hogy üzenete egyaránt fontos az egyén életminősége és az egészségügyi rendszer működése, illetve terhelése szempontjából.

A vizsgált időszakban Magyarországon mindkét nem esetében gyorsan nőtt az egészségben eltöltött évek száma: a kismértékben gyorsabban növekvő férfiaké a 2005. évi 52,2 évről 2012-re 59,2 évre nőtt, a nőké pedig 54,3 évről 60,5 évre. E kedvező változásban a háztartások és az egyének jövedelmi helyzetének javulása mellett jelentős szerepet játszott az egészségügyi ellátó rendszer működése, a szociális védőháló erőssége, valamint az egészségtudatosabb életmód követése. E fő befolyásoló tényezők között az egészségügyi ellátó rendszer működésével kapcsolatban jelentőségében kiemelkedik a kormányzati beavatkozás szerepe, különösen a GDP-arányos egészségügyi kiadások nagysága, ami statisztikailag igazolható módon függ össze az egészségügyi állapottal. Az utóbbi években egyre nagyobb figyelem irányul az egészségügyi ellátó rendszerek minőségi működésének mérésére, és az egészségügyi szolgáltatásokhoz való

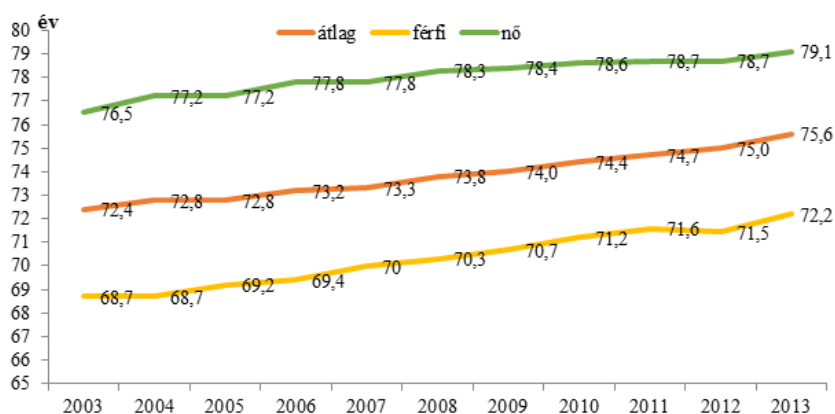
hozzáférést érintő különbségek vizsgálatára, illetve csökkentésére is. A lakosság egészségügyi állapotát jelentős és növekvő mértékben befolyásolja az egészségügyi magánkiadások nagysága, illetve aránya is. Az alacsonyabb arány a lakosság nagyobb arányú pénzügyi védelmét teszi szükségessé a hirtelen fellépő egészségügyi kiadásokkal szemben, azaz nagyobb állami szerepvállalásra van szükség. Jelenleg a magánkiadások aránya Magyarországon magasabb az OECD-országok átlagánál.

E változás ellenére a magyar lakosság egészségi állapota 2012-ben kismértékben még rosszabb volt, mint az EU átlag, jóllehet az egy évtizeddel ezelőtti nyolckilencévnnyi különbség másfél-két évre csökkent, s e trend folytatása várható. A sikeres felzárkózás annak előrebecslését teszi lehetővé, hogy a 2005-ben született nők teljes éveiknek 70,3%-át, a férfiak pedig 76,9%-át töltsék majd egészségesen. (A férfiak aránya azért nagyobb, mert a várható élettartamuk rövidebb.) Ezek az értékek 2012-re a nők esetében 76%-ra, a férfiaknál pedig 82,6%-ra emelkednek

Az egészségben eltöltött évek számának növekedése azt eredményezte, hogy hazánk felzárkózott az EU tagországok átlagos egészségügyi állapotához. E trend további folytatása érdekében a befolyásoló tényezők körének bővítésére és jobb összehangolására van szükség.

K.3.2. Születéskor várható átlagos élettartam (év)

E leggyakrabban alkalmazott egészségügyi állapotmutató hiányossága, hogy az egészségben eltöltött évek száma indikátorral szemben az életminőséget nem veszi figyelembe, a valamilyen okból fennálló korlátozottság (például mozgáskorlátozottság, a beteg ágyhoz kötöttsége) esetén a hosszabb időtartamban megélt éveket ugyanakkora értékben veszi figyelembe, mint a teljes egészségben töltött időt. E mutató szerint a teljes lakosság várható élettartama egyenletes, lassú növekedést jelez, a 2003. évi 72,4 évről 2013-ra 75,6 évre. A férfiak átlagosnál rövidebb várható élettartama a 2003. évi 68,7 évről 2013-ra hasonló ütemű növekedést (72,2 évre) mutatott. A nők lényegesen magasabb (2003-ban 76,5 év) várható élettartama 2013-ra 79,1 évre emelkedett.

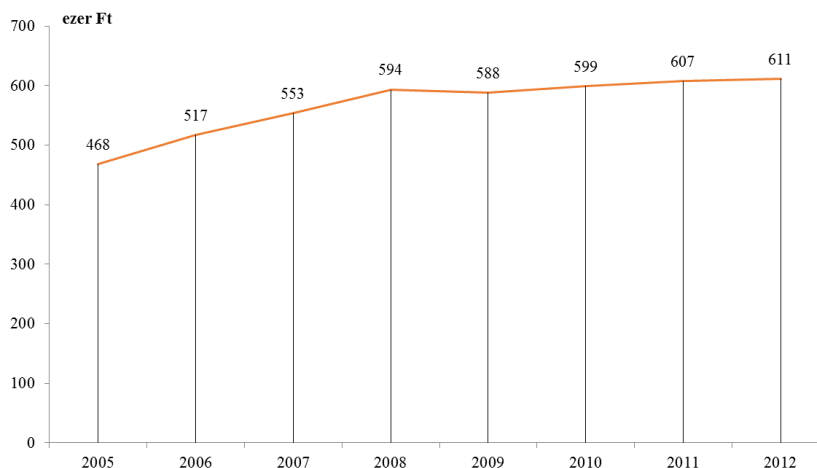

A férfiak és nők születéskor várható élettartamának nagyarányú eltérése ellenére a nemek egészségi állapotának önbevallásos (szubjektív) megítélésének az eredménye szerint hazánkban a férfiak (62,2%) jobbnak ítélik meg egészségi állapotukat, mint a nők (54,1%).

A férfiak várható élettartamának valamelyest gyorsabb növekedése nem eredményezte a nemek közötti különbségek csökkenését.

K.3.3. Szociális juttatások egy főre jutó értéke (Ft)

A háztartásokra vagy egyénekre vonatkozó kockázatok és szükségletek terheit enyhítő szociális juttatások 1 főre jutó értéke – 2009 év kivételével – a 2005-2012 közötti időszakban eltérő mértékben: 2005-2008 években gyorsabban, 2009-ben stagnált, 2010-től pedig kismértékben emelkedett. Nagysága 2005-ben 468,3 ezer forint, 2012-ben 611,5 ezer forint volt.

Ennek nagysága a gazdasági növekedés és az állami költségvetés lehetőségeitől függ. A szociális juttatásokra fordított összes kiadás 2010-ben a GDP 23,1, 2011-ben 22,1, 2012-ben pedig 21,8%-a volt, ami a szóban forgó években az EU-28 ország-csoport átlagától (29%) 6-7 százalékponttal elmaradt.

A szociális juttatások funkció szerinti 2011. évi szerkezetén belül Magyarországon legnagyobb részarányt

a nyugdíjak (40,6%), a betegség, egészséggondozás (27,8%) és a család-, gyermek-támogatás (12,5%) képviselte. Ezek a részarányok a nyugdíjak és a betegség, egészséggondozás vonatkozásában közel álltak az Európai Unió egészében kialakult átlagos arányokhoz, a család-, gyermek-támogatás részaránya hazánkban azonban mintegy 4-5 százalékponttal nagyobb volt az EU-átlagnál.

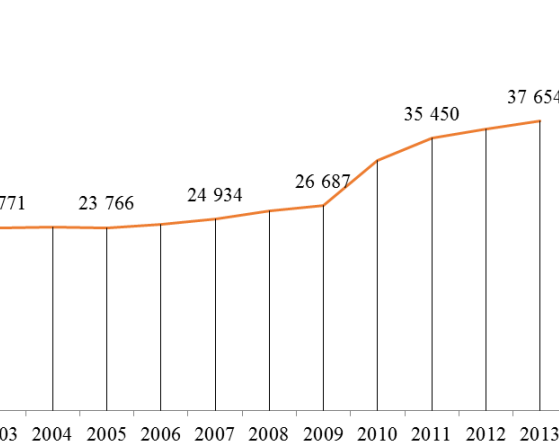
A gazdasági feltételek függvényében indokoltnak látszik a szociális juttatások nagyságának a növelése.

K.3.4. Bölcsődei férőhelyek száma (db)

A szociális juttatások részét alkotó, a gyermekek nevelését támogató családi pótlék mellett a kisgyermekgondozást fontos kiegészítőként segíti a bölcsődei férőhelyek számának növelése. E téren a 2000-2009 közötti időszakot 2005-ig a fokozatos mérséklődés, majd a következő négy évben a lassú növekedés jellemezte. 2010-től azonban – a megvalósuló családtámogatási politika

eredményeként – a trendből kiemelkedő mértékben nőtt a férőhelyek száma: a 2010-2012 években átlagosan 35.867 jött létre szemben a 2000-2009 évek 24.670 átlagával.

A bővülés jelentős pénzügyi terhet vett le a családok válláról, különösen az ingyenes bölcsődei ellátás és a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek esetében. Mint a jövedelmi szegénységgel kapcsolatban

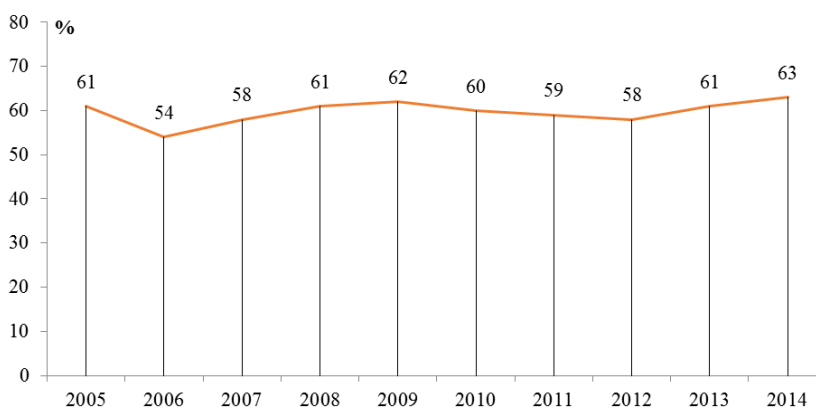
látjuk e dimenzió legveszélyeztetettebb csoportjába a 18 év alatti gyermekek tartoznak. Ennek oka a háztartásokban a több gyermek, és az, hogy sok kisgyermekes anya nem dolgozik. A férőhelyek nagyobb száma elősegítheti e nehéz jövedelmi helyzetből való kimozdulást.

A bölcsődei férőhelyek számának gyors bővítése szociális és demográfiai szempontból is kiemelt feladat.

K.3.5. Nyugdíj helyettesítési ráta (%)

Az indikátor értékei arról tájékoztatnak, hogy 2005 és 2014 évek között a nyugdíjba vonulással átlagosan *nem változott meg az egyének jövedelmi helyzete*. Az átlagnyugdíjak – a rendkívüli 2006 év kivételével – az egyes években a nyugdíj előtt álló 50-59 éves keresők átlagos munkajövedelmének 58-62%-át tették ki. A magas 2009. évi

62%-os érték a szociális támogatási rendszernek ebben az évben való nagyarányú átalakulásával függ össze. A recessziós 2012. évet követő 2014-ben a nyugdíj helyettesítési ráta nagysága 63% alatt volt, az állam ennyivel tudta hozzásegíteni a nyugdíjkorú népességet a korábban elért életszínvonalának megtartásához.

Fontos megjegyezni azonban, hogy ez az indikátor nem fejezi ki teljes körűen az időskorú népességre fordított juttatások teljes összegét, tekintettel arra, hogy e réteg életszínvonalának alakulására – az állam hozzájárulása mellett – a korosztállyal kapcsolatos demográfiai tényezők is jelentős hatást gyakorolnak.

A nyugdíjak helyettesítési rátájának hosszabb távon tapasztalt alakulása és a 2014. évi emelkedése összhangban állt a nemzetgazdaság teljesítő- és versenyképességének alakulásával.

K.4. Foglalkoztatottság és oktatás dimenzió

Főindikátor: 15-64 ÉVES KORÚ GAZDASÁGILAG AKTÍV NÉPESSÉG SZÁMA (fő)

- Az indikátor a gazdaságilag aktív népesség számát mutatja a 15-64 éves korosztályban 1998-tól. Az adatok a KSH reprezentatív lakossági adatgyűjtéséből származnak.

1. részindikátor: KÖZFOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA (fő)

- Az indikátor a közfoglalkoztatottak számának alakulását mutatja 2010-től kezdődően. A közfoglalkoztatás jelensége korábban is jelen volt a magyar gazdaságban, azonban ezen foglalkoztatási forma 2010-től új tartalommal bővült s vált kiterjedtte. A közfoglalkoztatás átmeneti munkalehetőséget biztosít azok számára, akiknek az önálló álláskeresése hosszú ideig eredménytelen volt. Az adatok a KSH reprezentatív lakossági adatgyűjtéséből származnak, 2010-től kezdődő időszakban.

2. részindikátor: KORAI ISKOLAEHLAGYÓK ARÁNYA (%)

- Az indikátor a 18-24 éves korosztályban azon fiatalok arányát mutatja, akik legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkeznek, és további oktatásban, képzésben nem vesznek részt. Az adatok a KSH teljes népességre kiterjedő adataiból származnak, 1997-től kezdődően.

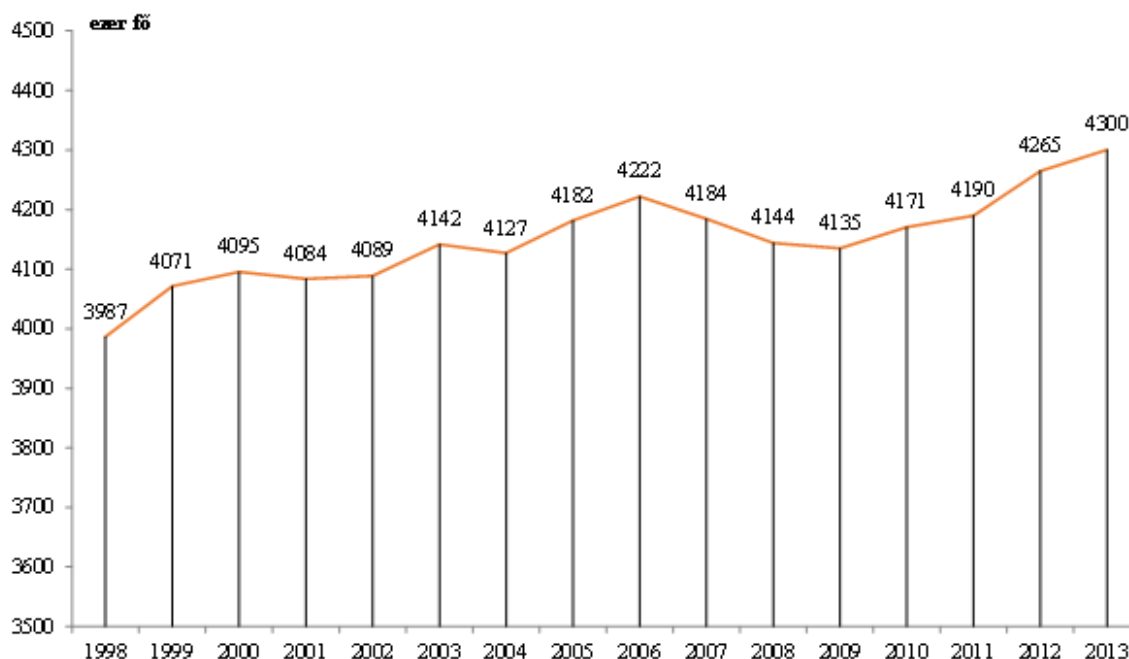
3. részindikátor: FELSŐFOKÚ VÉGZETTSÉGŰ FIATALOK ARÁNYA (%)

- Az indikátor a 30-34 éves korosztályon belül a felsőfokú végzettségű fiatalok arányát mutatja 1997-től a KSH teljes népességre kiterjedő adatai alapján.

4. részindikátor: PISA FELMÉRÉS EREDMÉNYE (%)

- Az OECD által lebonyolított természettudományi, matematikai és szövegértési képességeket mérő PISA teszt alapján 1-6 értékelési skálán 1-2 eredményt elért, tehát alulteljesítő diákok aránya a 15 éves diákság körében. A vizsgálat 3 évente történik, Magyarország először 2003-ban vett részt benne az iskolatípusonként reprezentatívan kiválasztott intézményeinek összes 15 éves diákja révén. A PISA felmérés nem azonos az évente ismétlődően a közoktatásban a 6-8-10 évfolyamon végzett kompetencia-méréssel.

K.4.1. 15-64 éves korú gazdaságilag aktív népesség száma

A fő indikátor szerint a munkaerőpiacon megjelent foglalkoztatottak és munkanélküliek száma az 1998-2006 közötti időszakban – kisebb éves hullámmal – nőtt, a legmagasabb értéke (4.222 ezer fő) pedig 2006-ban volt. A válság hatására az aktív népesség száma 2009-ben 4.135 ezerre csökkent, ami 2013-ra 4.300 ezerre nőtt.

A gazdasági növekedés beindulása és a közfoglalkoztatási programok hatására 2013-ban a foglalkoztatottság növelése és a munkanélküliség csökkentése tekintetében kedvezőbben alakultak a munkaerő-piaci mutatók az előző évinél. A 15-64 éves foglalkoztatottak száma 64 ezer fővel (1,7 százalékkal) meghaladta a 2012. évi, és a foglalkoztatási arány 57,2%-ról 58,4%-ra javult az előző évihez képest, ami mintegy 4 százalékponttal maradt el az EU-28 ország-csoport foglalkoztatási arányától.

A munkaerőpiacon legnagyobb számban jelenlevő 25-54 évesek foglalkoztatási aránya 75,5%-ra, az 55-64 éveseké pedig 38,5%-ra nőtt 2013-ban. A munkaerőpiacon jelenlevő fiatal felnőttek esetében a foglalkoztatási ráta kevesebb, mint 20%, a 60-64 év közötti népességre pedig a 16%-os ráta a jellemző.

A korcsoportok mellett jelentős volt a férfiak és a nők munkaerő-piaci jelenléte között is a különbség. 2013-ban a férfiak körében 11,5 százalékponttal volt magasabb

(64,3%) a foglalkoztatottak aránya, mint a nők esetében (52,8%).

A foglalkoztatási ráta regionálisan is jelentős különbségeket mutat. A legalacsonyabb ráta (51,7%) Észak-Magyarországon, miközben a 15-64 évesekre jellemző foglalkoztatási arány Nyugat-Dunántúlon 62,0%, Közép-Magyarországon 62,8% és Budapesten a legmagasabb, 64,5% volt.

A 15-64 éves népesség körében a munkanélküliek száma 448 ezer fő volt, 5,5 százalékkal (26 ezer fővel) kevesebb, mint a 2012. évi átlag. Kiemelkedő jelentőségű, hogy az előző évhez képest a 15-24 éves fiatalok munkanélküliségi rátája 27,2 százalékkal mérséklődött.

A foglalkoztatottak száma a gazdaságilag aktív népességben belül a 2010-2013 közötti időszakban 155 ezer fővel, 4,2 százalékkal növekedett.

A GDP termelésében ténylegesen foglalkoztatottak száma azonban csak 0,8 százalékkal nőtt. Jóllehet kedvező tendencia a foglalkoztatottak számának növekedése, de a gazdasági növekedés megalapozása szempontjából kockázatot jelent, ha növekedésük arányában nem nő a GDP-termelésben foglalkoztatottak száma.

A 2000-ig tartó csökkenést, valamint a 2011. évi stagnálást követően a foglalkoztatottak száma nőtt és 2013 végére megközelítette a 4 millió főt, ami az utóbbi két évtizedben a legmagasabb foglalkoztatási érték.

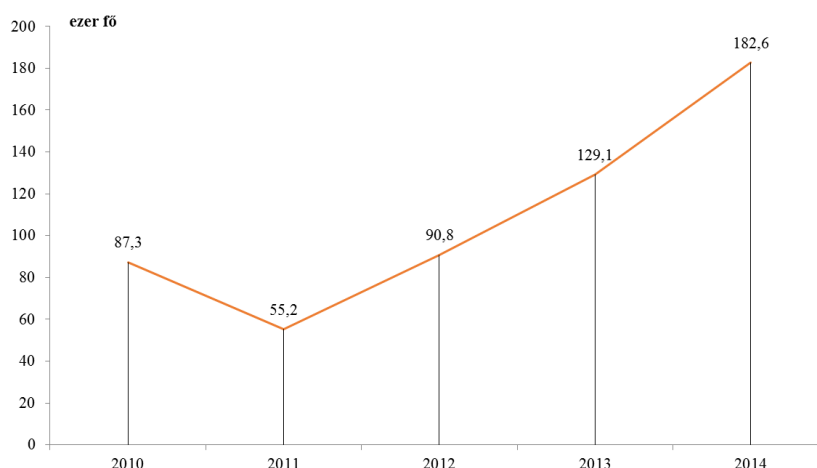
K.4.2. Közfoglalkoztatottak száma (fő)

A 2010-től új tartalommal bővült és kiteljesedett közmunkában foglalkoztatottak száma: a 2010. évi 83 ezerről 2014-ben 182,6 ezerre nőtt.

A foglalkoztatottakon belül az alkalmazottként dolgozók száma 2010. és 2013. év között 3317,5 ezerről 3501,0 ezerre bővült (a különbözet 183,5 ezer, 5,5 százalékkal). Ebből közfoglalkoztatottnak tekintette magát 2010-ben 87,3 ezer fő, 2013-ban 129,1 ezer fő (a növekedés 41,8 ezer fő, azaz 47,9 százalék). Így a vizsgált időszakban az alkalmazottként dolgozók növekedésének 22,8 százaléka, a közfoglalkoztatás bővüléséből adódott.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálathoz újonnan bejelentett álláshelyek száma 2013-ban 718,7 ezer volt,

ebből 498,4 ezer közfoglalkoztatásra vonatkozott, amely a 2012. évi szinthez képest 50%-os növekedést mutat. Az elsődleges munkaerőpiacról érkezett állások száma 158,7 ezer volt, amely a 2012. évihez képest 14,3%-os bővülést jelentett.

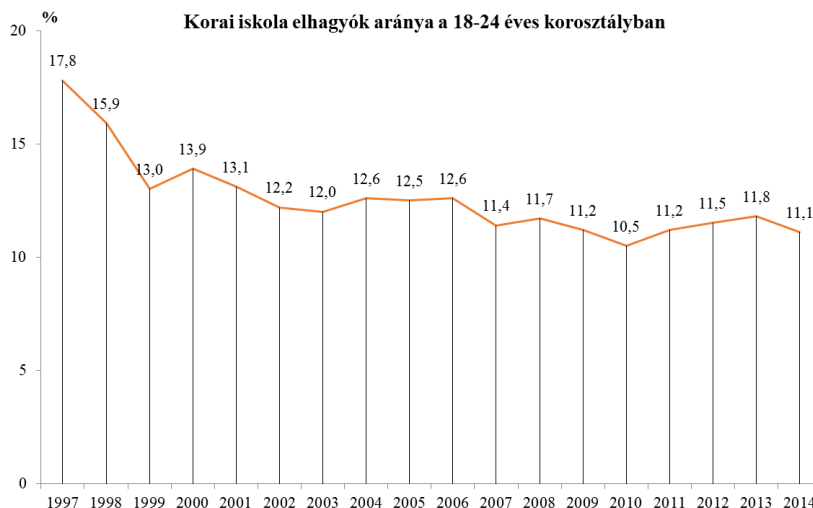

A 2013. évi *foglalkoztatási ráta* 61,4 százalék volt, amely a közfoglalkoztatottak nélkül 59,3 százalék lett volna, amelyhez a közfoglalkoztatás bővülése 2,1 százalékponttal járult hozzá.

K.4.3. Korai iskolaelhagyók aránya (%)

A korai iskolaelhagyók arányának 10% alá való csökkentése 2020-ig az *Európa 2020 Stratégia* egyik kiemelt célkitűzése, amelynek eléréséhez az egyes tagállamok – saját egyedi adottságaikhoz illeszkedő – nemzeti vállalásaikkal járulnak hozzá. Magyarország ezt a célértéket 10%-ban határozta meg. 2014-re 10 – köztük 5 Magyarországgal együtt 2004-ben csatlakozott országnak – sikerült saját nemzeti célkitűzését teljesítenie.

Magyarországon az iskolából korán kimaradók aránya az 1997. évi magas szintről 2000-re 13,9%-ra, 2000-2010 között 10,5%-ra csökkent, majd 2014-re 11,1%-ra nőtt. E növekedésben az iskolából alacsony végzettséggel kikerülők nagyobb száma mellett a felnőtt oktatásban való részvétel csökkenése is szerepet játszott.

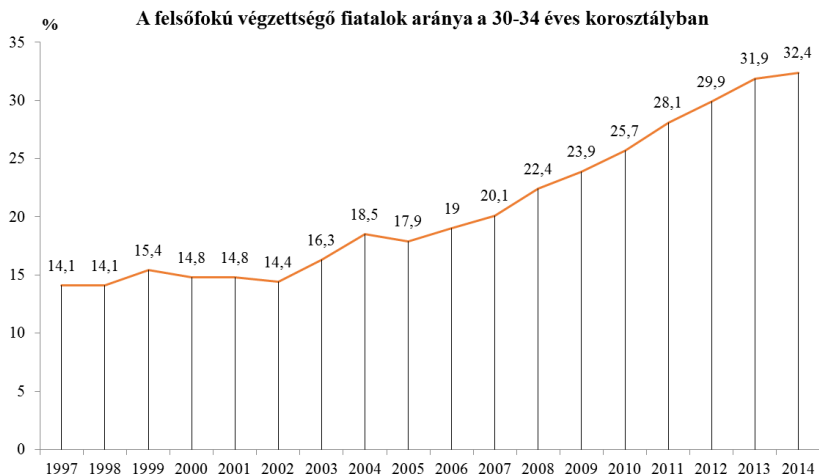

Az iskolából kimaradók aránya a nők körében (11,1%) alacsonyabb volt 2013-ban, mint a férfiaknál (12,5%). Ami a területi különbségeket illeti, míg Közép-Magyarországon az iskolaelhagyók aránya még a 10%-os nemzeti célkitűzésnél is kedvezőbb (7,7%) volt, addig Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön meghaladta a 14%-ot.

A korai iskolaelhagyók aránya 2014-ben gyakorlatilag megfelelt a nemzeti vállalás célértékének.

K.4.4. Felsőfokú végzettségű fiatalok aránya (%)

Az *Európa 2020 Stratégia* másik fontos célkitűzése, hogy a 30-34 évesek körében a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők aránya 2020-ra elérje a 40%-ot. Ennek megvalósításához a tagállamok az egyénileg meghatározott törekvéseiknek megfelelően járulnak hozzá. 2013 végére 11 országnak – köztük Magyarországnak is – időarányosan sikerült elérnie saját nemzeti célértékét. Az indikátor szerint az 1997. évi alacsony arány egyenletes emelkedésével 2014-re 32,4%-ra, 2,3-szeresére nőtt. Az uniós tendenciához hasonlóan egyre nagyobb lett az eltérés a férfiak és a nők között. Míg 2001-ben csak 2,5, 2013-ra már 10,9 százalépponttal magasabb volt a nők körében a felsőoktatási végzettségük aránya. A 30-34 éves korúak közül a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők aránya Közép-Magyarországon volt a legma-

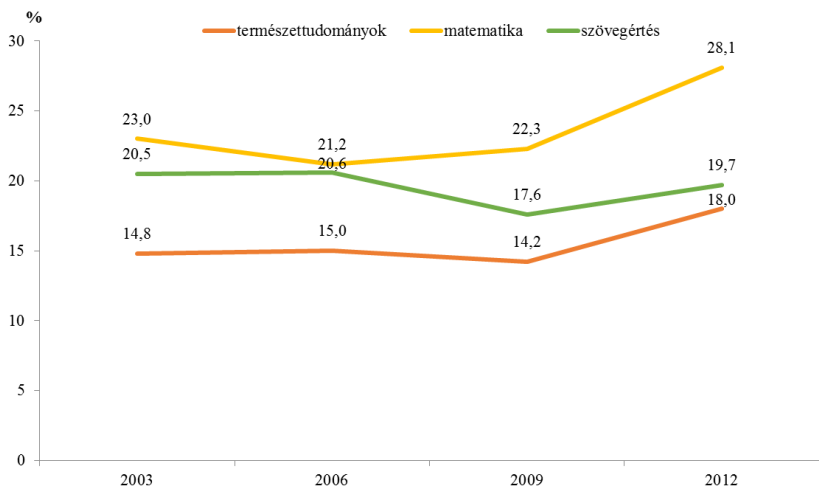
gasabb (44,9%). A többi régió arányai közel álltak egymáshoz. Jóllehet a felsőfokú végzettség önmagában nem nyújt teljes biztonságot a jobb életminőségre, de annak szubjektív megítélésére egyértelműen pozitív a hatása. Ezt támasztják alá az EU-SILC lakossági adatfelvétel 2013. évi moduljának eredményei is.

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya több mint kétszeresére (32,4%) nőtt Magyarországon.

K.4.5. PISA felmérés eredménye (%)

A PISA felmérés három területen méri az oktatás minőségét, elsősorban a munkaerő-piaci és továbbtanulási alkalmasságra koncentrálva. Az eredményeket az OECD pontszámként jeleníti meg országonkénti bontásban, illetve az átlagos érték mellett azt a statisztikát is közli az OECD, hogy *mekkora volt a gyengén és a jól teljesítő diákok aránya* (azaz az eredmények, vagyis az oktatási minőség szórására és ezáltal az oktatási rendszerben lévő egyenlőtlenségekre is ad információt). A három területet az OECD külön kezeli, az eredményeket külön jeleníti meg (egy mutatóba nem vonja össze), mivel azok eltérő kompetenciákat mérnek. A *matematika* terén elért a felmérésben az alulteljesítő diákok aránya 2003 és 2009 között kismértékben csökkent, 2009 és 2012 között azonban 22,3%-ról 28,1%-

A PISA felmérésben alulteljesítő diákok aránya a 15 éves korosztályban a természettudomány, matematika és szövegértés területeken

ra nőtt, és meghaladta az OECD átlagát. A *szövegértésben* 2009-ben csökkent az arány, majdnem elértük az OECD átlagát, 2012-re azonban visszaesés történt. A *természettudományos téren* 2009-ig az arány kisebb volt, mint az OECD átlag, 2012-re azonban teljesítményünk az OECD átlag alá esett.

A felmérés a közoktatási rendszer minőségének javítására hívja fel a figyelmet.

K.5. Egyén a társadalomban dimenzió

Főindikátor: ÉLETTELE VALÓ ELÉGEDETTSÉG

- Az élettele való elégedettség a szubjektív jóllét kulcsváltozója, amely reprezentatív, Európai Uniósi módszertant követő lakossági adatgyűjtésből származik. Először a kérdést 2013-ban használta a KSH, majd az azt követő évtől rendszeresen megkérdezésre kerül, de ennek eredményei a kiadvány elkészülésekor még nem álltak rendelkezésre. Az indikátor a 16 éves és idősebb válaszadók korcsoport szerinti válaszait mutatja a "Mennyire elégedett Ön az életével" kérdésre a 0-10-es skálán, ahol a 0 érték az Egyáltalán nem elégedett, míg a 10-es érték a Teljesen elégedett tartalmat jelenti.

1. részindikátor: EGYÉN ÁLTAL VÉGZETT TEVÉKENYSÉG TARTALMASSÁGA

- Az egyén a társadalomban elfoglalt helyéről, az ott betöltött szerepéről tevékenységének tartalmassága révén gyűjtött információt mutatja be az indikátor, amely reprezentatív, az Európai Uniósi módszertant követő lakossági adatgyűjtésből származik. Az "Összességében mennyire érzi tartalmasnak azokat a dolgokat, amit csinál" kérdésre adott válaszokat a 0-10-es skálán mérte a KSH, ahol a 0 az Egyáltalán nem tartalmaz, míg a 10 a Kifejezetten tartalmaz választ jelentette. Az első adatgyűjtésre 2013-ban került sor, amely 2014-ben megismétlésre került, ennek eredményei azonban a kiadvány elkészítésekor még nem álltak rendelkezésre.

2. részindikátor: ADÓFIZETŐ MAGÁNSZEMÉLYEK SZÁMA (fő)

- A mutató a személyi jövedelemadót fizető magánszemélyek számának alakulását mutatja be 2005-től kezdődően a Nemzeti Adó- és Vámhivataltól származó teljes körű adatok alapján.

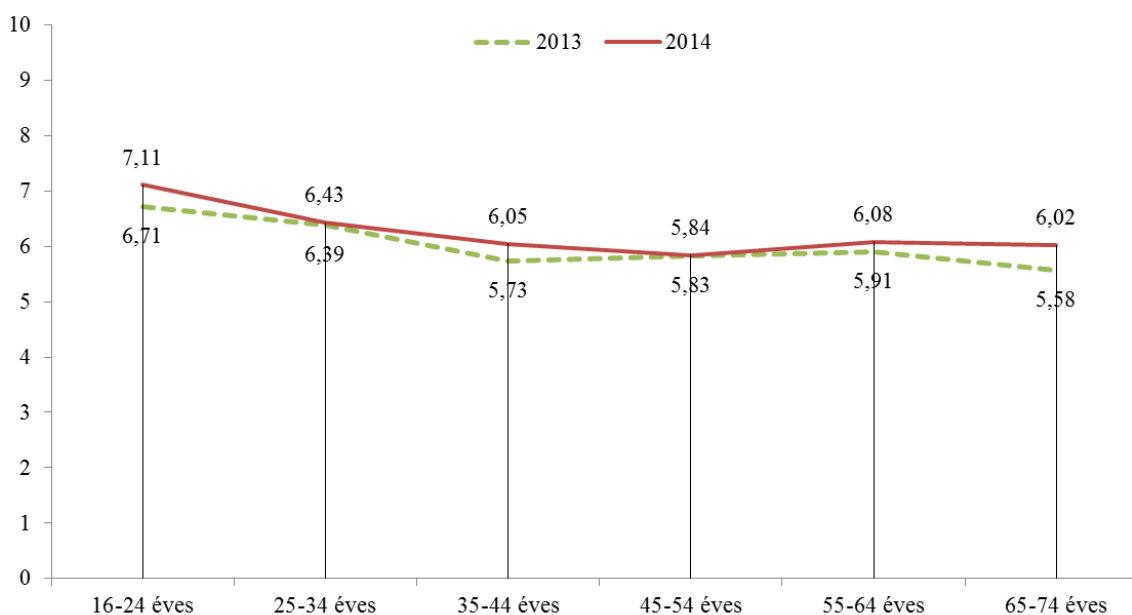
3. részindikátor: ADÓBEVÉTELEK GDP-HEZ VISZONYÍTOTT ARÁNYA (%)

- Az indikátor az állami szervezetek által a gazdálkodó szervezetektől, lakosságtól és fogyasztáshoz kapcsolódóan beszedett adók és társadalombiztosítási járulékok összegét mutatja a GDP százalékában, 2004-től kezdődően, teljes körű a KSH Nemzeti számláinak számításai alapján.

4. részindikátor: VÁNDORLÁSI KÜLÖNBÖZET (fő)

- Az indikátor a Magyarországra bevándorló és Magyarországról kivándorló népesség számának különbségét mutatja be 2003-tól, a KSH teljes népességre kiterjedő adatai alapján. A vándorlási különbség pozitív értéke esetén egy ország befogadó, míg negatív értéke esetén kibocsátó.

K.5.1. Élettel való elégedettség

Az OECD definíciója szerint a *szubjektív jóllét az embereknek a velük történt eseményekkel, a testükkel, a gondolataikkal és az életkörülményeikkel, összességében az életükkel kapcsolatos különböző értékelések gyűjtőfogalma*. A szubjektív jóllét kulcsváltozója az élettel való elégedettség, valamint a jellemző érzelmi állapotok, melyek segítségével az egyén mentális közérzetéről szerezhetünk információkat.

A jóllét, azon belül is a szubjektív jóllét mérésével kapcsolatban a 2009-ben megjelent Stiglitz-Sen-Fitoussi jelentés javaslatokat fogalmazott meg a statisztikai hivatalok számára. Emellett az Európai Unió „GDP and beyond” előirányzata szintén előtérbe helyezte a társadalom „rejtett közérzetére” vonatkozó mutatók vizsgálatát. Az új kihívásoknak eleget téve az Eurostat a 2013. évi, minden tagállamra kötelező EU-SILC adatfelvételébe beépített az egyének szubjektív jóllétére vonatkozó, 23 kérdésből álló modult. A kérdőívre a 16 éves vagy idősebb lakosok válaszoltak. Magyarországon a válaszadók, azaz a megvalósult minta elemszáma 17 412 fő volt. Ehhez hasonló nagy mintamérettel hazánkban eddig nem történt adatfelvétel e témában.

A válaszok alapján a *fő indikátor átlagértéke 2013-ben a felnőtt lakosságra 6,15 pont volt*. A megkérdezettek közel

egyharmada (31%) nagyon elégedett az életével (8, 9, vagy 10 válaszértéket adók), míg 6,2%-uk nagyon elégedetlen (0, 1 vagy 2 válaszértéket adók) volt.

A korcsoport szerinti bontásban a válaszok jelentős különbséget mutatnak. Az élettel való elégedettség 2013-ban a 16-24 évesek körében a legmagasabb (6,71), amelyet a 25-34 éves (6,39) és 55-64 éves (5,91) korosztályok követnek. Ehhez képest 2014-ben *kismértékben minden korcsoportban, nagyobb mértékben pedig a 35-44 éves (6,05) és 65-74 éves (6,08) korcsoportokban javult*.

Az élettel való elégedettség jövedelmi tizedeken vett átlagértékei azt mutatják, hogy az igen rossz anyagi körülmények között élők (1., 2. és 3. jövedelmi tized esetén) a jövedelem csökkenésével meredeken esik az élettel való elégedettség (4,89; 5,37; 5,90); az átlagosnál magasabb jövedelmi helyzet (8., 9. és 10. jövedelmi tized) mellett pedig emelkedik (6,42; 6,64; 7,10).

Az iskolai végzettség szerepét mutatja, hogy növekedésével párhuzamosan emelkedik az élettel való fokozatos elégedettség szintje is: az alapfokú képzettségűeké 5,86, a felsőfokú végzettségűeké pedig a legmagasabb (7,6) volt.

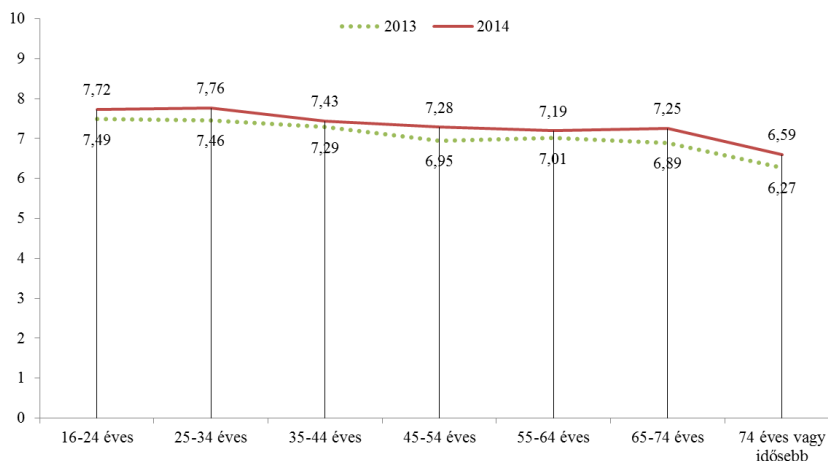
A magyar felnőtt lakosság kétharmada (63,5%) 2014-ben inkább elégedett (6-10 pont) az életével.

K.5.2. Egyén által végzett tevékenység tartalmassága

Az indikátor a munkában, a magánéletben vagy akár a sportban való sikeresség és hasznosság érzésének a kifejezésére szolgál.

2014-es adatok alapján a nők átlagosan tartalmasabbnak értékelik tevékenységeiket (7,41), mint a férfiak (7,28). Életkor szerint vizsgálva a tevékenység tartalmasságát a 25-34 éves fiatalok átlagértéke (7,76) a legmagasabb, a 45-54 évesek körében az átlaghoz hasonló (7,28), míg az idősebb korcsoportokban a legalacsonyabb (6,59) a tevékenységek tartalmasságának átlagértéke, s minden korcsoportban meghaladták a 2013. évi értékeket.

Az iskolai végzettség meghatározza a végzett tevékenységek tartalmasságának, és hasznosságának az értékelését. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők átlagértéke 8,18 volt szemben az alapküakéval (6,79).

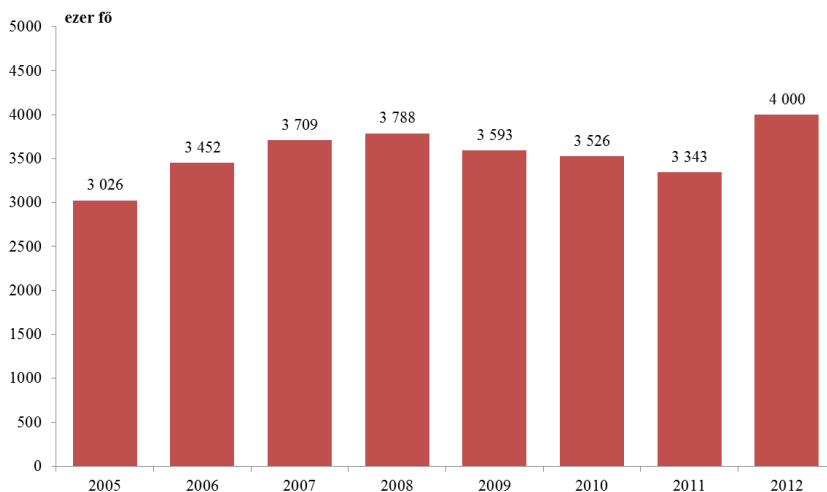
2013-ban település szerinti bontásban a megyeszékhelyeken vagy a megyei jogú városokban élők értékelték a legtartalmasabbnak a tevékenységeiket (7,25). A kisebb városokban élők átlagértéke meghaladja az országos átlagot (7,14), a Budapesten élőké kevésse elmarad attól (7,04), míg a községekben élők tartják a legkevésbé hasznosnak az elfoglaltságaikat (6,95).

2014-ben az egyén tevékenységének tartalmassága vonatkozásában minden korcsoportban meghaladta a 2013. évi átlagértékeket, és a teljes népességre vonatkozó válaszok átlagértéke pedig 7,35 volt, nagyobb, mint 2013-ban az élellet való általános elégedettség (6,15) is.

K.5.3. Adófizető magánszemélyek száma (fő)

Az adófizető magánszemélyek száma indikátor a 2005. évi 3 millió főről 2012-re 4 millió főre növekedett. Ezzel 1 millió fővel bővült az adófizetők száma, és szélesebb körűvé vált a közteherviselés megoszlása. Ezt támasztja alá, hogy az 1 adófizetőre jutó fizetendő személyi jövedelemadó mértéke 2005-ben 441.000, 2012-ben pedig 360.000 forint volt.

Az adófizetők számának területi bontásban történő vizsgálata alapján megállapítható, hogy az adófizetők tekintetében csökkent hazánk főváros központúsága 2005 és 2012 között, hiszen a fővárosban élő adófizetők száma 2005-ben az összes adófizetőhöz viszonyítva 41,1%, 2012-ben már csak 32,5% volt. Ugyanakkor változott a régiók közötti megoszlás is, hiszen

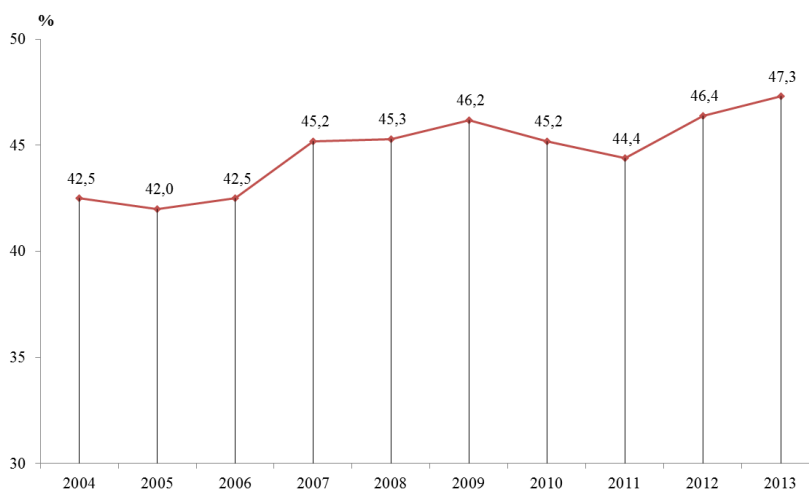
a dunántúli régiók tekintetében az adófizetők száma csak kismértékben nőtt, míg az alföldi régiókban jelentősebb mértékű növekedés tapasztalható. Nyugat-Dunántúlon az adófizetők száma 2005-ben 9,7%, 2012-ben 10,4%, Észak-Alföldön pedig 2005-ben 10,6%, 2012-ben 13,6% volt.

Az adófizető magánszemélyek számának növekedésével csökkent az 1 adófizető által fizetendő adó mértéke.

K.5.4 Adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya (%)

A költségvetési kiadásokat megalapozó adóbevételek éves ingadozása egyfelől a közösségi szükségleteknek, másfelől a gazdasági növekedés alakulásának, valamint az adópolitikai intézkedéseknek a függvénye. Az indikátor évenkénti értéke a 2004. évi 42,5% és a 2013. évi 47,3% között ingadozott. Az időszakon belül az arány 2007-ig gyorsan emelkedett, 2009-ben 46,2%-ot ért el, majd a 2011. évi alacsony, 44,4% után 2013-ra nagysága 47,3% volt, ami 2 százalékponttal magasabb, mint az EU-átlag (45,3%).

Tekintve, hogy a kormányzati szektor hiánya a GDP 2,2%-át tette ki 2013-ban, az adóbevételek aránya a költségvetési kiadások olyan nagyságára nyújtott fedezetet, amely a GDP 49,8%-ának felelt meg.

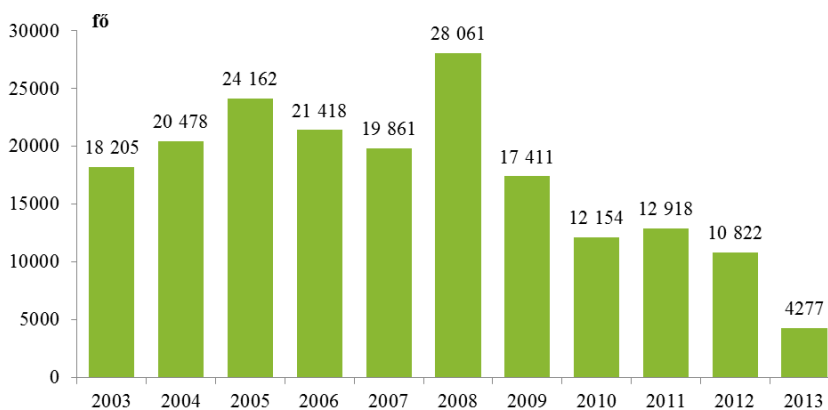

Az indikátor fontosságát növeli az is, hogy lehetővé teszi az adóterhelés nemzetközi összehasonlítását. A magyar arányok nemzetközi összehasonlítását azonban torzítja az államadósság-kezelés magas költsége – a kamat kiadások GDP arányos 4-4,5%-os nagysága –, amely a költségvetési kiadások helyett az adósságkezelés céljait szolgálja.

Az EU-átlagot kismértékben meghaladó adóterhelés indokolt csökkentése számára a megkezdődött gazdasági növekedés teremthet alapot.

K.5.5. Vándorlási különbözet (fő)

Az egyén társadalmi közérzetét jelző fontos indikátor a vándorlási különbözet. Az indikátor szerint Magyarország a vizsgált időszak egészét tekintve befogadó ország volt. Ez a legnagyobb mértékben 2005-ben (24.162 fő bevándorlási többlet) és 2008-ban (28.061 fő bevándorlási többlet) nyilvánult meg. 2009-től azonban a vándorlási különbözet pozitív értéke csökkent, 2013-ban 4 277 főre, amely a vizsgált időszak legalacsonyabb értéke is egyben. E csökkenés egyik meghatározó oka, hogy az állampolgárok számára a válság hatására a korábbinál reálisabb alternatívává vált az Európai Unió által biztosított, uniós polgárként igénybe vehető külföldi munkavállalási lehetőség.

A vándorlási nyereség jelentős mértékben mérsékli a természetes fogyást, például 2009-ben 33.900 fő volt a természetes fogyás, viszont a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlege miatt ténylegesen csak 18 000 fővel csökkent az ország népessége.

Magyarország jobb arányokkal tartozik a nettó befogadó országok közé, mint a legtöbb környező ország.

Pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség Összefoglaló

A jó kormányzás és az ahhoz szükséges kormányzati képességek minősége jól mérhető a pénzügyi stabilitás és a gazdasági versenyképesség területén tapasztalható eredményekkel. Éppen ezért a kormányzás színvonalát mérő nemzetközi kutatások fontos területei a pénzügyi stabilitás és a versenyképesség vizsgálata.

A nemzetközi elemzések gyenge pontjának tekinthető azonban, hogy minden vizsgált ország esetén ugyanolyan szempontok szerint végzik az összehasonlításokat. Ez azért okozhat problémát a végső következtetések levonásánál, mert nem lehet a mérésre leginkább alkalmas indikátorokat az adott ország konkrét társadalmi-gazdasági helyzetétől, fejlettségétől és az ezekből következően nyilvánvalóan eltérő célrendszerrel függetlenül vizsgálni. Hiszen a megfelelő célrendszer megválasztása és a célok hatékony elérése maga is a kormányzati képességek függvénye. Éppen ezért a kutatócsoport ezt figyelembe véve választotta ki a vizsgálandó öt dimenziót és az ezekhez tartozó egy főindikátort és négy részindikátort.

A pénzügyi stabilitásnál elsősorban az adóssághelyzetre és ezzel összefüggésben a gazdaság finanszírozhatóságára helyeztük a hangsúlyt. Ez összefügg a magas államadóssággal, amelynek terhei gátolják a magasabb gazdasági növekedés elérését, ezért a jó kormányzás fontos mutatója, hogy milyen gyorsan és eredményesen képes csökkenteni az eladósodottságot.

A versenyképesség javítási lehetőségeinek feltárása és a versenyképesség javítás legeredményesebb módszereinek megtalálása szintén a kormányzati képességeket méri. A rendszerváltás után tönkrement sok iparág és leépült gazdasági tevékenység miatt megszűnt gazdasági sokszínűség versenyképességi probléma, de a gazdasági növekedésnek is gátja. Mára a gazdasági szerkezetünket néhány iparág domináló szerepe jellemzi. Ez veszélyezteti a fenntartható gazdasági növekedés biztosíthatóságát, csökkenti a rendelkezésre álló munkahelyek sokszínűségét, választékát és növeli az importtól való függőségünket. Éppen ezért fontos versenyképességi kérdés. A gazdasági sokszínűség növelésének legkönnyebben alkalmazható módszere a hazai kisvállalkozások megerősítése, helyzetbehozása. Mindezek következtében fontos a diverzifikáltság több közelítésből való mérése, és a kis- és közepes vállalkozások (KKV-k) helyzetének, szerepének értékelése. A gazdasági diverzifikáltságon belül különösen fontos versenyképességi kérdés a korszerű ágazatok jelenléte a gazdaságban, a technológia- és tudásintenzív ágazatok aránya az

értéktéremtésben és foglalkoztatásban. Ezt a jövőbeli versenyképesség javítása érdekében növelni szükséges.

A versenyképesség jövőbeli javíthatóságának további feltételei között kiemelendők a beruházások. Ezeket célszerű tágra értelmezni: nemcsak az állóeszközökbe, technológiákba történő beruházások vannak hatással a jövőbeli versenyképességre, hanem egyre inkább a humán tőkébe és az innovációba történő beruházások is.

Nem véletlen, hogy több kutató is hangsúlyozza, hogy a tudásba és innovációba történő mai befektetéseknel tapasztalható hiány – deficit – hatalmas károkat okozhat egy ország számára a jövőben. Hazánkban az EU-s, de még régiós összehasonlításban is jelen vannak ezek a deficitiek: az alulberuházás a humán tőkébe és az innovációba. Éppen ezért fontos ennek a területnek a nagyon alapos és részletes elemzése, és annak bemutatása, hogy a mai kedvező gazdasági növekedési adatok csak akkor lesznek fenntarthatók hosszabb távon, ha a beruházásokra, legyenek azok technológiai és gépberuházások, vagy a humán tőkébe és az innovációba történő beruházások, sokkal többet szánunk a mindenkori nemzeti jövedelemből. Ezzel tudjuk egyben javítani a GDP és a GNI mutató arányát, vagyis elérni azt, hogy a hazai szereplők által létrehozott bruttó nemzeti jövedelem, amely a hazai gazdasági és társadalmi fejlődés alapja, jobban nőjön, mint a GDP, amelynek olyan elemei is vannak – ilyen például a repatriált külföldi profit – amelyek nem Magyarországon hasznosulnak.

Végül a gazdasági növekedés és a versenyképesség különösen fontos feltételeit, az általános és a teljes tényező termelékenység alakulását, a cserearányok és az export-import arányának változásait kell hazánk esetén górcső alá venni. A teljes tényező termelékenységi mutató vizsgálata azért fontos, mert bizonyított tény, hogy a versenyképesebb gazdaságokban ez a mutató gyorsabban nő, mint a hagyományos termelékenységi mutató. Ennek az az oka, hogy a teljes tényező termelékenységi mutató nem csak azt vizsgálja, hogy a munkavállalók által megtermelt GDP hogyan alakul, hanem azt is elemzi, hogy milyen korszerű a technológia, amelyet a munkavállalók egy országban átlagosan alkalmaznak, milyen tudásszintet igénylő munkák állnak rendelkezésre, milyen korszerű a cégek menedzselése, szervezetsége és irányítása. Vagyis ez a mutató arra nézve is irányt mutat, hogy hogyan lehetne a hagyományos termelékenységet emelni. Így egyben kapcsolódik más, az innovációval és a képzettségi szinttel

összefüggő mutatókhoz, közöttük is különösen az élet végéig való tanulás mutatóhoz. A teljes tényező termelékenységi mutató javításának egyik jó módszere ugyanis a munkavállalók állandó továbbképzése. A teljes tényező termelékenység, az innováció, valamint a gazdasági diverzifikáltság együtt hatnak az export-import arány és a cserearány kedvező alakulására.

Végső soron a megválasztott öt dimenzió és azokon belül az öt indikátor jól méri a kormányzati képességek minőségét a pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség hatásterületén.

A későbbiekben indokolt lenne egy regressziós elemzés elvégzése is, amelynek segítségével kimutathatnánk a megválasztott mutatószámrendszer elemei közötti kapcsolatokat és azok szorosságát. Így fény derülne arra, hogy melyek a jó kormányzás és a kormányzati képességek szempontjából különösen fontos indikátorok, amelyek alakulására különös figyelmet kell szentelni.

Természetesen lehetne tovább is bővíteni az indikátorok számát. Továbbá szükség lenne egy, a részmutatókból számított, azok fontossági rangsorát is figyelembe vevő átfogó kompozit mutató megszerkesztésére is. Ezekre a feladatokra a kutatás további szakaszaiban tervezünk visszatérni.

A kompozit mutató megszerkesztése megkönnyítené a nemzetközi összehasonlítások végzését is, amelyekre, elsősorban a régióbeli helyzetünk alakulásának elemzése miatt lenne szükség. A jelenlegi elemzések ugyanis alapvetően idősorokra támaszkodnak, az adott időtávon elért, saját korábbi eredményeinkhez viszonyított eredményekről formálnak véleményt. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez egy belső diagnózis, de a kormányzati képességek javításához szükséges alaposabb elemzésekhez szükség lenne a kifelé tekintésre, a másokhoz való viszonyításra is.

Fontos arra is rámutatni, hogy a pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség hatásterület természetesen szoros kapcsolatban van a további hatásterületekkel is.

A pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség színvonalát az ország gazdasági stabilitását, biztonságának szintjét is méri. Korunkban a kutatók kiemelkedő figyelmet fordítanak az országok gazdasági stabilitásának, a gazdasági függőség csökkentés lehetőségeinek vizsgálatára.

A nemzetbiztonsági stratégiákban kiemelt helyen szerepel a pénzügyi stabilitás és a gazdasági versenyképesség javítása. A gazdasági függőség, más szóval

sérülékenység csökkentése elsősorban a versenyképesség javításával érhető el. Ezen a ponton a pénzügyi stabilitás és gazdasági versenyképesség hatásterület vizsgálatai kapcsolódnak a biztonsági területéhez. Másrészt a pénzügyi stabilitás és a gazdasági versenyképesség eredményei teszik lehetővé az életszínvonal és életminőség javítását, a közösségi jóllét emelését. A makrogazdasági eredmények, amelyek általában a múltbeli döntések mai hatásait tükrözik, a jóllét jelenben történő emelésével, a társadalmi fejlődésbe való mai beruházások forrásainak biztosításával megalapozzák azt, hogy a makro mutatók a jövőben is kedvezően alakuljanak.

A gazdaság szerkezete, energia és erőforrás-igényessége, működési hatékonysága szorosan összefügg továbbá a fenntarthatósággal is. A fenntartható fejlődés fontos kérdése, hogy hogyan tudjuk a jelenleg rendelkezésre álló erőforrásainkat, a humán tőkét is beleértve, olyan takarékos módon használni, hogy elegendő mennyiség álljon majd rendelkezésre belőlük a jövő generáció számára is. Ez azonban csak a hasznosítási szempont. Másrészt azonban az erőforrásainkat folyamatosan fejleszteni, bővíteni is kell, vagyis be kell ruházni beléjük a fenntarthatóság érdekében. Ezzel kapcsolatban különösen a föld, a víz, a tiszta levegő, az energia- és alapanyagforrások, valamint a humán tőke – a népesség alakulása – játszik fontos szerepet.

A közigazgatás hatékonysága, átláthatósága, a bürokrácia szintje pedig a gazdasági működés környezetét, működési feltételeit teremti meg. Kutatások igazolják, hogy a rugalmasan és gyorsan működő, teljesítmény-orientált szemléletű állami működés maga is versenyképesség javító tényező.

Végül a demokrácia a gazdasági területen is fontos, hiszen lehetővé teszi az üzleti életben is a megfelelő választási lehetőségek meglétét, és ezzel támogatja az innovációt, az állandó fejlődést.

G.1. Pénzügyi stabilitás dimenzió

A pénzügyi stabilitás dimenzió a gazdasági biztonság pénzügyi (finanszírozási) alrendszerének biztonsági szintjét vizsgálja, vagyis azt, hogy a versenyképes gazdasági és társadalmi környezet kialakításának megvannak-e a stabil alapjai, azaz a nemzetgazdaság egyes szektorai rendelkeznek-e a működésükhöz és fejlődésükhöz elengedhetetlen finanszírozási forrásokkal illetve, hogy ezen források elérésének mekkora a kockázata. Amennyiben ugyanis a finanszírozási biztonság meginog (a finanszírozási források nehezen elérhetővé, elérhetetlenné vagy drágává válnak) a gazdasági biztonság többi alrendszerének kockázati szintje is jelentősen megnő, és súlyos esetben akár a gazdaság teljes működése összeomolhat. Ezért a „Jó Állam” feladata, hogy segítse a finanszírozási biztonság kockázatainak csökkenését, s ezzel teremtsen meg a szilárd alapot a versenyképesség és azon keresztül a jólét hosszú távú növekedéséhez. A G.1. Pénzügyi stabilitás dimenzió mérésére összesen 5 indikátort (1 fő- és 4 részindikátor) jelöltünk ki. A dimenzió belül kiemelten vizsgáltuk az állami szektor finanszírozásának kérdését, hiszen amennyiben az állami szektor finanszírozása problémássá válik, úgy a gazdaságpolitika eszközrendszere és mozgástere erősen leszűkül, s nem csak a versenyképesség javítására nem marad eszköze, ereje az államnak, hanem akár a mindennapi működési és jóléti funkciók, feladatok ellátása is veszélybe kerülhet. Ezért fontos, hogy a „Jó Állam” saját finanszírozásának fenntarthatóságát is biztosítsa. A 4 részindikátoron belül 2-vel ezt vizsgáltuk.

Főindikátor: GDP ARÁNYOS FINANSZÍROZÁSI KÉPESSÉG (%)

- Egy nemzetgazdaság kapcsán a pénzügyi stabilitás mindenkor alapmutatója, amely a fizetési mérleg egyenlegét jelenti, s azt mutatja meg, hogy egy nemzetgazdaság elég forrással (megtakarítással) rendelkezik-e saját működésének, azaz a vállalati szektor beruházásainak, – amennyiben fennáll – a költségvetési hiány és az államadósság finanszírozásának fedezésére, a versenyképesség tényezőinek fejlesztésére vagy pedig külső finanszírozásra, más nemzetgazdaságok megtakarítására szorul. Ez utóbbi esetben egyértelmű, hogy a finanszírozási biztonság kockázatai magasabbak, hiszen ezen külső források – globalizált világunkban akár pillanatok alatt – elapadhatnak vagy jelentősen megrághulhatnak. Forrás: MNB

1. részindikátor: NEMZETGAZDASÁG GDP ARÁNYOS BRUTTÓ KÜLSŐ ADÓSSÁGA (%)

- A hazai gazdasági szereplők külföldiek felé fennálló tartozásának arányát mutatja a bruttó hazai össztermék arányában. A növekvő adósság ronthatja a hazai gazdasági szereplők külső kockázati megítélését, amely egyrészt megrághulhatja az új finanszírozási forrásokat, másrészt növelheti a lejáró finanszírozási források megújításának igényét és költségét. A növekvő költségek pedig erősen rontják a versenyképességet és a jólétet. Forrás: KSH

2. részindikátor: DEVIZATARTALÉKOK ÉRTÉKE AZ EGY ÉVEN BELÜL LEJÁRÓ KÜLFÖLDI ADÓSSÁGHOZ KÉPEST (%)

- A nemzetközi tartalékok értékének és az egy éven belül lejáró külföldi adósság hányadosa. A nemzetgazdaság – a finanszírozási források elapadása esetén – a devizatartalék segítségével képes lejáró kötelezettségeit finanszírozni, folyó fizetési mérleg hiányának értékében importját kifizetni. A devizatartalék szükséges a jegybank nyittpiaci intervenciójához is a saját valutája árfolyamának védelme érdekében. Amennyiben a piac látja, hogy a devizatartalékok érték elég magas, a piac bizalma is magasabb lesz a nemzetgazdaság iránt, és sokkal nagyobb hajlandósággal finanszírozza azt. Forrás: MNB

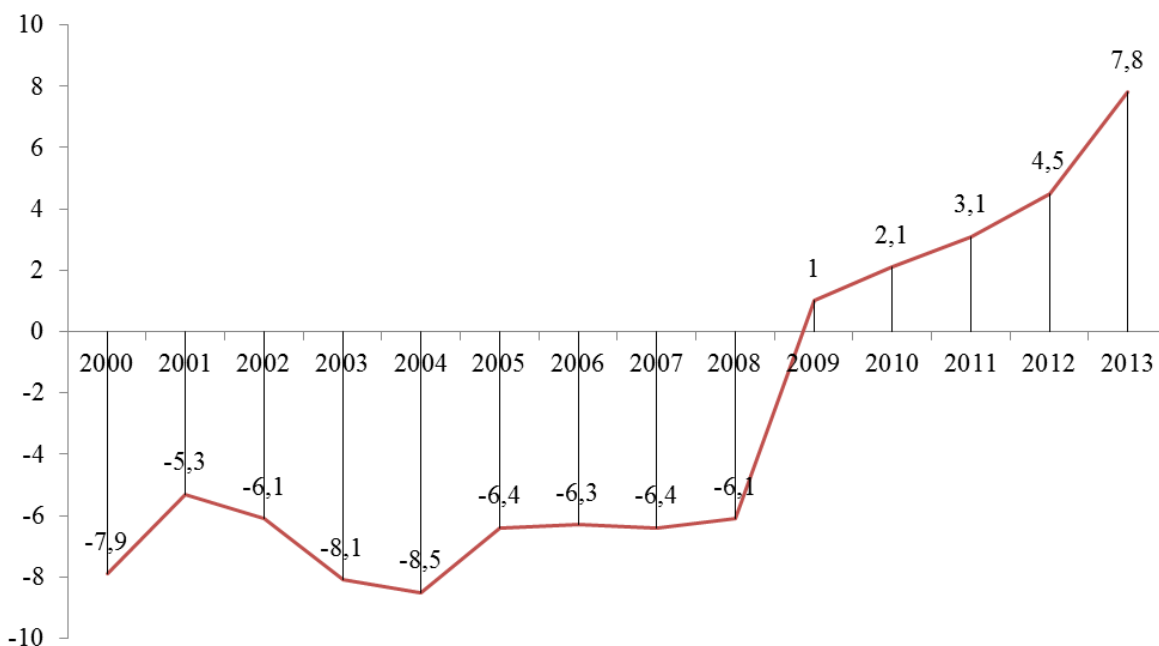
3. részindikátor: ÁLLAMHÁZTARTÁS GDP ARÁNYOS NETTÓ FINANSZÍROZÁSI KÉPESSÉGE (%)

- A kormányzati szektor bevételeinek és kiadásainak konszolidált egyenlegét mutatja. Forrás: KSH

4. részindikátor: GDP ARÁNYOS BRUTTÓ ÁLLAMADÓSSÁG (%)

- Az államháztartás bruttó, konszolidált, névértéken számított adósságának arányát mutatja a GDP értékéhez viszonyítva. Forrás: KSH

G.1.1. Nemzetgazdaság GDP arányos nettó finanszírozási képessége (%)

A magyar nemzetgazdaság a rendszerváltás óta, folyamatosan külső finanszírozásra szorult, s ez az igény a gazdasági teljesítmény és az életszínvonal emelkedésével csak tovább nőtt. Az ábrán a 2000-es év utáni adatok láthatóak, és jól kivehető a külső függőség, hiszen a negatív értékek azt jelentik, hogy a gazdaság más nemzetgazdaságok megtakarítására van utalva. Egy GDP arányosan 3-4%-os fizetési mérleg hiány már elég jelentősnek mondható. Láthatólag a magyar gazdaság a pénzügyi-gazdasági válság kitöréséig folyamatosan ennél nagyobb mértékű hiánnyal működött. **Ez volt a gazdasági biztonságunk legkockázatosabb tényezője, ennek köszönhető például a devizahitelezés felfutása, s ez is jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy 2008-ban a piac összeszűkülése és a külső források elapadása olyan súlyosan érintette gazdaságunkat és társadalmunkat.** A finanszírozási források megszűnésével fenntarthatatlanná vált a negatív fizetési mérleg, s egy alkalmazkodási kényszeren keresztül (a hazai életszínvonal, a fogyasztás, az import visszaesésével) pozitívvá vált a folyó fizetési mérlegünk, s így elkezdhetjük visszatörleszteni a korábban felhalmozott adósságot. (Ezt a törlesztési, adósságkeelési folyamatot mutatja a mutató pozitívvá válása, vagyis az, hogy 2008 óta nem minket finanszíroz a külföld, hanem mi finanszírozzuk a külföldet. Ez utóbbi jelenti a törlesztést.) 2008 után tehát a magyar gazdaság finanszírozási helyzete sokat javult,

de ez nem érdem, ez egy alkalmazkodási kényszer, a csökkenő külső finanszírozási lehetőségek és a növekvő törlesztési kötelezettségek hatása. Ez általánosságban a pénzügyi stabilitási dimenzió majdnem minden részindikátorára is elmondható. A főindikátor adatainak konklúziójaként leszögezhető: azért, hogy a jövőben ne alakuljon ki hasonló helyzet, azaz hogy a gazdasági biztonság kockázatai oly mértékben megemelkednek, ami a gazdasági teljesítmény összeomlásához vezet; a „Jó Államnak” mindenképpen növelnie kell a társadalom gazdasági tudatosságát, képzettségét, s megtakarítási motiváltságát. S ennek kapcsán jó példával elől járva, önmagának is törekednie kell a takarékos gazdálkodásra. Ugyanis a belső finanszírozási forrás hajította növekedés mindig tartósabb, biztosabb, mint a bizonytalan és a piacok hangulatától, kockázatkerülő vagy kockázatkereső magatartásától függő, külső finanszírozásra épülő modell. A versenytárs közép- és kelet európai országok külső finanszírozási függősége jelentősen alacsonyabb volt. Márpedig a világgazdaságban az aszimmetrikus kapcsolatok esetén, minél nagyobb a függősége egy országnak, annál kevesebb haszonnal jön ki a kapcsolatból. Részben ez az oka, hogy a környező országokhoz képest a vizsgált időszakban alacsonyabb volt a fejlődésünk üteme.

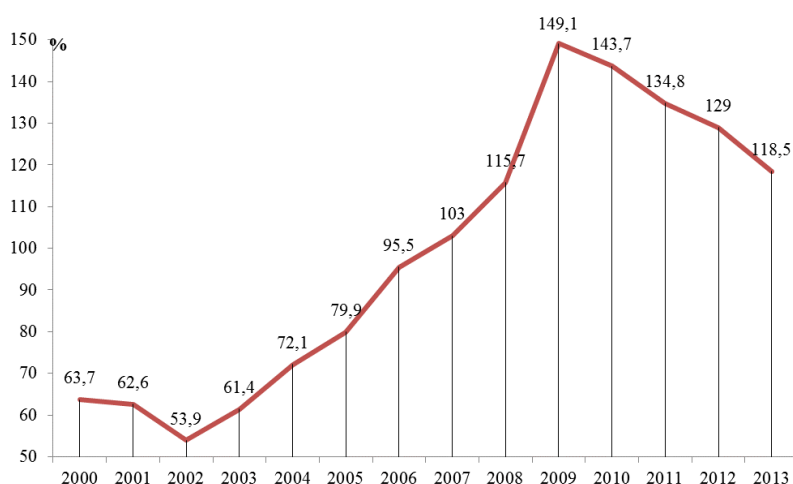
Előzetes adat 2014: 8,3 %

A magyar nemzetgazdaság a rendszerváltás után folyamatosan külső finanszírozásra szorult, s ez a gazdasági sérülékenységünk legkritikusabb tényezője volt. A pénzügyi-gazdasági világválság után alkalmazkodási kényszer révén a negatív mutató pozitívvá vált, de ez nem jelent mást, mint a korábban felhalmozott külső adósság leépítését.

G.1.2. Nemzetgazdaság GDP arányos bruttó külső adóssága (%)

A folyamatosan jelentős külső finanszírozási igény következtében a nemzetgazdaság külső eladósodottsága erőteljesen növekedett. Ebben a növekedésben elsődleges szerepet játszott a pénzügyi szektor külső adósságának a növekedése, mivel a vállalati és lakossági hitelezés fel-futásához nem álltak rendelkezésre hazai források, ezért külső, anyabanki vagy nemzetközi tőkepiaci forrásokat kellett igénybe venni. Az államháztartás külső adóssága szintén jelentős mértékben nőtt, s a 2008-2009-es évek növekedésének

hátterében is részben ez a szektor – a nemzetközi intézményektől kapott hitelek révén – áll. A vállalati szektor külső közvetlen finanszírozása is megemelkedett, bár ez az emelkedés jellemzően a pénzügyi szektor hitelezésének lefagyása, vagyis 2008-2009 idején ment végbe. 2009 után az adósságleépítési, törlesztési folyamat minden szektorban megindult (különböző sebes-

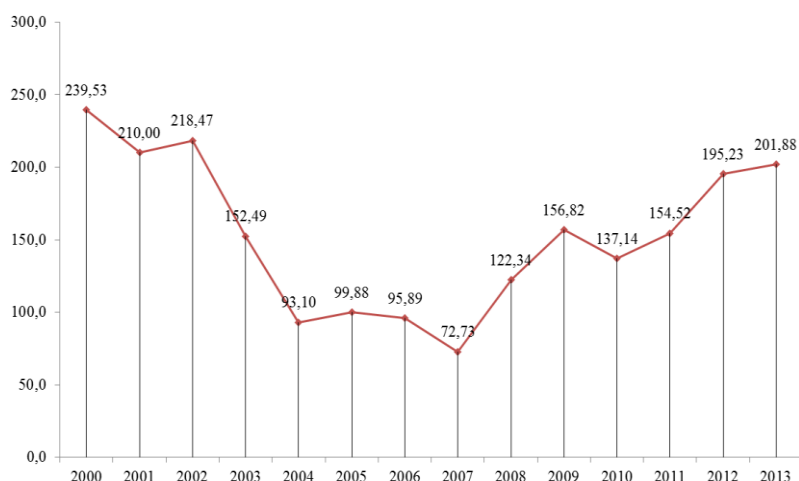
séggel, leggyorsabban a pénzügyi szektorban), de a kockázatok csökkentése láthatóan sokkal lassabb folyamat, mint a kockázatok gyors megugrása volt a válság előtti évtizedben. Ráadásul a környező – versenytárs – nemzetgazdaságok külső adóssága bőven 100% alatt található, ezért kockázati szintjük és megítélésük alacsonyabb.

Előzetes adat 2014: 117,0 %

A nemzetgazdaság külső adóssága a vizsgált időszak közepén gyorsan, a kelet-közép európai országokéhoz képest is nagyobb ütemben növekedett, ezért gazdaságunk kockázati megítélése rosszabb, külső sérülékenysége magasabb lett.

G.1.3. Devizatartalékok értéke az egy éven belül lejáró külföldi adóssághoz képest

Közgazdasági törvényszerűség, hogy a negatív fizetési mérleg csökkenti a nemzetgazdaság devizatartalékait, a pozitív fizetési mérleg pedig növeli azt. 2008 előtt a negatív fizetési mérleg kapcsán a magyar gazdaság devizatartalékai csökkenő pályán voltak, s 2007-re az egy éven belül lejáró külföldi adóssághoz képest 72,73%-ra csökkentek. A devizatartalékok optimális mértékét sokféleképpen becsülik. Szokták viszonyítani az éves import értékéhez, vagy a nemzetgazdaság teljes kötelezettségállományához. A legegyszerűbb és talán legrégebben használt mutató a Guidotti-Greenspan szabály, mely szerint a devizatartalékoknak fedezniük kell az ország egy éven belül lejáró külföldi adósságát. Ennek a szabálynak a magyar gazdaságpolitika nem felelt meg 2008-ban, és ennek lett az az eredménye, hogy a külső források

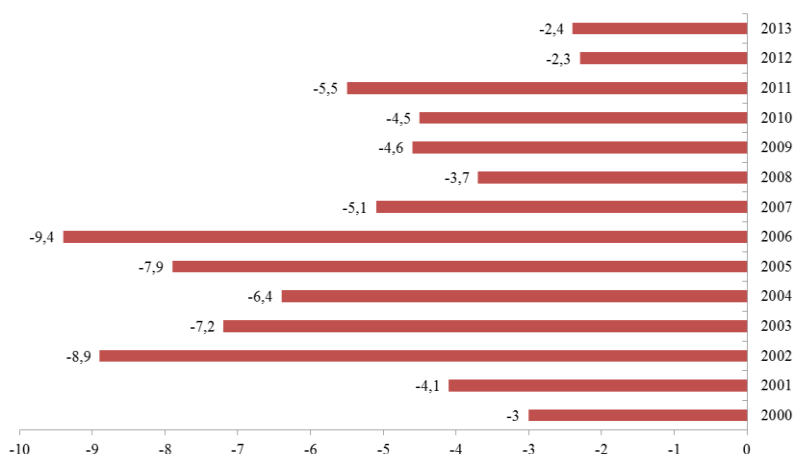
megszűnésére nem tudott érdemben önállóan, külső segítség nélkül reagálni, sem hazai finanszírozási források biztosításával, sem a valuta árfolyam-zuhanásának megállításával. 2008 végén a nemzetközi intézményektől kapott hitelek megnövelték a valutatartalékokat, amelyeket azóta tovább hízalt az ország pozitív fizetési mérlege.

Előzetes adat 2014: 219,59 %

A devizatartalékok értéke a pénzügyi-gazdasági világválság előtti időszakban a biztonságosnak tartott szint alá süllyedt, – ami növelte a gazdasági biztonsági kockázatokat –, majd 2008 után a pozitívra váló nemzetközi fizetési mérlegnek köszönhetően jelentősen megnőtt.

G.1.4. Államháztartás GDP arányos nettó finanszírozási képessége (%)

A negatív adatokból látható, hogy a magyar államháztartás folyamatosan nettó finanszírozott pozícióban volt a vizsgált intervallumban, de ez a rendszerváltást követő teljes időszakról elmondható. A finanszírozott pozíció erőteljesen romlott a 2000-es évek közepén, amely több szempontból is negatív hatásokkal járt. Egyrészt gyorsuló ütemben növelte az államadósságot, másrészt finanszírozási forrásokat vont el más szektorok (vállalati szektor) elől, harmadrészt – a már korábban tárgyalt hazai források hiánya kapcsán – növelte a nemzetgazdaság külső forrásokra való ráutaltságát és külső eladósodottságát. Ezek együttesen jelentősen növelték a gazdasági biztonság kockázatait. A pénzügyi-gazdasági világválság kitörése után a megszerezhető külső források szűkülése és drágulása

rákényszerítette az államháztartást is a fegyelmezettebb gazdálkodásra (pontos miközben szociális terhei éppen növekvő pályán voltak), de csak 2012-től csökkent a finanszírozási igénye igazán alacsony szintre.

Előzetes adat 2014: - 2,6 %

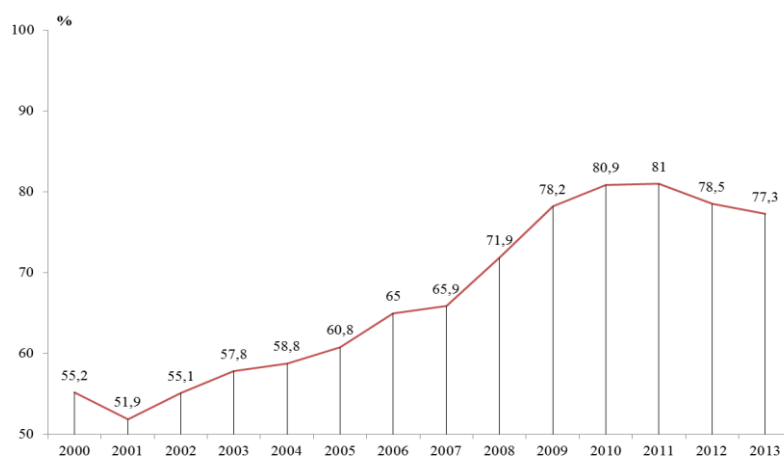
Az államháztartás nettó finanszírozási igénye 2001 után kockázatos mértékben megnőtt, s csak 2011 után csökkent alacsony szintre.

G.1.5. GDP arányos bruttó államadósság (%)

A rendszerváltást követően a hazai gazdaság folyamatosan magas államadóssággal küzd, amely egyrészt növeli a biztonsági kockázatokat, másrészt a kamatterhei révén csökkenti a gazdaság versenyképességét.

Egy államadósság-pálya fenntarthatóságát sok tényező befolyásolja (gazdasági növekedés üteme, költségvetés elsődleges egyenlege, reálkamatláb), azonban a modellezések azt mutatják, hogy a 60%-os adósságráta az a maximum, amely erőteljes restriktív intézkedések nélkül viszonylag stabilan fenntartható. A 2002-től újra növekedésnek induló államadósságunk hamar átlépte ezt a határt, s látható, hogy ennek következtében a 2011-es tetőzése után az erőteljes restriktív intézkedések (elsődleges egyenleg jelentős javítása) ellenére is csak nagyon lassú csökkenés figyelhető meg.

Nemzetközi összevetésben elmondható, hogy 2000-2008 között a 2004-2007-es időszakban csatlakozott közép- és

kelet európai EU tagországok erőteljes államadósság-csökkentést hajtottak végre.

Rajtuk kívül mindössze 3 ország államadóssága nőtt kismértékben, de sehol máshol nem lépte át a 60%-ot. Ezzel a magyar gazdaság erőteljesen versenyhátrányba került, mivel az államadósság kamatainak költsége jelentős plusz terheket ró a hazai gazdasági szereplőkre, elvonja a forrásokat a fejlesztésektől, innovációtól, humán tőke beruházástól.

Előzetes adat 2014: 76,9 %

A magyar államháztartás GDP arányos bruttó államadóssága 2001 és 2011 között gyors ütemben megemelkedett, – s meghaladta a fenntarthatónak mondható szintet –, miközben a többi kelet-közép európai ország kezelhető, kockázatmentes szinten tudta tartani saját értékét.

G.2. Gazdasági diverzifikáltság dimenzió

A gazdasági diverzifikáltság a gazdasági szerkezet sokszínűségét, ágazati és területi kiegyenlítettségét méri. De vizsgálja az egy adott országban működő értékláncok hosszát is. A gazdasági diverzifikáltság mértéke azért fontos, a gazdaság fejlettségével összefüggő kérdés, mert bizonyítottan a sokszínűbb, diverzifikáltabb gazdaságok jobban ellenállnak a gazdasági válságoknak: azok kisebb hatást gyakorolnak rájuk, illetve a negatív hatásokat könnyebben ki tudják heverni. Azért is érdemes nagyobb diverzifikáltságra törekedni, mert egy diverzifikáltabb gazdaság több új tudás, innováció létrehozását, és sokféle, nagy tudást is igénylő munkahely teremtését teszi lehetővé. Mindent összevetve a diverzifikáltság magasabb szintje hozzájárul a fenntartható versenyképesség és gazdasági növekedés biztosításához. A gazdasági diverzifikáltság szintjét versenyképesség elemző tanulmányok vizsgálják. Különösen nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy egyrészt **mekkora a technológiai- és tudásintenzív ágazatok együttes részesedése a bruttó hozzáadott értékből**, illetve, hogy hogyan alakul ezen ágazatok egymáshoz viszonyított aránya. A versenyképesség javulását és a gazdasági növekedést gyorsítja, ha nő az olyan csúcstechnológiát és nagy tudást igénylő ágazatok aránya, amelyek értékgörbéjéből az összeszerelő tevékenységeken túl, a nagy hozzáadott értéket előállító munkafázisok, mint például a kutatás-fejlesztés, értékesítés, marketing és szerviz tevékenység is az adott országban zajlik.

Az elmondottakból következőleg **fontos az is, hogy az összes foglalkoztatott hány százaléka dolgozik a technológia- és tudásintenzív ágazatokban**. Ezekben az ágazatokban általában magasabbak a bérek, amelyek jobb életszínvonalat és életminőséget biztosítanak. Ez nagyobb állami bevételt is jelent, és ezzel több forrást is biztosít a jövő szempontjából fontos beruházásokra. A nagyobb diverzifikáltság javítja továbbá az átlagos termelékenységi szintet is, ami szintén versenyképességi forrás. A nagyobb diverzifikáltság csökkenti az ország gazdasági kitettségét, növeli gazdasági önállóságát, és javítja jóléti mutatóit.

A diverzifikáció szempontjából Magyarországon különösen fontos a KKV-k (kis- és középvállalkozások) szerepe a gazdaságban. A KKV-k alkalmazzák a munkaerő több, mint 70%-át, kb. 2 millió embert, és a GDP kb. 56%-át állítják elő. Az exportból kb. 28%-kal veszik ki a részüket. Ezért jelentős szerepük van a gazdasági diverzifikáltság további növelésében. **Indokolt ezért a bruttó hozzáadott értékből és az exportból való részesedésük mérése**. A gazdasági diverzifikáltság fontos mutatója továbbá az is, hogy a **GDP – bruttó hazai termék- és a GNI – bruttó nemzeti jövedelem – hogyan viszonyul egymáshoz**. A GNI mutató, egyes szakmai vélemények szerint, objektívebben méri a nemzetgazdaság teljesítményét, mivel nem tartalmazza a külföldi cégek által Magyarországon megtermelt, illetve külföldi egyének által megkeresett, de az országból kiáramló jövedelmeket. Az elmondottak tükrében a gazdasági diverzifikáltságát a következő öt mutatóval vizsgáltuk:

Főindikátor: TECHNOLÓGIA – ÉS TUDÁSINTENZÍV ÁGAZATOK EGYÜTTES RÉSZESEDESE A BRUTTÓ HOZZÁADOTT ÉRTÉKBŐL (%)

- A mutató azt fejezi ki, hogy a technológia- és tudásintenzív ágazatok milyen mértékben járulnak hozzá a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékéhez. Forrás: KSH

1. részindikátor: TECHNOLÓGIA- ÉS TUDÁSINTENZÍV ÁGAZATOK EGYÜTTES RÉSZESEDESE A FOGLALKOZTATÁSBÓL (%)

- A mutató a technológia- és a tudásintenzív ágazatokban foglalkoztatottak arányát mutatja az összes foglalkoztatott létszámból. Forrás: KSH

2. részindikátor: A KKV SZEKTOR RÉSZESEDESE A BRUTTÓ HOZZÁADOTT ÉRTÉKBŐL (%)

- A mutató azt vizsgálja, hogy a mikro-, kis- és középvállalkozások milyen mértékben járulnak hozzá a nemzetgazdaság bruttó hozzáadott értékéhez. Forrás: KSH

3. részindikátor: A KKV SZEKTOR RÉSZESEDESE AZ EXPORTBÓL (%)

- A mutató azt mutatja meg, hogy a mikro-, kis- és középvállalkozások együttes exportja hány százalékát teszi ki a nemzetgazdaság teljes export teljesítményének. Forrás: KSH

4. részindikátor: GNI ÉRTÉKE A GDP SZÁZALÉKÁBAN (%)

- A mutató a bruttó nemzeti jövedelem és a bruttó hazai termék hányadosa. Forrás: KSH

G.2.1. Technológia- és tudásintenzív ágazatok együttes részesedése a bruttó hozzáadott értékből

A mutató a korszerű, nagy hozzáadott érték termelésére képes 28 „TEÁOR '08” szerinti technológia- és tudásintenzív ágazat teljesítményét mutatja be 2000 és 2013 között. Az összevont érték 32,9 és 38% között ingadozik. 2001-től emelkedés, 2006-2009 között kisebb visszaesés tapasztalható. Az átlagérték 36,3%. A teljes időszávon, a részletesebb adatok alapján az ágazatok együttesen 2,4-szeresre növelték teljesítményüket. Kiemelkedő bővülés tapasztalható a gép-, és gépi berendezés gyártásban (6,4-szeres), az információtechnológiai szolgáltatásban (4,5-szörös), a jogi és üzleti szolgáltatásban (3,3-szoros), a közúti gépjárműgyártásban (3-szoros), a gyógyszergyártásban (2,8-szeres) és a számítógép és elektronikai gyártásban (2,4-szeres). Feltűnő viszont a távközlési szolgáltatás gyengébb teljesítmény javulása (1,2-szeres). Ez is magyarázhatja a nemzetközi elemzésekben a digitális teljesítmény terén elért szerény helyezésünket. (20-dik hely a tagországok között). Az eltérő fejlődési ütem miatt a szerkezeti arányok is módosultak. 2000-ben a távközlés

teljesítménye még – az oktatást és egészségügyet nem számítva –, a közúti járműgyártás után a második helyen volt, 2013-ra viszont a 6. helyre csúszott. A gép- és gépi berendezés gyártás viszont 2000-ben – az oktatást és egészségügyet nem számítva – a 12. legnagyobb értéket állította elő, 2014-re pedig a 2. helyre lépett elő.

A mutató azt bizonyítja, hogy elsősorban a közúti járműgyártás és beszállítói tudták a leggyorsabban növelni teljesítményüket. A fenntartható versenyképesség és növekedés érdekében a jövőben egyrészt növelni szükséges a technológiai- és tudásintenzív ágazatok részesedését a bruttó hozzáadott érték termelésben.

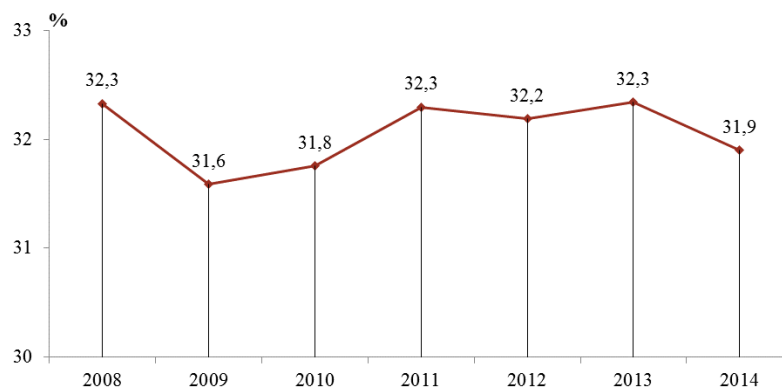
A nemzetközi elemzések bizonyítják, hogy a versenyképesebb gazdaságokban ezen ágazatok aránya magasabb a bruttó hozzáadott érték termelésben. Másrészt fontos lenne az egyenletesebb növekedés, mivel az javítaná a gazdaság diverzifikáltságát és csökkentené az esetleges válságnak való kitettséget.

Előzetes adat 2014: 37,4 %

A mutató alapján az látszik, hogy a járműgyártás erősen befolyásolja a gazdasági teljesítményt, ami – az egy ágazattól való erős függőség miatt – a diverzifikáltság növelésének fontosságára hívja fel a figyelmet.

G.2.2. Technológia- és tudásintenzív ágazatok együttes részesedése a foglalkoztatásból (%)

Az elemzett 28 „TEÁOR'08” szerinti technológia- és tudásintenzív ágazat a vizsgált 2008-2013-as időszakban átlagosan 32%-kal veszi ki részét a foglalkoztatásból. Ugyanezen időszakban ezen ágazatok teljesítménye átlagosan a bruttó hozzáadott érték 31%-át teszi ki. A két idősor éves értékei is közel vannak egymáshoz. Ez azt érzékelteti, hogy ezek az ágazatok a hozzáadott érték termeléshez való hozzájárulásuk arányában veszik ki részüket a foglalkoztatásból. A létszámadatokat is megvizsgálva azt tapasztaljuk, hogy 2013-ban, az oktatást és egészségügyet figyelmen kívül hagyva, a legnagyobb foglalkoztatás és a teljes időszakban a legnagyobb foglalkoztatás bővülés egyaránt a közúti járműgyártásban volt. Regionális összehasonlításban Budapesten és Pest megyében dolgozik a technológia- és tudásintenzív ágazatokban a legtöbb munkavállaló, a legkevesebb pedig Tolna- és Nógrád megyében. Ez a foglalkoztatási adat nem jelenti azt, hogy a foglalkoztatottak tudásalapú munkahelyen dolgoznak. Ez akkor következne be, ha a

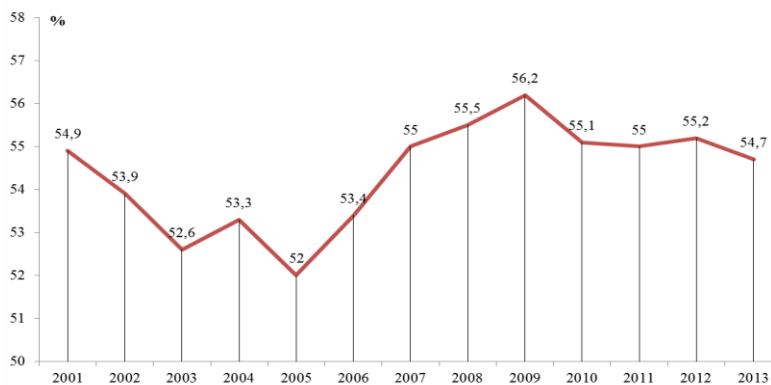

vizsgált technológia- és tudásalapú ágazatok többsége a termelésen kívül a K+F, értékesítés és marketing tevékenységet is Magyarországon végezné. A tudásintenzív ágazatokban való foglalkoztatást az „Európai Innovációs Eredménytábla” méri. A magyar érték 2014-ben 12,5%, rosszabb, mint 2013-ban (13,1%). Az EU-s átlag 13,9%. A különbség oka, hogy az Innovációs Eredménytáblában csak az innovatív ágazatokban, innovatív munkahelyen foglalkoztatottakat veszik számba. A G.2.2. mutatóban pedig a kiemelt technológia- és tudásintenzív ágazatok valamennyi munkavállalója szerepel függetlenül attól, hogy milyen munkát végez.

A versenyképesség javítása érdekében fontos lenne, hogy nőjön a technológia- és tudásintenzív ágazatokban, és azokon belül, de a gazdaság más szektoraiban is a tudásalapú munkahelyeken foglalkoztatottak aránya a teljes foglalkoztatásból.

G.2.3. A KKV szektor részesedése a bruttó hozzáadott értékből (%)

Magyarországon a működő vállalatok döntő többsége KKV. A KKV-k a 250 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások. Az adatok 2001 és 2013 között állnak rendelkezésre. Ezen időszak alatt a KKV-k részesedésére a bruttó hozzáadott értékből 52 és 56,2% között mozgott. Ez az arány azt mutatja, hogy a kisvállalkozási szektor nagyobb hozzáadott értéket állít elő, mint a nagyvállalati szektor, ezért kiemelt gazdaságpolitikai figyelmet érdemel. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az EU-ban a KKV szektor hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez átlagosan 57,9%, ami magasabb, mint a magyar érték. Viszont a foglalkoztatottság tekintetében a magyar 73%-os értéknél az EU-s átlag alacsonyabb: 67,2%. A KKV-k mozgékony vállalkozások, ezért a munkahely-teremtésben nálunk

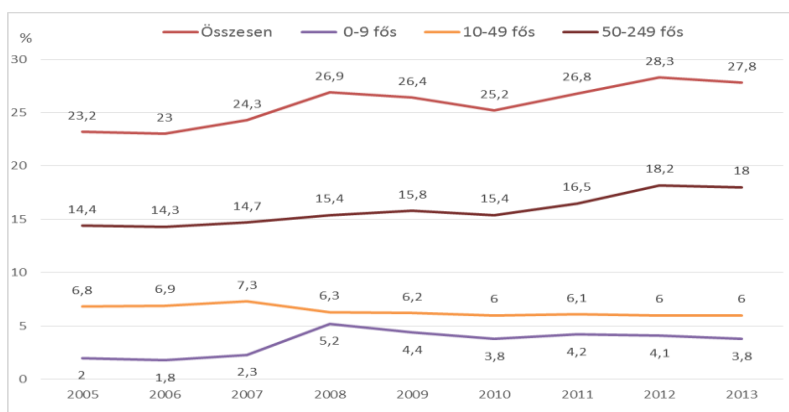

olyan régiókban különösen fontos szerepet játszanak, amelyek nem vonzzák a nagyvállalatokat. Elemzések bizonyítják, hogy megfelelő üzleti körülmények között a KKV-k gyorsan és rugalmasan tudnak új munkahelyeket teremteni. Ezért érdemes nagy figyelmet fordítani rájuk. A munkahelyteremtésben elsősorban a mikrocégek járnak élen, ezek száma viszont Magyarországon 2010 óta csökken.

A KKV szektorban rejlő munkahely-teremtési és gazdasági növekedési lehetőségeket ösztönzőbb gazdaságpolitikával célszerű lenne jobban hasznosítani.

G.2.4. A KKV szektor részesedése az exportból (%)

A KKV szektor exportjának támogatása kiemelt cél az EU-ban, ahol átlagosan a KKV-k 13%-ának van export tevékenysége. A szektoron belül azonban elsősorban a középvállalkozások járnak élen. Például Németországban az összes KKV 14%-a exportál. Azonban a mikro-k közül csupán 11, a kicsik közül 22, viszont a közepesek közül 43% exportál rendszeresen. A magyar KKV-k közül a rendelkezésre álló adatok szerint kb. 6%-nak van rendszeres export tevékenysége. A KKV-k részesedése a teljes exportból a 2005 és 2012 között rendelkezésre álló adatok szerint a legkisebb 23 és legnagyobb 28,3 százalék között változik. Az időszak átlagos értéke: 25,5%. Ez nemzetközi összehasonlításban alacsony érték. Az is látható, hogy az export részesedés döntő többségét a középvállalkozások adják, amelyek exportja enyhén növekszik is, miközben a mikro-és kiscégeké stagnál. Az

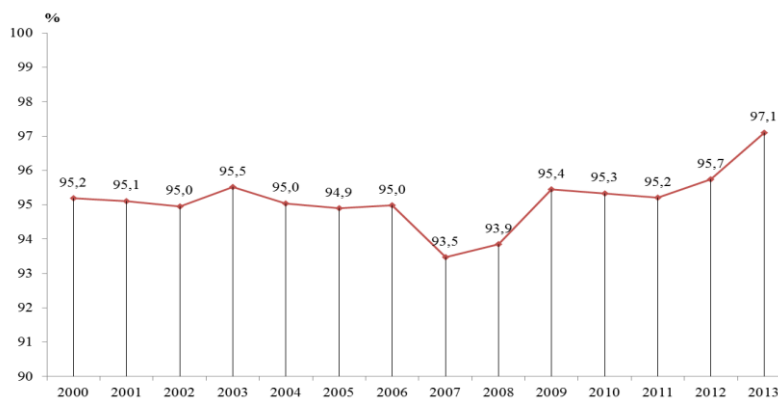

exportképesség javításához, szakértői elemzések szerint, a mikro- és kiscégek innovativitásának kellene növekedni, illetve létre kellene jönnie egy erős, exportképes kb. 6-7000 ezres középvállalati csoportnak, amely a hazai export gerincét adhatná. Meg kell azonban jegyezni, hogy sok az olyan KKV, amely exportáló cégeknek beszállítója, így közvetve exportál, ezért exportja nem jelenik meg a statisztikában a cég saját exportjaként.

A sikeres export feltétele a nagy hozzáadott értéket, újdonságot tartalmazó és ezért keresett termék, valamint szolgáltatás, ezért kulcskérdés a KKV szektor innovációjának elősegítése.

G.2.5. A GNI értéke a GDP arányában (%)

A GDP a bruttó hazai termék, a GNI pedig a bruttó nemzeti jövedelem mutató. A két mutató abban különbözik egymástól, hogy a GDP tartalmazza Magyarországon működő külföldi tőke által létrehozott tulajdonosi jövedelmeket és a külföldi munkavállalók itt szerzett jövedelmeit is. Nem tartalmazza viszont a magyar befektetők és munkavállalók külföldön szerzett jövedelmeit. A GNI viszont tartalmazza az utóbbiakat és nem tartalmazza az előbbieket. Egy országnak az az előnyös, ha a GNI mutatója nagyobb, mint a GDP. A mutató értéke tekintetében ez azt jelenti, hogy az 100%-nál nagyobb. A G.2.5. ábrán azt látjuk, hogy 2000 és 2013 között egyetlen év sem volt, amikor a GNI Magyarországon nagyobb lett volna, mint a GDP. A legnagyobb különbség a két mutató között 2007-2008-ban látható. Ez a gazdasági válság kezdete. Valószínű, hogy a bizonytalanság miatt ezen években jellemző volt a nagyobb érték kivonás az

országból. A nemzetközi statisztikák szerint egyébként általában a fejlett, versenyképes országok esetén nagyobb a GNI, mint a GDP. Főleg akkor, ha ezen országok cégei jelentős nemzetközi termelést bonyolítanak le. Éppen ezért fontos lenne Magyarországnak számára is a külföldön történő termelő tőke beruházás értékének növekedése. Ezt segítheti a KKV szektor, azon belül is a közepes méretű cégek pénzügyi és versenyképességi megerősödése.

A tartós gazdasági növekedés és versenyképesség javulás feltétele a hazai vállalkozói szektor megerősödése, beleértve külföldi befektetések bővülését is.

G.3. Beruházás és humán tőke dimenzió

Valamennyi ország célja a versenyképes működés, amelyhez elengedhetetlen, hogy a rendelkezésre álló erőforrásait (tőkét, munkaerőt, tudást, technológiát, stb.) a lehető leghatékonyabban hasznosítsa. Fontos, hogy mindehhez olyan gazdasági és társadalmi környezet szükséges, amelyben a szereplők a legnagyobb hozzáadott értéket képesek megteremteni. Erre a gazdasági környezetre és a versenyképességre az állam működésével jelentős hatással van. Az állam által a jövőre vonatkozó és meghatározásra kerülő irányok és célok nagy mértékben befolyásolják az ország nemzetközi versenyben való eredményességét.

A versenyképesség definíciója jóval sokrétűbb és összetettebb, mint a gazdasági növekedés vagy fejlődés. Egy igazán versenyképes ország működése során nem pusztán gazdasági szempontokat vesz górcső alá, hanem társadalmi és környezeti tényezőket is. A kutatás során figyelembe véve más munkacsoportok elemzési területeit, a versenyképesség dimenzió vizsgálatához kapcsolódóan egy főindikátort és négy részindikátort jelöltünk ki, amelyre az államnak különösen nagy figyelmet kellene fordítania annak érdekében, hogy a versenyképesség növelését elősegítse. Ezek a következők:

Főindikátor: BRUTTÓ ÁLLÓESZKÖZ-FELHALMOZÁS GDP ARÁNYOS ÉRTÉKE (%)

- Az indikátor a bruttó állóeszköz-felhalmozás értékének (azaz az elszámolási időszakban vásárolt vagy saját termelésben létrehozott termelt tárgyi eszközök és szellemi tulajdont képező javak értékének, a használt és nem termelt nem pénzügyi javak értéknövekedésének, valamint a pénzügyi lízingkonstrukcióban beszerzett nem pénzügyi eszközök értékének) a bruttó hazai termékhez viszonyított mutatószáma. A mutató a GDP%-ában fejezi ki a beruházások arányát. Az adatok forrása: KSH

1. részindikátor: FEOR BEOSZTÁSBAN AZ 1+2+3 OSZTÁLYOK ÖSSZARÁNYA AZ ÖSSZES FOGLALKOZTATOTTON BELÜL (%)

- A gazdasági, igazgatási, érdek-képviselői vezetőként, törvényhozóként foglalkoztatottak, valamint a felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásokban és egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásokban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatott számához viszonyítva. A mutató%-ban fejezi ki ezen területeken dolgozók arányát az összeshez képest. Forrás: KSH

2. részindikátor: A KORMÁNYZATI SZEKTOR GDP ARÁNYOS ÉVES OKTATÁSI KIADÁSA (%)

- A mutató a kormányzati szektor oktatási kiadásainak és a bruttó hazai termék értékének hányadosa. A mutató a GDP%-ában adja meg az oktatásra fordított kiadásokat. Az indikátor forrása: a központi szervezetek és az önkormányzatok esetében az éves intézményi költségvetési beszámoló, a kormányzatba sorolt nonprofit intézmények esetében a KSH adatgyűjtése, valamint a kormányzatba sorolt vállalatok éves beszámolóit (mérleg és eredménykimutatás).

3. részindikátor: TERMÉSZETES FOGYÁS MÉRTÉKE (ezer lakosra)

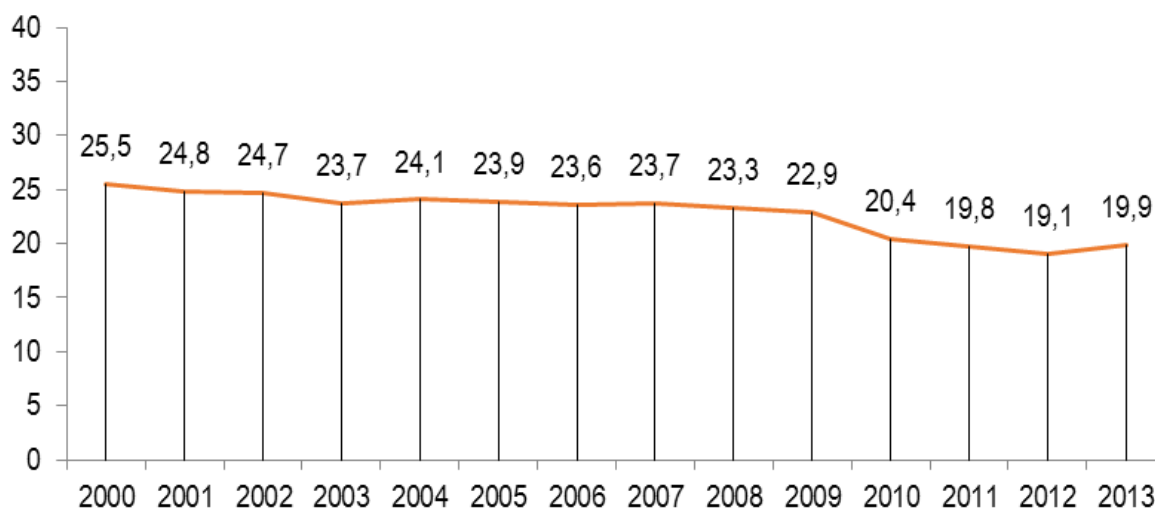
- A természetes fogyás az elveszületések és a halálozások különbözetét tartalmazza ezer lakosra számítva. Az adatok főben vannak megadva. Forrás: KSH

4. részindikátor: NEMZETI ÚTON TETT SZABADALMI BEJELENTÉSEK SZÁMA (db)

- A mutató a nemzeti úton tett szabadalmi bejelentések számát mutatja. Az adatok db számban vannak kifejezve. Forrás: Magyar Szabadalmi Hivatal

A kiválasztott mutatók is igazolják, hogy a XXI. században egy ország csak tudásalapú (innovatív) gazdasággal lehet versenyképes. Ennek érdekében a Jó Államnak fokozott figyelmet kell fordítania a tudásra és az emberi tőkére. Kiemelt jelentősége van a hatékony, tudásalapú beruházásoknak, a humántőke mennyiségének és milyenségének és a tudás legmagasabb szintű hasznosulásának.

G.3.1. Bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP arányos értéke

Az éves bruttó állóeszköz-felhalmozás adatok becslése ágazatos, szektoros és eszközcsoportos bontásban a beruházási adatgyűjtésből származó adatokon alapul.

A versenyképesség vizsgálata során kiemelt elemzési terület a beruházások mértéke és annak milyensége. Amennyiben nincs elegendő beruházás, az lassítja a gazdaság növekedését, fellendülését. Mindezerért a Jó Állam tekintetében fontos vizsgálandó terület, hogy milyen hatékonysággal gazdálkodik a rendelkezésre álló forrásaival. Mindez a beruházásokhoz kapcsolódóan olyan kérdéseket jelent, mint például milyen projektekbe kíván beruházni az állam, mennyire jó a projekt költségeinek megtervezése és a megvalósult beruházások tényleges összes költsége mennyiben tér el a tervezettől. Ez utóbbi terület különösen jelentős a versenyképesség szempontjából, hiszen az előre nem tervezett, később felmerülő költségek más területektől (oktatás, egészségügy, kutatás-fejlesztés) vonnak el erőforrásokat.

Általánosságban a bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP arányos „fenntartható” szintjének a 21-22%-ot tartják. Az alábbi ábrán Magyarország 2000-2013-as időszakára vonatkozóan láthatók az adatok.

A vizsgált időszak adatai alapján Magyarország a beruházások területén sajnos nem mutat túl pozitív

képet. A 2000-es évi 25,5%-hoz képest 2013-ban már csak 19,9% volt a bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP arányos értéke. 2000-től 2009-ig a csökkenés lassabb ütemben történt, majd 2009-ről 2010-re figyelhető meg egy, a korábbihoz képest nagyobb visszaesés. Ez valószínűsíthetően a hazánkba is begyűrűző pénzügyi, gazdasági válság egyik negatív hatásának eredménye. A vizsgált időszak mélypontja 2012-ben volt, amikor is a beruházások a GDP 19,1%-át tették ki. Ezt követően 2013-ban növekedés figyelhető meg, melynek következtében Magyarország elérte a 19,9%-os, nem túl magas beruházási arányt. Mindez azonban az ez évi EU átlag 19,3%-át még így is meghaladja. Ugyanakkor a „fenntartható” szintet ezen értékek egyike sem éri el.

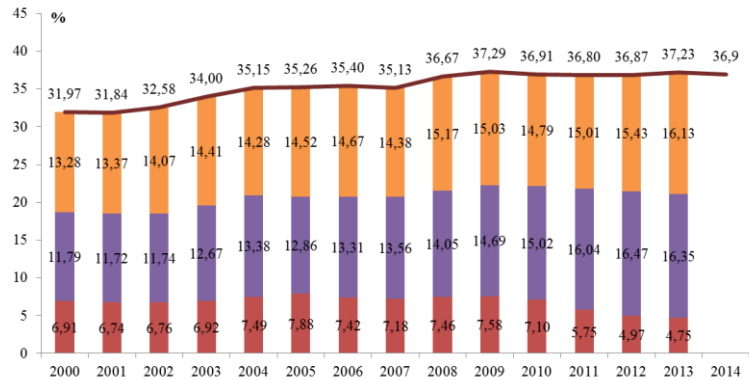
A Jó Államnak összetett a feladata a beruházások területén. Fontos, hogy a megfelelő források rendelkezésre álljanak, ugyanakkor mindez nem elegendő. Ezeknek a forrásoknak el is kell jutniuk a gazdaság azon szereplőjéhez, amelyek ezeket a forrásokat a leghatékonyabban képesek hasznosítani. Mindemellett egy olyan beruházási környezetet is kell teremtenie az államnak, amelyben nő a beruházási bizalom és a kockázatvállalási hajlandóság.

Előzetes adat 2014: 21,4 %

A beruházások szerepe rendkívül fontos a versenyképesség javítása szempontjából, ezért különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a bruttó állóeszköz-felhalmozás, azon belül is elsősorban a korszerű technológiába történő beruházások szintje teremtse meg a versenyképesség javításának feltételeit.

G.3.2. FEOR beosztásban az 1+2+3 osztályok összaránya az összes foglalkoztatotton belül (%)

A FEOR beosztás szerinti 1, 2 és 3 osztályban foglalkoztatottak aránya 2000-ről 2013-ra 5,26%-kal nőtt. Megfigyelhető, hogy míg az 1-es osztályban dolgozók aránya csökkent az elmúlt néhány évben, addig a 2-es és 3-as osztályokban szereplők aránya nőtt. Az 1-es osztályban a gazdasági, igazgatási, érdekképviseleti vezetőként, törvényhozóként foglalkoztatottak aránya 2009-ben 7,58%-kal a vizsgált időszak legmagasabb értéke volt. Ezt követően ezen területen foglalkoztatottak aránya csökkent és 2013-ra csaknem 4%-kal esett vissza. A 2-es osztályban a felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásokban dolgozók aránya a 2000-es évektől kezdve folyamatosan növekvő tendenciát mutat, kivéve a 2005-ös évet, amikor egy kisebb csökkenés figyelhető meg. 2000-ről 2013-ra 4,56%-kal nőtt ezen szektorban

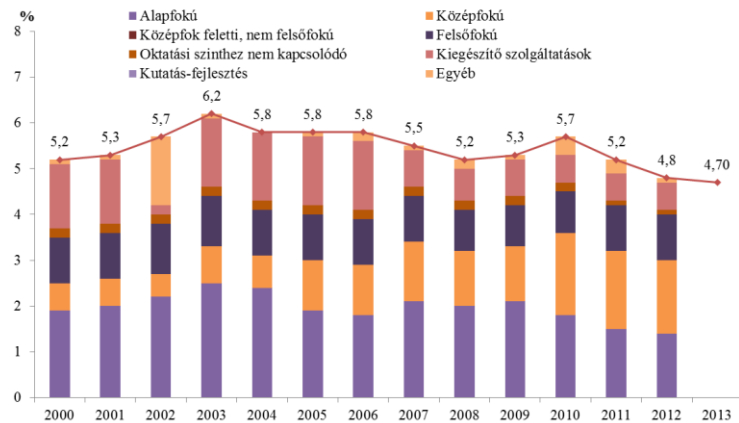

dolgozók aránya. A 3-as osztályban az egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozásokban dolgozók aránya szintén növekvő tendenciát mutat a 2000-es évekhez képest. 2009-2010-es években figyelhető meg egy kisebb visszaesés, de ezt követően folyamatos növekedés a jellemző. 2013-ban ezen területen dolgozók aránya az összes foglalkoztatotthoz képest 16,13% volt.

Korszerű és versenyképes gazdaságot, amely tudásra, innovációra épít, csak felkészült, korszerű tudású szakemberekkel lehet létrehozni, ezért a jövőben is arra kell törekedni, hogy a tudásszint növekedjék, és a szakemberek el is tudjanak helyezkedni a tudásukat hasznosító munkahelyeken.

G.3.3. A kormányzati szektor GDP arányos éves oktatási kiadása (%)

Egy versenyképes gazdaságban fontos, hogy az állampolgárok olyan tudással rendelkezzenek, amely a hosszútávú fejlődést biztosítja. Elengedhetetlen, hogy ehhez az országnak versenyképes oktatási rendszere és intézményei legyenek, amelyeket az állam megfelelő forrásokkal lát el. A mutató a humántőke fejlesztésére fordított befektetést adja meg. A vizsgált időszak első négy évében (2000-2003) az oktatásra fordított kiadás növekedett, majd 2006-2009 között csökkent. A 2010-es évben megfigyelhető az előző évihez képest egy kisebb növekedés, de 2010-ről 2012-re egy jelentősebb csökkenés történt. Az egyes területek tekintetében 2012-ben az összes ráfordítás, 4,8% a következőképpen oszlik meg: alapfokú képzés 1,4%, középfokú képzés 1,6%, felsőfokú képzés 1%, oktatási szinthez nem kapcsolódó 0,1%, kiegészítő szolgáltatások 0,6%, egyéb 0,1%. A vizsgált időszakban összességében megfigyelhető, hogy a kiadások nagyobb

részt az alapfokú, középfokú és felsőfokú képzések teszik ki. Az állam oktatásra fordított költségeinek megoszlása részletesebb elemzést igényelne, amelyben olyan fontosabb tényezőket is figyelembe kell venni, mint az oktatási struktúra átszervezése, az oktatásban résztvevő személyek létszámbeli csökkenése, az oktatás hatékonyságának esetleges növekedése. Mindezek szoros összefüggésben állnak az oktatási ráfordításokkal.

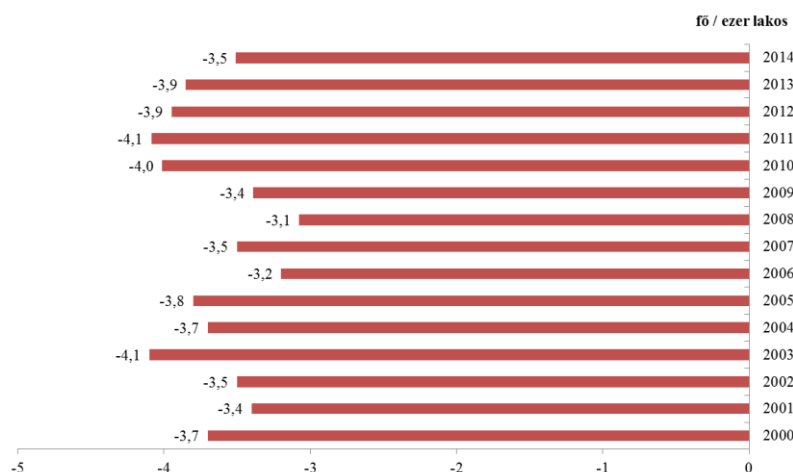
Az oktatásra a GDP arányában szánt állami ráfordítások tekintetében nem látszik az a hosszú távú elkötelezettség, amely a tudásra épülő gazdaság működtetéséhez szükséges, minden területen a legmagasabb tudásszinttel rendelkező

szakemberek rendelkezésre állását biztosítaná. Ez gátja lehet a tartós gazdasági növekedésnek és a versenyképesség javításának.

G.3.4. Természetes fogyás mértéke (ezer lakosra)

Tekintettel arra, hogy a hosszú távú fejlődést, a jövőbeli versenyképességet nagymértékben meghatározza a rendelkezésre álló humán erőforrás nagysága, ezért fontos vizsgálati tényező a természetes fogyás mértéke. Természetes fogyásról akkor beszélünk, ha a halálozások száma meghaladja a születéseket. A mutató a népesedési helyzet legfontosabb jellemzőit magában foglaló mutató.

A vizsgált időszaknak két komolyabb mélypontja volt 2003-ban (-4,1) illetve 2011-ben (-4,1). A 2011-es évet követően az elmúlt években javuló tendencia figyelhető meg. 2015. január 1-én Magyarország lakossága 9 millió 849 ezer fő volt, amely 28 ezerrel kevesebb, mint az egy évvel korábbi adat. 2014-ben a születésszám növekedése mellett, csökkent a halálozások száma, így a természetes fogyás mértéke pozitív irányba mozdult el és elérte a -3,5-öt. A Jó Állam fontos feladata, hogy a humántőkéjét megóvja. Mindezért

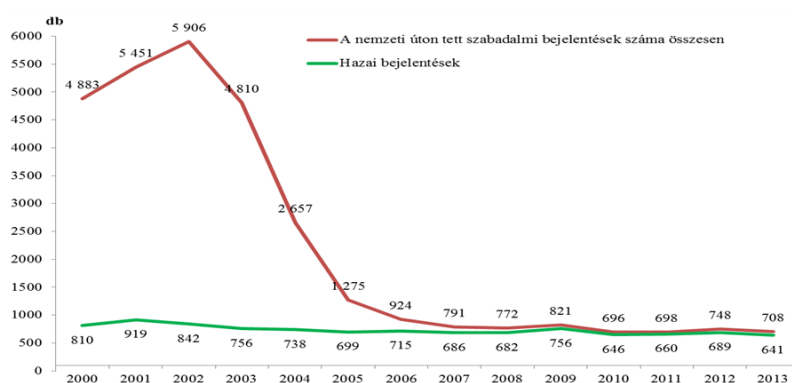
olyan célokat kell a jövőre vonatkozóan kitűznie, amelyek elősegítik az egészségügyi állapot javulását, a házasságkötések ösztönzését, a gyermekvállalási hajlandósság növelését. A természetes fogyáson kívül fontos megemlíteni és valós problémát jelent a tényleges fogyás mértéke is, amelyhez szorosan és jelentősen hozzájárul a Magyarországról elvándorlók száma.

Egy nemzet legnagyobb értéke a rendelkezésére álló humán tőke, amelynek fogyása hosszabb távon a nemzetgazdasági és versenyképességi pozícióját, a világ dolgaiba való beleszólási lehetőségeit is rontja. Ezért a születési számok javulása mellett hangsúlyt kell fektetni a halálozási adatok javítására is.

G.3.5. Nemzeti úton tett szabadalmi bejelentések száma (db)

Szabadalom minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány jogi oltalmát biztosítja azáltal, hogy a szabadalom tulajdonosa számára a versenytársakhoz képest előnyösebb pozíciót teremt a termékek és technológiák piacán. Forrás: Magyar Szabadalmi Hivatal. A globalizálódó

világban, egy dinamikus változó gazdasági környezetben csak megfelelő kutatás-fejlesztéssel és innovációs tevékenységgel lehet versenyképessé lenni. A nemzeti úton tett szabadalmi bejelentések száma a kutatás-fejlesztési tevékenység egyfajta kimeneti indikátora. Természetesen fontos, hogy ezek a fejlesztések, újítások ne csak bejegyzésre kerüljenek, hanem a gyakorlatban is hasznosuljanak és a fogyasztókhoz is eljussanak. E mutató tekintetében a vizsgált időszak első három évében növekvő tendencia figyelhető meg, amelynek csúcspontján, 2002-ben 5906 db szabadalmi bejegyzés történt. Ezt követően 2006-ig egy dinamikusabb

visszaesés történt, amelynek következtében 2006-ra 4982 db szabadalommal kevesebb került bejegyzésre. A 2006-2013-as időszakban is további csökkenés figyelhető meg, de már közel sem olyan intenzív, mint az ezt megelőző években. A hazai bejelentések számát vizsgálva kiegyenlítettebb tendencia figyelhető meg a nemzeti úton tett szabadalmi bejelentésekhez képest, de ebben az esetben is folyamatos visszaesés a jellemző.

Össességében, míg a vizsgált időszak elején, 2000-ben 4883 nemzeti úton történt szabadalmi bejelentés valósult meg, addig 2013-ban ez a szám mindössze 708 db volt.

A nemzeti úton tett szabadalmi bejelentések száma az innováció lehetőségeit javítja. Ezért szükség lenne a szabadalmi eljárások megkönnyítésére, felgyorsítására és olcsóbbá tételére.

G.4. Innováció dimenzió

Az innováció a XXI. század egyik legfontosabb társadalmi, gazdasági és versenyképességi tényezőjévé vált. A Jó Államnak ösztönöznie kell a kutatás-fejlesztést, amely egyértelműen megnyilvánul a K+F ráfordítások, a kutatóhelyek számának, a kutatás-fejlesztési területen foglalkoztatottak arányának növelésében. A K+F tevékenység során, főleg alapkutatás esetén egy olyan tevékenységbe kell beruházni, amelynek eredménye bizonytalan. Ugyanakkor, amennyiben a kutatás, kísérleti fejlesztés eredményei megvalósulnak, az újonnan szerzett tudás innováció formájában jut el a fogyasztókhoz, ezáltal a hazai tudás termel jelentős hozzáadott értéket. Éppen ezért, mint a G.3. Versenyképesség indikátoroknál bemutatásra került, a hazai tudásnak, a humán tőke minőségének az Innováció dimenzióban is kiemelt jelentősége van, ösztönözni kell a tudásalapú munkavégzést, a foglalkoztatást az innovatív szektorokban.

A kutatás-fejlesztési területen dolgozók arányának növelése érdekében nem elegendő a magas színvonalú tudással és módszertani ismeretekkel rendelkező szakemberek képzése, hanem figyelmet kell fordítani a kutatók megtartására, az „agyelszívás” jelenségének csökkentésére is.

A hazai és nemzetközi szakirodalom szerint is a versenyképesség célja a jóllét. Ezért fontos figyelembe venni, hogy **az innováció teremtheti meg a versenyképesség és termelékenység alapját, amely pedig a tudásfüggőség csökkentéséhez, társadalmi fejlődéshez, az életszínvonal és életminőség javulásához vezet.**

Az G.4. Innováció dimenzió mérésére összesen 5 indikátort (1 fő- és 4 részindikátor) jelöltünk ki, ezek a következők:

Főindikátor: K+F-RE FORDÍTOTT TELJES ÖSSZEG (ÁLLAMI ÉS VÁLLALATI EGYÜTT) A GDP ARÁNYÁBAN (%)

- A mutató a nemzetgazdaságban megvalósuló kutatás-fejlesztési tevékenység során felmerült K+F-költség és a K+F-beruházás áfa nélküli együttes összegének a GDP értékéhez viszonyított arányát mutatja. Az adatfelvételi keret az összes felsőoktatási intézményen és kutatóintézeteken kívül tartalmazza azokat a gazdálkodó szervezeteket, melyek az elmúlt 5 év során K+F-tevékenységet jelentettek, illetve azokat, melyek költségvetési forrásból az adott időszakban K+F-célú támogatásban részesültek. Forrás: KSH

1. részindikátor: K+F-RE FORDÍTOTT VÁLLALATI KIADÁSOK A GDP ARÁNYÁBAN (%)

- A mutató a vállalati szektorban megvalósuló kutatás-fejlesztési tevékenység során felmerült K+F-költség és a K+F-beruházás áfa nélküli együttes összegének arányát méri a GDP értékéhez viszonyítva. Forrás: KSH

2. részindikátor: A K+F-BEN FOGLALKOZTATOTTAK ARÁNYA AZ ÖSSZES FOGLALKOZTATOTTON BELÜL (%)

- A mutató a K+F tevékenységgel foglalkozó személyek számított létszámának arányát mutatja a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak számához viszonyítva. Forrás: KSH

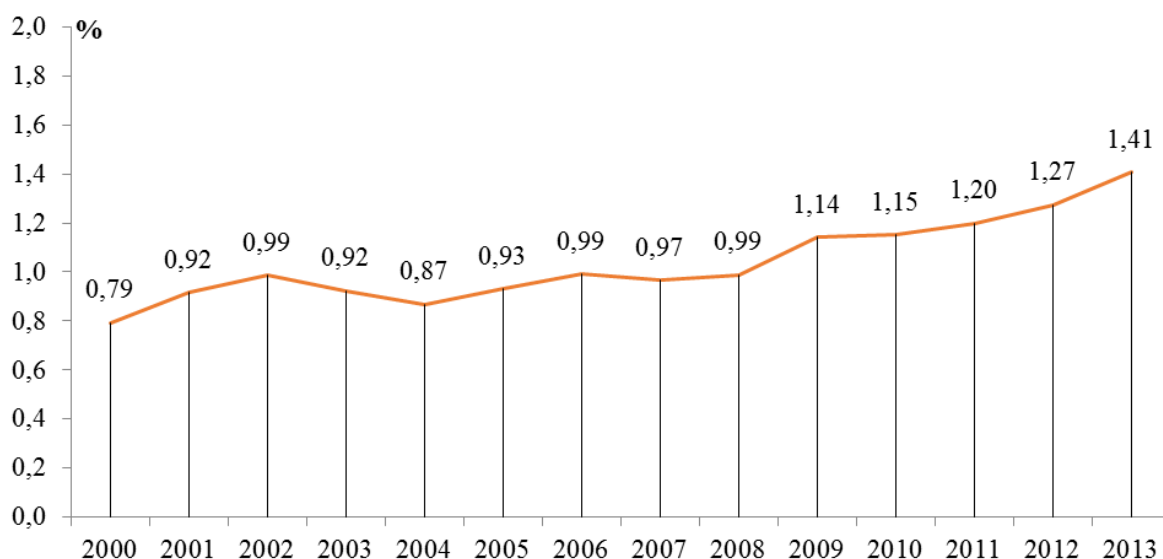
3. részindikátor: MŰSZAKI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI VÉGZETTSÉGET SZERZETTEK SZÁMA (fő)

- A mutató a természet- és a műszaki tudományok területén oklevelet és tudományos fokozatot szerzettek számát mutatja. Forrás: EEM

4. részindikátor: INNOVATÍV VÁLLALKOZÁSOK ARÁNYA (%)

- A mutató a termék- és/vagy eljárásinnovátor vállalkozások számát mutatja az összes vállalkozások számához viszonyítva. Forrás: KSH

G.4.1. K+F-re fordított teljes összeg (állami és vállalati együtt) a GDP arányában (%)

Az állami és vállalati szektor kutatás-fejlesztési ráfordításai 2013-ban a GDP 1,41%-át tették ki, ami a 2000-es értékhez (0,79%) képest jelentős emelkedést mutat. 2002 és 2008 között a ráfordítások GDP-arányos értéke enyhén visszaesett, majd stagnált. 2009-től azonban (a gazdasági válság ellenére) ismét növekedési pályára állt. Amennyiben sikerül ezt a növekvő tendenciát fenntartani, úgy 2020-ra teljesülhet a kitűzött 1,8%-os cél. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kutatás-fejlesztési ráfordítások még ekkor sem érik el az Európai Unió 28 tagállamának átlagát, ami 2013-ban 2,02% volt. A 2000-es évhez képest történő növekedés (közel 80%) igen kedvező, még az Európai Unió többi országához képest is.

Ennek a mutatóknak az Európa 2020 célok teljesülése szempontjából kiemelt jelentősége van, hiszen az EU 28 tagállamára vonatkoztatva a 2020-ra elérendő célérték 3%, míg Magyarországon a korábban már említett 1,8%. Magyarországon 2013-ban a K+F-re fordított teljes (állami és vállalati) összeg több, mint 420 milliárd forint volt. A kutatás-fejlesztési ráfordítások területi elosztását vizsgálva azt láthatjuk, hogy ezen ráfordítások 57,36%-a Budapesten található. A fővároson kívül Hajdú-Bihar

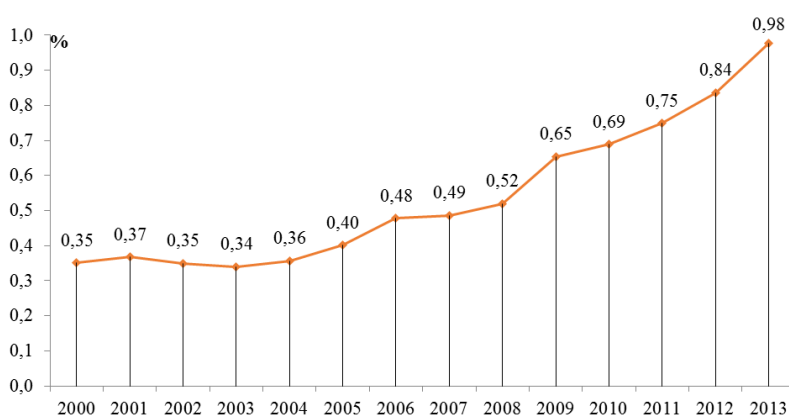
megyében fordították a legnagyobb összeget (közel 27 milliárd forintot) K+F-re, mégis ez az összeg csak az ország ráfordításainak 6,35%-át jelentette. A fővárosi ráfordítások mértéke több, mint kilencszerese a hajdúságinak, ami a tudományos teljesítmény jelentős egyenlőtlenségeire utal. Ezt támasztja alá, hogy Zala, Nógrád és Tolna megye kutatás-fejlesztési költségei és beruházásai rendkívül alacsonyak, ezekben a megyékben az országos ráfordítások kevesebb, mint 0,5%-a realizálódik. Tolna megye a 2000-es bázisévhez képest a megyei szinten mért legnagyobb arányú előrelépés ellenére (12 millió Ft → 1,6 milliárd Ft) továbbra is a lemaradók közt van.

A nemzetgazdaság és a társadalom szempontjából is fontos, hogy az oktatás fejlesztésével, a tudás megbecsülésével, a kutatás-fejlesztés színvonalának és GDP arányos volumenének emelésével olyan tudásalapú és innovációra épülő gazdaságot lehet építeni, amely közép- és hosszútávon hozzájárul az adott ország versenyképességének fejlesztéséhez, a külföldi tőkéből való aszimmetrikus függőség csökkentéséhez, továbbá a társadalom jövedelmi és jóléti helyzetének javításához, valamint az életkörülmények fejlesztéséhez.

Bár a kutatás-fejlesztési ráfordítások fokozatosan emelkedtek az elmúlt időszakban, mégis ezek további növelésére van szükség. Ezzel biztosítható a konvergencia az Európai Unió tudásbázisához és csökkenthető a magyar gazdaság tudásfüggősége.

G.4.2. K+F-re fordított vállalati kiadások a GDP arányában (%)

A kutatás-fejlesztési tevékenység kiemelt alanyai a vállalatok, hiszen nem elég, ha az állam saját finanszírozású K+F tevékenységet végez, hanem a gazdaság többi szereplőjét is ösztönöznie kell ezen tevékenységre. A vállalkozások GDP-arányos K+F ráfordításai dinamikus emelkednek, míg 2000-ben a GDP 0,35%-át tette ki a vállalati K+F ráfordítás, addig 2013-ban már 0,98%-ot. A gazdasági ágakat vizsgálva láthatóvá válik, hogy a feldolgozóiparban fordították a legnagyobb összeget K+F-re, ugyanis a teljes vállalati szektor ráfordításainak 56,7%-a realizálódott ebben az ágban. A feldolgozóiparon belül a vegyi anyag és gyógyszergyártás ágazatnak van kiemelt szerepe, itt több, mint 64 milliárd forintot fordítottak K+F-re. A vállalkozási szektor kutatás-fejlesztési tevékenységében is budapesti dominancia mutatkozik, ugyanis a fővárosi vállalatok adták az összes ráfordítás 58,5%-át. 2004-hez képest Tolna megye tudta a leg-

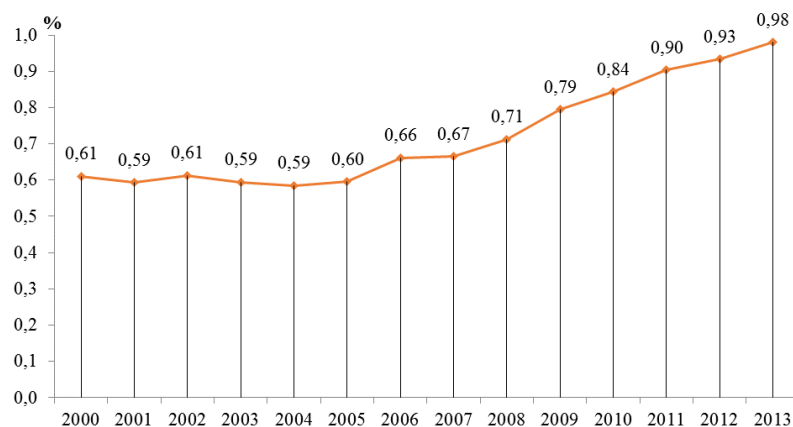
nagyobb mértékben növelni a K+F ráfordításait, ugyanis a 2013-ban elért 1,5 milliárd forint ráfordítás a 2004-es érték 166-szorosa.

Fontos megjegyezni, hogy míg 2004-ben az összes vállalkozás K+F ráfordításának 18%-át adta a KKV-szektor, addig 2013-ban már 30,4 százalékponttal több, 48,4% volt ez az arány, ami a KKV szektor kutatási és fejlesztési tevékenységének aktivizálására enged következtetni.

A vállalatok K+F kiadásainak emelkedése kedvező képet mutat, azonban további növekedésre van szükség, hiszen ez hozzájárul a magyar nemzetgazdaság világpiaci és világgazdasági versenyképességének javulásához.

G.4.3. K+F-ben foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotton belül (%)

A kutatási és fejlesztési tevékenységhez megfelelő színvonalú és létszámú humán erőforrásra van szükség. Éppen ezért a ráfordítások növekedésével együtt a kutatók és fejlesztők számának is emelkednie kell. Ugyanakkor ez önmagában nem elegendő, hanem fontos, hogy az összes foglalkoztatotton belüli arányuk is növekedjen. Ez egy tudásalapú, innovatív társadalmi és gazdasági berendezkedés fontos indikátora. Magyarországon 2013-ban a kutatók és fejlesztők száma 38 163 fő volt, ami 2000-hez képest 62,2%-os növekedést jelent. A K+F tevékenységgel foglalkozó személyek arányának változása az összes foglalkoztatotton belül javuló tendenciát mutat, hiszen a 2000-es bázisához képest 2013-ra 0,37 százalékponttal, 0,98%-ra nőtt ez az arány. Jelentősen, 140 fővel többen dolgoznak 2013-ban

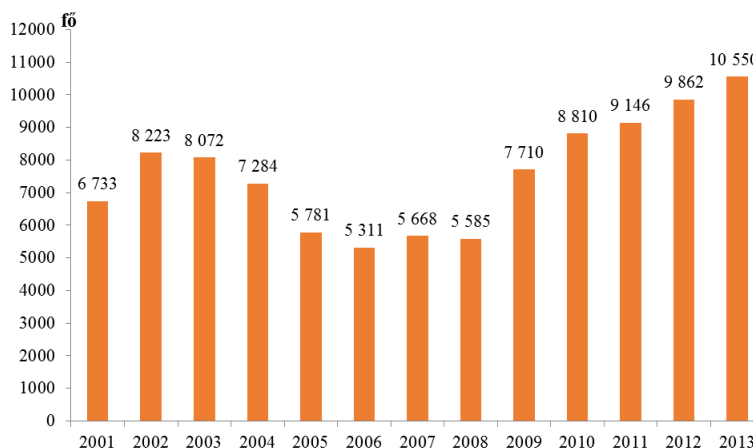

Nógrád megyében K+F területen, mint 2000-ben, amikor az országos adatot messze alulmúlva 12 fő volt foglalkoztatva e területen. Budapest elsőprő fölénye azonban itt is megjelenik, hiszen az összes kutató, fejlesztő 56%-a dolgozott a fővárosban. A kutató-fejlesztő intézetek és egyéb költségvetési kutatóhelyek az összes K+F területen foglalkoztatott 20,3%-át, a felsőoktatási kutató-fejlesztő helyek 21,4%-át, a vállalkozási kutató-fejlesztő helyek 58,3%-át adják.

A K+F ráfordítások önmagukban nem elegendők a tudásbázis fejlesztéséhez, hanem jól képzett szakemberekre, valamint őket foglalkoztató vállalkozásokra és állami intézményekre is szükség van. Ezzel biztosítható, hogy az értékláncok nagy hozzáadott értéket előállító szakaszai a magyar nemzetgazdaságban egyre inkább megjelenhessenek.

G.4.4. Műszaki és természettudományi végzettséget szerettek száma (fő)

A műszaki és természettudományos végzettséggel rendelkezők számának alakulása egy magasabbban képzett, a tudásintenzív, high-tech szektor irányába történő súlypontáthelyezésre is alkalmas tudásbázis fontos mutatószáma. E területeken szerzett felsőfokú végzettségek száma 2002-től kezdve csökkent, míg 2006-ban elérte az 5 311 főt jelentő mélypontot. Két év stagnálás után a megszerzett oklevelek és tudományos fokozatok száma fokozatosan emelkedett. Erre feltételezhetően hatással volt a 2005-ben bevezetett Bologna-rendszer. Az új, három szintre tagolódott felsőoktatásban alapképzést (BSc) végzett első hallgatók száma a 2008-as, de jellemzően a 2009-es adatokon jelenik meg, köszönhetően a legalább 6-7 féléves képzési időnek. A 2001-es bázisához képest 56,7%-kal nőtt a kiadott oklevél és tudományos fokozatot szerettek száma e területeken. A műszaki és természettudományi végzettséget szerettek számát a felsőoktatásban végzettek

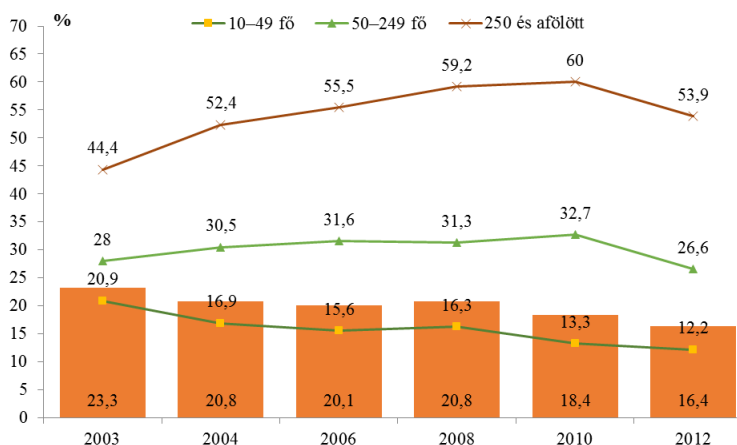

számához viszonyítva is nyilvánvalóvá válik e két terület előretörése. 2005-höz, mint bázisához viszonyítva 2013-ra 7,4 százalékponttal nőtt, így 15,62%-ra emelkedett ezen végzettséget szerettek aránya. Ez 90%-os növekedést jelent, ami kedvező, hiszen a termékinnováció forrását ezen tudományterületeken végzett szakemberek jelenthetik.

A műszaki és természettudományos végzettséggel rendelkezők az innováció motorját jelenthetik. Az utóbbi években fokozatosan emelkedett a felsőoktatásban ezen területeken végzettek száma, ami elsősorban a felsőoktatási rendszer átalakításának és a munkaerő-piaci keresletnek köszönhető.

G.4.5. Innovatív vállalkozások aránya (%)

A vállalati kutatás-fejlesztési ráfordítások, valamint a K+F területen dolgozók arányának növekedése ellenére 2003-tól fokozatosan csökken az innovatív vállalkozások aránya. Ennek egyértelmű oka a kisvállalkozások innovációs teljesítményének visszaesése. Míg 2003-ban 20,9% volt ezen szektor innovatív vállalkozásainak aránya, addig 2012-ben már csak 12,2%. A közép- és nagyvállalatokat tekintve megállapíthatjuk, hogy a 2003-as bázisához képest 2010-ig emelkedett a termék- és/vagy eljárásinnovációt bevezető vállalkozások aránya, azonban mindkét szektor 2012-ben már jelentősen rontott az innovációs teljesítményén. A teljes vállalati szektorra vetített innovációs arány 2003 és 2012 között 23,3%-ról 6,9 százalékponttal, 16,4%-ra esett vissza. A korábban említett kisvállalati innovációs teljesítmény ezen szektor vállalkozásainak magas aránya miatt jelentősen rontja a teljes vállalati szektorra vetített eredményt. Mint a „G.4.2. K+F-re fordított vállalati kiadások

a GDP arányában” indikátor kapcsán láthattuk a KKV-szektor K+F ráfordításai 2004 és 2013 között jelentősen emelkedtek (ebből a kisvállalkozások ráfordítása közel tízszeresére), ez azonban nem jelentkezett az innovatív vállalkozások arányán. Fontos megjegyezni, hogy az adatok között nem szerepel a mikrovállalkozások innovációs teljesítménye, pedig a 0-9 fős állományi létszámú vállalkozások K+F ráfordítása a korábban jelzett időintervallumban 15-szörösére emelkedett.

Az innovatív vállalkozások száma elsősorban a KKV-szektor gyengülő innovációs teljesítménye miatt az utóbbi években csökkent. Ezért kiemelt figyelmet érdemelnek e szektor vállalatai, K+F+I tevékenységüket ösztönözni kell.

G.5. Termelékenység és hatékonyság dimenzió

A termelékenység és hatékonyság szintje jelentősen befolyásolja egy ország versenyképességét. A termelékenység azt mutatja meg, hogy egy foglalkoztatott mekkora új értéket állít elő. De mérhetjük úgy is, hogy a foglalkoztatottak egységnyi munkával töltött ideje alatt mennyi új érték teremődik. Azonban ezt a viszonylag egyszerű mutatót ma már kiegészítik egy másik rendszerszemléletű mutatóval is. Ez az úgynevezett teljes tényezős termelékenység (total factor productivity) mutató. Nem mindegy ugyanis, hogy a munkavállaló milyen bonyolult munkát végez, illetve a munkát mennyire korszerű berendezésekkel, mennyire jól szervezett és menedzselt környezetben végzi. A bonyolultabb, ezért nagyobb értéket létrehozó, jól szervezett és korszerű eszközökkel történő munkavégzés nagyobb termelékenységet eredményez. A teljes tényezős termelékenység javítás fontos feltétele a munkavállalók állandó továbbképzése, azaz az élethosszig történő tanulás. A rendszerszemléletű teljes tényezős termelékenység javulását érzékelteti, ha egy ország képes arra, hogy többet exportáljon, mint amennyit importál, mivel a nagyobb hozzáadott értéket tartalmazó termékeknek könnyebb felvevőpiacot találni. Ez egyben a cserearány növeléséhez is hozzájárul. A hatékonyság a rendelkezésre álló erőforrások, például pénz, anyag, energia takarékos és jó célok érdekében történő hasznosítását méri. Különböző mutatókkal lehet elemezni, közülük az egyik legfontosabb az energiahatékonyság.

A termelékenység és hatékonyság szintjét a következő mutatókkal mérjük:

Főindikátor: EGY FOGLALKOZTATOTTRA JUTÓ GDP (Ft)

- A mutató a 2005 évi áron számolt bruttó hazai termék (GDP) és az adott évben foglalkoztatottak számának hányadosa. Forrás: KSH

1. részindikátor: EXPORT ÉRTÉKE AZ IMPORT ÉRTÉKÉNEK ARÁNYÁBAN (%)

- A mutató olyan viszonyszám, amely a nemzetgazdaság exportját viszonyítja az importhoz. A 100% fölötti érték azt érzékelteti, hogy az export értéke nagyobb, mint az importé. Forrás: KSH

2. részindikátor: CSEREÁRÁNY VÁLTOZÁS AZ ELŐZŐ ÉV SZÁZALÉKÁBAN (%)

- A cserearányváltozás nagyon fontos mutató, mivel arra derít fényt, hogy van-e komparatív előnye egy országnak, illetve ha van, azt kihasználja-e. Ha a mutató értéke nagyobb, mint 1, akkor egységnyi exporttermékért több importot tud beszerezni, vagy egységnyi importért kevesebb exportot kell teljesítenie. Forrás: KSH

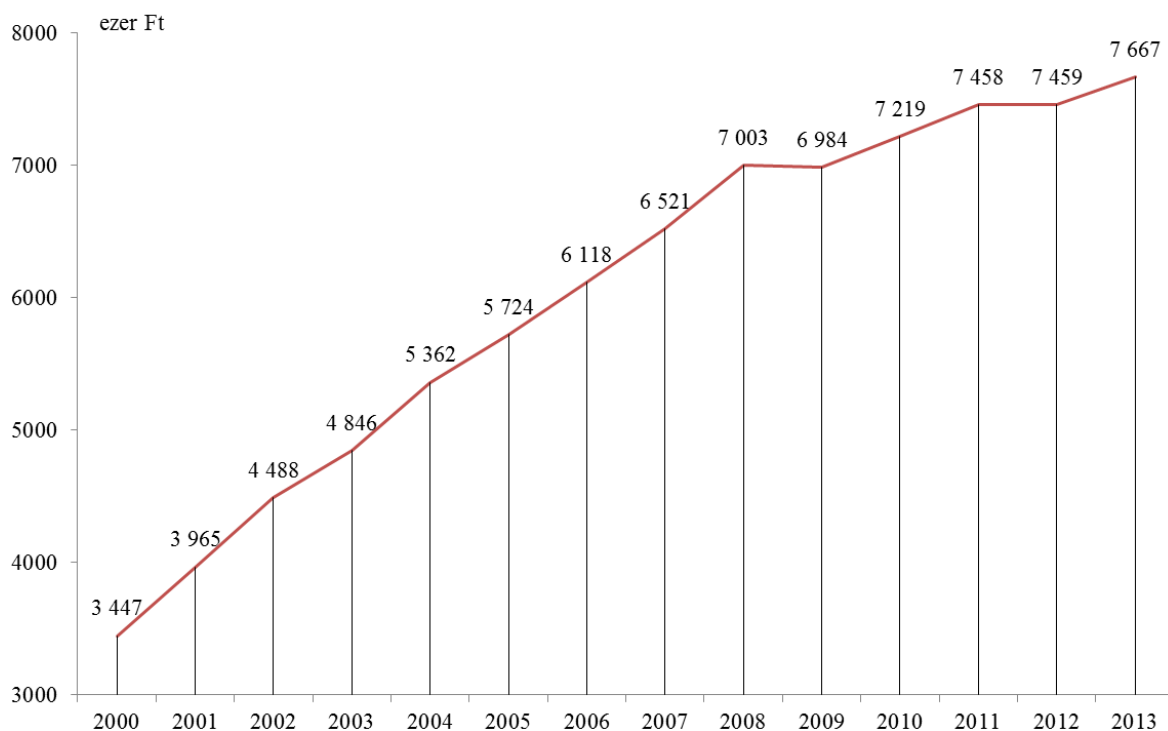
3. részindikátor: GAZDASÁG ENERGIAINTEZITÁSA (Kilogramm-olajegyenérték/ezer euró)

- Az energaintenzitás egy adott naptári évben a bruttó belföldi energiafelhasználás és a GDP hányadosa, ahol az energiafelhasználás kilogramm-olajegyenértékben szerepel. A nevezőben szereplő bruttó hozzáadott érték meghatározása 1000 euróban 2005. évi változatlan áron történik. A mutató 1000 EUR GDP előállításához szükséges összes energiamennyiséget méri. Forrás: Eurostat

4. részindikátor: FELNŐTTKÉPZÉSBEN VALÓ RÉSZVÉTEL (LIFE-LONG LEARNING) A 25-64 ÉVES KORCSOPORTBAN (%)

- A mutató a 25-64 éves népességből azok arányát méri, akik a felmérést megelőző 4 hétben iskolarendszerű oktatásban, illetve felnőttképzésben vettek részt. Forrás: Eurostat

G.5.1. Egy foglalkoztatottra jutó GDP (Ft)

Az ábra a 2000-2013-as időszakban méri az egy foglalkoztatottra jutó GDP alakulását a 2005. évi áron számítva.

A változatlan áron való számítás azért fontos, hogy kiküszöbölhető legyen az árváltozások hatása a termelékenységi mutatóra. Az ábrán azt látjuk, hogy 2006-ig, ezen mutató alapján, töretlen volt a termelékenység javulása. 2007 óta az érték hullámzó és növekedése megtorpant. Ennek oka elsősorban a válság. 2006-tól kezdve csökkent a gazdasági növekedés üteme, 2008-ban pedig már meg is állt a növekedés, és a gazdaság csökkenésbe ment át. A javulás csak 2010-11-ben indult meg.

A magyar termelékenységi mutatók régiós szinten rosszak. A teljes tényező termelékenységi mutatóknál azonban még gyengébb.

Mivel a gazdasági növekedés egyik fontos forrása a termelékenység növelés, ezért javítani kell mindkét termelékenységi mutató értékét. A javuláshoz hozzájárulna a továbbképzésbe és az innovációba való befektetések értékének és a felnőttképzésben résztvevők arányának növelése. Ehhez szükség lenne a továbbképző szolgáltatások számának és minőségének emeléséhez is.

Előzetes adat 2014: 5 607 ezer Ft

A termelékenység növekedése a versenyképesség javulás és a gazdasági növekedés egyik fő forrása, ezért feltételeinek megteremtését, elsősorban a tudásszint emelését és az innováció támogatását kulcskérdésnek kell tekinteni.

G.5.2. Export értéke az import értékének arányában (%)

Az ábra 2000 és 2013 között mutatja az adott évben az export értékének arányát az import értékéhez viszonyítva. Az adott évben számított érték középárfolyamon és folyóáron szerepel. Az adatok szerint az export érdemben 2009-ben kezdte meghaladni az importot. Ennek fő oka a járműipari beruházások beindulása és exportjuk növekedése. Ezzel összefüggésben rámutat az időszor egy gazdasági sérüléységi problémára is. Arra, hogy diverzifikálni kellene

az exportot, elsősorban növelve a hazai kis- és középvállalkozások exportteljesítményét azért, hogy csökkenjen az ország külföldi, azon belül is döntően járműipari cégek exportjától függő exportteljesítménye. Az export eredmények érzékeltetik egy nemzetgazdaság versenyképességét, azt, hogy az abban előállított termékekre és szolgáltatásokra van-e kereslet a

világpiacon. Nemzetközi elemzések szerint (pl. IMF országjelentés 2015. március), a magyarországi export aránya a világgazdaság összes exportján belül 2008 óta stagnál, és ez több régiós országokhoz mérve is gyenge eredmény.

Előzetes adat 2014: 108,8 %

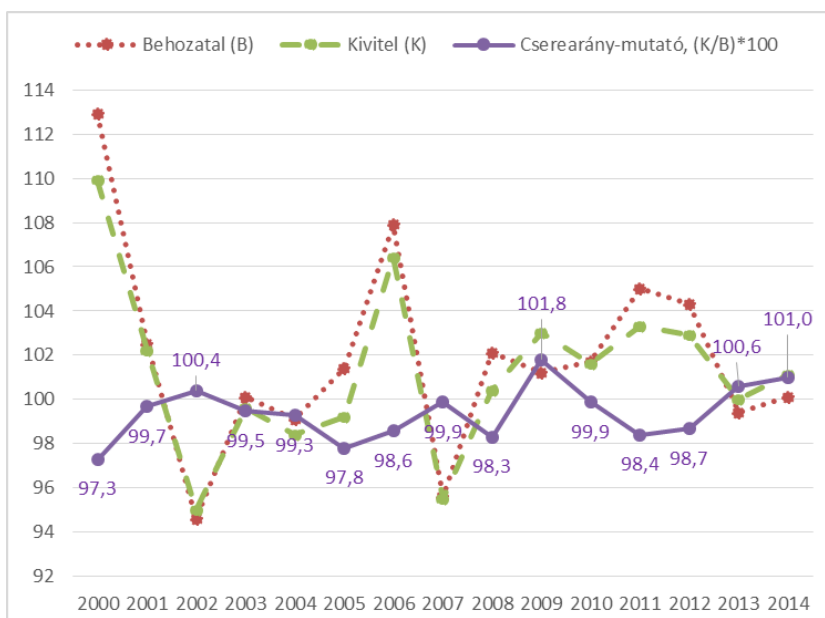
Az export bővülését – amely a gazdaság növekedés fontos feltétele – a gazdaság diverzifikáltságának növelésével és a hazai KKV-k exportjának bővítésével lehetne fenntartható módon támogatni.

G.5.3. Cserearány változása (2000= 100%)

A cserearányváltozás megmutatja, hogy van-e komparatív előnye egy országnak, illetve ha van, azt megfelelően képes-e kihasználni.

Ha a mutató értéke nagyobb, mint 1, akkor pozitív az ország javára a cserearány. A cserearányt úgy lehet javítani, hogy növeli az ország a piacon keresett, különleges értéket hordozó, ezért jó áron eladható termékei és szolgáltatásai előállítását és ezen termékek, szolgáltatások exportját.

A G.5.3. ábrán azt látjuk, hogy a vizsgált 15 évet átfogó időtartam alatt a cserearányunk többször romlott, mint javult. Magas árakat csak nagy értéket, újdonságot tartalmazó

termékekkel szolgáltatásokkal és kiváló piaci munkával lehet elérni.

Ezért kulcskérdés az innováció, a tudás és ezekre támaszkodva a nagy érték teremtése.

A cserearány romlása erőforrásokat szív el a gazdaságból, ezért javítása kulcskérdés. Javításához a gazdaság innovációs teljesítményének fokozásán és a kiváló piaci munkán át vezet az út.

G.5.4. Gazdaság energaintenzitása (Kilogramm-olajjegyérték/ezer euró)

A gazdaság energiaigényességének szintjéből következtetés vonható le a gazdaság szerkezetére (termelés, szolgáltatás), azon túl az erőforrások használatának hatékonyságára (energetikailag pazarlók, vagy takarékosak-e az egyes ágazatok) és a gazdaság környezettudatosságára. Értéke az energia árszintjével együttesen, mind abszolút értékben, mind a versenytársak szintjével arányosítva értelmezendő, a versenyképességi hatások megértése érdekében. Magas szintje Magyarország - mint jellemzően energiamportőr ország - esetén kiemelten ellátásbiztonsági és árszínvonalbeli kérdés lehet, az energiamport forrását tekintve jelentős geopolitikai kockázatot hordozva. Tényleges magyarországi szintje majdnem kétszerese az uniós átlagénak. Az elmúlt évtizedben a hazai energaintenzitás mértékének csökkenése ugyanakkor meghaladta az uniós átlag csökkenését. A mutató a tényleges gazdasági tevékenységeken túl az ország teljes

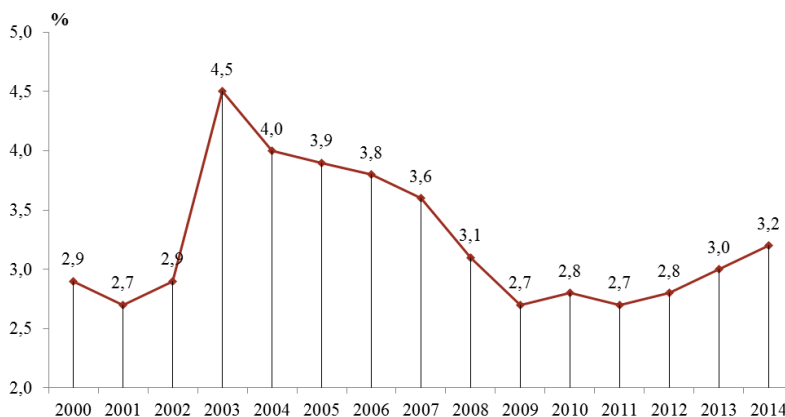

energiafelhasználásával számol, magában foglalva az energiafelhasználás kétharmadát nagyjából egyenlő arányban felelős lakossági és közlekedési energiafelhasználást is. Előnyös, hogy a V4-országok közül hazánk gazdasága a legkevésbé energiaigényes. Versenyképes gazdasági szerkezetre törekvés esetén javasolt elősegíteni az energiahatékonyság növelését, az energetikai erőforrás-diverzifikációt és alacsony energiaárakat.

Az energiafüggőség gazdasági függőséget is jelent, ezért stratégiai feladat a gazdasági szerkezet energiaigényességének csökkentése, és általában az energiahatékonyság növelése a gazdaságban és a gazdaságon kívül egyaránt.

G.5.5. Felnőttképzésben való részvétel (life-long learning) a 25-64 éves korcsoportban (%)

A felnőttképzésben való részvétel aránya jelentősen befolyásolja általában a termelékenység növelés lehetőségét, különösen pedig a teljes tényező termelékenység emelkedésének lehetőségét. A mutató fontosságát méri, hogy az EU évenként megjelenő European Innovation Scoreboard (Európai Innovációs Eredménytábla) elemzése is fontos részmutatóként vizsgálja. Magyarország e mutató tekintetében már hosszú ideje rossz helyezést ér el. Az ELLI index (European Learning Indicator) alapján is a „gyengén teljesítők” között vagyunk. Az EU-ban csak 4 országnak van nálunk is rosszabb helyezése. A problémát a G.5.5-ös ábra is szemlélteti. A felnőttképzésben részt-

vevők aránya 2,7-4,5% között változik. Ez az érték régiókon belül is alacsonynak számít.

Például Csehországban 11,4%, Szlovéniában 15,9 és Észtországban 11,4%. A folyamatos képzés és továbbképzés hiánya rontja a munkavállalók piaci elhelyezkedési esélyeit. A korszerű tudás hiánya gátolja a gazdaság fejlődését, az exportképesség javítását és végsősoron a versenyképesség javításának és a GDP növelésének esélyeit.

A termelékenység növelésének és a foglalkoztatottság bővítésének alapvető eszköze a munkavállalók tudásának állandó emelése, ezért a felnőttképzésben résztvevők arányának jelentős növelése kulcsfontosságú feladat.

Fenntarthatóság Összefoglaló

A fenntarthatóság nem csak a jó kormányzás egy területe, vagy egy aspektusa. A fenntarthatóság az egyetlen olyan lehetséges mód, ahogyan hosszú távon tervezni lehet és érdemes. Ez azt jelenti, hogy a fenntarthatóság a rendszer és a szemlélet, amely valamennyi szakterületet át kell, hogy hassa annak érdekében, hogy a meghozott döntések hosszútávon szolgálják az adott régió, ország vagy világ szinten a polgárok érdekeit.

Természetesen a fenntarthatóság fogalmi tisztázása fontos ahhoz, hogy a fenti állítás megalapozottságáról nyilatkozni lehessen. Azonban fontos megjegyezni, hogy jelen tanulmány a kormányzati képességekre és szempontokra koncentrál. Így nem az a célunk, hogy az egyének szintjén vizsgáljuk a fenntarthatóságot, hanem az, hogy mindezt abba a döntéshozatali folyamatban vizsgáljuk meg, ami egy ország szakpolitikai irányítását jelenti.

Jólétben élni tiszteletben tartva bolygónk ökológiai korlátait.

Magyarország gazdasága piacgazdaság. A világ azon fejlett kisebbségéhez tartozunk, ahol ennek megfelelően jellemzően a fosszilis erőforrásokra épülő gazdaság környezeti problémáival kell szembenéznünk. A piacgazdaság azt is jelenti, hogy az emberek és az ország gazdasági helyzetét azok a piacok és az ezeken végbe menő tranzakciók alkotják, amelyekben részt veszünk. A fenntarthatóság (környezeti és társadalmi) szempontjából a gazdasági megfontolások jelentik az egyik legnagyobb kihívást. A gazdaság anyag- és energiaáramlásokon alapuló rendszerek összessége. A gazdasági folyamatoknak környezeti és társadalmi hatásai vannak, amelyek egy része látható, tervezhető, szándékosnak is nevezhető, ám egy részük előre nem látható vagy indirekt hatás. Döntések előkészítésekor általában az ügy horderejéhez mérten a felelősök igyekeznek minden olyan körülményt feltárni és mérlegelni, ami döntést, vagy annak következményeit befolyásolhatja.

Egy ország kormányzása olyan hosszú távú stratégiai döntések sorozata, amelyek magas kockázattal egy változó, vagy rosszul strukturált rendszerben kell meghozni. Tekintettel arra, hogy jelen fejezetben a fenntarthatósági szempontok döntés-előkészítési integrálása a cél a helyzet azért is bonyolultabb, mert a fenntarthatósági mutatók, amik a célok felé vezető utat jeleznék meglehetősen vitatottak, és kiforratlanok.

Az állam feladata a természeti és társadalmi értékek megőrzésének és gyarapításának előmozdítása. Ahogy az Alaptörvény fogalmaz: „A természeti erőforrások... védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.” [P cikk]

Az Országgyűlés ennek érdekében, a fenntarthatósági törekvések támogatására elfogadta a fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepcióját a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012-2024 című dokumentum alapján.

Az általunk kiválasztott indexek összhangban állnak a keretstratégiában megfogalmazottakkal miszerint: „minden nemzedék anyagi, szellemi és lelki jólétének elősegítéséhez szükséges javak – legyenek azok a piaci koordináció révén előálló termékek és szolgáltatások, illetve az állam vagy más intézmények által biztosított közjavak – létrehozása nem lehetséges négy alapvető erőforrás: az **emberi** (humán), a **társadalmi**, a **természeti** és a **gazdasági erőforrások** hiányában.

A jelen kutatás, és ezen belül a Fenntarthatósági dimenzió válasz lehet a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács felhívására is, mivel „Jelenleg nem állnak rendelkezésünkre mind a négy nemzeti erőforrást mérő, módszertani és tartalmi aggály nélkül használható mutatók. Ezért a Keretstratégia ezen mutatókészlet kidolgozásának megkezdésére hívja fel a kormányt, a Központi Statisztikai Hivatalt és a tudományos műhelyeket.

Az indikátorok kiválasztásakor azt tartottuk szem előtt, hogy valamennyi dimenzió (környezeti, társadalmi, gazdasági) megfelelő súllyal szerepeljen a végső indikátor szettben, így a következő csoportokat azonosítottuk:

- klímaváltozás
- természeti erőforrás-gazdálkodás
- környezeti terhelések
- gazdasági dimenzió
- társadalmi dimenzió

Érezhetően a környezetvédelmi szempontú indikátorok vannak többségben a másik két dimenzióval szemben, aminek az a magyarázata, hogy ezek az indikátorok a Jó Állam Index más területein nem jelennek meg, míg a gazdaságinak és a társadalmi külön alfejezetet szentel a kötet. Ezzel együtt fontos, és részben szimbolikus is, hogy a fenntarthatósági „dimenzióból” ne maradjon ki a három dimenzió egyike sem.

Ennek megfelelően a fenntartható fejlődés indikátorai a jó állami működést a következő szempontok alapján mérik:

A civilizált emberiség legnagyobb kihívása a karbon-szegény gazdaságra való átállás. A klímaváltozás indikátorai arra keresik a választ, hogy mit tesz az állam annak érdekében, hogy az ország karbon kibocsátását csökkentse. Ennek része minden olyan tevékenység, akció vagy beruházás, ami az energiafogyasztás csökkenését vagy hatékonyságát célozza, illetve azok, amelyek a felhasznált energia megújuló vagy karbon-szegény forrásból való előállítását támogatja.

A természeti erőforrásokkal való gazdálkodás indikátorai a nemzeti természeti erőforrás-vagyonnal való gondos bánásmód érdekében tett intézkedések eredményét jelzi. Megmutatja, hogy mekkora és mennyire egészséges az a természeti tőke, amivel az ország rendelkezik.

A környezetbiztonság és így az élelmiszerbiztonság olyan kritikus tényezők, amelyek már rövidtávon is katasztrofához vezethetnek, ha az állam nem bánt velük gondos gazda módjára.

A környezeti terhelések indikátorai a gazdasági és társadalmi folyamatok során keletkező kibocsátásokat (hulladék, szennyvíz, légszennyezés) követi nyomon. Mint a többi indikátor ez is indirekt módon állít tükröt a különböző tevékenységek okozta környezetszennyezés megmutatására. Az állami törekvések részben a szennyezések megfelelő kezelésére tett lépésekben valósulhatnak meg, illetve minden olyan tevékenység pozitívan befolyásolja a mutatókat, ami a szennyezések keletkezésének csökkenését támogatja, azaz a tisztább technológiák alkalmazását.

A fenntartható gazdaság az egyik leginkább összetett és vitatott kérdés. Annyit azonban biztosan kijelenthetünk, hogy egy adott országban az ott élő lakosok szempontjából szemlélve a kérdést a válasz az, hogy a gazdaságnak támogatnia kell, hogy mindenki képességei és ambíciója szerinti értelmes munkával megfelelő jövedelemre tehesen szert, amit belátása szerint lehetősége van elkölteni.

A társadalmi fenntarthatóságot bemutató indikátorcsoport, csakúgy, mint a gazdasági, fejleszthető, és fejlesztendő. Inkább a szubjektív szempontok integrálása lenne a cél, oly módon, hogy a kormányzás „jóságának” szubjektív hatása is mérhető legyen (létbiztonság, pozitív jövőkép,

életcélok megvalósíthatósága) megbízható, és reprezentatív mintán végzett rendszeres felmérés alapján.

Összességében elmondható, hogy számos olyan mutató áll jelenleg is a rendelkezésünkre, amivel a Jó Kormányzás legalább indirekt módon mérhető fenntarthatósági szempontból. Ám a mutatók köre bővítésre szorul, ami jelenti azt is, hogy szélesebb körű, és más típusú adatgyűjtésre is szükség lenne, ami követi a társadalomban és a gazdaságban bekövetkező változásokat, ami megfelelő támpontul szolgálhat a szakpolitikai és a kormányzati döntéshozatalhoz.

A mérhetőségen túl nyilvánvalóan az az igény is felmerül, hogy a kormány a megfelelő irányba tudja befolyásolni a folyamatokat így az egyes indikátorok abba az irányba mutató változást jelezzenek, ami kívánatos. Mivel a társadalmi és gazdasági folyamatok változása olyan komplex rendszer eredménye, amelyben csak egyetlen, még ha nem is marginális tényező az állam szerepe, így a kormányzati intézkedések hatásai is csak részletesebb elemzések után jósolhatóak meg viszonylag nagy valószínűséggel. Az azonban elmondható, hogy a döntések meghozatala előtti konzultáció, amelyben az érintetteknek módjuk van részt venni, nagyban elősegítik a megfelelő megoldások megtalálását. Így azokban az esetekben ahol a kormány nem tud valamely közvetlen intézkedéssel irányt vagy példát mutatni (kibocsátás csökkentés, környezetbarát megoldások támogatása, konkrét források hozzárendelése) elengedhetetlen a megfelelő konzultációs folyamat az előkészítéshez.

Jelen tanulmány Magyarország helyzetét és kihívásait állítja központba. A fogalmi bizonytalanságok és az elmúlt időszak gyakran nem megfelelő kommunikációja miatt sajnos a „fenntarthatóság” elcsépelődött és kiüresedett. A reflektorfénybe került fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kezdeményezések gyakran kudarcba fulladtak, és néha a fejlődés gátjaiként lettek aposztrofálva, ahelyett, hogy a bennük rejlő lehetőségek kerültek volna előtérbe.

Már a vészkommunikáció és a riogatás ideje lejárt. Nem azért, mintha elhárult volna a veszély, de mára a fenntartható fejlődés egyre az értelmes és boldog élet lehetőségének szimbólumává vált, amelyet közösen fedezhetünk föl a technika, technológia és a meglévő tudás segítségével.

F.1. Éghajlatváltozás dimenzió

A világ fejlett gazdaságai (mint Magyarország) egészen más kihívásokkal szembesülnek, mint a fejlődő országok. Ennek megfelelően a számos kritikus erőforrás, és veszélyeztetett vagy jelentősen sérült ökoszisztéma szolgáltatások közül hazánkban a legtöbb feladatot a víz és élelmiszer kérdése mellett a klímaváltozással és az energiaellátással kapcsolatos tervezés adja. A klímaváltozást több kutató nevesíti úgy, mint az emberiség számára a XXI. század legfenyegetőbb kihívása.

Vannak olyan hatások, amik csak idővel és kumulálódva válnak fenyegetővé, ám mire ide eljutunk addigra a károk helyrehozása beláthatatlan mértékű erőforrást igényelhet. Arra is vannak becslések, hogy mekkora gazdasági kárt okoz a klímaváltozás. A Stern jelentés szerint: „A hivatalos gazdasági modellek eredményeiből kiindulva ..., hogy ha nem cselekszünk, az éghajlatváltozás összes költsége és kockázata egyenértékű lehet a világ GDP-jének legalább évi 5%-os csökkenésével – és ez nem átmeneti, hanem örökre megmaradó hatás. Ha a kockázatok és következmények szélesebb körét vesszük számításba, az okozott kár becsült nagysága elérheti a GDP 20%-át, vagy még annál is többet. Ezzel ellentétben a cselekvés költségeire – az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentése az éghajlatváltozás legszörnyűbb következményeit elkerülendő – a világ GDP-jének körülbelül évi 1%-ányi összeg is elegendő lehet.”

Főindikátor: ÜVEGHÁZTHATÁSÚ GÁZ (ÜHG) KIBOCSÁTÁS (1000t CO₂ ekvivalens)

- Hat üvegházhatású gáz (CO₂ – szén-dioxid, CH₄ – metán, N₂O – dinitrogén-oxid, HFC – fluorozott szénhidrogén, PFC – perfluor-karbon, SF₆ – kén-hexafluorid) kibocsátása, széndioxid egyenértékre átszámolva.
- Széndioxid egyenérték (CO₂-egyenérték) egy tonna CO₂ vagy azzal megegyező globális éghajlatmódosító potenciálnak megfelelő mennyiségű üvegházhatású gáz.
- Forrás: KSH, OMSZ

1. részindikátor: ENERGIAFOGYASZTÁS ÜVEGHÁZTHATÁSÚ GÁZ INTENZITÁSA (2000. évi = 100 %)

- Az energiafelhasználással kapcsolatos üvegházhatású gázkibocsátás és a bruttó belföldi energiafelhasználás hányadosa. Forrás: KSH, OMSZ, MEKH

2. részindikátor: KÖZLEKEDÉS ÜHG KIBOCSÁTÁSA (1999. évi = 100 %)

- A közlekedésből (közúti közlekedés, vasúti közlekedés, belvízi hajózás, belföldi légi közlekedés) származó üvegházhatású gáz kibocsátás változása. Forrás: OMSZ

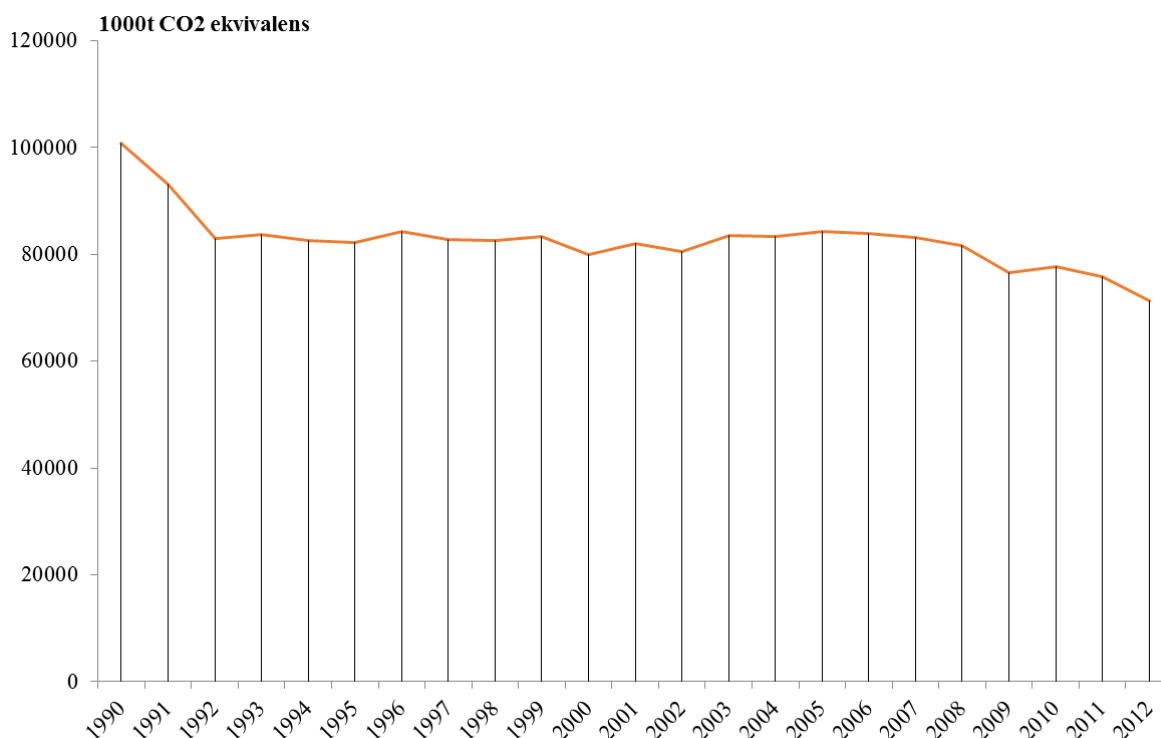
3. részindikátor: MEGÚJULÓ ENERGIAFORRÁSOK RÉZSESEDÉSE A TELJES ENERGIAFELHASZNÁLÁSBÓL (%)

- A megújuló energiaforrások (vízerőműi és szélenergia, napenergiából előállított hő- és villamos energia, geotermikus energia, biomassza, biogáz, bioüzemanyagok, kommunális hulladék) részaránya a teljes bruttó energiafelhasználáson belül. Forrás: MEKH

4. részindikátor: ENERGIA IMPORTFÜGGŐSÉG (%)

- A nettó importált energia mennyiségének és a belföldi energiafelhasználás és tartalék összegének aránya. Az energiafüggőség negatív előjelű is lehet nettó exportőr esetében, a 100% fölötti pozitív érték készletfelhalmozásra utal. Forrás: KSH, MEKH

F.1.1. ÜHG kibocsátás (1000t CO₂ ekvivalens)

A klímaváltozás dimenzió főindikátorául nehezen lehetett volna egyéb mutatót választani, mint az összes üvegházhatású gáz kibocsátást. Az éghajlatváltozást okozó tényezőket szokták 1 főre eső ÜHG kibocsátásban is mérni, ami hazánkban szintén csökkent az elmúlt időszakban a fogyó lélekszám ellenére is, de mi azért választottuk a teljes kibocsátást, mert a káros hatás szempontjából mellékes, hogy ezt milyen populáció okozza.

Érdemes vetni egy pillantást az OECD statisztikájára, amely az egyes országok ÜHG kibocsátását követi nyomon. Ha összehasonlítjuk a teljes, az egy főre jutó és a GDP arányos kibocsátást akkor Magyarország a teljes kibocsátás szempontjából a 34 ország közül a 12. helyen áll (az élmezőny: Izland, Luxemburg és Szlovénia), míg az egy főre jutós kibocsátás mezőnyében a 3. Törökország és Svédország mögött. A GDP arányos kibocsátás esetében, már más képet kapunk, itt a 18. helyen szerepelünk, az élen pedig Svájc, Svédország és Norvégia áll.

Az EU kötelezettségvállalása alapján 2020-ra az ÜHG kibocsátást a 1990-es szinthez képest 20%-kal csökkenteni kell. Ez az egyik fő célkitűzése az Európa 2020 növekedési stratégia nevű programnak, amelyet úgy hívnak, hogy Klíma és Energiacsomag.

Magyarország teljesítménye meghaladja a vállalásokat (2012-ben a kibocsátás az 1990 évi 70%-a volt), így az Európai Unióban, 2005. január 1-je óta érvényben lévő szén-dioxid-kvóták kereskedelméből származó bevételek felhasználására a 323/2007. (XII.11.) Korm. rendelet, illetve a kvótaszerződések alapján létrejött a Zöld Beruházási Rendszer (ZBR). Ennek célja a bevételek klímavédelmi felhasználásának biztosítása.

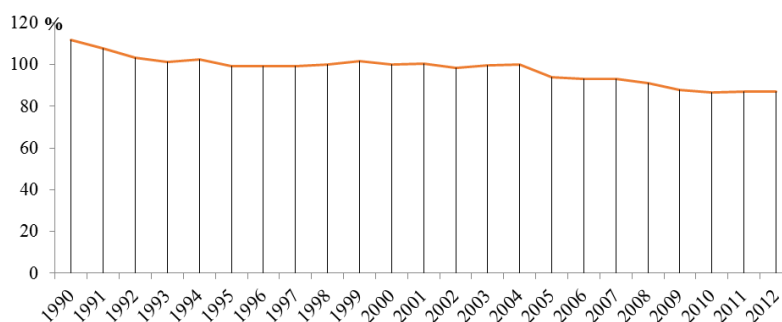
Mindezekből látszik, hogy a kormány nem csupán a csökkentés elősegítésében és támogatásában tud jelentős szerepet vállalni, hanem abban is, hogy a kvótakereskedelem bevétele megfelelő helyre kerüljön.

A célok elérése érdekében azzal is fontos tisztában lenni, hogy mely szektorok a legnagyobb ÜHG kibocsátók, illetve hol kecsegtet a kormányzati beavatkozás a beavatkozás a legnagyobb sikerrel. Mint ahogyan az EU statisztikáiból is kiderül a közlekedés az egyik olyan szektor, amely az ÜHG kibocsátás 24,3%-ért felelős (ezen belül a közúti forgalom 71,9%-ért). Ami viszont még ennél is fontosabb, hogy míg más szektorok esetében csökkent a kibocsátás, addig a közlekedési szektorban EU-s szinten 36%-kal nőtt.

A CO₂ kibocsátás csökkentése kedvező ugyan, de a mértékének növelése akkor is fontos a fenntarthatóság és a klímaváltozás szempontjából, ha a vállalt kötelezettségeinket ezzel túlteljesítjük.

F.1.2. Energiafogyasztás ÜHG intenzitása (2000. évi = 100%)

A környezeti terhek mérésekor gyakran alkalmazott módszer az életciklus elemzés (LCA). Ez alapján szoktuk azt is megállapítani, hogy egy termék mennyire környezetbarát. Egyik legfontosabb összetevő ezen belül is az adott termék vagy szolgáltatás életciklusa során okozott ÜHG kibocsátása. Legjelentősebb terhet a fosszilis energiaforrások használata okoz. Így ha azt szeretnénk elérni, hogy a környezeti hatásunk csökkenjen, akkor a fosszilis arányát kell csökkentenünk a megújuló források javára, ami jelenti azt is, hogy csökken az adott egységnyi energiafelhasználásra eső ÜHG kibocsátás. A fenti diagramot szemlélve megállapítható tehát, hogy a 2000-hez képest 13%-os csökkenés tapasztalható. Tekintetbe véve, hogy ugyanezzel a referenciaévvvel számolva a fogyasztás 16%-kal nőtt, a környezeti terhelés csökkenése egyértelmű. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a fosszilis kiváltása megújuló forrásokkal csak úgy lehet megoldás a problémára, ha ezzel párhuzamosan a fogyasztás csökkenését is megcéllozzuk. Erre

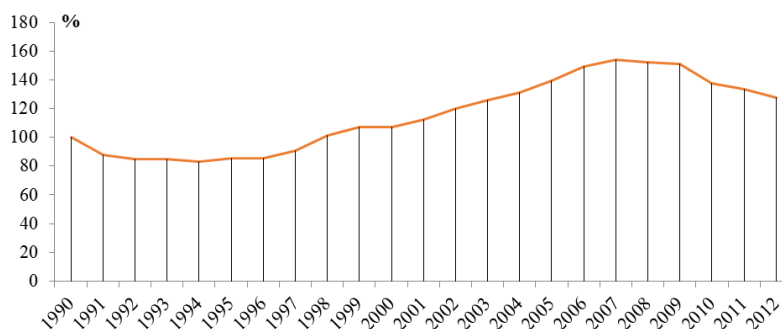

jó példák azok a lakossági programok, amelyek a lakások energiahatékonyságának javítását célozzák. Ezen programok folytatása és egy olyan rendszer ami a tudatos fogyasztást támogatja (pl. okos mérőórák alkalmazása) nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a mérséklődő energiafogyasztás egyre nagyobb hányada legyen fedezhető megújuló energiaforrásokból. Fontos szerepet játszik a folyamatban a példamutatás is. Az irodaépületekhez köthető energiafelhasználás (fűtés, hűtés, világítás és egyebek) jelentős hányadát teszi ki a teljes energiafogyasztásnak, így az itt bevezetett hatékonysági intézkedések direkt hatása azonnal megjelenik.

A tiszta energiaforrások aránya lassuló ütemben növekedett az utolsó években tapasztalható sajnálatos stagnálásig. Ez a tendencia kedvezőtlenül befolyásolja a teljes CO₂ kibocsátást is, így az intenzitás-csökkentés érdekében további intézkedések szükségesek.

F.1.3. Közlekedés ÜHG kibocsátása (1999. évi = 100%)

A közlekedés ÜHG kibocsátására külön figyelmet érdemes fordítani. Feiler - Ürge-Vorsatz hosszú távú célokat elemezve így fogalmaz: „A tanulmány az eróművi szektorban, az épületállomány energiaigénye kapcsán, valamint a közlekedésben látja a kibocsátás csökkentés legjelentősebb területeit. A közlekedés is egy olyan szektor amely kezelése hosszú távú szemléletet és rendszerben való gondolkodást igényel. Sokszor az érdekek jelentős ütközésével is kell számolni. Egyes díjak emelése javíthatja bizonyos területek terhelését, vagy a benzin áremelése arra készítheti az autósokat, hogy tömegközlekedést használjanak, ám ezek az emelések a fogyasztói árakban is megjelennek. Míg a közúti forgalom és áruszállítás környezeti terhe igen magas, rugalmasságával, és gyorsaságával (az infrastruktúra megléte és fejlesztése miatt) nehezen lehet versenyezni. Ugyanakkor a logisztikai rendszer fejlesztésével a közúti áruszállítás jelentős része kiváltható lenne.

Természetesen a járművek fogyasztási értékeinek csökkenése és a környezetbarát (hibrid, és elektromos) autók elterjedése is elősegíti a kibocsátás csökkenését. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a válság szemmel látható hatását sem. A diagram remekül érzékelteti, hogy ennek hatása a közlekedésben is érzékelhető volt. Ugyanakkor nem tekinthetjük kedvező fordulatnak, ha megélhetési problémák miatt csökken a kibocsátás, bár fel kell készülni erre is. Tekintettel az éghajlatváltozás következményeire, ami sok helyen megélhetési problémákhoz is vezet a minél hatékonyabb és hatásosabb intézkedések létfontosságúak.

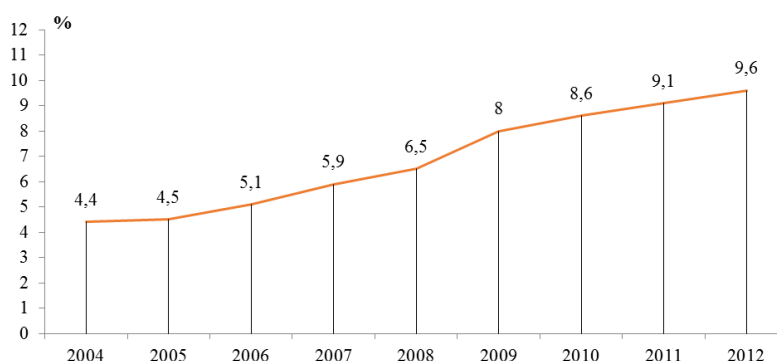
A hosszú időn át tartó romló tendencia a válság hatására megfordult. Szükséges lenne, hogy a kedvező változás továbbra is fennmaradjon.

F.1.4. Megújuló energiaforrások részesedése a teljes energiafelhasználásból (%)

Ahogy arra az ÜHG kibocsátás csökkenéséből is lehetett következtetni Magyarországon növekedett a megújuló aránya a felhasznált energiaforrások között. Figyelembevéve hazánk adottságait a biogén eredetű források és a szélenergia felhasználása rejteget a legtöbb potenciált a megújulók terén, míg hosszú távon a víz, a geotermikus és a napenergiával is érdemes számolni.

A legtöbbet idézett forrás, a 2003 – 2005.-ben az MTA Energetikai Bizottság Megújuló Energia Albizottság által elkészített tanulmány szerint Magyarország megújuló energia potenciálja: 2665,246-2790,406 PJ/év,

- Nap(termikus) 102,5 PJ/év
- Nap(foto-villamos) 1750PJ/év
- Vízenergia 14,4 PJ/év
- Szélenergia 532,8 PJ/év
- Biomassa 300 PJ/év
- Geotermikus 63,5 PJ/év

amiből reálisan hasznosítható: 405 – 540 PJ/év, (a teljes potenciál 15-20%-a), a hazai energiaigény mintegy 30-40%-a.

Amennyiben tekintetbe vesszük az energiatakarékoságban rejlő tartalékainkat, ami jelenthet épület és rendszer korszerűsítéseket is az elérhető eredmények még vonzóbbak lehetnek.

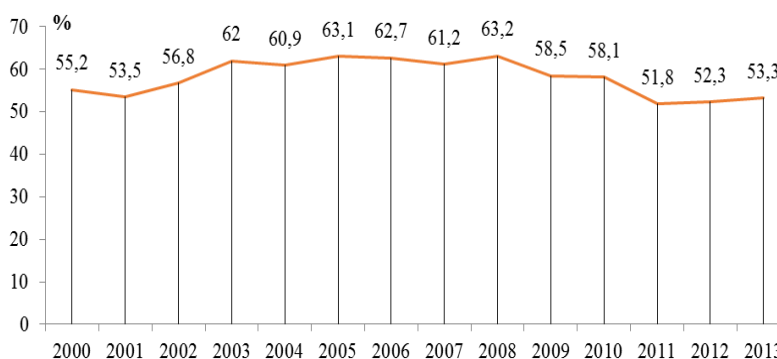
Mindenesetre a vállalt célok elérése nem jelenthet problémát hazánk számára, így inkább azt érdemes célként kitűzni, hogy az élenjáró technológiák segítségével miként tudjuk minimálisra szorítani az importfüggőségünket.

Bár a megújuló energiaforrások arányának növekedése kedvezőnek mondható, de a tényleges adatok messze elmaradnak a lehetőségektől. Jelentősebb ütemű növekedés is megvalósítható lenne.

F.1.5. Energia importfüggőség (%)

Az importfüggőség nem csak fenntarthatósági szempont, de biztonságpolitikai is. Kevés ország mondhatja el magáról, hogy nem szorul importra valamely nyersanyagból vagy termékből. Gyakran ez nem is azt jelenti, hogy ne lenne meg az elvi lehetőség az önellátásra, hanem, hogy stratégiai és/vagy gazdasági okokból mégsem az önellátást választja. Hazánk

esetében az önellátás nem reális cél akkor, amikor az energia importfüggőségünk 50% alá még nem süllyedt az elmúlt 10-15 évben. Nyilvánvaló, hogy cél ennek az értéknek a csökkentése az ellátásbiztonság érdekében. Egyrészt a hazai termelés munkahely teremtő is egyben, így nem csak a biztonsági tényező a fontos, hanem a helyi gazdaságerősítő szerep. Dánián kívül az EU valamennyi országa energia tekintetében importra szorul, a 2011-es adatok alapján hazánk az EU átlag alatti értéket mutat ebben a tekintetben. Az energia importfüggőség két részből tevődik össze, aminek egy része a hazai ellátás mértéke, a másik az energiaigény nagysága. A gazdaság

fejlesztéséhez szükség van energiára, így a megoldás abban rejlik, hogy a hazai megújuló erőforrásokat munkára fogjuk. Ezen fejlesztések egy része beruházás igényes, és a jogszabályi környezetnek is lépést kell tartania a változásokkal ahhoz, hogy lehetőséget teremtsen akadályozás helyett. Ezzel együtt elmondható, hogy a megújuló részarány és az erőforrás-termelékenység növelése a kedvező gazdasági adatokkal és a javuló energiaimport függőséggel együtt azt jelenti, hogy az ország energetikai szempontból fenntarthatóbbá válik.

Energiafüggőségünk magas értéken kisebb ingadozást mutat. Az utóbbi években tapasztalható csekély csökkenés további folytatása kívánatos lenne.

F.2. Természeti erőforrások dimenzió

Az állam feladata a természeti és társadalmi értékek megőrzésének és gyarapításának előmozdítása. Ahogy az Alaptörvény fogalmaz: „A természeti erőforrások... védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.” [P cikk] Ezen túlmenően arra is kötelezettséget vállal, hogy a fenntartható fejlődés érdekében más nemzetekkel is együtt kíván működni: „Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség fenntartható fejlődése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával.” [Q cikk].

A gazdasági termelés alapját azok az erőforrások adják, amely adott helyen adott technológiával elérhető és feldolgozható. Tehát az erőforrások és azok hozama nem egy állandó érték. A természeti tőke nem csupán gazdasági szempontból fontos, vagy úgy is mondhatnánk, hogy nem minden területen van direkt gazdasági haszna a természeti tőkének:

A természeti tőke fő funkciói, az erőforrások biztosítása, a hulladékok befogadása, és semlegesítése, a létfenntartó funkció, valamint a jóléti funkció. „A földkéregben lévő ásványkincsek és fosszilis energiahordozók ugyanúgy részei a természeti erőforrásoknak, mint annak a lehetősége, hogy új élőlények jöhetnek létre, vagy az a tulajdonság, hogy a szennyező anyagokra nézve létezik egy befogadó, elnyelő képessége a bioszférának.”

Főindikátor: MEGTERMELT BIOMASSZA (millió tonna)

- Mindaz az élőlény, amelyet az adott évben felhasználunk a gazdasági folyamatok érdekében. A mezőgazdasági főtermékek és termésmaradványok, a lelegeltetett növények, a kitermelt fa, halászati termékek, kilőtt vadállomány összesített mennyisége. Az adatok forrásai a nemzetgazdasági szintű anyagáramlás-számlák amely az állatállományt, egy gazdasági folyamat részének tekinti, így a biomassza tekintetében csak az állatok által elfogyasztott növényi termékeket tartalmazza. Forrás: KSH

1. részindikátor: KÖZÜZEMI VÍZFOGYASZTÁS (m³/fő)

- A közüzemi szolgáltatók által, a lakosság, a mezőgazdasági, az ipari és egyéb fogyasztók (pl. intézmények) részére ivóvízvezetéken keresztül szolgáltatott víz mennyiségének egy főre számított mennyisége. A mutató nem tartalmazza a saját kutas vízellátás során fogyasztott víz mennyiségét. Forrás: KSH

2. részindikátor: ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁSBA BEVONT TERÜLETEK ARÁNYA A MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEN BELÜL (%)

- Az Európai Bizottság 889/2008/EK rendelete szerinti termelési módszerek megfelelő, minősített területek aránya a teljes mezőgazdasági területen belül. Forrás: KSH

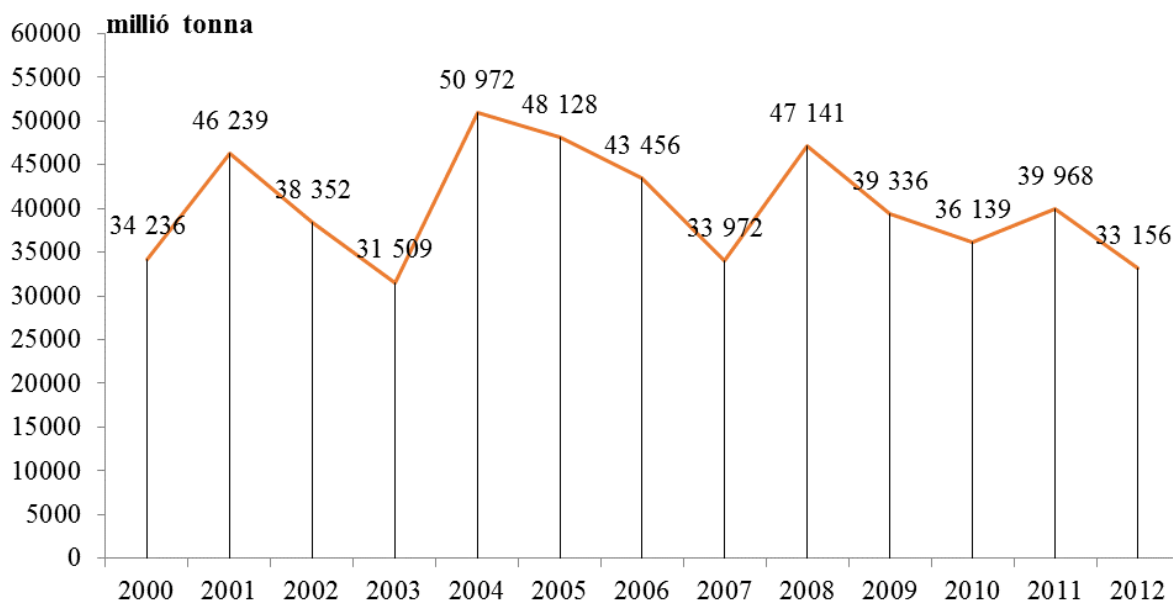
3. részindikátor: AZ ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ, EGYEDI JOGSZABÁLYAL VÉDETT TERÜLETEK NAGYSÁGA (ezer hektár)

- Az országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett területek a nemzeti parkok, a tájvédelmi körzetek és a természetvédelmi területek. Nemzeti park: az ország jellegzetes természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott olyan nagyobb tája, ahol a növény- és állatfajok jelenléte, a földfelszíni formák és ezek együttese a tudomány, a közművelődés és a felüdülés szempontjából különleges jelentőségű. Tájvédelmi körzet: a természetvédelmi értékek, valamint kedvező természeti tulajdonságok megőrzésére és fenntartására szolgáló nagyobb terület vagy tájrész. Természetvédelmi terület: a természetvédelmi értékek megővására és fenntartására szolgáló terület, valamint a feltárt barlang és annak felszíni területe. Forrás: FM

4. részindikátor: A MEZŐGAZDASÁGI ÉLŐHELYEKHEZ KÖTŐDŐ MADÁRFAJOK ÁLLOMÁNYVÁLTOZÁSA (1999. évi =100 %)

- A mezőgazdasági élőhelyekhez táplálkozási és szaporodási szempontból kötődő gyakori madárfajok monitorozási programjának eredményein alapuló aggregált index, melynek értéke megadja a mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok állományának alakulását. A magyarországi index 16 olyan faj adatai alapján készül, amelyek az 1999–2012-es időszakos adatok alapján jól reprezentálják a hazai agrár-élőhelyek gyakori madárfajait (élőhely-használat és preferencia alapján). Forrás: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

F.2.1. Megtermelt biomassa (millió tonna)

A fenntartható gazdálkodás alapfeltétele, hogy minden emberi tevékenységnek az ökoszisztéma, biokapacitás határain belül kell végbemennie.

A megtermelt biomassa a természeti erőforrások egy igen fontos csoportja. A biomassa valamely létező, egy adott pillanatban jelen lévő szerves anyagok és élőlények összessége. Mennyiségét megadhatjuk az egyedek számában, tömegében, energiataralmában, stb. Az ökoszisztémában létrejövő szervesanyag-mennyiség tehát a zöld növények által a fotoszintézis során a Nap sugárzó energiájából átalakított és megkötött kémiai energia. A biomassa hasznosításának fő irányai az élelmiszertermelés, a takarmányozás, az agráripari termékek alapanyaggyártása valamint az energetikai hasznosítás.

A biomassa tehát elsősorban élelmiszer, másodsorban ipari alapanyag, és csak ezek után beszélhetünk az energetikai hasznosítás lehetőségéről. Utóbbi tehát csak ott áll fenn, ahol a megtermelt biomassa mennyisége fedezni tudja a lakosság élelmiszer-igényét, és szükség van az így megtermelt energiára is; ennek mennyisége viszont a Föld egyes részein más-más természeti adottságokkal bír, és függ, pl. az adott térség fogyasztói struktúrájától. A ténylegesen felhasználásra kerülő mennyiség

viszont már az adott ország történelmi, gazdasági és politikai helyzetének függvénye.

Mint az jól látható a diagramból is a biomassa is egy változó mennyiségű természeti erőforrás. A biomassa mennyiségét nem csak az emberi tevékenység befolyásolja, hanem olyan gazdaságtól „független” tényezők is, mint az időjárás, vagy esetleg akár történelmi események.

Magyarország azon szerencsés országok közé tartozik, ahol a természeti adottságok lehetővé teszik, a biomassa energetikai hasznosítását is. De fontos megjegyezni, hogy ez a terület igen kényes, hiszen az élelmezési célok hazánkban is prioritást élveznek, és az élelmiszer-gazdasági szempontok figyelembevételével lehet csak az egyébként igen fontos energetikai hasznosítással foglalkozni. Bár az energetikai célú hasznosítás jelenleg még elenyésző, de figyelembe véve az EU-s célokat a jövő a megújuló energiaforrásoké, és a biomassa, mint ilyen nem hagyható figyelmen kívül. Mint az a 77/2011. (X. 14.) OGY határozata Nemzeti Energiastratégiáról mellékletében szereplő, a GKM 2008-as adatai alapján készült táblázatból is látszik a napenergia és a szél hasznosítását követve a biomassa a 3. legjelentősebb megújuló energia potenciál Magyarországon.

Megújuló energiaforrás	Potenciál (PJ/év)
Napenergia	1838
Szélenergia	532,8
Biomassa	203-328
Vízenergia	14,4
Geotermia	63,5
Összesen	2600-2700

Biomassa (részletesen)	Potenciál (PJ/év)
Elsőgenerációs bioetanol alapanyag	70
Biodízel alapanyag	20
Szilárd (tüzeléstechnikai)	188
Biogáz	25
Összesen	303

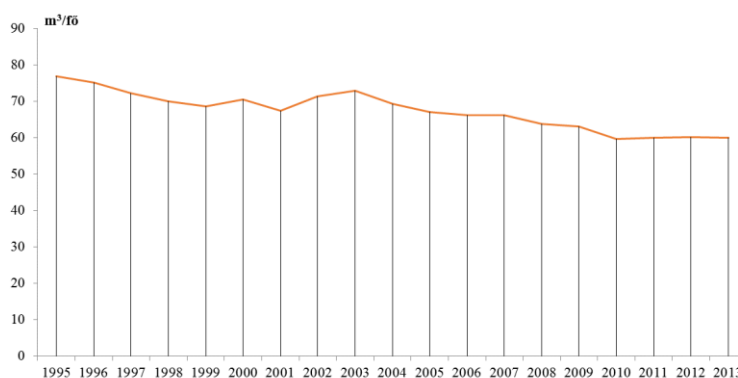
(MTA, 2008)

A megtermelt biomassza mennyisége néhány „csúcsévtől” eltekintve kevés változást mutat. A környezeti hatások ellensúlyozása és a felelős gazdálkodás lehet a megoldás, miközben a trend azon része, ami nem az időjárás következménye, azonosítandó lenne.

F.2.2. Közüemi vízfogyasztás (m³/fő)

A hazai vízfogyasztás csökkenő tendenciája kedvező folyamat, amihez az ipari termelés visszaesése épp úgy hozzájárul, mint a vízellátás árának jelentős emelkedése. A KSH adatai szerint Magyarországon az összes település rendelkezik vezetékes ivóvízellátással, és a lakások viszonylatában az arány 2011-ben meghaladta a 95%-ot. Az ún. közműolló, (a vezetékes ivóvíz-ellátottság és csatornázottság közötti eltérés) is jelentősen csökkent. 2010-re 1 km vízvezetékre mindössze 650 métert meghaladó csatorna jutott. A hazai vízfogyasztás legnagyobb része a háztartásokhoz köthető. A 2011-ben szolgáltatott 450 millió köbméter vízből 340 millió köbmétert használt el közvetlenül a lakosság, míg további kb. 110 millió köbmétert közvetlen, főként ipari célú felhasználás keretein belül.

Fenntarthatósági szempontból érdemes még egy fogalmat megjegyezni, amely a vízfogyasztáshoz kapcsolódik, ez pedig a vízlábnym. Az egyén, a közösség vagy egy szervezet vízlábnyma megmutatja mindazt a felhasznált

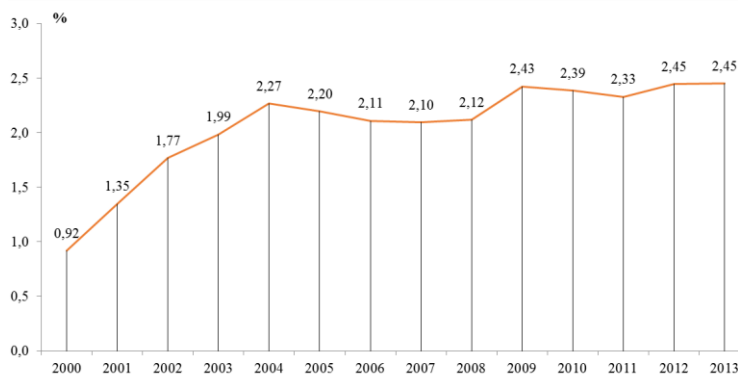

víz mennyiséget, amennyit elfogyaszt közvetlenül, és közvetve – amelyet a termékek előállítása és a szolgáltatások előteremtése során használtak fel. Magyarországon az egy főre eső vízlábnym 2011-ben napi 6500 liter volt. Ebből mindösszesen csak 110-160 l vizet fogyasztunk közvetlen víz formájában (mosás, tisztálkodás, főzés, ivóvíz stb.) a többi beépül a tárgyainkba, élelmiszerbe, megvásárolt ruházatunkba és a szolgáltatásokba, amiket igénybe veszünk. Az elfogyasztott ivóvíz tehát csak a jéghegy csúcsa a mindennapjainkhoz szükséges vízmennyiségnek.

A vízfogyasztás jelenleg tapasztalható csökkenő trendje hozzájárulhat a vízhiány kockázatának csökkentéséhez.

F.2.3. Ökológiai gazdálkodásba bevont területek aránya a mezőgazdasági területen belül (%)

Az ökológiai gazdaságok legfontosabb célja a fenntartható fejlődés megőrzése a biodiverzitás biztosítása által. 1972-ben megalakult IFOAM, amely összefogta a világ különböző, alulról szerveződő ökológiai irányzatait. Az IFOAM alapján az ökológiai gazdálkodás: „... magában foglalja az összes olyan mezőgazdasági rendszert, amely környezeti, szociális, gazdasági szempontból egyaránt fenntartható, és egészséges termékek, élelmiszerek előállítását biztosítja. Óvja a talaj termékenységét, mint a sikeres gazdálkodás kulcsát. Előtérbe helyezve a növények, állatok és a talaj természetes egyensúlyát, célul tűzi ki a mezőgazdaság és a környezet minőségének javítását. Jelentősen lecsökkenti a külső erőforrások bevitelét tartózkodva a szintetikus trágyák és növényvédő szerek használatától. Helyettük a terméshozam és ellenálló-képesség növelése érdekében a természet folyamatait engedi érvényesülni”. A biogazdálkodás alapelvei: „a környezet megóvása, méltányosság, gondosság, és az egészség.” A diagram a

2000-2004-i terjedő emelkedést követően a az utóbbi években stagnálást mutat a 2,45% közeli értéknél. Az ökológiai termelés kedvező jogszabályi feltételekkel, és támogatások növelésével serkenthető lenne. A Kormány által 2012 tavaszán elfogadott Nemzeti Vidékstratégia az Ökológiai gazdálkodás programjában célként fogalmazza meg Magyarország ökológiai gazdálkodási akciótervének elkészítését a bio élelmiszerek és biogazdálkodás EU akciótervéhez igazodóan, az ökológiai gazdálkodásba vont területek nagyságának növelése érdekében. Ennek értelmében 2020 végéig a biogazdálkodásba vont terület nagysága legalább a duplájára emelkedik, 300 ezer hektárra.

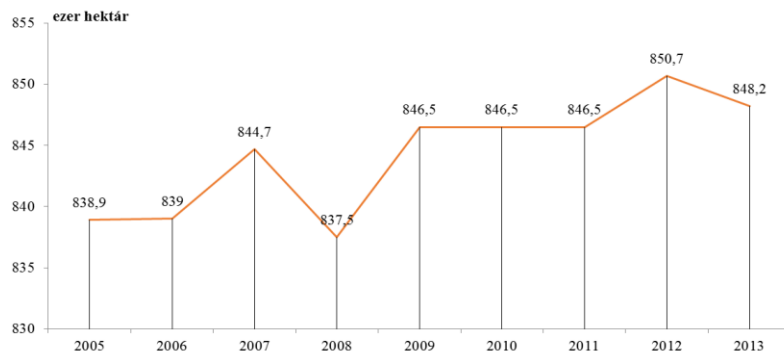
A kezdeti felívelő időszakot követően stagnálás tapasztalható az Ökológiai gazdálkodásba bevont területek arányában. Az újabb növekedő arány kedvező hatású lenne a hazai gazdálkodás és minőségi élelmiszerellátás szempontjából.

F.2.4. Az országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett területek nagysága

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 4. § b), c) és d) pontjai szerint természeti terület valamennyi olyan földterület, melyet elsősorban természetes vagy természetközeli állapotok jellemeznek. A természeti területek kiemelt oltalma törvény erejénél fogva (ex lege), vagy egyedi jogszabállyal történő védetté nyilvánítással jön létre.

Országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területeknek nevezzük a természetvédelemért felelős miniszter által, rendeletben védetté nyilvánított természeti területeket. Ezek lehetnek nemzeti parkok (NP), tájvédelmi körzetek (TK), természetvédelmi területek (TT) és természeti emlékek (TE) is. Magyarországon az első védetté nyilvánításra 1939-ben került sor.

A 2008-ban feltűnő csökkenés okáról ekképpen számolt be a hatóság honlapja: A védett természeti területek összes kiterjedésének kismértékű csökkenése nem a védettség feloldását jelenti, hanem a nyilvántartási rendszerünk térinformatikai alapokra történő átállításának

eredménye, amelynek köszönhetően az adatok pontosabbá váltak.

Nemzetközi (közösségi) jelentőségű kategória az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 területek. Nemzetközi minősítésű területek a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek (Ramsari területek), az Európa Diplomás területek, a Bioszféra rezervátumok, a Geoparkok, a Világörökségi területek és a Csillagoségbolt parkok.

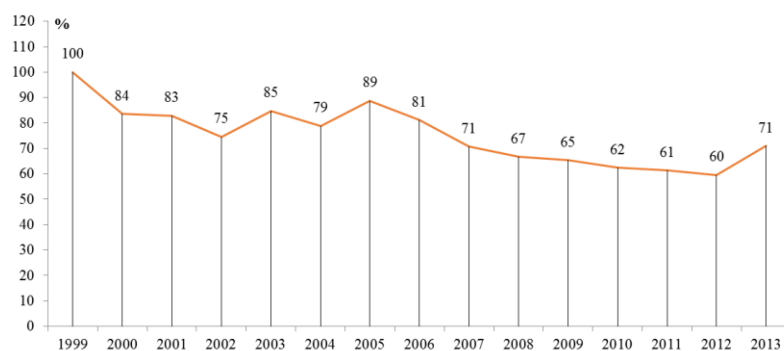
Magyarország területének közel 10%-a védett természeti terület, valamint 21%-a Natura 2000 terület – az átfedései eredményeképpen – összesen több mint 22%-a természetvédelmi oltalom alatt áll.

A védelem a megelőzés legjobb módja, a csekély mértékű növekedés fokozása mellett fontos volna a minőségi változások nyomon követése is.

F.2.5. A mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő madárfajok állományváltozása (1999. évi =100%)

"A madarak megfelelő indikátorai a környezeti változásoknak – állományuk csökkenése az Európa-szerte érzékelhető természeti környezet degradációjának (pusztulásának) egyértelmű bizonyítéka." Dr. Richard Gregory – az EBCC elnöke – szerint. „A legtöbb mezőgazdasági területen élő madárfaj és az ezeket eltartó élőhelyek komoly veszélyben vannak. Olyan közismert gyakori

madárfajok, mint a mezei pacsirta, a tövisszűrő gébics, a sordély, a bibic és a mezei veréb is a jelentős állománycsökkenést mutató fajok listájára kerültek. Az európai madárvédelmi szervezetek a Közös Agrárpolitika (KAP) hathatós reformját követelik, az Európai Unió agrártámogatási politikája vezetett ugyanis ahhoz, hogy a mezőgazdaság jelentősen intenzívebbé vált. A KAP hátrányosan érinti a mezei madarakat és általánosságban az európai környezeti állapotot. Európában az agrár-élőhelyeken előforduló madárfajok állománya csaknem 50%-kal csökkent az elmúlt 25 évben - a negatív trend

okai az európai agrárágazatban végbement változások. Hazánkban az MME által működtetett Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) szolgáltatja az adatokat az európai program számára. „Az utóbbi 4-5 évben jól láthatóan csökkent azon madárfajok állománya, amik az agrár-élőhelyekhez kötődnek Magyarországon. A cél, hogy ne menjünk azon az úton, amit Nyugat-Európában tettek meg, ahol az agrár-élőhelyeken a biológiai sokféleség majdnem 40 százalékkal esett vissza a madarak esetében.

A sok évig tartó romló tendenciát követően az utolsó évben pozitív változás tapasztalható az állományban. Mivel ez csupán indikátor, a változást okok feltárásával és tudatos gazdálkodás szükséges a további növekedéshez.

F.3. Környezeti terhelések (kibocsátások) dimenzió

A társadalmi tevékenységek kibocsátásának nyomon követése annak a közvetlen mérésére szolgál, hogy mekkora terhet okozunk a természetnek a szennyeződéseink semlegesítése szolgáltatása igénybevételével. A környezetvédelem hőskorában az állami beavatkozások fő területe erre a területre koncentráldott, hiszen ez az, ami leginkább tetten érhető egy-egy tevékenység kapcsán. Elsősorban termelővállalatok pontforrásai voltak váltak a környezetvédelem szimbólumává. Elegendő csak a füstölő gyárkérmények képeire gondolnunk. Az állami törekvések részben a szennyezések megfelelő kezelésére tett lépésekben valósulhatnak meg, illetve minden olyan tevékenység pozitívan befolyásolja a mutatókat, ami a szennyezések keletkezésének csökkenését támogatja, azaz a tisztább technológiák alkalmazását. A kibocsátások csökkentése tehát részben a technológiák és gondos bánásmód eredményeképpen érhető el, másrészt pedig a hulladékok, mint másodnyersanyagként kezelésével. Az életciklus elemzések többek között éppen arra keresik a megoldást, hogy valamely termék hasznos élettartama miként növelhető, ezzel csökkentve a hulladék keletkezését. A kezdetben bölcsőtől sirig elmélet lényege az volt, hogy a kitermeléstől a hulladékká válásig kövesse nyomon a termékek életét. Mára a modernebb techno-körforgás, avagy a bölcsőtől bölcsőig modell az irányadó. Evvel a szemlélettel, a természetet utánozva, nem fogadjuk el, a hulladék létezését, hanem csak olyan másodnyersanyag keletkezését, tehát a folyamat egy fázisát, ami azután más termék hasznos alapanyaga lehet. Legvégső soron pedig (szintén, mint a természetben) komposztálás útján lebomló anyagként végezheti minden alkotóelem.

Főindikátor: HULLADÉKINTENZITÁS (2004. évi = 100 %)

- A keletkezett hulladék és a bruttó hozzáadott érték hányadosa. A mutatószám segítségével meghatározható, hogy a gazdasági növekedéssel egyidejűleg milyen mértékű a hulladékok keletkezése. A mutató csökkenése a hulladékintenzitás csökkenését jelzi, ami a kisebb környezeti terheléssel együtt járó gazdasági növekedést jelenti. Forrás: FM, KSH

1. részindikátor: TELEPÜLÉSI SZENNYVÍZTISZTÍTÁSI-INDEX (%)

- A települési szennyvíztisztítási index a települési szennyvízkezelés fejlettségének mértéket mutatja be, figyelembe véve a tisztítási hatásfokot. A települési szennyvíztisztítási fokozatok hatékonyságának jellemzésére átlagos súlyozó tényezők: nem tisztított szennyvíz: 1,00; csak első fokozattal (mechanikai) tisztított szennyvíz 0,86; második fokozattal (biológiai) tisztított szennyvíz 0,49; harmadik fokozattal tisztított szennyvíz: 0,00. A települési szennyvíztisztítási index 100%, ha nincs szennyvíztisztítás; és 0%, ha minden települési szennyvizet III. szennyvíztisztítási fokozattal tisztítanak meg. A települési szennyvízkezelés fejlettségének mértéket mutatja be, figyelembe véve a tisztítási hatásfokot. Forrás: KSH

2. részindikátor: A LAKOSSÁG LEVEGŐSZENNYEZETTSÉG (LÉGKÖRI SZILÁRDANYAG-KIBOCSÁTÁS ÉS ÓZONKIBOCSÁTÁS) ÁLTALI VESZÉLYEZTETETTSÉGE (mg/m³)

- A mérőhelyek által mért szilárdanyag illetve ózon-szennyezés éves átlagos koncentrációja az ott élők lélekszámával súlyozva. Forrás: European Environment Agency

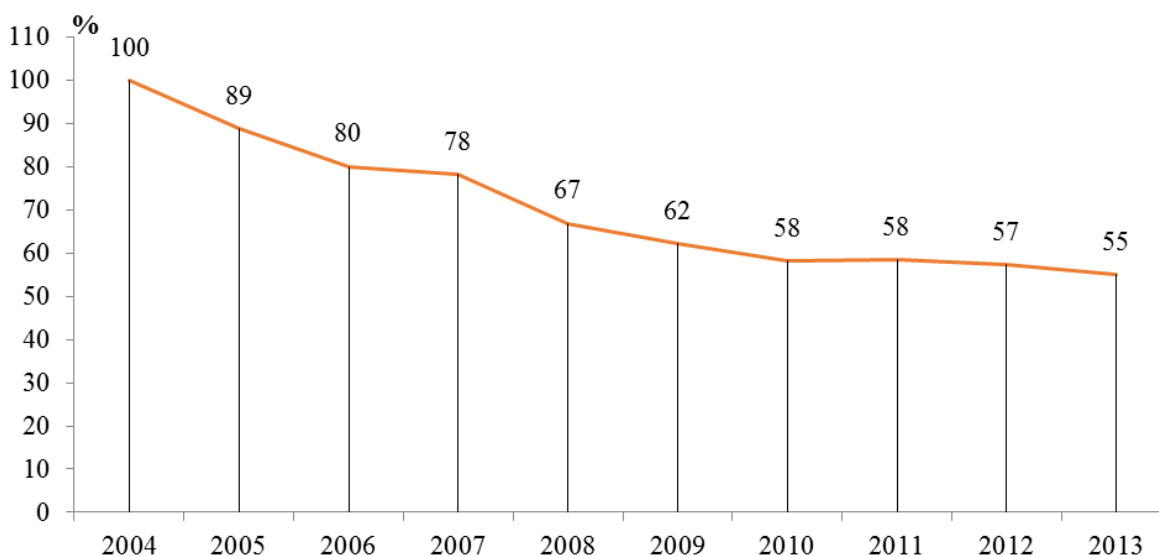
3. részindikátor: ÚJRAFELDOLGOZÁSSAL HASZNOSÍTOTT HULLADÉK ARÁNYA (%)

- Az újrafeldolgozással hasznosított hulladék az összes kezelt hulladék arányában. Az újrafeldolgozás: olyan hasznosítási művelet, amelynek során a hulladékot termékké vagy anyaggá alakítják akár annak eredeti használati céljára, akár más célokra. Ez magában foglalja a szerves anyagok feldolgozását, de nem tartalmazza az energetikai hasznosítást és az olyan anyaggá történő feldolgozást, amelyet feltöltési műveletek során használnak fel. Forrás: FM

4. részindikátor: NITROGÉNMRÉLEG (kg/ha)

- A termőföldek állapotát nyomon követő mutató. A tápanyagmérleg a trágyázással és egyéb módon bevitt és a természettel kivont tápanyagoknak a különbsége. A mérleg beviteli oldalának meghatározó összetevője a műtrágyákkal bejuttatott tápanyag. A kiviteli oldalt a termés mennyisége határozza meg, ami jelentős mértékben függ az adott év időjárási viszonyától is. Forrás: KSH

F.3.1. Hulladékintenzitás (2004. évi =100%)

Hulladéknak minősül minden olyan anyag, anyag-együttes, melytől tulajdonosa valamilyen úton meg akar szabadulni. Amennyiben ezt a környezetvédelmi előírásoknak megfelelően teszi, akkor további károkat nem okoz. A hulladékok sokféleképpen csoportosíthatók hulladék eredet (kibocsátó „forrás”) meghatározása, halmazállapot, (anyagi tulajdonságok), környezeti hatás (kezelhetőség) szerint. Bár fontos a környezettudatos gondolkodásmód népszerűsítése, és a kevésbé pazarló életmód támogatása (akár adókkal, akár jutalmazással) ám a kibocsátások globális problémáját csupán takarékosággal nem lehet orvosolni.

A hulladék, mint nem kívánatos „melléktermék” szinte valamennyi termelő vagy szolgáltató tevékenységnél megjelenik, és a megfelelő kezeléssel való gondoskodás az adott szervezet feladata. Magyarországon szigorú törvényi szabályozás vonatkozik mind a hulladékok nyilvántartására, mind pedig a kezelési módokra. Ennek ellenére 2013-ban 2.780.000 tonna települési hulladék keletkezett.

A 2010-ben az Európai Parlament által útjára indított Európa 2020 program az EU gazdasági fejlesztését tűzte ki célul, amely intelligens, fenntartható és inkluzív. Kiemelt terület ebben az erőforrás hatékonyság, elismerve annak a szükségességét, hogy a gazdasági növekedést és az erőforrás felhasználást elkülönítse.

Fontos lenne, hogy a hatékonyság helyett a hatásosságra kerüljön a hangsúly – hatásos az olyan

folyamat, ami a természetes anyagforgalmat támogatja vagy kedvezően befolyásolja, vagy más szóval a meglévő helyzethez alkalmazkodik, nem pedig szembemegy vele (pl. CO₂-szegény technológiák estén: nem megszabadulunk kéne ÜHG-től, hanem felhasználunk azt).

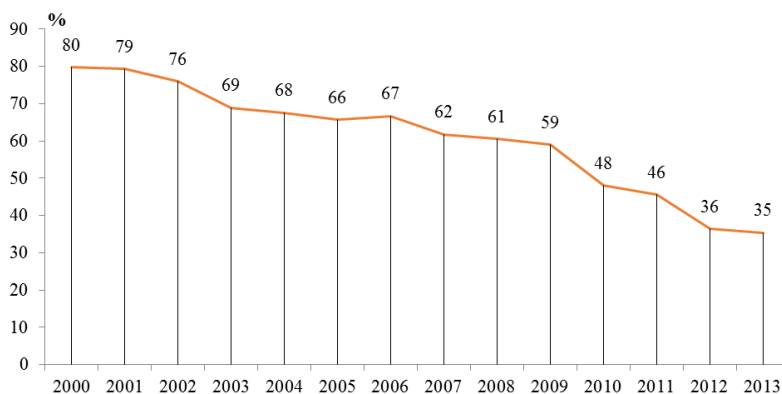
Az, hogy a folyamatok során a lehető legkevesebb nyersanyag, vagy visszaforgatott anyag, másodnyersanyag felhasználásával a lehető legtöbb terméket állítsuk elő látszólag ideális megoldás. Ám nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nyersanyagokon kívül még számos más tényezőt figyelembe kell venni a termelés során. Ezért precízebb a hozzáadott értékkel kalkulálni, amely a kibocsátás (alapáron) és a folyó termelő-felhasználás (piaci beszerzési áron) különbsége. Vagyis kalkulál minden olyan egyéb erőforrással (a nyersanyagon kívül) amelyet a termelés során az adott érték előállításához fel kellett használni.

A kutatók amellet teszik le a voksot, hogy az egyik megoldási lehetőség a hulladék problémára a szolgáltatások arányának növelése a megvásárolt javak rovására. Ám ehhez számos olyan akadályt is le kell küzdeni amely részben a kultúránkból részben pedig az emberi természetből fakad. Részesei vagyunk egy nagyobb szabású társadalmi technikai átmenetnek, amely remélhetőleg fenntarthatóbb gazdaságot eredményez.

Az elmúlt közel tíz évben öröndetes módon a felére csökkent a hulladékintenzitás mértéke. További csökkentés a gazdaság hatékonysága szempontjából is fontos, de fenntarthatósági szempontból is kívánatos folyamat.

F.3.2. Települési szennyvíztisztítási-index

A szennyvízkezelés célja a szennyező anyagok minél nagyobb mértékű eltávolítása. A megfelelő szennyvízkezelés után a vízben maradó szennyezéseket a befogadó természetes víz öntisztító képessége bontja le, így a víz további használata lehetővé válik, illetve nem sérül jelentősen az eredeti, természetes vízminőségi állapot. A települési szennyvíztisztítási index 100%, ha nincs szennyvíztisztítás; és 0%, ha minden települési szennyvizet harmadik szennyvíztisztítási fokozattal tisztítanak meg. Magyarországon az index értéke 2000–2012-ben több mint 43 százalékponttal csökkent, ami a növelt hatékonyságú (legalább biológiai fokozatú) szennyvíztisztító telepek üzembe lépésének eredménye. A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózaton elvezetett összes szennyvíz mennyisége a rendszerváltás óta egyfolytában csökken, jelenleg az akkori mennyiségnek már csupán a fele (436 millió m³). A teljes mennyiségből 430 millió m³a tisztított szennyvíz, és 317 millió m³ mechanikai, biológiai

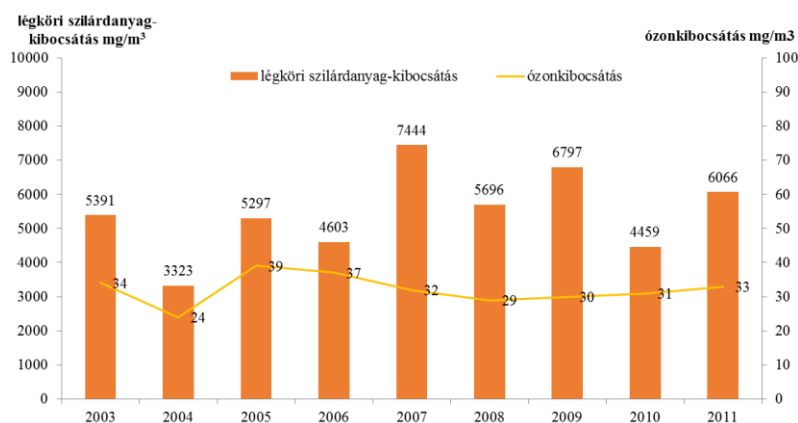

és III. fokozatú tisztítással (amelyben a biológiai fokozat végtermékeként keletkezett szerves anyagokat, például a nitrátokat, foszfátokat távolítják el) is kezelnek. Magyarországon a csatornabekötéssel rendelkező lakások aránya 2012 végén 74,5% volt. A közel teljes körűnek tekinthető vezetékes ivóvíz-szolgáltatáshoz képest (2012-ben 94,2% volt a vízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások aránya) a közműves szennyvízelvezetés 2012-ben mintegy 20,1%-os elmaradásban volt. A közműöllő értéke Budapesten és Győrben a legkisebb.

Komoly erőfeszítések következtében az érték rohamosan csökkent az elmúlt időszakban. További beruházásokkal a csökkenés folytatható.

F.3.3. A lakosság levegőszennyezettség (légtörő szilárdanyag-kibocsátás és ózonkibocsátás) általi veszélyeztetettsége (mg/m³)

A légszennyezettség egy olyan környezet-egészségügyi tényező, amely számos országban komoly veszélyt jelent a lakosságra nézve. Hazánkban sem ismeretlen fogalom a szmogriadó, amely gyakran a kedvezőtlen időjárási viszonyok hatására alakul ki az amúgy is magas szennyezettségű nagyvárosokban. Országosan is nagy eltérések tapasztalhatóak, de egy-egy városon belül is. A diagramról leolvasható tendencia nem mutat javulást, így mindenképpen átfogó stratégia szükséges a helyzet kezelésére a kiemelten veszélyeztetett területeken. Az egészségkárosító kis részecskék jelentős hányada közvetlenül a dízelmotorokból származik. A dízeljárművek részecske-kibocsátása, melynek legnagyobb része korom, egy nagyságrenddel (azaz legalább tízszer) nagyobb, mint a benzínüzemű motoroké. Tudományosan igazolt, hogy szoros összefüggés van az allergiás, asztmás, illetve légzőszervi betegségek előfordulása és a légszennyezettség mértéke

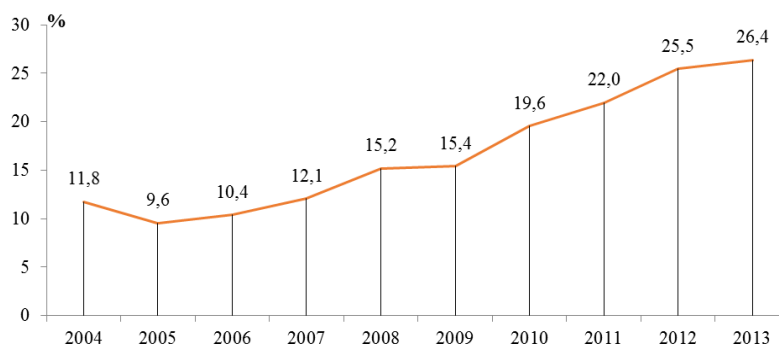
között. Nagyrészt a légszennyezés következménye, hogy a fővárosban rohamosan növekszik az asztmás és tüdőrákos betegek száma. A WHO állásfoglalása szerint nem létezik az a legkisebb pormennyiség, amely bizonyítottan ártalmatlan az egészségre. „A levegőminőség kismértékű javítása is kedvezően befolyásolná az adott populáció egészségi állapotát”. A legnagyobb előrelépés a szív- és érrendszeri illetve a légzőszervi halálozás esetében figyelhető meg..

Légszennyezettség tekintetében nem kedvező a statisztika alakulása, a tendencia inkább növekvő. A súlyos környezetegészségi kockázattal járó folyamat megfordítása egyre sürgetőbb.

F.3.4. Újrafeldolgozással hasznosított hulladék aránya (%)

Az életciklus szemlélet az alapja a környezeti hatások értékelésének, és a környezeti menedzsment rendszereknek is. Ez a szemlélet akkor okoz nagyobb eltérést az általános látásmódhoz képest, amikor a termelést és a hulladék szakaszt is hozzászámoljuk a termék életéhez.

Mára már elterjedt szemlélet, amit természetesen a jogszabályok is kikényszerítenek, hogy a hulladék kezelésre is gondot kell fordítania a gyártónak. Így vagy saját maga kell, hogy gondoskodjon a visszagyűjtésről, vagy pedig valamilyen adó, vagy járulék formájában kell a kibocsájtott árú mennyisége arányában a hulladékkezelés költségéhez hozzájárulnia. Mindezeknek a változásoknak a következtében jelentősen nőtt hazánkban is az újrahasznosított hulladék aránya. Valamely termék hulladékká válása egy folyamatban a körfolyamat-szemlélet értelmében lehet egy másik folyamat bemenete. Így közelítve azt a zárt láncot, amelyet a természet is követ a folyamatai során. A hulladéknak vagy valamely összetevőjének a fel-

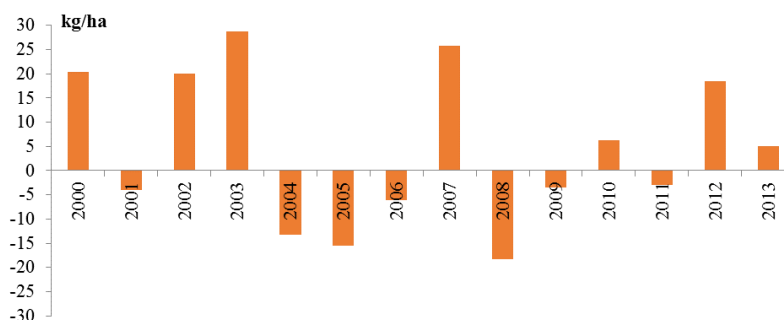
használása az iparban vagy a szolgáltatásban, hasznosításnak minősül. A hulladékgazdálkodási törvény értelmében a hulladék hasznosításának három módja lehetséges; az újrafeldolgozás, amikor a hulladékot keletkezési állapotában ismételten felhasználják valamely termelési folyamatban, a visszanyerés, amikor a hulladék valamely újra-feldolgozható összetevőjét leválasztják és alapanyaggá alakítják, illetve az energetikai hasznosítás, amikor nem a hulladék hasznos anyagának, hanem energiatartalmának kihasználásával történik a felhasználás.

Az újra feldolgozott hulladék aránya örvendetes módon évről évre növekszik. A növekedési folyamat fenntartása feltétlenül szükséges, és egyben reális cél.

F.3.5. Nitrogénmérleg, egy hektár mezőgazdasági területre számított (kg/ha)

A talajba jutó (természetes vagy mesterséges) műtrágya és az onnan főleg a megtermelt növények learatásával (kimosódás, erózió) eltávolított nitrogén mennyisége meghatározó jelentőségű a termékenység szempontjából. A talaj nitrogéntartalma a talaj szervesanyag-tartalmától függ, így minél magasabb egy talaj humusz tartalma, annál nagyobb a nitrogéntartalma is. Ha a talajban kevés a felvehető nitrogén mennyisége, a növények növekedésükben visszamaradnak. A nitrogén hiánya súlyos problémákat okoz: a növény növekedése lelassul, satnya lesz, termése drasztikusan lecsökken vagy nem is hoz termést. De a túl sok nitrogén nem kedvező: A nitrogén túladagolás csökkenti a növények fagyállóságát. A talajok túlzott N-ellátottsága a nem kívánt nitrát- (NO₃-) felhalmozódáshoz vezethet, ami csecsemőknél ún. „kék csecsemő szindrómát” okozhat.

Hazánkban 2000–2013 között a nitrogén bevitel mennyisége közel állandó volt. A nitrogénmérleg egyenlege főként a területről elvitt termésmennyiség függvényében ingadozott. A Vidékfejlesztési Minisztérium

által üzemeltetett Talajdegradációs Rendszer (TDR) információt szolgáltat a nitrogénmérlegről is. Ennek éppen az a jelentősége, hogy a nitrogénmérleg egyfelől a terméshozam szempontjából fontos, másfelől viszont a vízszennyezettség szempontjából. Így a mérleg ideális esetben a középérték (0) körül ingadozik az időjárási viszonyokhoz is igazodva. Mint ez a fenti diagramról le is olvasható, a pirossal jelölt vízszintes vonal, hazánkban az elmúlt közel 15 év átlagát tekintve a mérleg a túlzott bevitel irányába tolódott el (4,36 kg/ha). A talajadottságokhoz alkalmazkodó nitrogén-utánpótlás azért is különösen fontos, mert az állóvizetekbe kerülő túlzott mennyiségű nitrogén káros, valamint a trágyák alkalmazása nitrogén-dioxid és ammónia révén a levegőt is szennyezi...

A nulla körül ingadozó érték egyensúlyra utal. Ennek fenntartása tudatos és felelős agrárgazdálkodással érhető el, amely igazodik a változó időjárási körülményekhez.

F.4. Fenntartható gazdaság – ökonómia dimenzió

A gazdaságnak célja az emberi jólét megteremtése, hogy mindenki képességei és ambíciója szerinti értelmes munkával megfelelő jövedelemre tehesen szert, amit belátása szerint lehetősége van felelősen elkölteni. A fenntarthatóság hatásterület csak érintőlegesen foglalkozik a gazdaság dimenziójával, mivel a gazdaság hatásterület részletesen és a fenntarthatóság szempontjait is figyelembe véve elemzi a kormányzati képességeket. Fenntartható gazdaság és kormányzat viszonyában felmerül a kérdés, hogy ki mit tehet, és kinek mi a felelőssége a fenntartható gazdaság kialakításában, és hogy mikor tekinthető egy gazdaság fenntarthatónak. Kulcsfontosságú elkülöníteni a növekedés és a fejlődés fogalmát. A gazdaság helyett fenntarthatóság témában szokták az ökonómia kifejezést is használni. Ez első jelentésében közgazdaságot jelent; de ésszerű gazdálkodást, beosztást, elrendezést is értünk alatta. Tóth Gergely így fogalmaz az erényökonómiáról: „A közgazdaság a technikailag és piacilag bővíthető, de végső soron szűkös erőforrásokkal való helyes gazdálkodás, az ember és közösségei szolgálatában. Ehhez muszáj figyelembe venni legalább az eljövendő hét generáció testi-lelki szükségleteit, valamint életteret és lehetőséget hagyni más fajoknak is a lényükhöz méltó életre.”

Főindikátor: ERŐFORRÁS-TERMELÉKENYSÉG (2000. évi =100%)

- Az erőforrás-termelékenység a GDP és a hazai anyagfelhasználás hányadosa. A mutatószám segítségével meghatározható, hogy a gazdasági növekedéssel egyidejűleg milyen mértékű a természeti erőforrások igénybevétele. A mutató emelkedése a rendelkezésre álló erőforrások termelékenységének bővülését jelzi, ami lehetővé teszi a kevesebb környezeti kárral együtt járó gazdasági növekedést. Forrás: KSH

1. részindikátor: JÖVEDELEMELOSZLÁS (Gini-index)

- A jövedelmek eloszlásának egyenlőtlenségét mutatja. Minél nagyobb az értéke annál nagyobbak a jövedelem és vagyonbeli különbségek az adott országban. A Gini-index értéke 0 és 1 közé esik, ahol a 0 érték a tökéletesen egyenletes eloszlást, az 1 pedig a teljes egyenlőtlenséget. Nagyobb értékéhez nagyobb egyenlőtlenség tartozik.
- A Gini-index egy közgazdasági mérőszám, ami a statisztikai eloszlások egyenlőtlenségeit méri. Leginkább a jövedelem és a vagyon eloszlásának mérésére használják. A jövedelmek keresőrétegek közti eloszlását vizsgálja egy egyszerű arányszámmal. A Gini-indexet az ideális eloszlás és a tényleges eloszlás közti terület (A) és a teljes terület (A+B) hányadosaként lehet kiszámolni, azaz $G_i = A/(A+B) * 100$, de mert $A+B=0,5$, $G_i = 2A * 100$. A Gini-index értéke 0 és 1 közé esik, ahol a 0 érték a tökéletesen egyenletes eloszlást, az 1 pedig a teljes egyenlőtlenséget. Nagyobb értékéhez nagyobb egyenlőtlenség tartozik. A Lorenz-görbe speciális grafikus ábra a koncentráció ábrázolására és elemzésére, az egyenlőtlenségek vizuális megjelenítésére. Forrás: KSH

2. részindikátor: KÖRNYEZETVÉDELMI BERUHÁZÁSOK (millió Ft)

- A környezetkárosítás enyhítésével összefüggő kiadások. Környezetvédelmi beruházásnak minősül minden olyan beruházási ráfordítás, amelynek elsődleges célja a környezetszennyezés vagy bármilyen más környezetkárosítás megelőzése, csökkentése és megszüntetése. Ezek a beruházások valamely környezetvédelmi feladat miatt merülnek fel, és egyértelműen, közvetlenül a környezetvédelmi feladat megvalósításához rendelkezhetők. Forrás: KSH

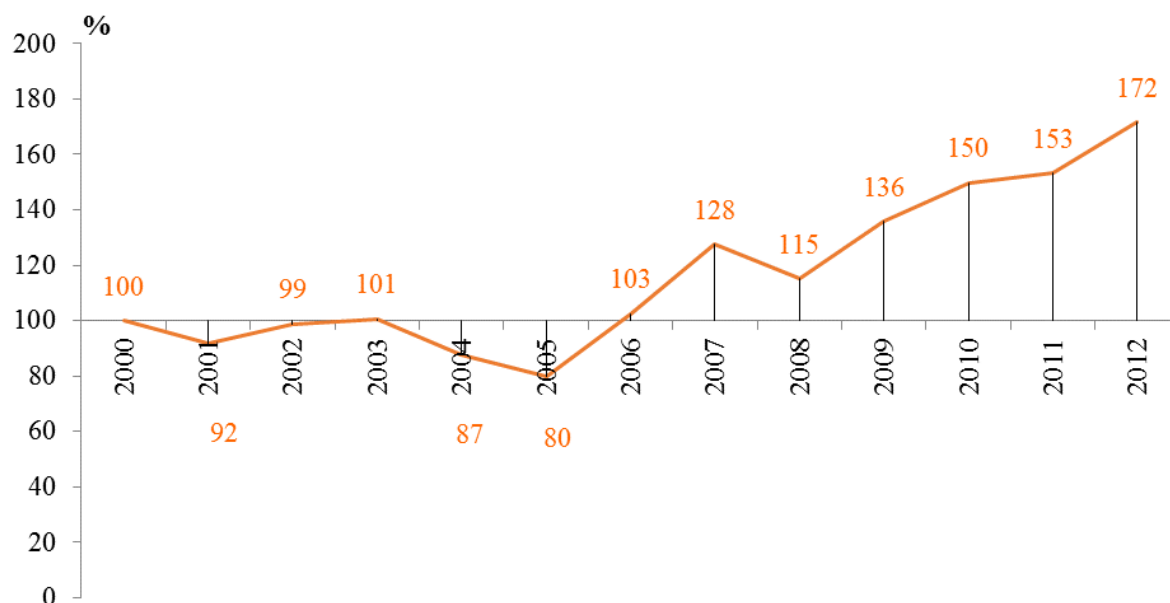
3. részindikátor: A KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOKBAN FOGLALKOZTATOTTAK ARÁNYA AZ ÖSSZES FOGLALKOZTATOTTI LÉTSZÁMON BELÜL (%)

- A mikro-, kis- és középvállalkozások részesedése az összes foglalkoztatotti létszámból. Forrás: KSH

4. részindikátor: KÜLKERESKEDELEM RELATÍV RÉSZESEDESE ((EX+IM)/GDP) %

- Az export és import együttes értékének aránya a bruttó hazai termékhez. A mutató egy ország külkereskedelmi kitettséget mutatja. Forrás: KSH

F.4.1. Erőforrás-termelékenység (2000. évi =100%)

Az OECD 2011-es Úton a zöld növekedés felé kiadványában elsőként említi az erőforrás hatékonyságot, mint a zöld növekedés egyik fontos irányát. „Az erőforrások és természeti készletek használata terén elérendő nagyobb hatékonyságot az alábbi ösztönzők mozdítják előre: a termelékenység fokozása, a hulladék és az energiafogyasztás csökkentése, és erőforrások biztosítása a legmagasabb értékű alkalmazások számára.

A diagram érdekes képet mutat az elmúlt másfél évtizedben történt változásokról. A kezdeti romló tendenciát követően 2005-től már csak a 2008-as nemzetközi válság idején történt némi visszaesés a folyamatos növekedésben. Természetesen a javulás oka inkább a technika, technológiák fejlődésében keresendő, mint a fenntartható szemléletben.

Folytatva a bevezetőben megkezdett gondolatmenetet, miszerint a gazdaság az embert és a közösséget kell, hogy szolgálja oly módon, hogy a szűkös erőforrással takarékosan bánik (megújuló képesség határain belül használva azokat), akkor az erőforrás termelékenység a leginkább kézenfekvő mutató annak nyomon követésére, hogy egy adott ország milyen mértékben felel meg a fenntarthatósági szempontoknak. Egyetlen dolog szükséges csak, ami egyben a legnagyobb kihívást is jelenti,

hogy megállapítsuk, hol van az optimum. Vagyis amikor a mutatót szemléljük, és azt látjuk, hogy javulást értünk el, akkor azt is fontos tudni, hogy milyen messze vagyunk a céltól. Érthető okokból ebben az esetben a jelentős javulás azt is mutatja, hogy nagy tartalékok vannak még a rendszerben. Az optimumhoz közelítve a javulás üteme mérséklődik, egészen addig, amíg be nem áll a legjobb elérhető szintre.

Mivel az erőforrás-termelékenység a GDP és az anyagfelhasználás hányadosa, így ennek segítségével teljesebb képet kaphatunk a fentiek figyelembevételével arról, hogy egy ország a gazdasági növekedését milyen áron tudta elérni az adott időszakban. A javuló tendencia több dolgot is jelenthet ugyanakkor. Egy hányadosról lévén szó a növekvő érték a számláló (GDP) nagyobb ütemű növekedését jelenti a nevezőhöz (anyagfelhasználás) képest. Amit elérhetünk úgy is, ha a számláló csökken, de a nevező nagyobb ütemben csökken, tehát csökkenő GDP mellett lényegesen kevesebb erőforrást használunk. Ha másik szélső esetet vizsgáljuk, akkor az is előfordulhat, hogy rohamosan növekvő GDP-t kisebb ütemben növekvő erőforrás árán érünk el.

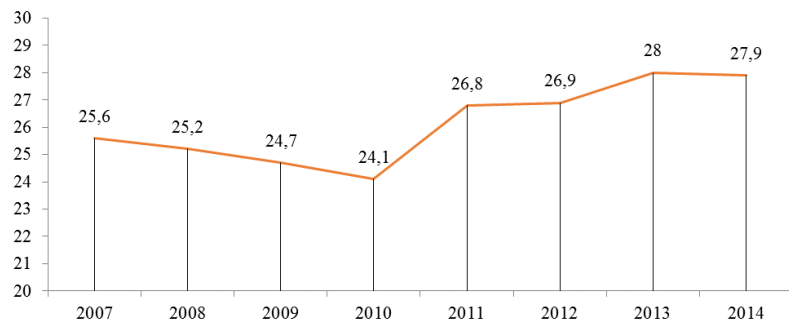
Bárhogyan is szemléljük az erőforrás-termelékenységet, azt kapjuk, hogy ennek növekedése a fenntarthatóbbá válást mutatja.

A javuló erőforrás-termelékenység hatékony és javuló gazdálkodási tevékenységre utal. A mutató további növelése a cél, mert ez egyben jelenti a gazdaság élénkülését és modernizálódását is.

F.4.2. Jövedelemelosztás (Gini index)

A társadalmi fenntarthatóság feltétele, a társadalmi igazságosság. Ez nem jelenti azt, hogy mindenféle megkülönböztetés nélkül mindenkinek ugyanolyan mértékben kell részesednie a javakból, csak annyit jelent, hogy mindenkinek meg kell legyen a lehetősége arra, hogy származásától és háttérétől függetlenül a munkájáért érdemei és teljesítménye szerinti bevételre teheszen szert. Nem lehet tehát olyan, hogy néhány személy kezében egyesül a teljes bevétel.

A jövedelmek arányos eloszlásáról ad képet a Gini-index. Ez a jövedelmek keresőrétegek közti eloszlását mutatja egy arányszámmal. Ha az egyenlőséget tekintjük ideális elosztásnak (ami sok szempontból nem igaz, és nem motiváló), amelyet a 45 fokos, egyenes vonal jelöl a Lorenz-görbe pedig a tényleges eloszlását. A Gini-indexet az ideális elosztás és a tényleges elosztás közti, A-val jelölt terület és a teljes terület hányadosaként lehet kiszámolni, azaz $G_i = A / (A+B) * 100$, de mert $A+B=0,5$, $G_i = 2A * 100$. Magyarán, a jövedelmek eloszlása annál

igazságosabb, minél inkább közelít a Lorenz-görbe az egyenlőség vonalához, vagyis a százaskálán az alacsonyabb érték igazságosabb elosztást jelent. Ha megfigyeljük Magyarország Gini indexének alakulását, akkor láthatjuk, 2009-ig tartó folyamatos csökkenést követően enyhe emelkedés tapasztalható. A Gini index nagysága nem mond semmit az ország általános anyagi helyzetéről és a jólétről. Csupán annyit mutat meg, hogy az országon belüli bevételek eloszlása milyen. Ezen kívül a Gini adózás előtti és utáni mértéke alapján meg lehet állapítani, hogy az adott ország adórendszere milyen mértékben támogatja a kisebb bevételűeket esetleg a nagyobb bevételűek rovására, vagy éppen azonos mértékben terheli a polgárait.

Megállapítható, hogy a jövedelmek elosztása romló tendenciát mutat, ami társadalmi szempontból kedvezőtlen, így az okok feltárása és a lehetséges megoldások keresése fontos feladat.

F.4.3. Környezetvédelmi beruházások (millió Ft)

Az 1960-as évektől kezdődően a társadalomnak egyre növekvő mértékben kell szembenéznie a természeti környezet romlásával. Ez a környezetállapot-változás már globális jelenségek (klímaváltozás, természeti erőforrások rendelkezésre állásának beszűkülése stb.) formájában is testet ölt. A természeti környezet ez irányú változásainak bizonyíthatóan gazdasági vonatkozásai is vannak, így módon a gazdaság fenntarthatóságának egyre jelentősebb feltétele a környezeti tőke megfelelő állapotának megőrzése. Ez teszi indokolttá a környezetvédelmi beruházások növekvő mértékét. A környezetvédelmi beruházások körébe minden olyan beruházás is ide tartozik, amely valamilyen környezetkárosítás miatt vált szükségessé. Így Magyarországon mindenki sejti, hogy miért tapasztalható egy kiugrás az amúgy viszonylag stagnáló idősoros adatok között a 2010-es évben. 2010. október 4-én Kolontár községnél

több mint egymillió köbméternyi vörös iszap öntötte el a környező településeket. A megjelent elemzések szerint a kárelhárítás és kármentesítés valamint a lakosok kárpótlása több mint 38 milliárd forintba került. A katasztrófa rávilágít arra, hogy a környezetvédelmi beruházások mértéke alapszinten a megelőzésre és a kisebb károk elhárítására szolgál, ám jól mutatja azt, amikor egy országban nagyobb katasztrófa történik. Az adatok szempontjából ez azért lényeges, mert egy-egy kiugró év nem jelent kedvező fordulatot, de egy folyamatos növekedés mutathatja az állam azon szándékát, hogy jelentősebb összeget kíván áldozni a környezetvédelmi megelőző tevékenységekre egy adott időszakban.

Az Uniós csatlakozást követő évek kimagasló értékei után csekély ingadozás tapasztalható egy alacsonyabb érték körül. A mutató értéke és tendenciája a környezeti állapot ismeretében szolgál valódi információval.

F.4.4. A kis- és középvállalkozásokban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotti létszámon belül (%)

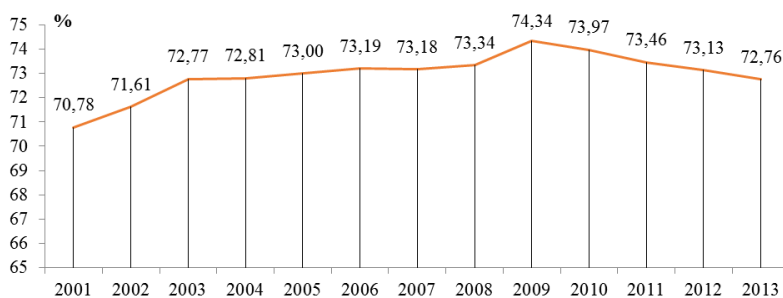
A vállalkozások által foglalkoztatott 2,7 millió főből közel 2 millió a kis- és középvállalkozásoknál dolgozott 2012-ben az előzetes adatok szerint. A kis- és középvállalkozások jelentősége a fenntarthatóság szempontjából abban rejlik, hogy többségük a belső piacra, azon belül is a szolgál-

tatásokra specializálódik. A kisvállalkozások jelentős része tevékenységében más cégekhez, mindenképp közepes és nagyvállalatokhoz kötődik. Ez a kapcsolat általában beszállító–vevő kapcsolat, melyben a kkv-k anyagot vagy alkatrészt értékesítenek nagyobb partnereiknek, így függőség is könnyen kialakulhat. A kapcsolatok másik tipikus formája a nagyvállalat által kiszervezett szolgáltatások ellátása. Bizonyos munkaerő-igényes szolgáltatásokat a nagyvállalatok nem tudnak költséghatékonyan ellátni, így ezeket a tevékenységeket olyan cégekre bízják, melyek erre szakosodnak. A kis-

A magyar (2004. évi XXXIV. törvény) és az Európai Unió besorolás szerint a kis- és középvállalat (KKV) lehet:

KKV kategória	Foglalkoztatotti létszáma	Éves nettó árbevétele	vagy mérleg főösszege
Közép	< 250	≤ 50 millió €	≤ 43 millió €
Kis	< 50	≤ 10 millió €	≤ 10 millió €
Mikro	< 10	≤ 2 millió €	≤ 2 millió €

Egy felívelő szakaszt követően az elmúlt időszakban folyamatos csökkenés tapasztalható a KKV-kban foglalkoztatottak arányában. A mutató önmagában nem alkalmas arra, hogy megmutassa mennyire vállalkozásbarát a környezet, de képet ad a hazai gazdaság struktúrájáról.

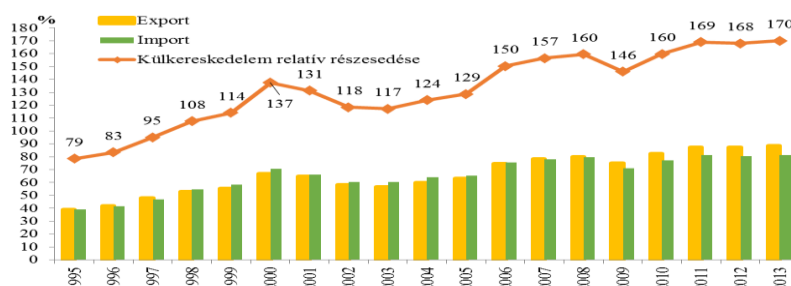

és középvállalkozásoknak a kistérségek fejlesztésében is lényeges szerep jut. Ezek a vállalkozások gyorsabban képesek alkalmazkodni a helyi igényhez, így jobban ki tudják szolgálni az adott térség szükségleteit. Helyhez kötöttek, érdekeltek a térség fejlődésében, és munkaerő felszívó képességük révén csökkenthetik a helyi munkanélküliséget. A 2012. évi előzetes adatok szerint a vállalkozások által realizált árbevétel 58,3%-a köthető a kis- és középvállalkozásokhoz. A bruttó hozzáadott érték esetében a KKV szektor részesedése 2007 óta 55% körül alakul.

F.4.5. Külkereskedelem relatív részesedése (%)

A függőség fogalma szorosan kapcsolódik az interdependencia (azaz kölcsönös függőség) fogalmához. A kölcsönös függőség ugyanis – legyen szó tágan vett gazdasági-, vagy pl. szűken vett külkereskedelmi függőségről – az,

ami a nemzetközi együttműködés fokozódó intenzitása által integrációt eredményez. Köz-helynek számít, hogy Magyarország kis, nyitott ország. Ugyanakkor mit is jelent pontosan a sokat idézett nyitottság? A külgazdasági nyitottság egy adott ország esetében a külkereskedelem és a közvetlen külföldi tőkebefektetések arányát jelenti a bruttó hazai termékhez viszonyítva. Ami a nyitottság első összetevőjét illeti, az OECD statisztikái szerint a következők szerint alakul Magyarország külkereskedelmi nyitottsága (export/import részesedése a bruttó hazai termékből) 2000-től napjainkig. Ahogy az a diagramon is látható, mind az export, mind az

import tekintetében átlagosan 70 %-os kereskedelmi nyitottsággal lehet számolni. Nyitott gazdaságnak rendszerint azokat az országokat tekintik, amelyekben a külkereskedelem aránya a GDP-hez viszonyítva több mint 50 %. Így Magyarország egy nyitott ország a külkereskedelme tekintetében. A függőség és a külkereskedelem részesedése egy globalizált világban inkább adottság, mint stratégia kérdése. Magyarország méretéből, helyzetéből és gazdasági erejéből kifolyólag a bölcs és kiegyensúlyozott gazdaságpolitika a megfelelő és fenntartható megközelítése.

A külkereskedelem relatív részesedésének növekedése a globalizáció következményeinek egyike. Ám a folyamatos növekedés nem szükségszerű, és kiszolgáltatottságra utal.

F.5. Társadalmi fenntarthatóság dimenzió

A társadalmi fenntarthatóság területe a Jólét hatásterület indikátoraiban erősen megjelenik, így a fenntarthatósági szempontból azokat a területeket mutatjuk be, amik ott még nem jelentek meg. Számos olyan nem kézzel fogható jele van a fenntarthatóság megvalósulásának, ami végső soron a célja, mint például, hogy az emberek értelmesnek érzik az életüket. Ebben a dimenzióban inkább a szubjektív szempontok integrálása lenne a további cél, oly módon, hogy a kormányzati működés „jósa” „hatásossága” „hatékonyasága” mérhető legyen (létbiztonság, pozitív jövőkép, életcélok megvalósíthatósága). Összességében elmondható, hogy számos olyan mutató áll jelenleg is a rendelkezésünkre, amivel a „Jó Kormányzás” legalább indirekt módon mérhető fenntarthatósági szempontból. De olyan direkt mutatók is elérhetőek, amik azokat a kormányzati törekvéseket mutatják meg, amik egyértelműen a jóléti társadalom megteremtését szolgálják, mint például az oktatásra vagy az egészségügyre szánt kiadások mértéke. „Magyarországon a születéskor várható élettartam 2000-ben 71,3 év volt. Ez a legmagasabb érték a várható élettartamok százéves időszakában, nemzetközi összehasonlításban azonban alacsony. A várható élettartam Nyugat-Európában 75-79 év között van... A vásárlóerő-paritással korrigált, egy főre jutó hazai terméknek megfelelő várható élettartam a századvégen 74,6 év lenne, a tényleges várható élettartam ennél 3,3 évvel alacsonyabb.” Oktatás terén sem jobb a helyzet. A nemzetközi PISA felmérés eredményei szerint hazánk romló tendenciát mutat, és az OECD átlag alatt teljesít. Ez azért is rendkívül sajnálatos, mert az oktatás hiányosságai hosszabb távon fejtik ki valódi hatásukat, így a katasztrofális következmények valójában még fel sem mérhetőek.

Főindikátor: FÜGGŐSÉGI ARÁNY (%)

- A teljes függőségi arány az egy aktív korúra jutó eltartási kötelezettséget (az inaktív korúak - 0-19 évesek, valamint 60 éves vagy idősebbek - számát az aktív korúak - 20-59 évesek - arányában) fejezi ki. A mutató esetén a demográfiai adatok alapján jövőre vonatkozó előreszámítási becslés is készül. Forrás: KSH NKI

1. részindikátor: OKTATÁSI KIADÁSOK A GDP ARÁNYÁBAN (%)

- A kormányzati funkciók mérésére az ún. COFOG szabványt alkalmazzák, amely összehasonlíthatóvá teszi különböző országok kormányzati szektorának terjedelmét és összetételét. Az oktatásra fordított kiadások: Iskola előkészítő és alapfokú oktatási intézmények működtetése. Középfokú oktatási intézmények működtetése. Középfokú végzettséget feltételező, de nem felsőfokú oktatási intézmények működtetése. Felsőfokú oktatási intézmények működtetése, diákhitel rendszer működtetése. Szintekhez nem sorolható oktatási intézmények működtetése. Diákoknak nyújtott szolgáltatások (pl. szállítás, étkeztetés, orvosi ellátás). Forrás: KSH

2. részindikátor: EGÉSZSÉGÜGYI KIADÁSOK A GDP ARÁNYÁBAN (%)

- A kormányzati funkciók mérésére az ún. COFOG szabványt alkalmazzák, amely összehasonlíthatóvá teszi különböző országok kormányzati szektorának terjedelmét és összetételét. Az egészségügyre fordított kiadások: Egészségügyi intézményeken kívül használt gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök és terápiás orvosi eszközök biztosítása. Általános orvosi, szakorvosi és fogászati ellátás biztosítása. Kórházak nyújtotta egészségügyi kezelés. Járványügyi hálózat, vérellátó központ, családtervezési tanácsadók, és szűrő állomások működtetése. Forrás: KSH

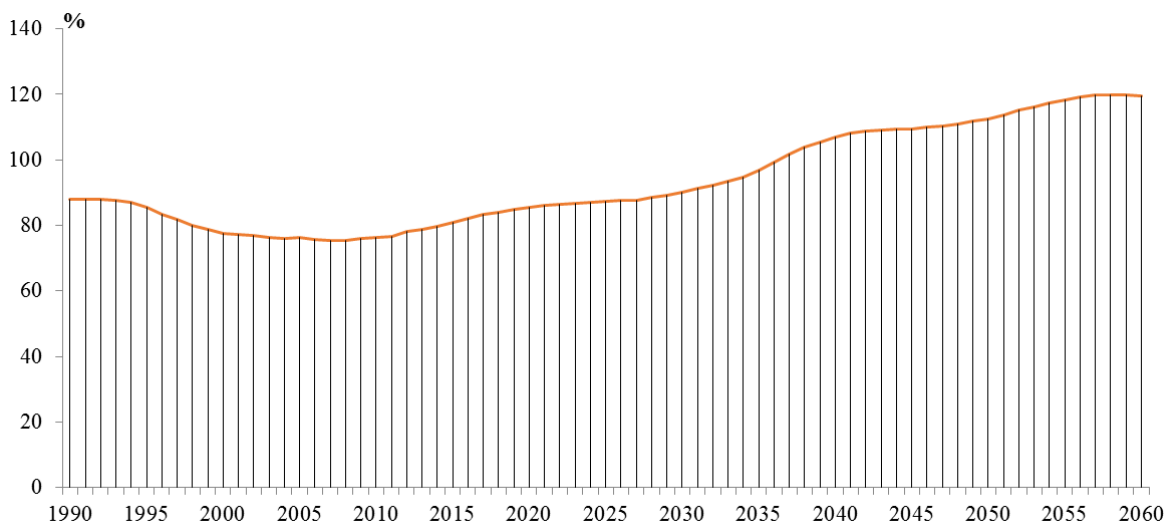
3. részindikátor: BOLDOG BOLYGÓ INDEX

- A Happy Planet Index (HPI, magyarul: Boldog Bolygó Index) az emberi jólét elérésének ökológiai hatékonyságát méri. A 0-100 terjedő skálán mozgó érték a jólét mérésére szolgál. Forrás: New Economics Foundation

4. részindikátor: EGY FŐRE JUTÓ TELEPÜLÉSI HULLADÉK MENNYISÉGE (kg/fő)

- A háztartási és a háztartási hulladékhoz hasonló hulladék egy főre jutó mennyiségét mutatja. A háztartási hulladék a háztartásokban képződő vegyes, elkülönítetten gyűjtött, valamint lomhulladék, ideértve a lakásokban, lakóingatlanokban, a pihenés, üdülés céljára használt helyiségekben, valamint a lakóházak közös használatú helyiségeiben és területein képződő hulladékot. A háztartási hulladékhoz hasonló hulladék az a vegyes, illetve elkülönítetten gyűjtött hulladék, amely a háztartásokon kívül képződik, és jellegében, összetételében a háztartási hulladékhoz hasonló. Forrás: FM, KSH

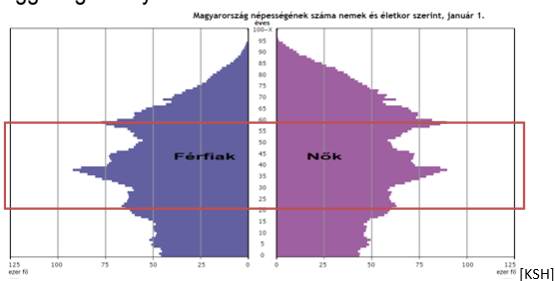
F.5.1. Függségi arány (%)

Magyarország lakosainak száma egyre csökken. 2003-ban még 10 142 362 fő volt, míg 2014-ben már csak 9 877 365 fő, ami közel 265 ezer fős csökkenést jelent, ez több mint egy Debrecen város lakossága. A lakosság számának csökkenése mellett fontos információkat szolgáltat a függőségi arány.

A függőségi arány jelzi az aktív korúakra háruló eltartási kötelezettség mértékét. Minél kevesebb az aktív korúak aránya a teljes lakosságon belül annál több teher hárul rájuk, ami azt is jelenti, hogy az adók és járulékok is őket terhelik, amit a kormányzati döntések során is figyelembe kell venni, hogy nehegy éppen ezek a többletterhek rontsák tovább a helyzetet. De végső soron az állami bevételeket azok termelik meg, akik értéknövelő tevékenységet folytatnak, így minden intézkedés csak arra korlátozódhat, hogy ezek az elvont források a lehető legjobban legyenek hasznosítva.

A demográfiai folyamatok nyomon követése során a korfa a leginkább elterjedt indikátor, aminek diagramján a függőségi arányt is szemléletesen be lehet mutatni.

A pirossal bekeretezett rész mutatja az aktív korú lakosok mennyiségét, míg az azon kívül lévő rész az inaktív korúakat. Sajnálatos módon a gyermekek száma igen alacsony, ami nem jelez előre kedvező változásokat. A korfa formája megmutatja az adott népesség korstruktúrájának típusát is:

- piramis vagy gúla: fiatal korösszetételű népesség–szaporodó típus,
- **hagyma vagy urna alak: öreg korösszetételű népesség–fogyó típus,**
- harang alak: stacioner, változatlan korösszetételű népesség.

Minden állami beavatkozás csak hosszabb távon hozhat sikert, és a gyermekvállalási kedv növekedése is csak az érem egyik oldala. Ha nem társul hozzá többek között az oktatás fejlesztése, akkor mire az újonnan született generációk aktív korúvá válnak, nem jelentenek majd feltétlenül kereső állampolgárokat.

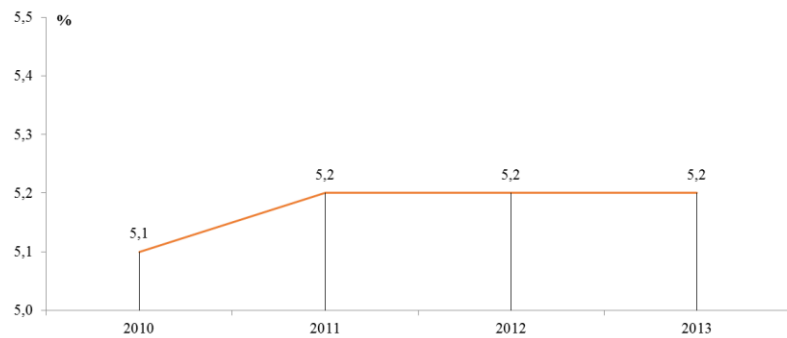
A túlnépesedést gyakran szokták emlegetni, mint fenntarthatatlanság egyik problémakörét, így a szkeptikusok szemében a fogyó lakosság nem tűnik problémának. De az igazság az, hogy a népesedés problémája nem orvosolható azzal, ha a fejlett (jóléti) társadalmak lakosai fogynak, miközben a fejlődő országokban túlnépesedés fenyeget. Egyfelől a fenntarthatóság bizonyos társadalmi vonatkozásai nem értelmezhetőek globálisan csak lokálisan, másfelől az amúgy is nagy gazdasági egyenlőtlenségek ezzel tovább romlanak.

A függőségi arány növekedése egyértelmű üzenet. Olyan problémára hívja fel a figyelmet, amely tendencia folytatódásával egyre súlyosabbá válik, és a megoldása egyre erőforrás-igényesebb, míg a meg nem oldása tovább generálja a problémát, így fenntartja a növekedési tendenciát.

F.5.2. Oktatási kiadások a GDP arányában (%)

Az oktatás olyan hosszú távú befektetés, amit nem lehet csak piaci alapon kezelni. Az oktatási intézmények egy része természetesen jó, ha magánkézen van, ám az állam, ha hosszú távon, fenntarthatóan akar működni, és önálló kíván lenni, akkor erre a területre folyamatosan áldozni kell. Az oktatás ugyanis a manapság oly nagyon dicsóított

K+F előszobája! Nagyjából egyetértés van abban a tekintetben, hogy a jövőnk záloga azoknak a „tudásmunkásoknak” a létezése, akik képesek máshogyan szemlélve a problémákat megoldást találni a jelenlegi krízisre. De ahogyan Sir Ken Robinson is fogalmaz: „Gyakran mondják, hogy az oktatás és a szakmai képzés a jövő kulcsa. Ez igaz, de ezeket a kulcsokat két irányba lehet elforgatni. Az egyik irányba forgatva elzárjuk az erőforrásokat, még azoktól is, akikről

származnak. A másik irányba forgatva felszabadítjuk az erőforrásokat, és visszaadjuk az embereket önmaguknak.”

Magyarország sajnos ebben a tekintetben sereghajtó. Míg Dániában, de még a Moldovai Köztársaságban is több mint a GDP 8%-át, Svédországban és Finnországban közel 7%-át fordítják oktatásra a magyarországi 5,2%-kal szemben, addig nem szabad csodálkozni a lesújtó PISA felmérésbeli eredményeinken.

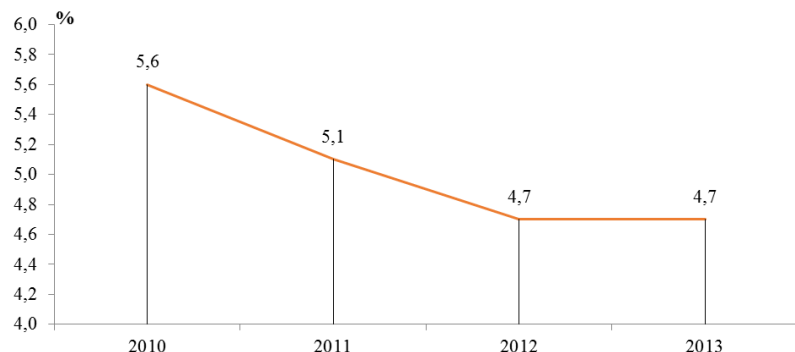
Az oktatási kiadások mértéke egyben a hosszú távra való tervezés indikátorai. A stagnálás a jövőbe való befektetés hiányáról tanúskodik. Radikális változások, és növekvő források mellett hatékony és hatásos felhasználásukra van szükség a tragédia elkerüléséhez.

F.5.3. Egészségügyi kiadások a GDP arányában (%)

Az oktatással párhuzamosan, ismerve hazánk egészségi állapotát az egészségügyi kiadások nagysága is kritikus kérdés a fenntarthatóság, és ezen belül a jólét szempontjából.

Az egészségügy nem csak abból a szempontból fontos, hogy a már kialakult betegségeket kezelje, hanem az egyik legfontosabb szerepe éppen a megelőzésben van. A gazdaság szempontjából pedig kiemelten

fontos, főleg hazánkban, ahol láthattuk, hogy meglehetősen kedvezőtlen az eltartotti arány, hogy a keresőképes lakosság valóban dolgozzon. És az értékteremtés mértéke részben a jól képzett munkaerőtől függ, részben pedig attól is, hogy ez a munkaerő valóban dolgozni tudjon. Az egészségügyi kiadások az oktatáséhoz hasonlóan hosszú távú befektetést jelentenek. Ugyanis kevesebb erőforrást igényel egy meglévő jó állapot fenntartása, mint egy leromlott állapot javítása. Ám mint az a diagramból jól látható a helyzet még sokkal lehangolóbb hazánkban, mint az oktatás tekintetében. Míg az öregedő népesség arra engedne következtetni, hogy némi emelkedést tapasztalunk, addig drasztikus visszaesés olvasható le a

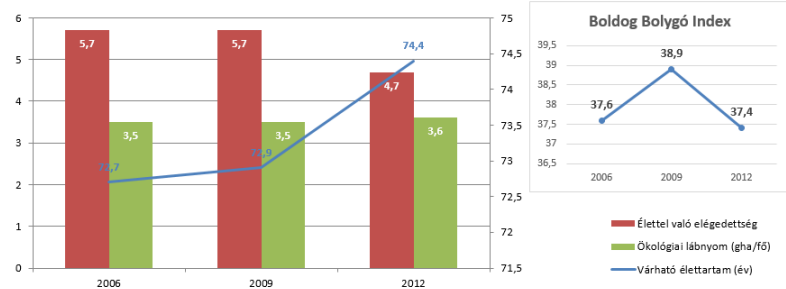
diagramról. Amikor az OECD legfrissebb egészségügyet bemutató jelentéseit elemezzük azt a nem meglepő adatot találjuk, hogy szinte valamennyi mutató (várható élettartam, halálozási ráta, rákos, vagy szív és érrendszeri megbetegedések) tekintetében Magyarország a legrosszabb értékeket mutató országok között van. Ezzel összefüggésben azt is érdemes összehasonlításkeppen elemeznünk, hogy más fejlett országban mekkora az egészségügyre fordított kiadás mértéke. Ebben a tekintetben Európában Hollandia vezet közel 13%-kal, de Svájc és Franciaország is élen jár a 11,5% körüli eredményeikkel.

Az egészségügyi kiadások csökkenése kritikus helyzet irányába sodorja az egészségügyet. A tendencia azonnali megfordítása jelenthet csak némi esélyt arra, hogy a rendszer ne omoljon össze. A források növelésére, és a felhasználás monitoringozására lenne szükség.

F.5.4. Boldog Bolygó Index

A BBI egy olyan alternatív indikátor amely az anyagi javaktól független jólétet és ennek környezeti terheit méri. A mérőszámot a londoni New Economics Foundation fejlesztette ki 2006-ban. A legutóbb kiadott jelentés már 151 ország indexét tartalmazza. A BBI mutató 3 tényezőt tartalmaz: várható

élettartam (UNDP Human Development Report), az étellel való elégedettség (Ladder of Life felmérés, Gallup) és az ökológiai lábnyom (WWF és Global Footprint Network). A mutató tehát objektív méréseket, és szubjektív elemeket ötvöz. A BBI 0 és 100 pont közötti értékeket vehet fel, ahol a magasabb számok jelentik a kedvezőbb eredményt, tehát azt, ha egy országban adottak a feltételek a hosszú boldog élethez, és ez kicsi környezeti terhelés árán érhető el. A fejlett országok célul tűzték ki, hogy 2050-re elérjék a 87 pontot a BBI-skálán – ami azt jelenti, hogy az egy főre eső ökolábnyomot 1,7 gha-ra csökkentik, 8 pontot érjenek el a 10-ből az életelégedettségi mutatóon, és a várható élettartam 87 év legyen. Cél továbbá az is, hogy a kevésbé fejlett

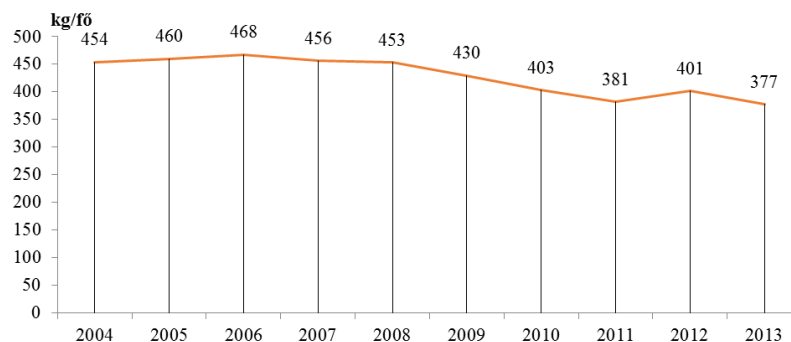

országokat segítsék abban, hogy ugyanezt az eredményt elérjék 2070-re. Az elképzelés a jelenlegi helyzetet nézve merésznek tűnik, pillanatnyilag a legmagasabb BBI Indexet elérő Costa Rica is több mint 10 ponttal lemarad a célként kitűzött értéktől. Magyarország elmaradása számottevő a világtól (151 országból a 104. helyen van), de érdekes az is, hogy a legboldogabb országok között egyetlen uniós tagállam sem található (a legmagasabb BBI Indexe az uniós tagállamok közül az Egyesült Királyságnak van, amivel 151 ország közül a 41.) Magyarország esetén az étellel való elégedettség (5,5 a maximális 10-ből) a BBI alacsony értékének az oka.

A várható élettartam növekvő tendenciája kedvező, de az ökológiai lábnyom csökkentése és az elégedettség növekedésének elérése kulcsfontosságú lenne a nemzeti jólét érdekében.

F.5.5. Egy főre jutó települési hulladék mennyisége

Bár az újrahasznosítás vagy az újrahasználat önmagában nem oldja meg a fogyasztói társadalom által okozott környezeti terhelés problémáját a tudatosságot minden szinten hangsúlyozni kell. Több oka van annak, hogy az újragondolás (rethink), csökkentés (reduce), újrahasználat (reuse), újrahasznosítás (recycle) egyre nagyobb teret hódít magának. A hulladék a szemünk láttára keletkezik, és mindenkinek magának kell gondoskodnia arról, hogy eljusson a megfelelő gyűjtőkonténerbe. Ez az a pont, hogy nap mint nap szembesülünk a fogyasztásunk negatív részével, és hogy ez mekkora problémát jelent a környezet számára. A hulladék mennyiségének csökkenő tendenciája azért is nagyon pozitív, mert az utóbbi időben nemhogy emelkedtek volna a szemétszállítási díjak, de 2013-ban a rezsicsökkentés részeként ezek is csökkentek. A szemét mennyisége a megvásárolt termékek mennyiségével függ össze. Így a 2008-tól tapasztalható csökkenés inkább a

válság következménye, mint az emberek tudatosságának javulása. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagynunk a szelektív hulladékgyűjtési rendszer fejlesztését, ami két éve indult útjára a fővárosban egy KEOP megvalósításának eredményeképpen. Az ehhez kapcsolódó tudatformáló kampány hatása, ha mennyiségben nem is mérhető, de legalább az újrahasznosítást elősegíti. A hulladék mennyiségében akkor lehetne áttörést elérni, ha a gyártók a tartós termékeket részesítenék előnyben, és a szolgáltatás alapú, hosszú távú üzemeltethetőséget a kidobás, és új termék vásárlása helyett.

Az enyhén csökkenő tendencia bár kedvező, de nem elégséges. Az egy főre jutó települési hulladék csökkenésének mértéke fokozható a lakosság tudatossági szintjének növelésével az infrastruktúra rendelkezésre állása mellett.

Demokrácia Összefoglaló

A demokrácia hatásterület célja, pozícionálása

A demokrácia a „Jó Állam” hatalmi viszonyrendszerének elvi és procedurális alapja, legitimitásának, kontrollálható működésének és megújulási képességének forrása, megvalósulásának (egyik) legfontosabb fokmérője.

A Demokrácia Hatásterületi Kutatócsoportban végzett kutatás elsődleges célja egy olyan mutató-együttes kidolgozása volt, amely a demokrácia legfontosabb komponenseire hatást gyakorló releváns kormányzati képességek számszerűsített kifejezésére szolgál, és alkalmas lehet a „Jó Állam” – más hatásterületek indikátoraival összevonható – rész-indexeként működni.

A kutatás a demokrácia „minimalista” koncepcióját tekinti kiindulópontjának. Ez azt jelenti, hogy a különböző fogalmi dimenziók közül elsősorban (illetve leginkább) a *sine qua non*-okra koncentrál, azaz a *politikai verseny* és a *politikai részvétel* tartalmi regisztereiben rögzíti le saját demokrácia konceptualizációját. A demokrácia fogalma ugyanakkor magában hordozza a hatékony joguralom követelményét, annak részeként pedig az effektív intézményi működést, valamint az egyéni és közösségi jogok tiszteletben tartását és számon kérhetőségét is. Ezért a fenti két alapvető tartalmi összetevő kiegészíthető a kategória egy további, elsősorban a „közepes” (avagy liberális) felfogásban hangsúlyozott konstitutív elemével, a *társadalmi párbeszéd*, a *demokratikus joggyakorlás*, illetve a *sajtó- és szólásszabadság*, komponensével. A kutatócsoport ugyanakkor lemondott a „maximális/kiterjedt” megközelítésre jellemző tartalmi-tematikus területek (*deliberáció* ill. *társadalmi egyenlőséget*, *gazdasági fejlődést*, *jó életminőséget* és *széleskörű elégedettséget* eredményező „jó kormányzás”) vizsgálatáról.

A konceptualizáció a különböző demokrácia-mérésekhez képest helyezi el a kutatócsoport munkáját. Megállapítható, hogy a *thin* koncepció kétdimenziós fogalom-értelmezését egyértelműen és kizárólagosan érvényesítő Vanhannen Indexnél több, míg a jó kormányzás, a gazdasági teljesítőképeség, vagy a politikai kultúra szempontjait is beemelő, *thick* megközelítésű Economist’s Democracy Indexnél kevesebb al-hatásterületet, kapcsol össze indikátorokkal. A kutatás megközelítési „szintje” a vonatkozó tematikus területek számát illetve arányát tekintve valamennyivel alatta marad a Freedom House demokrácia checklist-jének is, amely a közepesen kiterjedt, mezo szintű, ún. *liberális demokrácia* alkotóelemeire koncentrálna kiemelten nagy hangsúlyt fektet a demokratikus alapjogok és az egyéni szabadságok, illetve a hatalmi fékek és ellensúlyok mérésére. Nem egészen pontos, inkább csak közelítő jellegű analógiával megállapítható, hogy az

indikátorkészlet leginkább a Polity IV „minimalistán” túlmutató, a „közepes” megközelítés szempontjait viszont inkább csak korlátozottan alkalmazó mérésével mutat rokonságot.

A többi hatásterülethez való kapcsolódás

A Demokrácia a JÁK vizsgált hatásterületei közül a Biztonság és bizalom, valamint a Közösségi jóllét hatásterületekkel elsődlegesen a céljellegű hatásterületek közé tartozik. A Demokrácia Hatásterületi Kutatócsoport a *horizontális (közpolitika-orientált) hatékony kormányzás* felfogás mentén haladva, a JÁK-on belül elsődleges kapcsolatot lát a Jogállamiság, a Biztonság és bizalom a kormányzatban, valamint a Fenntarthatóság hatásterülettel, illetve másodlagos kapcsolatot az Közösségi jóllét és a Gazdasági versenyképesség hatásterülettel. Ebben az összefüggésben elhatárolást kell tenni a *Jogállamiság (VII. hatásterület)* és a *Biztonság és bizalom a kormányzatban (I. hatásterület)* hatásterületi kutatócsoport indikátoraitól. A Kutatócsoport a *Demokrácia hatásterületen (V. hatásterület)* belül a jogbiztonsággal összefüggésben a jogállamiság kapcsán alapvetően a jog igazságába (*justice*), a *demokratikus alapértékek jogvédelmébe vetett bizalmat*, a *jog tartalmi jóságát* vizsgálja. A jogállamiság, a demokratikus alapértékek és emberi jogok kérdésköre a mezo-szintű, „liberális” demokrácia-koncepcióhoz kapcsolható, vizsgálata alapvető jelentőségű az egyes jogintézmények demokratikus működésének kiszámíthatósága szempontjából. A *legsúlyosabb, formális jogbiztonság-tartalom*, azaz a *jogalkotásba vetett bizalom* és az erre épülő biztonságérzet vizsgálata a Biztonság és bizalom a kormányzatban hatásterületen indokolt.

A dimenziók, fő- és részindikátorok kiválasztásának, elemzésének szempontjai

A hatásterület első két komponense, a *politikai verseny* és a *politikai részvétel* szektora egyenes adaptációja, operacionalizálásra előkészített változata a demokrácia-fogalom (szinte) minden meghatározásban jelen levő két alapvető fogalmi dimenziójának. A *részvétel* fogalmának másik, tartalmilag elkülönülő, és így a vizsgálat során külön kezelendő területének leválasztásával alakult ki a *társadalmi részvétel*, amely a hatalmi-pártpolitikai elemektől lényegében mentes, „civil” közéleti aktivitásban való állampolgári participációt ért (a nemzetközi irodalomban használt *public participation* kifejezés tartalmához közelítő értelemben). A *demokratikus joggyakorlás* viszont már a közepes megközelítésben hangsúlyozott harmadik fogalmi dimenzió operacionalizált

használatra való adaptálását jelenti. A szólás- és sajtószabadság is részben ezt, a mézo szintű megközelítésekben hangsúlyozott fogalmi elemet tartalmazza, ugyanakkor a politikai verseny keretfeltételét valamint a politikai részvétel fontos faktorát, katalizátorát is azonosíthatjuk benne.

A demokrácia hatásterületre vonatkozó kormányzati képességek értelmezése

A kutatás a demokrácia legfontosabbnak tekintett komponenseit, valamint az azokra ható kormányzati képességeket a fogalom történetileg reflektált és a plurális értelmezési környezetre figyelemmel levő konceptualizációjával alapozta meg, majd pedig a definíciókban fellelhető legfontosabb értelmi dimenziókból vezette le. Mindezek alapján a kutatás az alábbi *kormányzati képességeket* azonosította:

1. *Politikai verseny biztosítása* – A szektorhoz tartozó kormányzati képesség a kormányzat a közélet demokratikus működése érdekében biztosítja (illetve garantálja) annak egyik alapvető feltételét, a korlátozásoktól mentes, méltányos verseny érvényesülését a politikai alternatívák, szervezetek és programok között.
2. *Politikai részvétel előmozdítása* – A szektorhoz tartozó kormányzati képesség úgy határozható meg, hogy a kormányzat a közélet demokratikus működése érdekében a biztosítja/előmozdítja annak egyik alapvető feltételét, a közügyek intézésében és befolyásolásában, illetve a politikai döntéshozatalban való részvétel megvalósulását.
3. *Társadalmi párbeszéd előmozdítása* – A szektorhoz kapcsolódó kormányzati képesség azt mutatja, hogy a politikai döntéshozatal során az érintett társadalmi alrendszerek és releváns szervezett érdekcsoportok, valamint nem-kormányzati (NGO) szervezetek véleménye és szakmai javaslatainak sora milyen mértékben tud artikulálódni, a társadalmi nyilvánosság előtt megjelenni, és a politikai rendszer különböző szintjein a döntéshozatali folyamat során a különböző public policy és politics típusú döntések részévé válni.
4. *Demokratikus joggyakorlás biztosítása* – A szektort jellemző kormányzati képesség a jogállamiság egyik elemeként megjelenő demokratikus joggyakorlás biztosításában, a demokratikus szabadságjogok védelmében mutatkozik meg, amely az egyenlő bánásmód követelményét garantáló hazai intézmény- és eszközrendszer működtetésével biztosítható.
5. *Sajtószabadság, szólásszabadság biztosítása* – A szektorhoz tartozó kormányzati képesség a kormányzók és a kormányzottak közötti párbeszéd leghatékonyabb és leghasznosabb eszközének, a média

szabadságának biztosítása, amely egyben a társadalmi kontroll feladatát is ellátja.

Következtetések

A politikai verseny kapcsán megállapítható, hogy Magyarországon az elmúlt másfél évtized csökkenő tendenciája ellenére továbbra is viszonylag magasnak mondható a regisztrált pártok száma. 2004-től a legalább két, egymást követő ciklusban frakciót alapított pártok alapítványai is részesülhettek állami támogatásban, így a politikai szervezetek finanszírozása jelentős összeggel nőtt. Az országos listás pártok száma a jelölt- és listaállítás szabályainak átszabása nyomán 2014-ben volt legmagasabb.

A politikai részvételről elmondható, hogy Magyarországon a rendszerváltás után a választási részvétel sosem érte el a számos országban jellemző négyötödös arányt. Hazánkban mindezidáig nem alakult ki a közvetlen néprészvételt serkentő politikai-kulturális és intézményi közeg. Az elmúlt időszak tapasztalatai szerint nagyságrendileg a magyar szavazópolgárok fele tekinti feladatának az önkormányzati képviselők és polgármesterek megválasztásában való szerepvállalást, és az adatok tanúsága szerint a hazai választók jelentős többsége (még) nem igazán véli úgy, hogy az európai szintű politika valós, tényleges hatást gyakorolna az életére.

A társadalmi párbeszéd biztosításához szükség van érdekképviselői nonprofit szervezetekre, a kormány ezen szervezetek anyagi támogatásával hozzájárult a megfelelő keretek biztosításához az utóbbi években. Az utóbbi négy évben folyamatosan nőtt a politikai, gazdasági, szakmai nonprofit érdekképviselői szervek önkénteseinek a száma, s ezáltal az igény az állampolgárok részéről, hogy szabadidejük egy részét a társadalmi párbeszédben való aktív részvételre fordítsák. Ugyanakkor a helyi társadalmi párbeszéd alapjait jelentő, az önkormányzati döntéshozók részvételében résztvevő szervezetek száma egyértelmű növekvő tendenciája alapján az is megállapítható, hogy a társadalmi párbeszéd fejlődést mutat helyi szinten.

A politikai rendszerbe vetett bizalom szintjének mérésére nagy szükség van, a mutató eredményei között kitűnik, a politikai rendszer iránt érzett bizalom a legmagasabb a legfiatalabb (16-24 év közöttiek) és a legidősebb (74 év felettek) körében. A demokratikus joggyakorlás kapcsán megállapítható, hogy utóbbi években nem emelkedett lényeges mértékben a diszkriminációt elszenvedők aránya a lakosságon belül, s ez egyértelműen jelzi a hátrányos megkülönböztetés visszaszorítására irányuló kormányzati tevékenység sikerességét.

A sajtó és szólásszabadság mutatói alapján kijelenthető, hogy a közéleti témákkal foglalkozó rádió- és televízió műsorok aránya folyamatosan növekszik a hazai elektronikus médiában. Az ellenzéki politikusok médiajelenléte a főbb hírműsorokban a 2010-es kormányváltást követően 30% alá esett, ám 2014-től ismét magasabb, 40% közeli.

Mindemellett biztató, hogy minden korosztály esetében folyamatosan növekszik az on-line hírek, napilapok, folyóiratok olvasása.

D.1. Politikai verseny dimenzió

A politikai alternatívák, programok és szervezetek korlátozásoktól mentes, méltányos versengése a politikai pluralizmus, illetve a demokrácia egyik alapvető feltétele. A politikai verseny dimenziójának mérhetőségét a következő indikátorok segítik elő:

Főindikátor: REGISZTRÁLT PÁRTOK SZÁMA (db)

- Adott évben az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező, (azaz adószámmal rendelkező), a gazdasági szervezetek gazdálkodási forma szerinti osztályozási rendszere (GFO) alapján pártnak minősülő szervezetek száma. Az indikátor a politikai verseny potenciális résztvevői körének kiterjedtségét mutatja. Forrás: KSH

1. részindikátor: PÁRTOK, PÁRTALAPÍTVÁNYOK (RENDSZERES) ÁLLAMI TÁMOGATÁSA (millió Forint)

- A pártoknak, pártalapítványoknak a költségvetési törvényben megállapított állami támogatás nagysága a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény, valamint annak a pártok működését segítő, tudományos, ismeretterjesztő, kutatási, oktatási tevékenységet végző alapítványok költségvetési támogatásáról szóló 2004-es módosítása alapján. Az indikátor nem tartalmazza az országgyűlési választások idején nyújtott kampánytámogatások összegét. Forrás: Költségvetési törvény teljesített kifizetései (végrehajtásáról szóló tv.)

2. részindikátor: ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRA ORSZÁGOS LISTÁT ÁLLÍTÓ PÁRTOK SZÁMA (db)

- Az adott választási évben országos listát állítani képes pártok száma. Országos lista állítására 2010-ig akkor nyílt mód, ha az adott párt legalább hét területi listát tudott indítani. A 2011. évi CCIII. törvény hatályba lépésével megszűntek a területi listák, így 2014-től már közvetlenül lehet a pártok országos listájára szavazni. A 199 parlamenti mandátumból 93-at lehet innen megszerezni. Az országos lista állításának feltétele, hogy az adott szervezetnek 9 megyében és Budapesten, legalább 27 egyéni választókerületben kell tudnia önállóan jelöltet állítani. A jelzőszám a választási versenyben érvényesülő kizorító mechanizmusok egyik indikátora: minél kisebb értéket vesz fel, (elvben) annál erősebb kizorító hatást mutat. Forrás: NVI

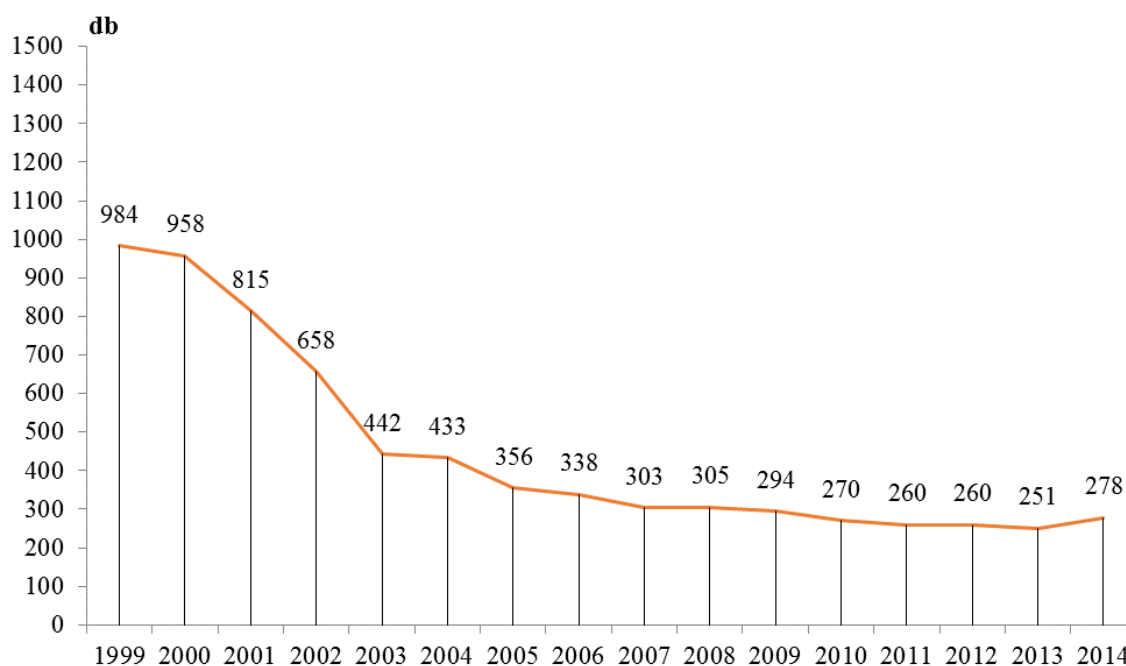
3. részindikátor: EFFEKTÍV VÁLASZTÁSI PÁRTOK SZÁMA (db)

- Országgyűlési választásokon induló pártok effektív száma. Az effektív választási pártok száma az a szám, amennyi elméletileg alkotott egyenlő nagyságú párt lenne a (választási) pártrendszerben a leadott szavazatokból való részesedés alapján. A jelzőszám a választási versenyben érvényesülő kizorító mechanizmusok másik indikátora: minél kisebb értéket vesz fel, (elvben) annál erősebb kizorító hatást mutat. Forrás: számítás (NVI adatok alapján)

4. részindikátor: EFFEKTÍV PARLAMENTI PÁRTOK SZÁMA (db)

- Parlamenti képvisellel rendelkező pártok effektív száma. Az effektív pártok száma az a szám, amennyi elméletileg alkotott egyenlő nagyságú párt lenne az adott országgyűlésben a mandátumokból való részesedés alapján. A jelzőszám a választási versenyben érvényesülő kizorító mechanizmusok harmadik indikátora: minél kisebb értéket vesz fel, (elvben) annál erősebb kizorító hatást mutat. Forrás: számítás (NVI adatok alapján)

D.1.1. Regisztrált pártok száma (db)

A politikai pártok a modern politika kulcsfontosságú szereplői. A pártok közvetítő szerepet játszanak a társadalom és az állam között; megjelenítik az állampolgárok érdekeit és igényeit, lehetőséget adnak és motiválnak a közéletben való részvételre, emellett a politikai tisztségviselők kiválasztásának és pozícióba juttatásának legfontosabb csatornáját képezik. A pártok alapításának szabadsága a demokráciák minőségi ismérve, a politikai verseny minimális feltétele.

Magyarországon az 1980-as évek végén az állampárti vezetésnek már nem volt módja az egymás után alakuló pártok felszámolására, így a (de facto) többpártrendszer lényegében már az első szabad választás előtt létrejött. A demokratikus átmenet során korábban szinte elképzelhetetlen magasságba szökött, majd az 1990-es években ezen a magas szinten stabilizálódott a regisztrált pártok száma. Ezt egyfelől vélhetően a lehetőségek horizontjának kitágulása, a „szabadság eufóriája”, másfelől pedig a jogalkotók által a pártalapítás számára megszabott viszonylag enyhe, könnyen teljesíthető feltételek eredményezték. A szabályozás csak bejelentést és bíróság általi nyilvántartásba vételt követelt meg, engedélyezést, vagy hozzájárulást nem; más államok gyakorlatától eltérően nem fogalmazódtak meg a pártok alapszabályaira vonatkozó különleges, a

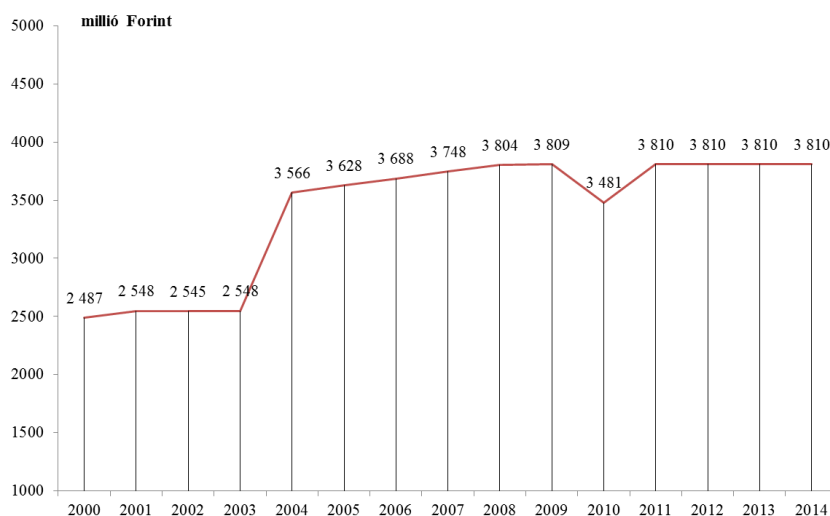
társadalmi szervezetek alapszabályaitól eltérő előírások. A hatalom kizárólagos birtoklására nem törekvő, az Alkotmányt és a törvényes rendet tiszteletben tartó pártok alapítása tehát a rendszerváltást követő első évtizedben szabaddá, elérhetővé, és széles körűvé vált.

A regisztrált pártok száma az 1990-es évek végétől kezdett határozottan, látványosan csökkenni. Az 1998-as, ezer feletti szám öt év alatt a felére apadt. A tendencia az ezt követő tíz évben, ha kevésbé szembeszökő módon is, de folytatódott: a 2003-ra és 2004-re jellemző négyszáz feletti regisztrált pártszám 2013-ra a kétszázötven körülire csökkent. Ez a trend egyrészt a pártalapítási „eufória” elmúlásával, másrészt azon szabályozási megoldás „élessé válásával” hozható összefüggésbe, mely szerint, ha egy bejegyzett párt két egymást követő általános országgyűlési választáson nem állít jelöltet, akkor a bíróság az ügyész indítványára megállapítja a párt működésének megszűnését. Ugyan 2014-ben történt némi óvatos, pozitív irányú elmozdulás (a regisztrált pártok száma kétszázhatvan fölé emelkedett), az egyfelől nem tekinthető nagyságrendinek, másfelől nem ítéltető feltétlenül egy ellentétes irányú trend kezdeti szakaszának sem.

Magyarországon az elmúlt másfél évtized csökkenő tendenciája ellenére továbbra is viszonylag magasnak mondható a regisztrált pártok száma.

D.1.2. Pártok, pártalapítványok (rendszeres) állami támogatása (millió Forint)

A pártok állami támogatása olyan megoldás a modern demokráciák politikai szervezeteinek finanszírozási igényeire, amely a valamilyen típusú erőfölénnyel (pl. jelentős tagsággal és tagdíjbevéttel, tehető adományozói körrel) rendelkező pártok előnyét korlátozni igyekszik a politikai versenyben. A rendszerváltás idején kialakult magyar szabályozás a fenti cél mellett alapvetően a valós társadalmi támogatottságot elért, releváns pártok finanszírozását kívánja megvalósítani. Költségvetési támogatásra ezért az a párt jogosult, amely a legutóbbi országgyűlési választások alkalmával a szavazatok legalább egy százalékát megszerezte. A támogatásra fordítható összeg 25%-át az országos listán

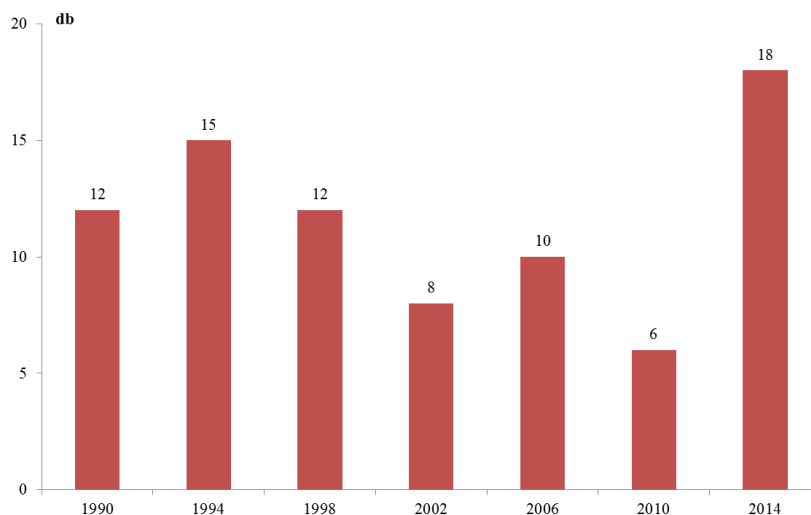

mandátumot szerzett pártok között kell - egyenlő arányban - felosztani. A fennmaradó 75% a választások eredménye alapján a pártra, illetőleg a párt jelöltjeire leadott szavazatok arányában illeti meg a pártokat.

2004-től a legalább két, egymást követő ciklusban frakciót alapított pártok alapítványai is részesülhetnek állami támogatásban, így a politikai szervezetek finanszírozása jelentős összeggel nőtt.

D.1.3. Országgyűlési választásokra országos listát állító pártok száma (db)

A demokratikus politikai verseny legfontosabb szakasza a választási versengés. Az országos lista állításáig eljutó pártok száma a versenybe való belépés és beleszólás esélyeit, a szabályok méltányosságát, az alacsonyabb szintű (pl. jelöltállítási) küszöbök átléphetőségének tényét és mértékét is kifejezi. Az indikátor logikájából ugyanakkor az következik, hogy egyfelől csak a szélsőséges, ezen belül is a szélsőségesen alacsony (kettő, egy) értékek jeleznek a versengés feltételeivel kapcsolatos anomáliákat. Másfelől a szám valamilyen irányú, a szélsőséges tartományt el nem érő mértékű változása nem utal automatikusan a versenyfeltételek minőségi változására. Az a tény tehát, hogy ez a szám a rendszerváltást követő húsz év során, lényegében változatlan választási rendszer mellett is

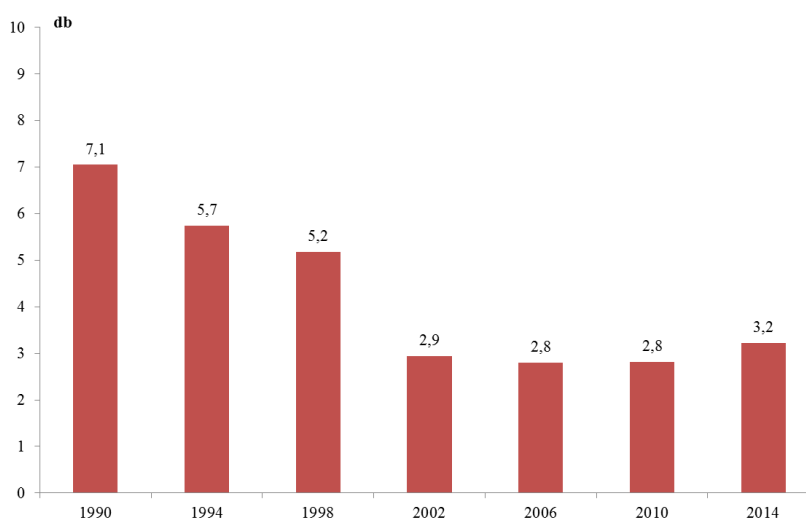

érezhető ingadozást mutatott a csúcshoz számított 1994-es adat (15) és a legalacsonyabb, 2010-es érték (6) között, inkább a különböző politikai alternatívák társadalmi támogatásának változásaival hozható összefüggésbe.

Az országos listás pártok száma a jelölt- és listaállítási szabályainak átszabása nyomán 2014-ben volt legmagasabb.

D.1.4. Effektív választási pártok száma (db)

A választási verseny feltételeinek és dinamikájának leírására szolgáló másik indikátor – az országos lista állítására képes pártok száma mellett – az országgyűlési választásokon induló effektív pártok száma. Ez a mutató egyesítve, és a pártok közt kialakuló erőviszonyokra vonatkoztatva fejezi ki a választási versengés intézményi (azaz a szabályokból és eljárásokból következő) és pszichológiai (azaz a választói magatartásban megjelenő) összetevőit. A leadott szavazatok pártok közötti megoszlásának változási tendenciája a demokratikus átmenetet követő időszakban viszonylag egyértelmű. A voksokból való részesedés alapján elméletileg képezhető pártok száma egy markánsan ereszkedő, és az országos

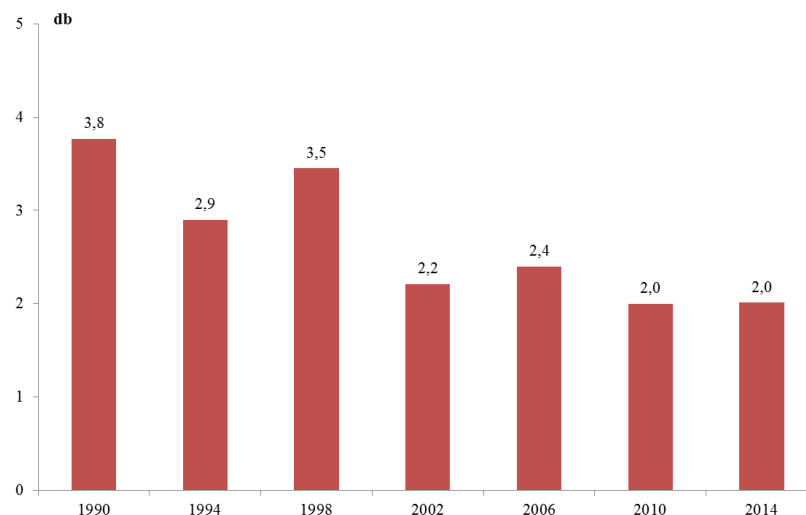

listás pártok számának változásaitól eltérő trendvonalat rajzol ki az 1990-es 7,1-es értéktől egészen a 2010-es 2,8-as értékig. Ezen a trenden érdemben a 2014-es, kismértékű növekedés (3,2-re) sem módosít.

Az effektív választási pártok számának változása 1990 és 2014 között a választási versenybe érdemben beleszólni képes szervezetek számának csökkenését, illetve a szavazatok koncentrálódását mutatja.

D.1.5. Effektív parlamenti pártok száma (db)

A választási verseny folyamatahoz kapcsolódó harmadik indikátor leginkább annak kimenetelét, illetve a törvényhozás összetételére gyakorolt hatását hivatott kifejezni. Ennek megfelelően az effektív parlamenti pártok száma, mint mutató, a mandátumokból való részesedés mozzanatán keresztül elsősorban az országgyűlésbe bekerült politikai szervezetek között kialakult erőviszonyokat tükrözi. Ez a jelzőszám az eddigiekben nem mozgott együtt sem az országos listás pártok számával, sem az effektív választási pártok számával. Előbbi esetben a parlamenti bejutási küszöb, utóbbi esetben a választási rendszer (viszonylagos) aránytalansága lehetett a tendenciák szétválásának intézményi oka. Az effektív parlamenti pártok száma az 1990-es években a 3,8 és a 2,9 közti sávban ingadozott,

míg a 2000-es években már nem ment a 2,4-es érték fölé. A szám a 2010-es és 2014-es választások eredménye nyomán az elmúlt húsz év legalacsonyabb, 2,0-es értékén látszik stabilizálódni.

A mutató azt jelzi, hogy a választási verseny eredményeként parlamentbe jutott pártok között a 2000-es évektől, különösen 2010-től az addigiaknál jóval egyenlőtlenebb erőviszonyok alakultak ki.

D.2. Politikai részvétel dimenzió

Bár a modern tömegdemokráciák alapvetően közvetett jellegűek, azaz működésük elsősorban a képviselő elvén alapul, az állampolgárok részvétele a közügyek intézésében, a közösséget érintő döntések meghozatalában illetve a közhatalmat gyakorló tisztségviselők megválasztásában szükséges feltétele, fontos minőségi ismérve ezeknek a berendezkedéseknek is. A politikai részvétel dimenziójának mérhetőségét a következő indikátorok segítik elő:

Főindikátor: A VÁLASZTÁSI RENDSZER ARÁNYOSSÁGA ILLETVE ARÁNYTALANSÁGA (Loosemore-Hanby index)

- A Loosemore-Hanby index az országgyűlési választásokon megszerzett mandátumok azon hányadát (százalékosan) megadó mutató, amely hányad nem a leadott szavazatok arányában került kiosztásra. A jelzőszám ilyenformán a választási rendszerben a szavazatok mandátumokra való átváltása során érvényesülő torzító hatások erősségét, vagyis a rendszer arányosságának illetve aránytalanságának mértékét fejezi ki. (A nagyobb érték nagyobb aránytalanságot jelöl).
Forrás: számítás (NVI adatok alapján)

1. részindikátor: ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELI ARÁNY (%)

- Az országgyűlési képviselők négyévenként lebonyolításra kerülő általános választásán megjelent személyek aránya a választásra jogosult népességben belül. Az indikátor a politikai részvétel kiemelt jelentőségű területét, a választási részvételt jellemző egyik mutató. Az adatok forrása a Nemzeti Választási Iroda (a számok 1990-2010 között az első forduló részvételt tükrözik.)

2. részindikátor: NÉPSZAVAZÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELI ARÁNY (%)

- Népszavazásokon megjelent személyek aránya a választásra jogosult népességben belül. Népszavazást 1990-ben, 1997-ben, 2003-ban, 2004-ben és 2008-ban bonyolítottak le. Az indikátor a közvetlen politikai döntéshozatalban való állampolgári részvétel szintjét kifejező mutató. Az adatok forrása a Nemzeti Választási Iroda.

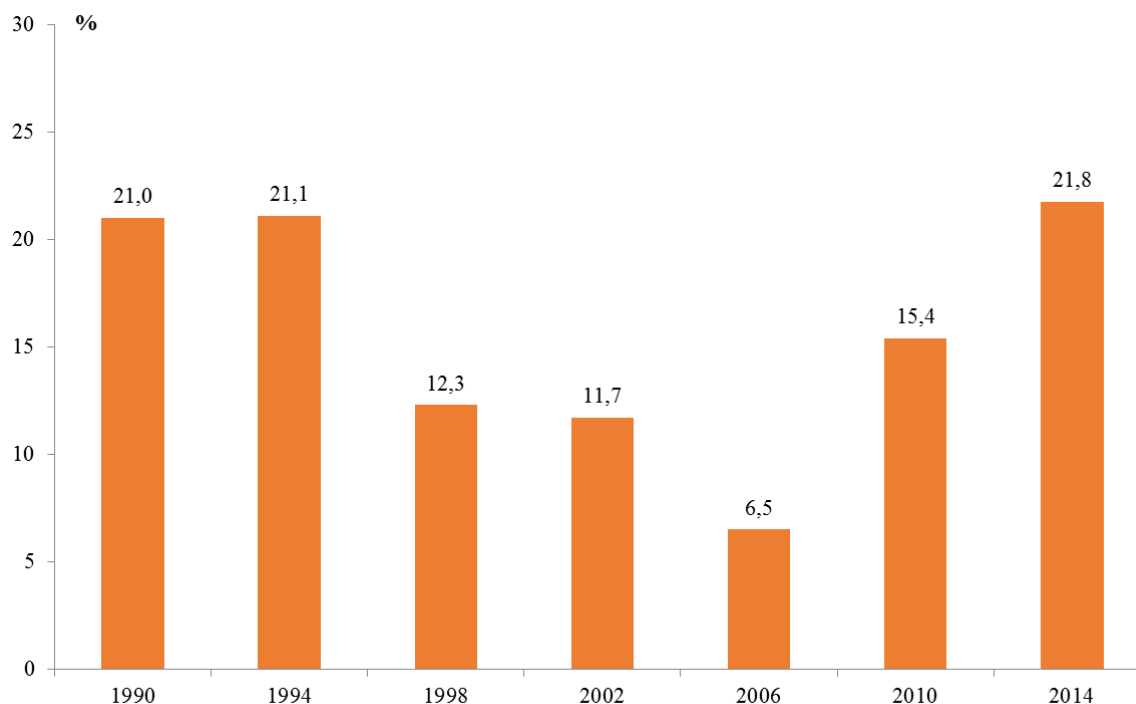
3. részindikátor: ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELI ARÁNY (%)

- A helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek négyévenként lebonyolításra kerülő általános választásán megjelent személyek aránya a választásra jogosult népességben belül. Az indikátor a politikai részvétel kiemelt jelentőségű területét, a választási részvételt jellemző másik mutató. Az adatok forrása a Nemzeti Választási Iroda (a számok 1990-2010 között az első forduló részvételt tükrözik.)

4. részindikátor: EURÓPAI PARLAMENTI VÁLASZTÁSOKON VALÓ RÉSZVÉTELI ARÁNY (%)

- Az Európai Parlamenti képviselők ötévenként lebonyolításra kerülő választásán megjelent személyek aránya a választásra jogosult népességben belül. Az indikátor a politikai részvétel kiemelt jelentőségű területét, a választási részvételt jellemző harmadik mutató. Az adatok forrása a Nemzeti Választási Iroda.

D.2.1. A választási rendszer arányossága illetve aránytalansága (Loosemore-Hanby index)

A politikai részvétel a demokráciák működésétől elválaszthatatlan, ugyanakkor igen szerteágazó és sokfajta politikai magatartásformát magában foglaló jelenségkör. Bár nemzetközileg kimutatható trendnek számít mind a politikai részvétel újszerű, nem-konvencionális formáinak (petíció, bojkott, ülősztrájk, utcai performansz, flashmob stb.) fokozatos terjedése és hangsúlyosabbá válása, mind a hagyományos, konvencionális formák közé tartozó választási részvétel szintjének egyes, régóta demokratikus berendezkedésű államokban is jelentkező visszaszorulása, ez utóbbi részvételi típus ezzel együtt is megőrizte a demokráciák életében betöltött kulcsszerepét.

A választási rendszerek minőségi jellemzői, a választások során alkalmazott szabályok, eljárások, és formulák sajátosságai éppen ezért a politikai részvétel fontos keretfeltételei, alakító hatású összetevői. Ezek között a sajátosságok között is kiemelt jelentőséggel bír a részvételi cselekvés (a szavazatok leadása) és a részvételi cselekvés következménye (a mandátumok elosztása) közötti kapcsolat jellege, a szavazatok mandátumra váltásának arányossága vagy aránytalansága.

A rendszerváltás idején nyugat-német mintára kialakított magyar szisztéma a vegyes rendszerek közé sorolható.

Ebből adódóan egyszerre próbál megfelelni a reprezentativitás, azaz a szavazói akarat kifejezésének pontossága, és a kormányzati működőképesség biztosítása irányában mutatkozó elvárásoknak.

Ám, mint azt a Loosemore-Hanby indexre épülő indikátor is mutatja, a rendszer működése a rendszerváltást követő hét országgyűlési választás során egyáltalán nem volt mentes a torzító hatásoktól.

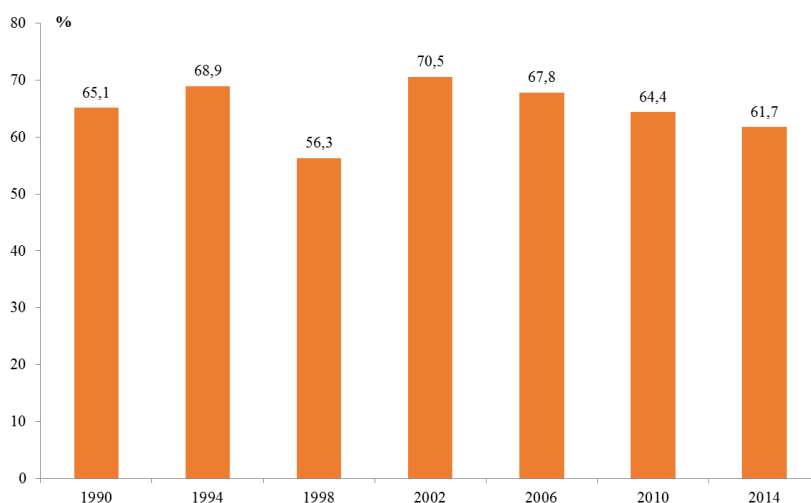
A szavazatokban kifejeződő választói akarat és a mandátumokban megjelenő végeredmény közt már az első két voksoláson érzékelhető aránytalanság mutatkozott: mind 1990-ben, mind 1994-ben 20% felett volt a képviselői helyek azon hányada, amely nem a leadott szavazatok arányában került kiosztásra. Az aránytalanság mértéke ugyan a másfél évtizedes időszak derekán mérséklődött, sőt, a 2006-os évben a mutató által felvett 6,5-ös érték közel került az inkább már arányosságot jelző 5%-os határhoz, 2010-től újból a százalékos érték növekedése tapasztalható. A 2014-es voksoláson – a választási rendszer átalakítása nyomán – már ismét egyötödösnél nagyobb mértékű, sőt, a rendszerváltás óta a legmagasabbnak számító (21,8%-os) aránytalanság mutatkozott a mandátumelosztásban.

A szavazatok mandátumokra váltásakor jelentkező aránybeli torzulás a magyar választási rendszernek mind a pártok stratégiájára, mind a választók részvételi motivációira visszahatni képes vonása.

D.2.2. Országgyűlési választásokon való részvételi arány (%)

Az országgyűlési választásokon való részvétel Magyarországon a demokratikus átmenetet követően (2010-ig csupán az első fordulás adatokat alapul véve) az 56% és a 71% közé eső sávban mozgott. A kétharmados részvételi arányt alulról közelítő átlagérték nemzetközi összehasonlításban inkább alacsonynak számít, és a közép-kelet európai országok egy részének átlagától is elmarad.

A szavazásra jogosult népesség választási részvételében ugyanakkor bizonyos tényezők mentén jelentős eltérések tapasztalhatóak. Magasabb részvételi hajlandóság tapasztalható a magasabb végzettségű és magasabb életkorú, valamint az ideológiailag erősebben elkötelezett és a demokratikus intézmények működését fontos értéknek tartó csoportokban. A fővárosban és az ország

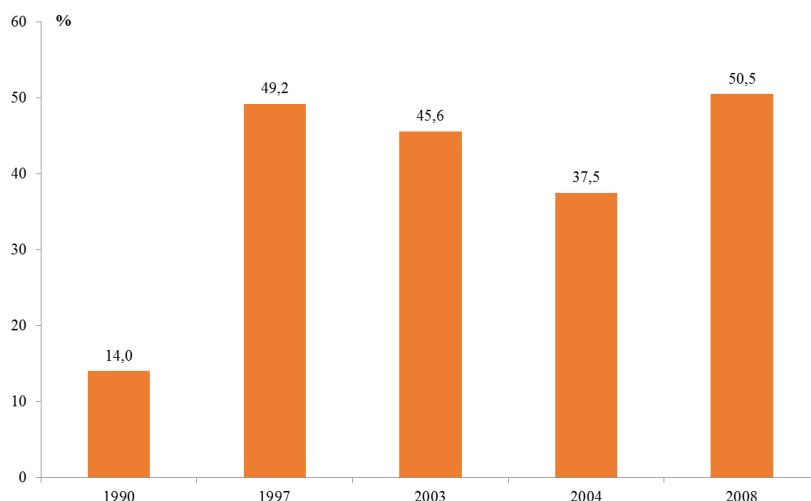
nyugati megyéiben tendenciaszerűen magasabb a részvétel, mint a keleti országrészben. A választástól távolmaradók egy része (egyes becslések szerint a választásra jogosultak negyede, azaz 2 millió ember) következetesen nem szavazó, politikailag passzív állampolgár.

Magyarországon a rendszerváltás után a választási részvétel sosem érte el a számos országban jellemző négyötödös arányt.

D.2.3. Népszavazásokon való részvételi arány (%)

A rendszerváltást követő időszakban három ízben (1990, 2004, 2008) került sor az állampolgárok aláírásaival kezdeményezett, kétszer (1997, 2003) pedig parlamenti döntés nyomán kiírt népszavazásra. Az ezeken való részvételi arány egy alkalom (2008) kivételével nem érte el az 50%-ot. Nem meglepő, hogy az öt népszavazás közül kettő (a köztársasági elnök közvetlen választására, illetve a kórház-privatizációra és a kettős állampolgárságra vonatkozó kérdésekben) eredménytelen volt.

A közvetlen demokrácia alapintézményéről nem állítható tehát, hogy különösebben fontos szerepet töltene be a hazai közélet alakításában. A közvetlen néprészvétel relatíve alacsony fokát ugyanakkor a politikai kultúra sajátosságai mellett a szabályozási környezet egyes

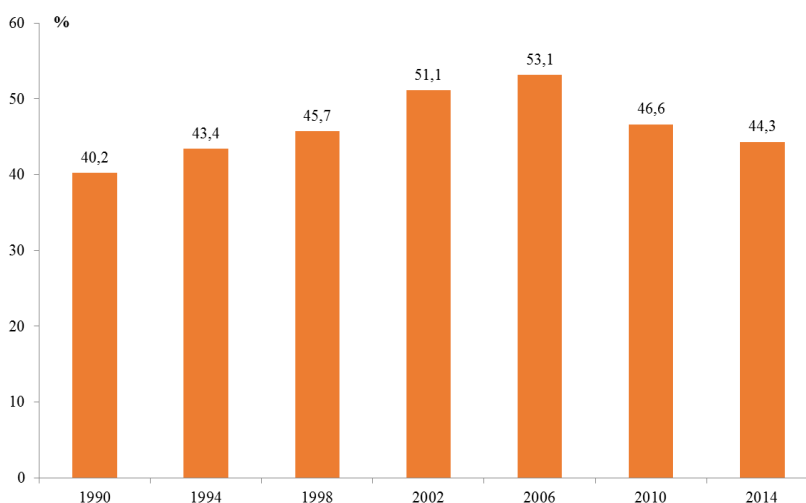
megoldásai is magyarázhatják. A tiltott tárgyak viszonylag széles köre, valamint a kezdeményezés sikere vitelének esélyét csökkentő tényezők (a szükséges aláírások száma, az aláírásgyűjtés időkerete, az eredményességhez kellő szavazatszám) akár visszatartó hatást is kifejthetnek.

Hazánkban mindezülig nem alakult ki a közvetlen néprészvételt serkentő politikai-kulturális és intézményi közege.

D.2.4. Önkormányzati választásokon való részvételi arány (%)

A demokratikus átmenet után következő két és fél évtizedben a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek négyévenként lebonyolításra kerülő általános választásán való állampolgári részvétel aránya (2010-ig csupán az első forduló adatokat alapul véve) mindössze két alkalommal (2002-ben és 2006-ban) érte el az 50% feletti szintet, a többi esetben a 40% és 46% közötti sávban maradt.

Ez az adatsor – az országgyűlési választásokon való részvételi arányokhoz hasonlóan – a helyi politikára vonatkozóan is jóval alacsonyabb részvételi hajlandóságot mutat a Nyugat-európában, a világ más tájain, illetve a volt szocialista blokk egyes országaiban mért értékeknél. A hazai választási részvételt leképező

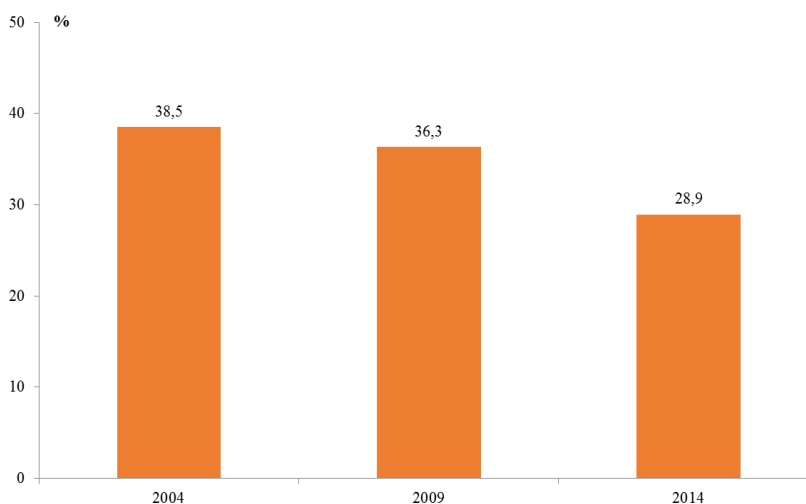
másik jelzőszámmal való összevetésből továbbá az is kitűnik, hogy a helyi tisztségviselők megválasztása rendre még az országos voksolásokon tapasztaltnál is szélesebb körű, nagyjából négymilliós távolmaradói körrel zajlik.

Az elmúlt időszak tapasztalatai szerint nagyságrendileg a magyar szavazópolgárok fele tekinti feladatának az önkormányzati képviselők és polgármesterek megválasztásában való szerepvállalást.

D.2.5. Európai Parlamenti választásokon való részvételi arány (%)

Ugyan a választási részvételt kifejező jelzőszámok közül a harmadik, az Európai Parlamenti választásokon megjelent személyek arányát mutató indikátor vette fel a legalacsonyabb értékeket, ezen adatsor nemzetközi-összehasonlító elemzése az eddigiektől némileg eltérő képet fest a magyar állampolgárok aktivitási szintjéről.

Mert bár 2004-ben csupán a választásra jogosultak 38.5%-a, 2009-ben 36.3%-a, 2014-ben pedig 28.9%-a járult az urnákhoz, ez európai összehasonlításban nem számít szembetűnően kevésnek. Sőt, régiós perspektívában, az újonnan Uniós tagállammá lett volt szocialista országok adataival összevetve ez az érték még jónak (azaz több

ország részvételi szintjénél magasabbnak) is bizonyul. A részvételi arányokban mutatkozó egyértelmű csökkenő trend sem tér el az Uniós tagországok egy jelentős csoportjában tapasztalható tendenciáktól.

Az adatok tanúsága szerint a hazai választók jelentős többsége (még) nem igazán véli úgy, hogy az európai szintű politika valós, tényleges hatást gyakorolna az életére.

D.3. Társadalmi párbeszéd dimenzió

A dimenzió azt mutatja, hogy mennyire beszélhetünk élő, szerves és reflexív kapcsolatokról a társadalompolitikai és többi alrendszer, illetve a törvényhozásban résztvevő politikai intézmények (Országgyűlés, önkormányzatok, kormány, stb.), valamint a szervezett érdekcsoportok és társadalmi szervezetek (NGO) között. A társadalmi párbeszéd intézménye a parlamentáris demokrácia egyik olyan eszköze, amely - érvényesülése esetén - biztosítja a politikai döntéshozatal hatékonyságának (ouput-jának) növelését. A konszenzuális társadalmi modellekben a hatalmi ágak klasszikus megosztásán túl az adott ország történelmi hagyományai (pl. föderális állam), társadalmi berendezkedése (együttműködő társadalmi csoportok, nemzeti minimum megléte, stb.), szociális berendezkedése (szociális piacgazdaság, együttdöntés, bi- tripartit egyeztetés, stb.) és politikai kultúrája is determinálja a társadalmi párbeszéd módját és kiterjedtségét.

Főindikátor: POLITIKÁVAL, ÉRDEKKÉPVISELETTEL FOGLALKOZÓ NONPROFIT SZERVEZETEK

- A nonprofit szervezetek osztályozási rendszere alapján politikai, szakmai, gazdasági érdekképviseleti tevékenységcsoportba tartozó, adott évben működő nonprofit szervezetek száma. Forrás: KSH

1. részindikátor: POLITIKÁVAL, ÉRDEKKÉPVISELETTEL FOGLALKOZÓ NONPROFIT SZERVEZETEK BEN ÖNKÉNTES MUNKÁT VÉGZŐK

- A nonprofit szervezetek osztályozási rendszere alapján politikai, szakmai, gazdasági érdekképviseleti tevékenységcsoportba tartozó, adott évben működő nonprofit szervezeteknél adott évben önkéntes munkát végzők száma. Forrás: KSH

2. részindikátor: POLITIKÁVAL, ÉRDEKKÉPVISELETTEL FOGLALKOZÓ NONPROFIT SZERVEZETEK ÁLLAMI TÁMOGATÁSA

- A nonprofit szervezetek osztályozási rendszere alapján politikai, szakmai, gazdasági érdekképviseleti tevékenységcsoportba tartozó, adott évben működő nonprofit szervezetek adott évi összes állami támogatásának összege. Forrás: KSH

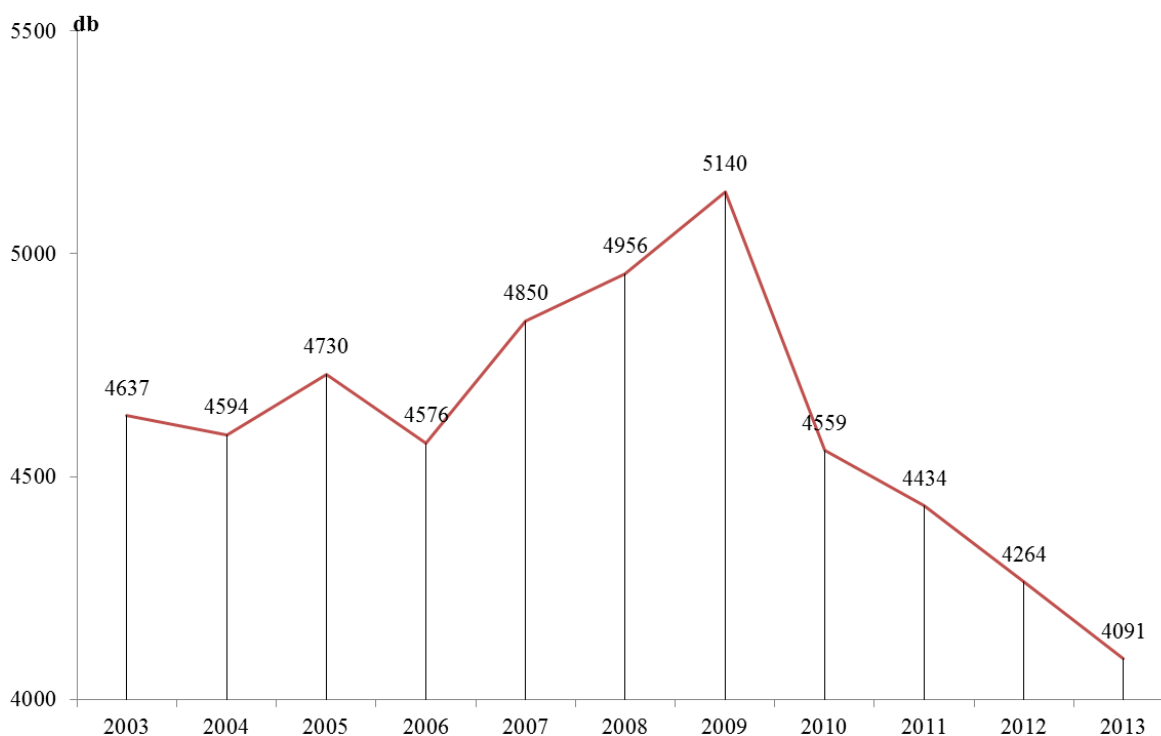
3. részindikátor: A HELYI (MEGYEI, FŐVÁROSI) ÖNKORMÁNYZAT DÖNTÉSELŐKÉSZÍTŐ MUNKÁJÁBAN AKTÍVAN RÉSZTVEVŐ NONPROFIT SZERVEZETEK

- A helyi (megyei, fővárosi) önkormányzat döntéselőkészítő munkájában (önbevallás alapján) alkalmanként vagy rendszeresen résztvevő nonprofit szervezetek száma. Forrás: KSH

4. részindikátor: EGYENLŐ BÁNÁSMÓD HATÓSÁGHOZ BEÉRKEZETT ÜGYEK

- Egyenlő Bánásmód Hatósághoz adott évben benyújtott panaszok száma. Forrás: EBH

D.3.1. Politikával, érdekképviseléssel foglalkozó nonprofit szervezetek

A társadalmi párbeszéd kormányzati képessége abban mutatkozik meg, hogy a politikai döntéshozatal során az érintett társadalmi alrendszerek és releváns szervezett érdekcsoportok, valamint nem-kormányzati (NGO) szervezetek véleménye és szakmai javaslatainak sora milyen mértékben tud artikulálódni, a társadalmi nyilvánosság előtt megjelenni és a politikai rendszer különböző szintjein a döntéshozatali folyamat során a különböző public policy és politics típusú döntések részévé válni. Ahhoz, hogy a fent nevezett vélemény kifejezésre jusson, eljusson a társadalom képviselőitől a politikai döntéshozókhoz olyan szervezetekre van szükség, amelyek felvállalják ezt az érdekartikulációt és érdekképviselést.

A politikai, gazdasági és szakmai érdekképviseléssel foglalkozó nonprofit szervezet száma 2003-tól folyamatosan (kivételek a 2006. év) nőtt Magyarországon egészen 2009-ig. 2009 és 2010 között volt egy jelentősebb csökkenés, 5140 szervezetből csupán 4559 működött egy évvel később, és 2010-től minden évben tovább mérséklődött

ez a szám. 2009 és 2013 között több mint ezerrel csökkent a politikával és érdekképviseléssel foglalkozó nonprofit szervezetek száma.

A vizsgált szervezetek többsége (85-90 százaléka) szakmai, gazdasági érdekképviseléssel foglalkozik, s csak kisebb részük fő tevékenysége a politikai érdekképviselés.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a mutató nem differenciál a nonprofit szervezetek mérete alapján, így egyértelmű következtetés a társadalmi párbeszéd alakulására nem vonható le ebből a mutatóból.

Ennek pontos megítéléséhez szükség lenne arra, hogy ismerjük, milyen jelentőségűek, mennyire aktívak voltak azok a nonprofit szervezetek, amelyek megszűntek az említett időszakban.

Lehetséges, hogy az eredményes közvetítő szerepet ellátó szervezetek megmaradtak, s így nem romlott jelentősen a társadalmi párbeszéd minősége és intenzitása.

A politikával és érdekképviseléssel foglalkozó nonprofit szervezetek száma 2003-tól 2009-ig folyamatosan (kivételek a 2006. év) nőtt, ezt követően több mint ezerrel csökkent.

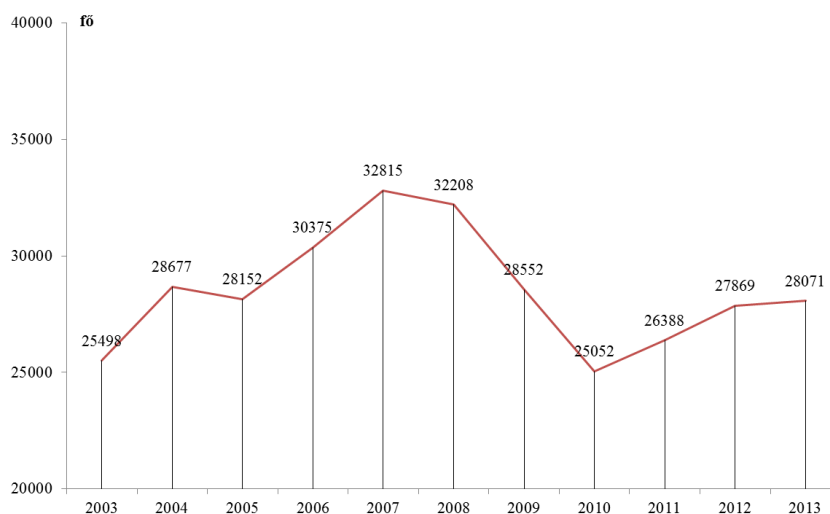
D.3.2. Politikával, érdekképviselettel foglalkozó nonprofit szervezetekben önkéntes munkát végzők

A politikai, szakmai és gazdasági érdekképviselettel foglalkozó nonprofit szervezetekben való önkéntes munka fontos adat, amely mutatja az állampolgároknak a demokratikus rendszerben való részvételi hajlandóságát, aktivitását.

Az önkéntesek többsége (körülbelül 80 százaléka) gazdasági, szakmai érdekképviseleti nonprofit szervezeteknél végzett tevékenységet.

Az önkéntesek száma nagyjából a szervezetek számának tendenciáit követte 2007-ig.

2007 és 2010 között annak ellenére csökkent az önkéntesek száma, hogy a nonprofit szervezetek száma 2007 és 2009 között emelkedett. 2010-től a szervezetek

száma csökkent, viszont az önkéntesek száma emelkedett, vagyis a kevesebb szervezet több önkéntest foglalkoztatott.

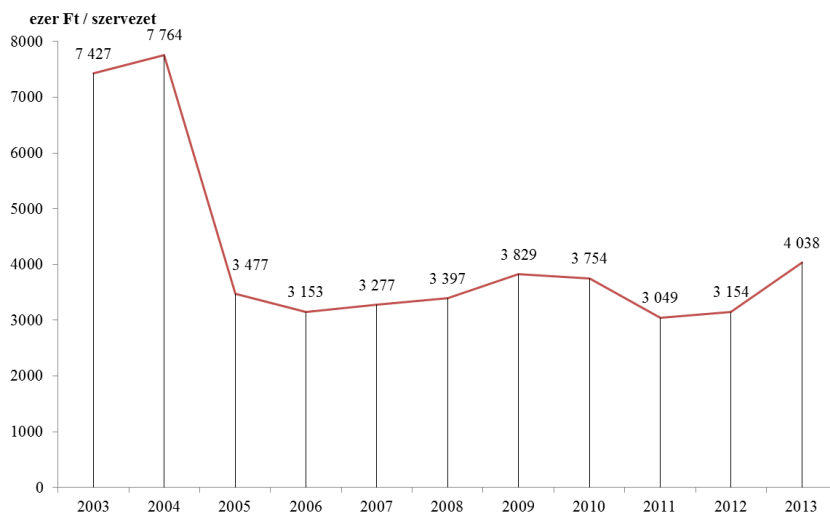
Az utóbbi négy évben folyamatosan nőtt a politikai, gazdasági, szakmai nonprofit érdekképviseleti szervezetek önkénteseinek a száma, s ezáltal az igény az állampolgárok részéről, hogy szabadidejük egy részét a társadalmi párbeszédben való aktív részvételre fordítsák.

D.3.3. Politikával, érdekképviselettel foglalkozó nonprofit szervezetek állami támogatása

A politikai, szakmai és gazdasági érdekképviseleti nonprofit szervezetek állami támogatása közvetlenül hozzájárul a szervezetek működéséhez, s ezáltal közvetve lehetővé teszi a társadalmi párbeszédet, amely a demokratikus politikai rendszerek egyik alapeleme.

A szervezetek állami támogatása 2004 és 2005 között jelentősen, több mint a felével csökkent.

Majd 2006-tól kezdődően megfigyelhető egy folyamatos, kismértékű évi növekedés 2009-ig. 2010-ben és 2011-ben

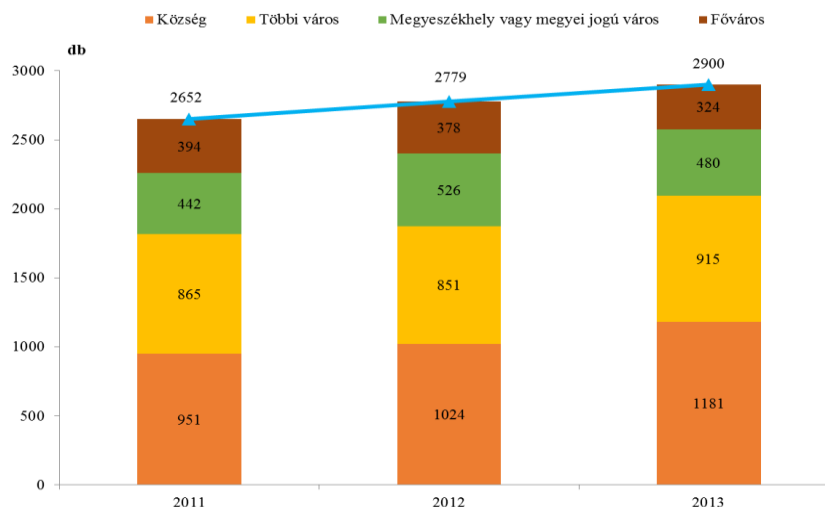
újból mérsékelten, de csökkent a szervezetek állami támogatása, majd 2012-től újból növekedésnek indult.

A társadalmi párbeszéd biztosításához szükség van érdekképviseleti nonprofit szervezetekre, a kormány ezen szervezetek anyagi támogatásával hozzájárult a megfelelő keretek biztosításához az utóbbi években.

D.3.4. A helyi (megyei, fővárosi) önkormányzat döntéselőkészítő munkájában aktívan résztvevő nonprofit szervezetek

A helyi (megyei, fővárosi) önkormányzat döntéselőkészítő munkájában aktívan résztvevő nonprofit szervezetek a társadalmi párbeszéd helyi szinten való megvalósításának sarokkövei.

Általános tendencia, hogy a helyi ügyek esetében könnyebben és nagyobb arányban mozgósíthatóak az állampolgárok, mint az országos ügyek esetében. Erre vezethető vissza az is, hogy általában a helyhatósági választásokon magasabb a részvételi arány, mint az országgyűlési választásokon. A mutatóból egyértelműen kiderül, hogy a helyi aktív nonprofit szervezetek száma folyamatosan növekszik, az elmúlt három évben mintegy 300-al emelkedett a számuk. A legtöbb ilyen aktív szervezetet a

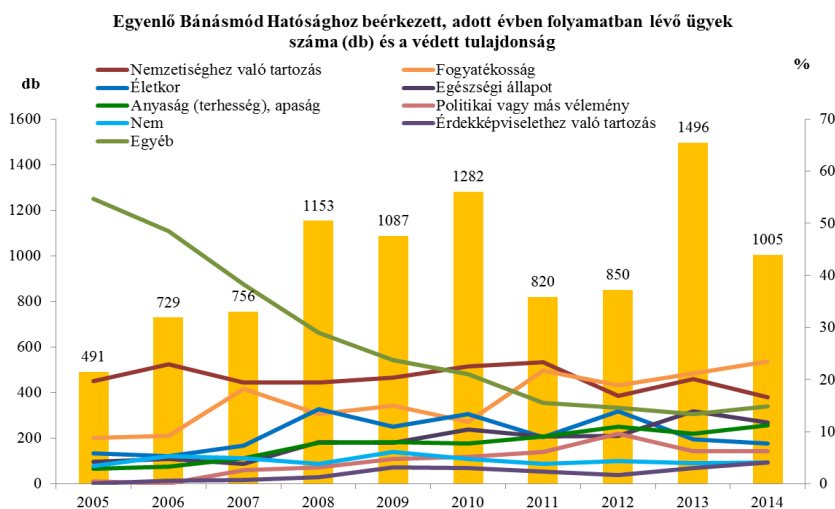
községekben találjuk, a második legtöbbet pedig a városokban. Budapesten és a megyeszékhelyeken kevesebb, az önkormányzat döntéselőkészítő munkájában résztvevő szervezet volt.

A helyi társadalmi párbeszéd alapjait jelentő, az önkormányzati döntés-előkészítésben résztvevő szervezetek száma egyértelmű növekvő tendenciája alapján megállapítható, hogy a társadalmi párbeszéd fejlődést mutat helyi szinten.

D.3.5. Egyenlő Bánásmód Hatósághoz beérkezett ügyek

Az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz az adhat be panaszt, aki úgy érzi, hogy védett tulajdonsága miatt kedvezőtlenebb bánásmódban részesül, mint más, hasonló helyzetben lévő személy. A törvény a következő tulajdonságokat részesíti védelemben: nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiség, nemzetiséghez való tartozás, életkor, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, anyaság (terhesség) vagy apaság, családi állapot, szexuális irányultság, nemi identitás, társadalmi származás, vagyoni helyzet, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, foglalkozási jogviszony részmunkaidős jellege ill. határozott időtartama, érdekképviselőhez való tartozás, egyéb helyzet.

A legtöbb panasz nemzetiséghez való tartozás miatt, illetve fogyatékoság miatt érkezett.

Mínél kevesebb panaszt nyújtanak be az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz, annál kevesebb diszkrimináció éri a lakosságot. A kevesebb diszkriminációhoz a kormány arra vonatkozó megfelelő képessége társul, hogy képes biztosítani az alapvető jogokat, s azok védelmét.

Fontos kiemelni, hogy a Hatósághoz beérkezett panaszok száma 2013 és 2014 között jelentősen, több mint 48 százalékkal csökkent.

D.4. Demokratikus joggyakorlás dimenzió

A jogállamiság, a demokratikus alapértékek és emberi jogok kérdésköre a mezo szintű, „liberális” demokrácia-koncepcióhoz kapcsolható, vizsgálata alapvető jelentőségű az állampolgárok demokratikus joggyakorlása és az egyes jogintézmények demokratikus működésének kiszámíthatósága szempontjából. Ám, mint tényező, jelentős mértékben kihat a politikai részvételre (részvétel elősegítése, ösztönzése, vagy korlátozása, hátráltatása), így mérése szintén nem haszontalan. Az indikátor az emberi jogvédelem hazai intézményeinek joggyakorlatát veszi alapul, a rendszer belső állapotát leíró, eljárásokat jellemző, a jogszabályok működését mérő jelzőszám, amely figyelemmel van az emberi jogok és kisebbségi jogok érvényesülését garantáló intézmények létre, megfelelő működésére, valamint az emberi jogi tárgyú nemzetközi kötelezettségvállalások körére.

Főindikátor: OMBUDSMANI PANASZOK SZÁMA (db)

- Az ombudsmani hivatalhoz az adott évben beérkezett panaszok száma. Forrás: AJBH

1. részindikátor: BIZALOM A POLITIKA RENDSZERBEN

- "Mennyire bíz meg Ön személy szerint a politikai rendszerben?" 0-10-es skálán mért kérdésből képzett változó. Forrás: KSH

2. részindikátor: HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS A MAGYAR TÁRSADALOMBAN

- Álláskeresésnél, hivatalos ügyintézésnél, elbocsátásnál, vagy egyéb (bármilyen) élethelyzetben önbevallás alapján hátrányos megkülönböztetést megélt 19-61 éves népesség aránya az azonos korú népességben belül. Forrás: KSH

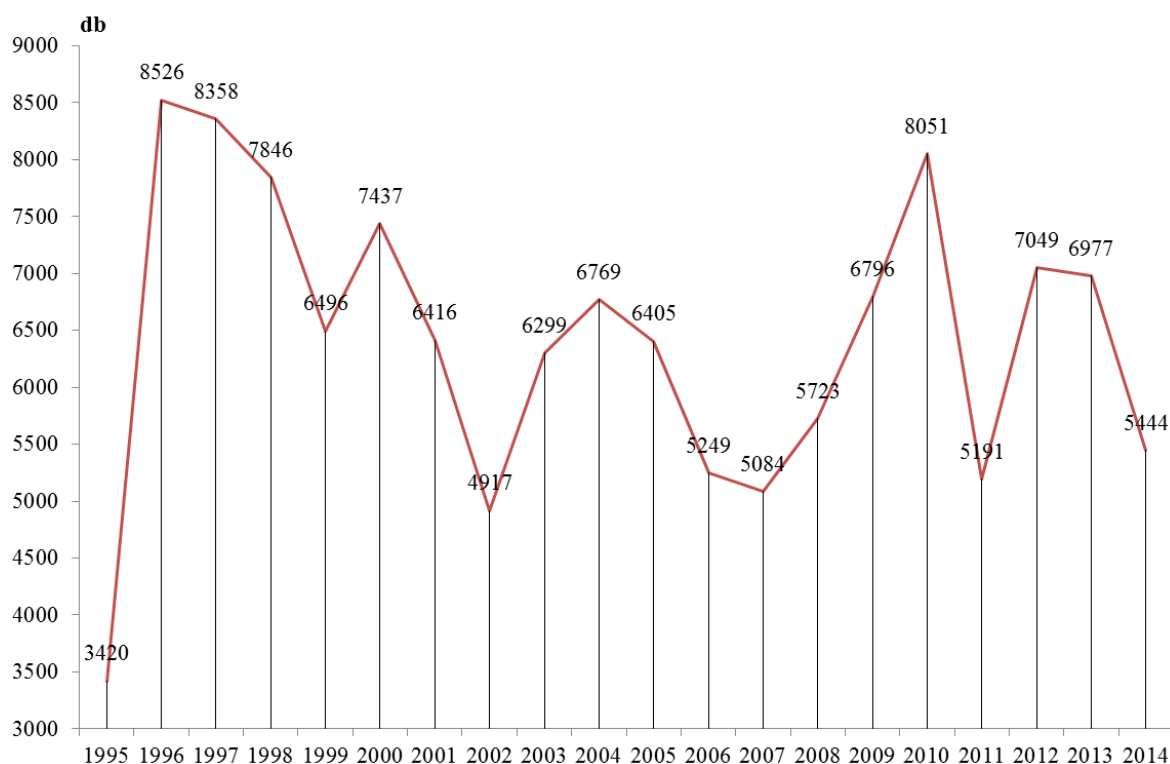
3. részindikátor: ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGHOZ BENYÚJTOTT ALKOTMÁNYJOGI PANASZOK SZÁMA

- Alkotmánybírósághoz az adott évben benyújtott alkotmányjogi panaszok száma. Forrás: ABH

4. részindikátor: GYŰLEKEZÉSI JOG GYAKORLÁSA MAGYARORSZÁGON - BEJELENTETT BÉKÉS ÖSSZEJÖVETELK, FELVONULÁSOK ÉS TŰNETÉSEK

- A (gyülekezési jogról szóló törvény alapján) a gyülekezési jog gyakorlása keretében adott évben bejelentett békés összejövetelek, felvonulások és tüntetések (a továbbiakban együtt: rendezvény), amelyeken a résztvevők véleményüket szabadon nyilváníthatják. Nem terjed ki:
 - az országgyűlési képviselők és tanácsstagok választásával összefüggő gyűlésekre, valamint a képviselői és tanácstagi beszámoló gyűlésekre;
 - a törvényesen elismert egyházak és vallásfelekezetek területén szervezett vallási szertartásokra, rendezvényekre és a körmenetekre;
 - a kulturális és sportrendezvényekre;
 - a családi eseményekkel kapcsolatos rendezvényekre.
- Forrás: ORFK

D.4.1. Ombudsmani panaszok száma

A jogállamiság alapvető kritériuma, hogy az államhatalomnak meghatározott jogi normák között kell működnie, és ezt az államhatalom által kialakított „önellenőrző-mechanismusok” működtetésével is elő kell segíteni. A kormányzati képesség abban mutatkozik meg, hogy a jogállamiság elemeként megjelenő demokratikus alapértékeket, a demokratikus szabadságjogok védelmében milyen módon, mértékben tud fellépni. Ennek a fellépésnek a fontos részei a fent nevezett „önellenőrző-mechanismusok”, azon belül is kiemelten az alapjogvédelmi rendszer egyik fő eleme az ombudsmani intézmény.

Az ombudsmani intézmény fő funkciója az alternatív, emberjogi szemléletű reagálás az alkotmányos jogokkal összefüggő visszásságokra. Bár az ombudsmani intézmény a 2012. évi alaptörvény értelmében jelentősen átalakult, fent nevezett fő funkcióját 2012 után is megőrizte.

A demokratikus joggyakorlás főindikátora az átalakítások értelmében 2011-ig az Állampolgári jogok országgyűlési

biztosához beérkező panaszokat, 2012-től pedig az Alapvető jogok biztosához beérkezett panaszok számát mutatja. 2012 előtt négy országgyűlési biztos működött: az állampolgári jogok országgyűlési biztosa, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos. 2012-től ezek közül az első három jogutódja az alapvető jogok biztosa lett, míg az adatvédelmi biztos szerepét az újonnan létrehozott Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, vette át. Így a 2012 előtti adatok csak korlátozott mértékben hasonlíthatók össze az azt követő időszak értékekkel.

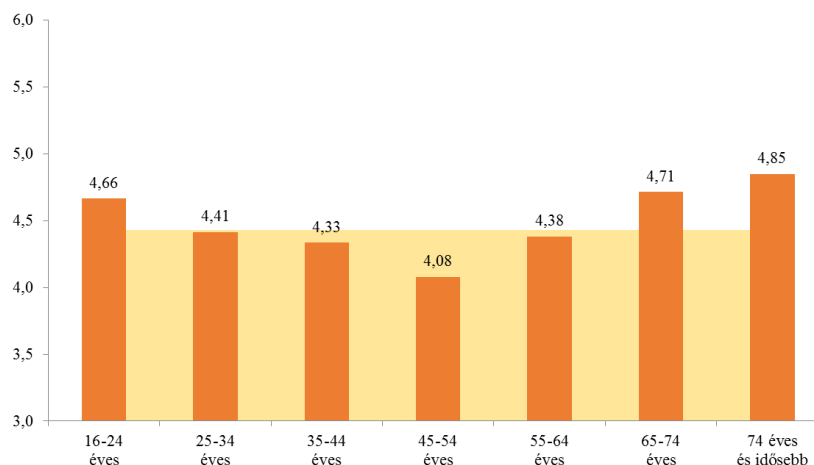
A főindikátorhoz tartozó mutató adatai 1995 és 2014 között állnak rendelkezésre, és az adatok igen változatos képet mutatnak. Az ombudsmani panaszok száma 1996-ban érte el a legmagasabb értéket, 8526-ot, a következő években mutatkozó csökkenő tendencia alapján arra lehet következtetni, hogy ez a kiugró szám az intézmény újdonságával magyarázható.

Fontos kiemelni, hogy az évi átlagos 5-7000 közötti panaszszám jelzi az intézmény folyamatos és aktív működését.

D.4.2. Bizalom a politika rendszerben

A lakosság szubjektív véleményét tükröző mutató, amely adatai csak a 2013. évre vonatkozóan állnak rendelkezésre. Az új mutató a korábbiakhoz képest abban tér el, hogy nem differenciál a politikai rendszer egyes elemei, intézményei és szereplői között, hanem a politikai rendszer egészébe vetett bizalmat méri. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy a mutató nem határozza meg mit ért politikai rendszeren, ezért előfordulhat, hogy a válaszadók a „Mennyire bízik meg Ön személy szerint a politikai rendszerben?” kérdést nem egyforma módon értelmezték.

A kormányzati teljesítmény mérésére akkor válik alkalmassá a mutató, ha nem az egész politikai rendszerbe vetett bizalomra fog vonatkozni, hanem a kormányzatba vetett bizalomra. A korábbi bizalmi indexek külön

bontásban vizsgálták a rendőri, az igazságszolgálati és a politikai intézményeket (mint például a parlament, köztársasági elnök, kormány), és az előbbi két esetben mértek általában magasabb bizalmi szinteket.

A politikai rendszerbe vetett bizalom szintjének mérésére nagy szükség van, azonban a reális bizalmi index felállításához szükség van a mutató differenciálására és tartalmának pontos meghatározására.

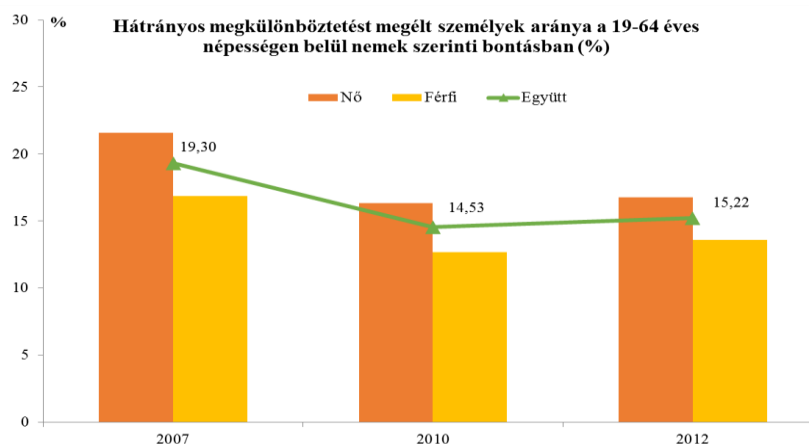
A mutató eredményei között kitűnik, a politikai rendszer iránt érzett bizalom a legmagasabb a legfiatalabb (16-24 év közöttiek) és a legidősebb (74 év felettek) körében.

D.4.3. Hátrányos megkülönböztetés a magyar társadalomban

A mutató a bármilyen élet helyzetben és bármilyen okból hátrányos megkülönböztetést megélt 19-64 éves népesség arányát ábrázolja az azonos korú népességben belül. A felmérés önbevalláson alapul.

A hátrányos megkülönböztetést megélt személyek aránya 2007 és 2010 között közel 5 százalékkal csökkent, míg 2010 és 2012 között nagyon minimális mértékben emelkedett, 0,71 százalékkal. A tendencia mindkét nem esetében azonos, azonban megállapítható, hogy a nők mind a három mérési évben 3-5 százalékkal gyakrabban éltek át hátrányos megkülönböztetést, mint a férfiak.

A legmagasabb a diszkrimináció aránya az aktív lakosság körében, vagyis a 35-54 éves korosztályban.

Változatos képet mutat ugyanakkor a földrajzi megoszlás, míg 2007-ben a legtöbb diszkrimináció városban történt, addig 2010-ben Budapesten, 2012-ben pedig községben.

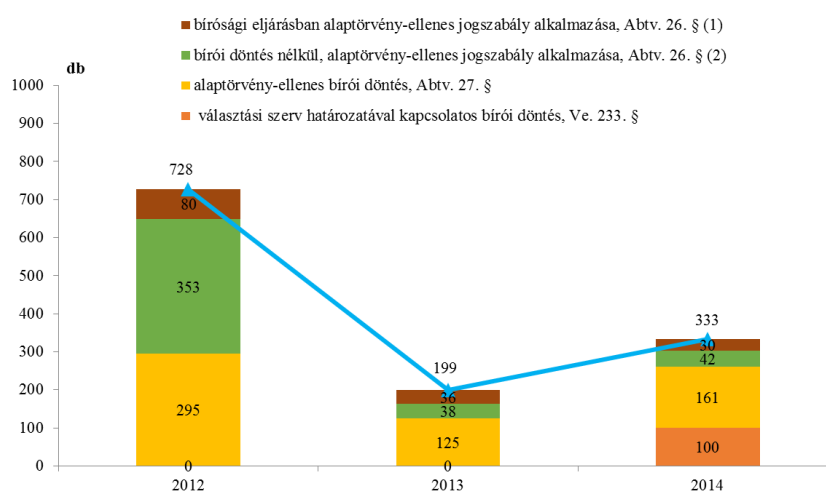
A 2010 és 2012 közötti nagyon kismértékű emelkedés azt jelzi, az utóbbi években nem emelkedett lényeges mértékben a diszkriminációt elszenvedők aránya a lakosságon belül, s ez egyértelműen jelzi a hátrányos megkülönböztetés visszaszorítására irányuló kormányzati tevékenység sikerességét.

D.4.4. Alkotmánybírósághoz benyújtott alkotmányjogi panaszok száma

2012-től az Alaptörvény és az ahhoz kapcsolódóan elfogadott alkotmánybírósági törvény bevezette – az alapjogsértő jogszabály alkalmazásával szemben már korábban is előterjeszhető típusa mellett – az úgynevezett valódi alkotmányjogi panaszt. Alkotmányjogi panasszal az élhet, akinek Alkotmányban biztosított joga alaptörvény ellenes jogszabály alkalmazásával sérült, és más jogorvoslati lehetőséggel már nem tud élni.

Az alkotmányjogi panasz intézménye azért kulcsfontosságú, mert ezáltal nyílik lehetőség arra, hogy az Alkotmánybíróság a bíróság tevékenységét is ellenőrizze alkotmányjogi szempontból.

2012 és 2013 között jelentősen, 73,7 százalékkal csökkent a benyújtott panaszok száma, majd 2014-ben újból emelkedett a szám, 67 százalékkal. 2012-ben a legtöbb panaszt alaptörvényellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán

közvetlenül, bírói döntés nélkül bekövetkezett jogsérelem miatt nyújtottak be.

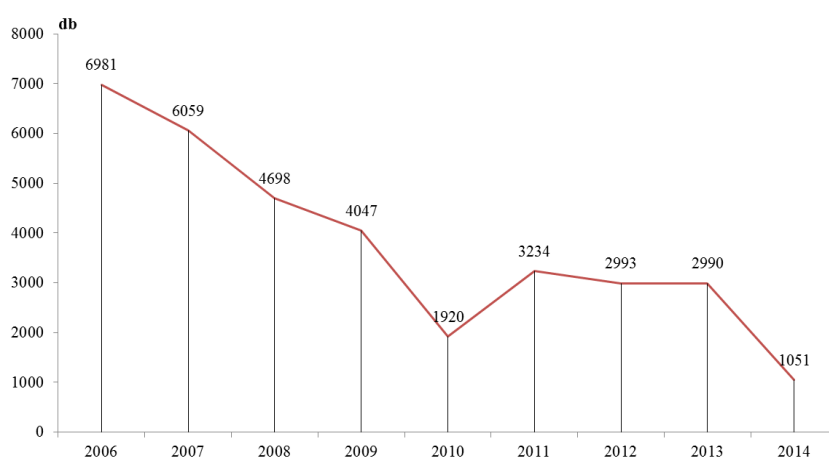
2013-ban és 2014-ben a legtöbb panasz ezzel szemben az alaptörvény-ellenes bírói döntés miatt érkezett. Fontos kiemelni, hogy a 2014-es választási évben jelentős, összesen 100 panaszt nyújtottak be választási szerv határozatával kapcsolatos jogorvoslati eljárásban hozott bírói döntés ellen, amely a 2014. évi panaszok összesen 30 százalékát tette ki.

Az alkotmányjogi panaszok számának csökkenése mutathatja az alaptörvény-ellenes jogszabályok számának mérséklődését, amely a demokratikus joggyakorlás szempontjából kiemelkedő fontosságú.

D.4.5. Gyülekezési jog gyakorlása Magyarországon - bejelentett békés összejövetelek, felvonulások és tüntetések

A gyülekezési jog gyakorlása a demokratikus joggyakorlás egyik fontos eleme, amely által az állampolgárok aktívan vesznek részt a demokratikus közéletben, kifejezik véleményüket. A véleményformálás és kifejezés ezen formái különösen fontosak a két választás közötti időszakban, amikor ez az egyik fő véleménynyilvánítási eszköz.

Az állítást alátámasztják a mutató adatai is, amelyekből jól látható, hogy a választási években, 2010-ben és 2014-ben a rendezvények száma jelentősen lecsökkent. A 2006-os választási év kivétel, mivel ekkor volt a vizsgált időszak legtöbb rendezvénye. Ennek azonban a 2006-évi politikai események, az öszödi beszéd kiszivárgása és az azt követő hónapok

megmozdulásai az okai. Ahhoz, hogy a mutató valóban reális képet adjon az állampolgárok ilyen jellegű proaktivitásáról, szükség lenne a differenciálásra, mert jelen mutató nem tesz különbséget a rendezvények között a résztvevők száma alapján.

A bejelentett megmozdulások száma és alakulása mutatja az állampolgárok politika iránti érdeklődésének és elkötelezettségének mértékét.

D.5. A sajtószabadság, szólásszabadság dimenzió

A sajtó- és szólásszabadság – melyet egyetemes értéként számos nemzetközi egyezmény, valamint Magyarország Alaptörvénye is elismer – rendkívül fontos eleme a demokráciának. A szabad média nemcsak a befolyásmentes tájékoztatást szolgálja, de ellenőrzi is a mindenkori hatalom birtokosát.

A tömegtájékoztatási eszközöket megjelenési formáik szerint rendszerint nyomtatott- és elektronikus sajtóra oszthatjuk fel. Napjainkra az elektronikus sajtó vált dominánssá, ám a nyomtatott sajtótermékek is jelentős befolyással rendelkeznek.

A részvételi demokráciához elengedhetetlenül szükséges a megfelelően tájékozott állampolgár. A polgárok tájékozottsági szintjét befolyásoló tényezők bemutatását szolgálja az alábbi egy fő- illetve négy részindikátor.

Főindikátor: HÍREKKEK, AKTUALITÁSOKKAL, POLITIKÁVAL ÉS GAZDASÁGGAL FOGLALKOZÓ MŰSOROK ARÁNYA AZ ÖSSZES ÉVES MŰSORIDŐBŐL A TELEVÍZIO ÉS RÁDIO MŰSORSZOLGÁLTATÓKNÁL (%)

- A „hírekkel, aktualitásokkal, politikával, és gazdasággal foglalkozó műsorok aránya az összes éves műsoridőből a televízió és rádió műsorszolgáltatóknál” című főindikátor bemutatja a rádió és televízió szolgáltatók által jelentett, tartalmanként megbontott műsoridő alapján a címben jelzett témákkal foglalkozó műsorok műsoridejének arányát az összes éves műsoridőből. Adatok forrása a KSH Rádió és televízió szolgáltatókra vonatkozó évenkénti mintavételes adatgyűjtése.

1. részindikátor: ELLENZÉKI POLITIKUSOK MÉDIAHASZNÁLATÁNAK ARÁNYA A PARLAMENTI PÁRTOK FŐBB HÍRMŰSOROKBAN ELHANGZÓ BESZÉDIDEJÉBŐL (%)

- Ellenzéki politikusok médiahasználatának százalékos aránya a parlamenti pártok főbb hírműsorokban elhangzó beszédidejéből. A főbb hírműsorokban az ellenzéki politikusok szereplésének aránya az összes szereplő parlamenti politikushoz képest a beszédidő alapján. Az adatok forrása a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

2. részindikátor: ON-LINE HÍREK, NAPILAPOK, FOLYÓIRATOK OLVASÁSÁT VÉGZŐK ARÁNYA A 16-74 ÉVES NÉPESSÉGEN BELÜL (%)

- On-line hírek, napilapok, folyóiratok olvasásátvégzők százalékos aránya a 16-74 éves népességen belül. Internetes információkeresést (online hírek, napilapok, folyóiratok olvasását végző) 18 évesnél idősebb személyek aránya az azonos korú (magánháztartásban) élő népességen belül. Az adatok forrása a KSH Információs és kommunikációs technológia című mintavételes lakossági adatgyűjtése.

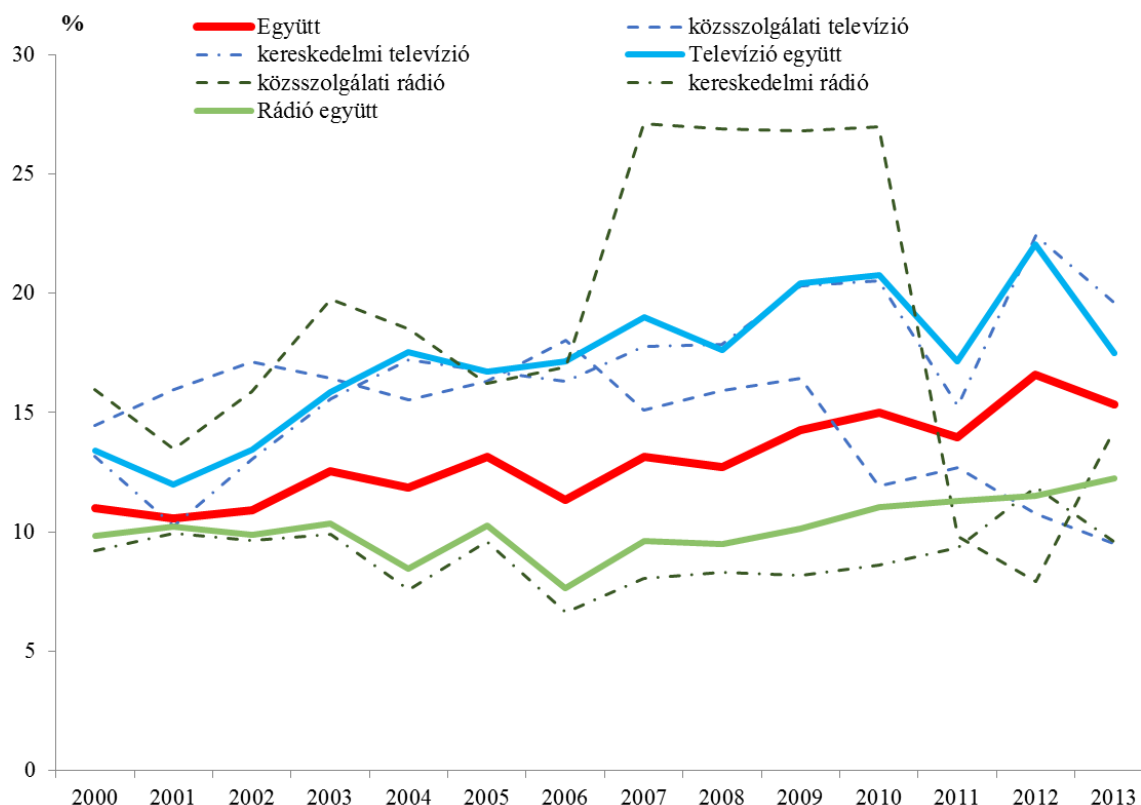
3. részindikátor: EGY FŐRE JUTÓ POLITIKAI, GAZDASÁGI, TÁRSADALMI INFORMÁCIÓS NAPILAPOK MEGJELENT NETTÓ PÉLDÁNYSZÁMA (db/fő)

- Egy főre jutó politikai, gazdasági, társadalmi információs napilapok megjelent nettó példányszáma. Egy lakosra jutó politikai, gazdasági, társadalmi információs napilapok megjelent nettó példányszáma. Az éves nettó példányszám és az adott év január 1-jei népességszám hányadosa. A példányszám-adatok forrása a KSH Időszaki sajtó kiadó gazdasági szervezetekre vonatkozó negyedéves adatgyűjtése.

4. részindikátor: LAPKIADÁSSAL, MŰSOR-ÖSSZEÁLLÍTÁSSAL ÉS MŰSORSZOLGÁLTATÁSSAL FOGLALKOZÓ VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA (db)

- Lapkiadással, műsor-összeállítással és műsorszolgáltatással foglalkozó vállalkozások száma. Statisztikai főtevékenység alapján napilapkiadással, folyóirat, időszaki kiadvány kiadásával, rádióműsor-szolgáltatással, televízió műsor összeállítása, szolgáltatásával foglalkozó, adott évben működő vállalkozások száma. Az teljes körű adatsor a KSH-nak az adott évben működő vállalkozások gazdaságszerkezeti adatait tartalmazó adatbázisából (SBS) készült, amelynek forrása éves gazdaságstatisztikai adatgyűjtések és adóadatok.

D.5.1. Hírekkel, aktualitásokkal, politikával és gazdasággal foglalkozó műsorok aránya az összes éves műsoridőből a televízió és rádió műsorszolgáltatóknál (%)

A közéleti témákkal foglalkozó televízió műsorok aránya a 2001-es 12%-os arányról 2013-ra 17%-ra növekedett, ugyanakkor több kiugrást is tapasztalhatunk: 2009-ben, 2010-ben is meghaladta a 20%-os értéket, valamint 2012-ben 22,1%-os aránnyal az érték elérte maximumát. Feltűnő, hogy a kiugrások, melyek a megnövekedett közéleti hírek arányát jelzik, nem mutatnak korrelációt az országgyűlési választásokkal és népszavazásokkal: a 2006-os választási évben és a 2008-as népszavazás évében 17%-os arányban jelentek meg ezek az elektronikus médiában. A kereskedelmi televíziókban ugyanakkor folyamatosan nő a közéleti műsorok aránya: a 2001-es 10,3%-ról 2013-ra 19,6%-ra növekedett; míg a közszolgálati televízióknál csökkenést láthatunk: 2001-ben még a műsorok 16%-a érintette e témákat, addig ez az arány 2013-ra 9,5%-ra csökkent.

A rádióadásokban is növekedést mutat a politikával és gazdasággal foglalkozó műsorok aránya, ugyanakkor a növekedés nem olyan mértékű, mint a televízióban;

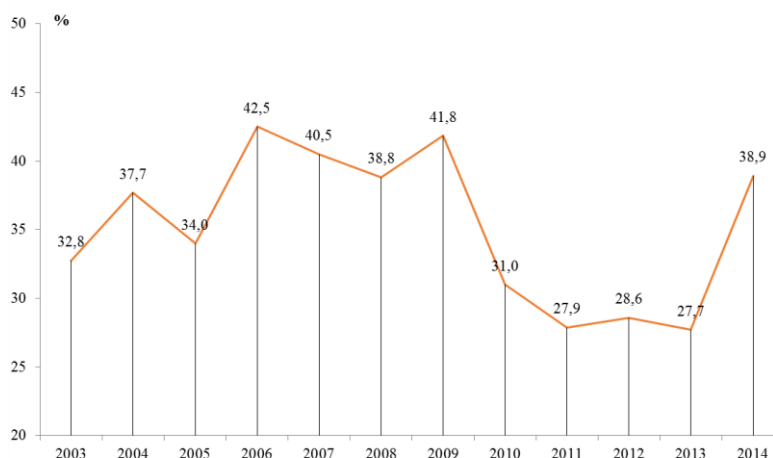
kiugrásoktól mentes, egyenletes növekedést mutat: a 2001-es 10,2%-ról 2013-ra csak 12,2%-ra növekedett a közéleti műsorok aránya az összes műsorhoz képest. Külön vizsgálva, a kereskedelmi rádiókban szinte alig változott az elmúlt években a politikai és gazdasági műsorok aránya: míg az ezredforduló évében a műsorok 9,2%-a foglalkozott e témákkal, addig 2013-ban 9,6%-a. A közszolgálati rádiókban viszont jelentős és folyamatos növekedést észlelhetünk: 2001-ben még csak a műsorok 13,5%-a volt közéleti, addig 2007 után folyamatosan 27% körüli az arány, majd 2011 után kezd csökkenni a 2013-as 14,2%-os arányra.

Az adatok ugyanakkor a műsoridőt veszik figyelembe, nem a nézettséget illetve a hallgatottságot, így egyes népszerűbb médiumok (pl.: RTL Klub) azonos súllyal jelennek meg, mint egy-egy kevés nézőt-hallgatót elérő szolgáltató.

A közéleti témákkal foglalkozó rádió- és televízió műsorok aránya folyamatosan növekszik a hazai elektronikus médiában.

D.5.2. Ellenzéki politikusok médiahasználatának aránya a parlamenti pártok főbb hírműsorokban elhangzó beszédidejéből (%)

A mindenkori kormány ellenőrzése, valamint politikai alternatíva felmutatása az ellenzék célja minden demokratikus rendszerben. Ennek megfelelően a demokrácia érvényesülésének egyik feltétele az ellenzéki politikusok megjelenése a médiában. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság mintavételes médiafigyelése szerint, a főbb hírműsorokban a beszédidő alapján vizsgálva, az ellenzéki politikusok szereplésének aránya - az összes szereplő parlamenti politikushoz képest – folyamatosan magas, 30-40% között ingadozik. A kormányzó politikusok médiadominanciáját ugyanakkor az elmúlt tíz évben egyszer sem sikerült megtörni, vagyis egyszer sem került 50% fölé az ellenzéki politikusok megszólalásának aránya, a maximális érték 42,5%, mely 2006-ból származik. Jellemző, hogy választási évekből (2006, 2014) igen magas az ellenzéki politikusok jelenléte. Az adatok értelmezését kissé nehezíti, hogy

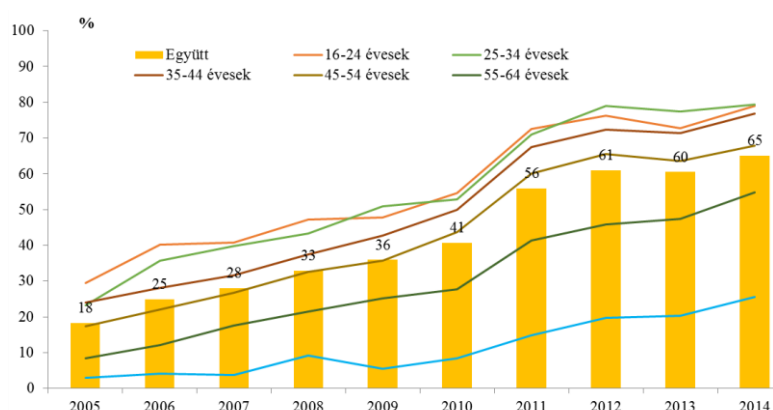
2010-ben nem egyértelmű mely pártok számítanak ellenzékinek, kormányváltás következtében megforduló arányok miatt az érték 31%-os.

A 2010-es kormányváltást követően az ellenzék médiahasználatának aránya csökkent, három éven keresztül nem érte el a 30%-ot, a jelenség oka az ebben az időszakra jellemző folyamatos kormányzati kezdeményezés. Az érték ugyanakkor a 2014-es választási évben ismét jelentősen, 38,9%-ra növekedett meg.

Az ellenzéki politikusok médiajelenléte a főbb hírműsorokban a 2010-es kormányváltást követően 30% alá esett, ám 2014-től ismét magasabb, 40% közeli.

D.5.3. On-line hírek, napilapok, folyóiratok olvasását végzők aránya a 16-74 éves népességben belül (%)

A KSH Információs és kommunikációs technológia című mintavételes adatgyűjtése alapján megállapítható, hogy az elmúlt években folyamatosan növekedett az on-line hírolvasást végzők aránya a felnőtt népességben. E folyamat összefüggésben áll a médiafogyasztási szokások átalakulásával, a hagyományos, nyomtatott médiumok visszaszorulásával. Míg 2005-ben átlagosan a felnőtt lakosság mindössze 18,3%-a követte a híreket az interneten, addig 2014-re 65,1%-ra, vagyis közel a lakosság kétharmadára lesz ez jellemző. A 2014-es év adatait korcsoportonként vizsgálva, a 25-34 évesek 79,4%-a, a 16-24 éves korosztály 78,9%-a fogyaszt híreket on-line, ami jelentős növekedés a tíz évvel ezelőtti, azonos korcsoportokban mért 35,7%- és 40,2%-os értékhez. A növekedésben számos tényező szerepet játszik: az új technológiák iránti

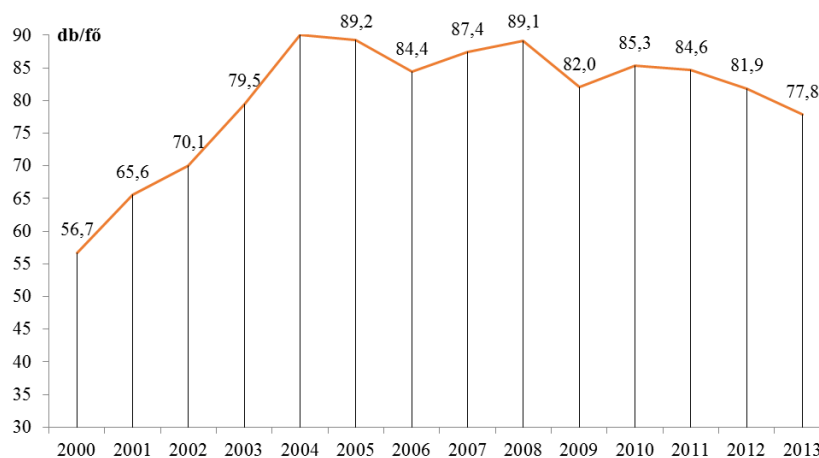

korosztályi nyitottság, a modern hírolvasást lehetővé tevő eszközök, illetve a szélessávú internet-szolgáltatás kiterjedése. Ugyanakkor elmondható, hogy a legidősebb, 65-74 éves korosztályban is jelentősen megnőtt tíz év alatt az on-line hírfogyasztók aránya: a 2005-ös 3%-ról 2014-re 25%-ra. Vagyis az internetes hírolvasás egyre népszerűbb az idősebbek körében is.

Minden korosztályban folyamatosan növekszik az on-line hírek, napilapok, folyóiratok olvasása.

D.5.4. Egy főre jutó politikai, gazdasági, társadalmi információs napilapok megjelent nettó példányszáma (db/fő)

Az egy lakosra jutó közéleti napilapok megjelent példányszáma az ezredfordulón mért értékhez (56,7 db/fő) képest gyors növekedésnek indult a 2000-es évek elején, mely 2004-re érte el maximumát (90 db/fő). Ezt követően egy kisebb visszaeséssel (2006) 2008-ig tartó stagnáló szakaszt láthatunk, 85-89 db/fő-s ingadozással. 2008-as évtől lassú, de folyamatos csökkenés indul meg, melynek indoka egyfelől a világgazdasági recesszió hatásai a médiapiacra gyakorolt hatása, másfelől a nyomtatott sajtó iránti érdeklődés lassú csökkenése. Mindez összefüggésben áll az on-line hírolvasás növekedésével (lásd: a D.5.3. indikátort).

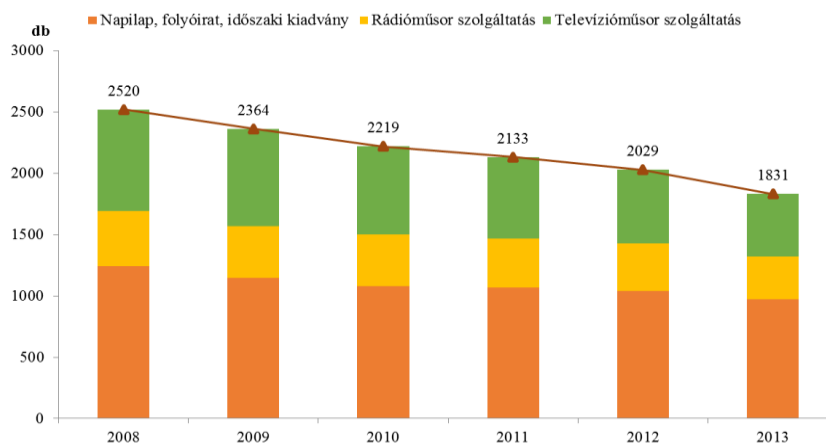

2013-ban 77,8 darab politikai, gazdasági, társadalmi napilap jut egy főre, ami az elmúlt évek csökkenése ellenére is jelentősen meghaladja az ezredfordulón mért értéket.

Az egy főre jutó közéleti napilapok példányszáma az utóbbi években lassú csökkenést mutat.

D.5.5. Lapkiadással, műsor-összeállítással és műsorszolgáltatással foglalkozó vállalkozások száma (db)

2008 óta a professzionális médiaszolgáltatók száma a gazdaságstatisztikai mérések tanúsága szerint lassú csökkenést mutat. A média piac zsugorodása folyamatos, az elmúlt hat évben még átmenetileg sem növekedett az e szektorban működő vállalatok száma. Míg 2008-ban 2520 ilyen vállalkozás volt Magyarországon, addig 2013-ban már csak 1831, azaz az elmúlt hat év során megközelítőleg 28%-al csökkent a piac. A csökkenés bár minden szektorra – televízió, rádió, nyomtatott sajtó – kiterjed, annak mértéke nem egyenletes. Míg a nyomtatott kiadványok megjelentetésével foglalkozó vállalkozások száma 1241-ről 974-re csökken 2013-ra, azaz 21%-os csökkenést mutat, addig a televízióműsor-szolgáltató vállalkozások száma 828-ról 510-re esik vissza, ami 38%-os fogyatkozást jelent. A rádióműsor-szolgáltatók száma a 2008-as 451-ről 347-re, vagyis 23%-os csökkenést mutat.

E folyamat indokát elsősorban ismét a gazdasági recesszió hatásában kell látni, illetve a hazai médiaszektor átalakulásában. Ugyanakkor kijelenthető, hogy még mindig igen jelentős számú hazai és multinacionális vállalat tevékenykedik e szektorban, biztosítva a megfelelően változatos és színes televízió- és rádióműsort, illetve sajtótermékeket.

A lapkiadással, műsor-összeállítással és műsorszolgáltatással foglalkozó vállalkozások száma – különösen a televízióműsor-szolgáltatóké - az elmúlt hat évben folyamatosan csökkent.

Hatékony közigazgatás

Összefoglaló

A hatásterület célja és kapcsolódási pontjai

A hatékony közigazgatás hatásterület a Jó Állam fogalmi rendszerében horizontális és kiegészítő jelleggel került meghatározásra a többi hatásterülethez képest.

Értelmezésünkben ez a közigazgatás azon szűkebb szerepére utal, amely az állami működést infrastruktúra-szerűen kiszolgáló igazgatási gépezetet (adminisztrációt) írja le. Amikor tehát a közigazgatás hatékonyságát kívánjuk mérni, akkor a klasszikus teljesítmény koncepció újragondolása mellett, a közigazgatásra nem közszolgáltatások szállítójaként, hanem azok infrastruktúrájaként tekintünk. A közigazgatás képessé tesz más szereplőket, hogy eredményesebben ellássák társadalomirányító, közszolgáltatást nyújtó funkciójukat. A közigazgatási teljesítménynek tehát ezt a pozíciót kell középpontba állítania, amely a közszektor minden területére kihatással van. Ugyanakkor ez a „mögöttes” pozíció nem kizárólagos, hiszen a közigazgatás közvetlenül is találkozhat az állampolgárokkal, akik ügyeket intéznek, jogokat és kötelezettségeket szereznek: azaz ők is használják a közigazgatási infrastruktúrát. Fontos azonban leszögezni, hogy ez a „használat” is eszköz az állampolgári igények további érvényesítésére, a jogok kiterjesztésére, amelyek már a többi hatásterület szférájában értelmezhetők és kutathatók.

A hatékony közigazgatás *hatásterület célja* tehát annak vizsgálata és mérése, hogy

- (1) a közigazgatás folyamatai képessé teszik-e az egyes szektorokat, ágazatokat teljesítményük növelésére,
- (2) a közigazgatás termékei és szolgáltatásai képessé teszik-e az egyes állampolgárokat és vállalkozásokat az egyéni igényeik kielégítésére, végül
- (3) a közigazgatás ezen folyamatok fenntartására, szolgáltatások biztosítására milyen (szervezeti és személyi) erőforrásokat használ fel.

Dimenziók meghatározásának szempontjai

Az egyes dimenziók jelentik meg a hatékony közigazgatás képességeit, amely a közpolitikai szakirodalomban talán az adminisztratív kapacitás fogalommal rokonítható. Utóbbi építése, bővítése (*administrative capacity building*) az Európai Unió tagállami közigazgatásaival szembeni elvárásként is időről-időre megfogalmazódik a következő elvek mentén: a közigazgatási szolgáltatások színvonalának emelése, az ügyfelek terheinek csökkentése és méltányos kezelése,

az eszközök és erőforrások hatékony felhasználása. Ennek analógiájára és a célokkal összhangban határoztuk meg a 4+1 hatásterületi dimenziót, azaz melyek a közigazgatás legfontosabb képességei:

(1) *Hozzáférhetőség.* A dimenzió keretében azt vizsgáljuk, hogy az állam miként törekszik arra, hogy a közigazgatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés egyéni élethelyzetekből fakadó korlátait lebontsa, illetve azokból fakadó előnyeit kihasználja. Az infokommunikációs technológia soha nem tapasztalt ütemű fejlődésével és elterjedésével a közigazgatási folyamatok elektronizálása ma már nem főszabályt erősítő kivétel és nem is modernizációs irány, hanem norma. Ennek a normaszerűségnek a jellemzőit mérjük mind a közigazgatás kínálati, mind keresleti oldalán: milyen a hagyományostól eltérő ügyintézési csatornák állnak rendelkezésre, milyen fejlettségi szinten, illetve ezen szolgáltatások ügyfelek általi kihasználtsága milyen fokú.

(2) *Ügyfélterher.* Előző dimenzióval azonos viszonyt, a közigazgatás-ügyfél kapcsolatrendszer vizsgálatát vizsgálja ez a dimenzió is, amelynek célja az ügyfelek közigazgatási ügyintézésük során felmerülő terheinek azonosítása és mérése, továbbá a közigazgatás tehermentesítő szolgáltatásainak számba vétele. Ezek az ügyintézés menetét támogató ún. kényelmi szolgáltatások már nem csupán az alapszolgáltatások hagyományos ügyintézési csatornáit szélesítik ki az elektronikus csatornával, hanem kifejezetten proaktív szemléletben az ügyfélterhek csökkentését célozzák.

(3) *Erőforrás-gazdálkodás.* A közpénz-felhasználás elvei, a költségvetési korlátok és a társadalmi igények is a személyi és szervezeti erőforrásokkal való prudens, költséghatékony gazdálkodást követelik meg. Látható, hogy az előző két dimenzió zömében erőforrás-igényes fejlesztéseivel konkurálnak ezen dimenzió céljai (*trade-off*). A közigazgatási átszervezések legfőbb mozgatórugói a hatékonyságnövelésbe vetett hit, ezért itt nem csupán gazdaságossági szempontok, hanem a többi dimenzióra is tekintettel lévő eredményességi szempontok szerint vizsgáljuk a kapcsolódó képességet.

(4) *Felkészültség.* Az eljárások és szervezet mellett a harmadik nagy alrendszer a közigazgatást átfogóan vizsgáló kereteknek a humán erőforrás. A közigazgatás személyi állományának felkészültsége alapvetően meghatározza a közszolgálat minőségét, szervezeteinek teljesítőképességét. A felkészült és kellően motivált

szakember gárda képes csak a csökkenő erőforrások és romló környezeti feltételek között is a teljesítmény ingadozásának csillapítására, a rugalmasság (*resilience*) biztosítására.

(+1) *Elégedettség*. A felsorolt négy dimenzióval kapcsolatos társadalmi percepció vizsgálatára szolgál ez a dimenzió, amely a közigazgatásnak azt a képességét méri és kéri számon, hogy szolgáltatásainak, szerveztségének és személyi állományának megfelelő szintű társadalmi beágyazottsága (*embeddedness*) megvalósult-e. Arra keressük a választ, hogy ismerik, értik és használják-e az állampolgárok a közigazgatást, valamint megfelel-e az elvárásainak, az elvárásai megfelelnek-e az igényeiknek, végül pedig: elégedettek-e a közigazgatással. A Jó Állam kutatási program jelenlegi fázisában még nem állnak rendelkezésre azok a lakossági reprezentatív mintán végzett felmérések, amelyek az elégedettségi dimenzió adatait szolgáltatnák.

Fő- és részindikátorok kiválasztásának szempontjai

Hasonlóképp a többi hatásterülethez a vizsgálati tárgy komplexitásából fakadóan a mérés pontossága és a narratív értelmezhetőség közötti kompromisszumra törekedtünk. Fontos azonban leszögezni, hogy a kiválasztott indikátorok csupán jellemzik, és nem nyújtanak átfogó átfedés- és hézagmentes elemzést az adott közigazgatási képességről. Ennek értelmében arra vállalkoztunk, hogy minél több aspektusára tudjunk világítani a közigazgatás fentiekben értelmezett teljesítmény koncepciójára. Ebben korlátot az adatok elérhetősége vagy megbízhatósága jelentett, illetve a vizsgálati módszertanból fakadó terjedelmi kötöttségek.

Fentiek alapján az egyes dimenziók jellemzésére felhasználtunk percepción alapuló (pl. H.1.1., H.2.4.) és kemény (pl. H.1.4., H.1.5., H.2.5.,) eredményindikátorokat, fajlagos teljesítménymutatókat (pl. H.3.4., H.3.5.), komplex számítási módszertanon alapuló indexeket (pl. H.1.3., H.2.2.), makrogazdasági mutatókat (pl. H.3.1., H.3.2.).

A vizsgálati fókusz állítása is változatos megoldásokat kínál. Amellett, hogy törekedtünk a teljes populáció közvetlen vagy reprezentatív bemutatására, bizonyos szűkítések a mérhetőség érdekében el kellett határozni. A közigazgatási eljárások jellemzésére ezért az ügyfelek (állampolgárok) által leggyakrabban igénybe vett szolgáltatások „kosarát” vettük alapul azzal a feltételezéssel, hogy ez a szűkebb halmaz az igénybevétel döntő többségére képes érvényes adatokkal szolgálni (pl. a 10 szolgáltatáshoz kapcsolódó értékek a teljes használat több mint 90%-át magyarázzák). A képességek változásának kimutathatósága is olyan szempontként jelentkezett, amely miatt egy-egy kulcsfontosságú terület adatait nem kívántuk „összemosni” csupán a teljes körűség végett, így kiemelten vizsgáltuk a közigazgatási ügyfélszolgálatok vagy az adóigazgatás területét.

Az indikátorok kiválasztásánál további fontos szempontot jelentett a Jó Állam kutatás azon kiinduló tézise, amely a mutatókhoz és azok változásához értéket rendel. Ez a hozzáadott érték szolgálja a narratívát abban, hogy a hatékony közigazgatás hatásterület egyes dimenziói miként tudnak hozzájárulni a kapcsolódó kormányzati képességek növeléséhez (vagy csökkentéséhez).

H.1. Hozzáférhetőség dimenzió

Főindikátor: FEJLETT E-KÖZIGAZGATÁSI SZOLGÁLTATÁST HASZNÁLÓK ARÁNYA AZ INTERNETEZŐ LAKOSSÁGON BELÜL (%)

- A mutató a 16-74 éves internetező (azaz a megelező 12 hónapban használt internetet) lakosságon belül azok részarányát mutatja, akik az elmúlt 12 hónapban legalább egy alkalommal kitöltöttek és feltöltöttek elektronikus űrlapot valamely hatósággal való kapcsolattartás, ügyintézés során. A mutató a lakosság és háztartások IKT használatát felmérő EUROSTAT adatszolgáltatás része, amely a nemzeti statisztikai hivatalok reprezentatív lakossági kérdőíves felmérésén alapul.

1. részindikátor: KORMÁNYABLAKBAN INTÉZHETŐ ÜGYKÖRÖK SZÁMA (db)

- A területi kormányhivatalok ügyfélszolgálati szervezeti egységeiként működő kormányablakokban az ügyfelek által intézhető - jogalkotó által kihirdetett - ügykörök (ügyintéző szerv hatásköre és illetékessége által meghatározott, összetartozó vagy hasonló egyedi ügyek csoportja) kumulált száma. Forrás: jogszabályok

2. részindikátor: LEGKÖZELEBBI KORMÁNYABLAKTÓL VALÓ ÁTLAGOS KÖZÚTI TÁVOLSÁG (km)

- Magyarország megyén belüli településeinek központjaitól a legközelebbi megyén belüli kormányablakhoz közúton, személygépjárművel megtett távolságának átlaga. Forrás: Google Maps adatai alapján saját számítás

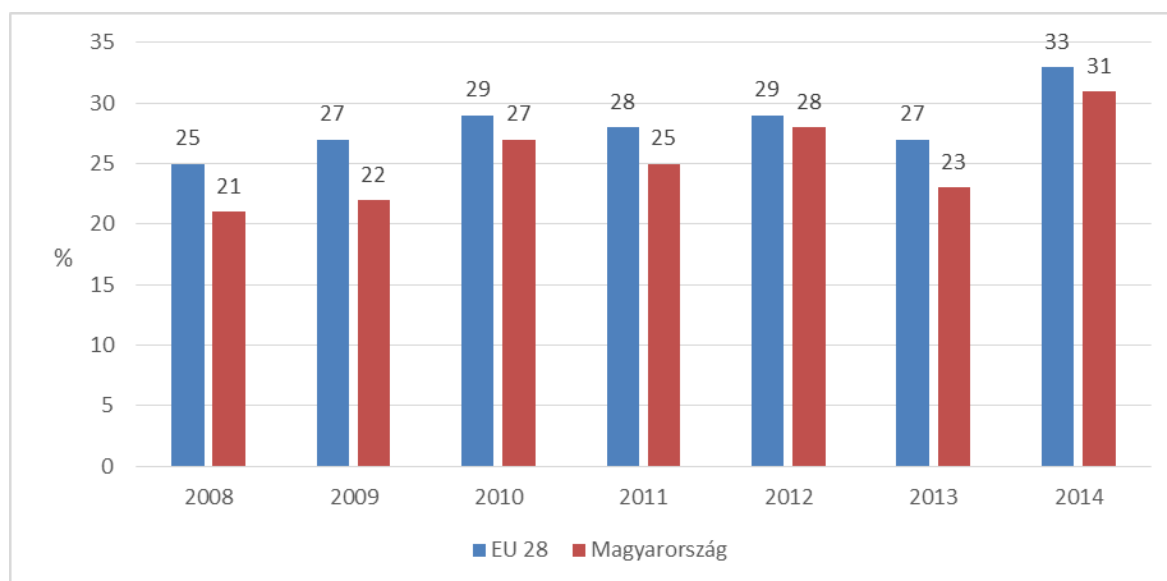
3. részindikátor: ÜGYFÉLKAPUVAL FELTÖLTÖTT ELEKTRONIKUS DOKUMENTUMOK SZÁMA (db)

- A Magyarország.hu kormányzati portálon elérhető Ügyfélkapu szolgáltatásra regisztrált felhasználók által adott évben, Ügyfélkapu azonosításon keresztül, az intézményeknek elküldött dokumentumok mennyiségét mutatja. Forrás: Magyarország.hu havi statisztikai adatközlése

4. részindikátor: A NAV ÜGYFÉL-TÁJÉKOZTATÓ ÉS ÜGYINTÉZŐ RENDSZERÉBE ÉRKEZETT SIKERES ÜGYINTÉZÉSSSEL ZÁRULÓ HÍVÁSOK SZÁMA (db)

- Azon - a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által működtetett Ügyfél-tájékoztató és Ügyintéző Rendszer (ÜCC) által fogadott - ügyfélhívások éves mennyisége, amely sikeres telefonos azonosítást követően definitív ügyfélszolgálatással zárult. Forrás: NAV évkönyvek 2010-2014

H.1.1. Fejlett e-közigazgatási szolgáltatást használók aránya az internetező lakosságon belül (%)

Az elektronikus közigazgatás fejlesztése másfél évtizede napirenden lévő stratégiai irány mind az EU, mind hazánk szintjén. A folyamatos technológiai fejlődés a kezdetek óta megnehezíti az e-közigazgatás egzakt meghatározását, következésképp a mérését is. Abban azonban a kezdetek óta egyetértenek a szakértők, hogy bár tágra értelmezve minden olyan ügyfél (C2G) vagy hivatal oldali (G2C) – a közigazgatási ügyintézés során végzett – tevékenység, amely infokommunikációs technológia (IKT) igénybevételével történik, elektronikus ügyintézésnek tekinthető, az egyes megoldások között jelentős fejlettségi szintkülönbségek határozhatók meg.

A 2000-es években a CapGemini által kidolgozott és az Európai Bizottság által felkarolt módszertan alapján az e-közigazgatási szolgáltatások igénybe vételekor (a hatósággal való kapcsolattartásban és ügyintézés során) a következő négy ún. érettségi szintet különböztetjük meg: (1) információk interneten történő beszerzése; (2) űrlapok letöltése; (3) elektronikusan kitöltött űrlapok elektronikus benyújtása; (4) a szolgáltatás teljes körű online tranzakciójának lehetősége személyes megjelenés nélkül.

Az e-közigazgatás „jelenlétét” jellemző mutatók között alapvetően megkülönböztetjük a kínálati (tehát a közigazgatás által elérhetővé, hozzáférhető tett szolgáltatásokat mérő) kapacitás- és keresleti (tehát az ügyfelek által ténylegesen igénybe vett szolgáltatás-használati) eredményesség-mutatókat.

A Hozzáférhetőség dimenzió fő indikátorának választott mutató az e-közigazgatási szolgáltatások lakosság általi használatát (konkrétan az elektronikusan kitöltött űrlap

interneten történő benyújtását), így elsősorban a keresletet (*up-take*) méri, ugyanakkor közvetve képet kapunk a kínálati oldalról is, hiszen elérhető szolgáltatás hiányában a használat is értelemszerűen elmarad. Hasonló megközelítéssel alkalmaztunk szűkítést a magasabb fejlettségi szintre fókuszálással, ugyanis az érettebb szolgáltatási szint igénybevétele kétséget kizáróan feltételezi az alacsonyabb komplexitású szintek használatát (vagy az arra való képességet). Ezt támasztják alá adott szolgáltatás fejlettségi szintje és az igénybevétel mértéke közötti negatív korrelációt igazoló statisztikák.

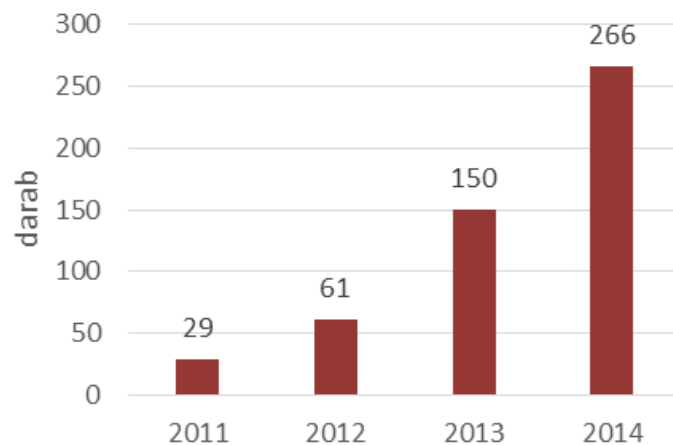
A főindikátor kiválasztásánál szerepet játszott az a szempont is, hogy a nem-használat okait minél inkább lecsupaszítsuk a közigazgatás érdekkörére. Így egyrészt a vizsgált korcsoport a 16-74 év közötti lakosságra szűkített, akiknek potenciálisan önállóan vesznek igénybe közigazgatási ügyintézési szolgáltatást, másrészt a vizsgált populáció az internetet már használó állampolgárokat fogja át (így kiküszöbölve a nem-használat digitális írástudatlansággal összefüggő okait).

A grafikon a magyar lakosság önbevalláson alapuló 3. érettségi szintű szolgáltatás igénybevételét mutatja az EU adatokkal összevetésben. Eszerint egy növekvő tendencia eredményeként 2014-ben közel minden 3. internetező küldött be a megelőző 12 hónapban legalább egyszer elektronikus űrlapot online csatornán (2008-ban ez csak minden 5. digitális írástudóra volt igaz), amely az EU átlagtól 2 százalékpontos eltérést mutat.

Részben a demográfiai folyamatokkal magyarázható kereslet oldali, részben az e-közigazgatási rendszerek fejlesztésének köszönhető kínálat oldali növekmény eredményeként a komplexebb e-ügyintézési szolgáltatások igénybe vétele pozitív tendenciát és az uniós átlaghoz való felzárkózást mutat.

H.1.2. Kormányablakban intézhető ügykörök száma (db)

Az ügyfelek szolgáltatásokhoz való hozzáférése szempontjából kiemelt jelentőségű az ügyintézés menetének egyszerűsítése, ebben pedig a jelenleg ismert modellek közül a kormányablakok ügynevezett egyablakos (*one-stop-shop*) rendszerű ügyintézése (tehát a lehető legtöbb ügyfajta érintő valamennyi, az eljárásokkal kapcsolatos cselekmény megtételének lehetősége) felel meg a legjobban. A kormányablakok 2011. évi bevezetése óta folyamatosan növekedett az elintézhető ügykörök száma, amelyet a Kormány taxatív felsorolással rendeletében állapítja meg. A mutató értelmezésénél fontos megjegyezni, hogy a lefedett ügykörök tekintetében eltérő komplexitású és típusú szolgáltatások érhetőek el a következők szerint: (1) kérelmek előterjesztése, bejelentések befogadása és továbbítása; (2) tájékoztatás nyújtása az eljárás menetéről; (3) azonnal illetve saját hatáskörben intézhető

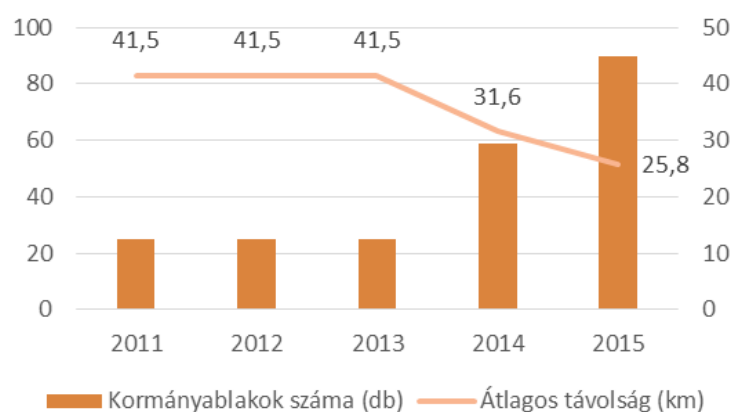

ügyek; (4) egyedi ügy intézéséhez kiegészítő szolgáltatások. A jogszabályok változó klasszifikációja nem teszi lehetővé a mutató idősoros összehasonlítható alábontását, de a 2014. évi szolgáltatási portfólió alapján elmondható, hogy az ügykörök több mint felében továbbítás, harmadában definitív ügyintézés és a maradék kb. 15%-ban kizárólag információ-nyújtás kezdeményezhető.

A kormányablakokban intézhető ügykörök számának folyamatos és egyre növekvő mértékű expanziója nem csupán mennyiségi, hanem minőségi fejlesztést is jelent az integrált kormányzati ügyfélszolgálat terén, ami elsősorban a 2014. évi okmányirodai integrációnak köszönhető.

H.1.3. Legközelebbi kormányablaktól mért átlagos közúti távolság (km)

A kormányablakokban intézhető ügykörök kínálat bővítése mellett a hozzáférhetőséget alapvetően meghatározza a fizikai ügyfélszolgálati pontok földrajzi távolsága. Természetesen a kormányablakokkal párhuzamosan is működnek közigazgatási ügyfélszolgálatok, ez a részindikátor ugyanakkor – tekintettel a kormányzati szándékokra – a modellértékű, korszerűen felszerelt, magasan képzett személyi állománnyal bíró, esélyegyenlőséget biztosító akadálymentesített kormányablakokra fókuszál. Ezek fizikai elhelyezésekor is szempont volt, hogy az ügyfelek számára könnyen hozzáférhető helyszínekre történjen a telepítés (pl. vasútállomások, forgalmas köztérek közelében). A kormányablakok számának fokozatos bővítése a vidéki lakosság ügyintézési szolgáltatáshoz való hozzáférést könnyíti. Ennek indexálására szolgál a Google Maps közúti távolságot mérő alkalmazása, amelynek segítségével került kiszámításra adott megyén

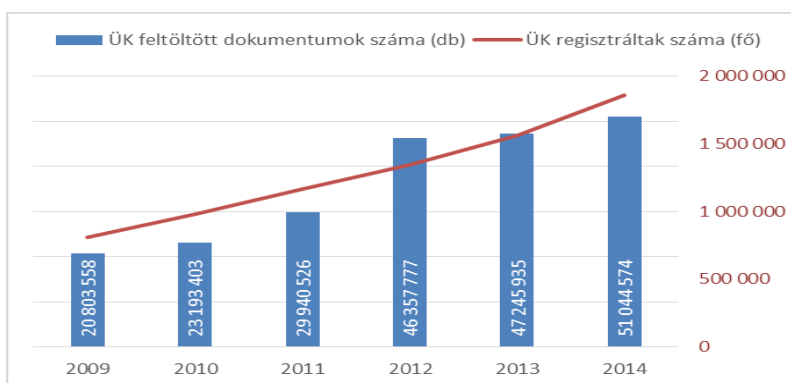

belül található összes település központjának a hozzá tartozó legközelebbi kormányablaktól mért távolsága, majd a megyei adatok országos szintű átlagolása (Budapest adatait nem tartalmazza). A részindikátor ily módon a földrajzi hozzáférés plasztikusabb bemutatására képes, noha könnyen belátható, hogy önmagában a kormányablakok számának növelése automatikusan csökkenti a részindikátor értékét, de a hálózat egyszálard fejlesztéséhez is jó hatásmutatóként alkalmazható.

2015. áprilisában az okmányirodák bázisán folyamatosan épülő második generációs kormányablakok megközelíthetőségének országos átlaga 25,8 km, amely jól tükrözi az induló – elsősorban megyeszékhelyre telepített – ügyfélszolgálatokhoz képest történt pozitív elmozdulást, és ezáltal az integrált közigazgatási ügyintézés még közelebbi állampolgárokhoz.

H.1.4. Ügyfélkapun keresztül feltöltött dokumentumok száma (db)

Az Ügyfélkapu a magyar kormányzat elektronikus ügyfélbeléptető és azonosító rendszere. Biztosítja, hogy felhasználói a személyazonosság igazolása mellett, egyszeri belépéssel, biztonságosan kapcsolatba léphessenek az elektronikus közigazgatási ügyintézés és szolgáltatást nyújtó szervekkel. Az Ügyfélkapu 2005. évi indulása óta töretlenül őrzi a közigazgatási ügyintézésben betöltött hegemon szerepét, ugyanakkor a legutóbbi időszak fejlesztései következtében a jövőben egyre több alternatív azonosítási megoldás elterjedése várható. A részindikátor hasonlóan a dimenzió főindikátorához, az e-közigazgatási szolgáltatások használatát méri két fontos különbséggel (amely az indikátorrendszerbe történő felvételét is indokolja). Míg a főindikátor szubjektív, mintavételes felmérésen, addig a portálstatisztika a Mo.hu üzemeltetési naplóadatbázisán

alapszik. A másik eltérés pedig a felhasználói körben található: az ÜK felhasználók között a vállalkozók is megjelennek.

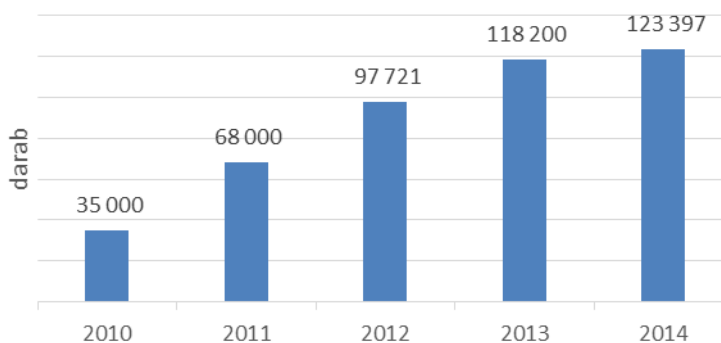
Az e-közigazgatási szolgáltatás-kínálat bővülésével az ÜK regisztrációk száma és a forgalmi adatok is folyamatosan növekedtek, mára több mint 1,9 millió regisztrált vehet igénybe 87 db ÜK regisztrációt igénylő szolgáltatást. A feltöltött dokumentumok jelentős részben a vállalkozások adóigazgatási adatszolgáltatásával kapcsolatosak

Az Ügyfélkapu használata önmagában jelzi a fejlettebb e-közigazgatási szolgáltatások igénybevételét, hiszen olyan hatósági tranzakciókhoz szükséges, amelyben az ügyfélnek azonosítania kell magát. A demográfiai folyamatokon és a szolgáltatás-szint emelésén túlmenően a vállalkozásokkal szembeni e-ügyintézési kötelezettségek előírása is hozzájárult a pozitív tendenciához.

H.1.5. A NAV Ügyfél-tájékoztató és Ügyintézési Rendszerébe (ÜCC) érkezett sikeres ügyintézésrel záruló hívások száma (db)

Az eddigiekben elemzett és értékelt online és személyes ügyintézési csatornán túl ez a részindikátor a telefonos ügyintézés NAV által használt szolgáltatását mutatja be. Az adóhatóság a vele szemben fokozódó adózói igények kielégítésére, 2009 második felétől vezette be új szolgáltatásként az ún. Ügyintéző Contact Centert (ÜCC). Az adózók, valamint az adózók képviselője, titkos ügyfél-azonosítójának (PIN-kód) beazonosítását követően, egyedi ügyeket intézhetnek, illetve adótitoknak minősülő adatokról kérhetnek tájékoztatást.

Az ügyek közül az adózók hívásainak 60-70%-át a bevallásokkal kapcsolatos ügyintézés teszi ki, az

adóalany-nyilvántartást mintegy 15-20%-ban, a folyószámlával kapcsolatos ügyintézés és tájékoztatást 10-15%-ban veszik igénybe az adózók.

Az adóhatóság által működtetett telefonos ügyintézési csatorna igénybevétele a bevezetése óta folyamatosan növekedést mutat. Az adózók számára a hozzáférést bővítő lehetőség egyúttal a személyes ügyfélkiszolgálás közigazgatás oldali adminisztratív terheit is csökkenti.

H.2. Ügyfélteher dimenzió

Főindikátor: ÜGYINTÉZÉS MENETÉT TÁMOGATÓ SZOLGÁLTATÁSOK SZÁMA (pont)

- Az országos okmányirodai ügyintézéshez kapcsolódó szakrendszeri statisztikai adatok - amelyek valamennyi okmányirodai ügyintézés végző ügyfélszolgálat adatait tartalmazzák - alapján került meghatározásra a 10 leggyakrabban igénybe vett ügytípus. A főindikátor ezen ügyek intézésének menetét támogató "tehermentesítő" szolgáltatások elérhetőségét (és használatának éves forgalmi adatait) mutatja. Forrás: KEKKH

1. részindikátor: LAKOSSÁGRA HÁRULÓ ADMINISZTRATÍV TEHER MÉRTÉKE (Ft; perc)

- 44 kiválasztott közigazgatási eljárás jogszabályokból fakadó állampolgárokra háruló információs kötelezettségei teljesítésének monetizált és időbeli ráfordítása ügyszámmal kumulált - szakértői becslésen alapuló - értéke. Forrás: KIM Egyszerűsítési Program

2. részindikátor: ÜGYFELEK ÁLTAL LEGGYAKRABBAN FIZETENDŐ IGAZGATÁSI SZOLGÁLTATÁSI DÍJAK ÉS ILLETÉKEK ÖSSZEGE (Ft)

- A 10 leggyakrabban igénybevett - nem illeték-/díjmentes - ügytípus jogszabályban rögzített eljárási illetékeinek és szolgáltatási díjainak összegét mutatja. Forrás: jogszabályok

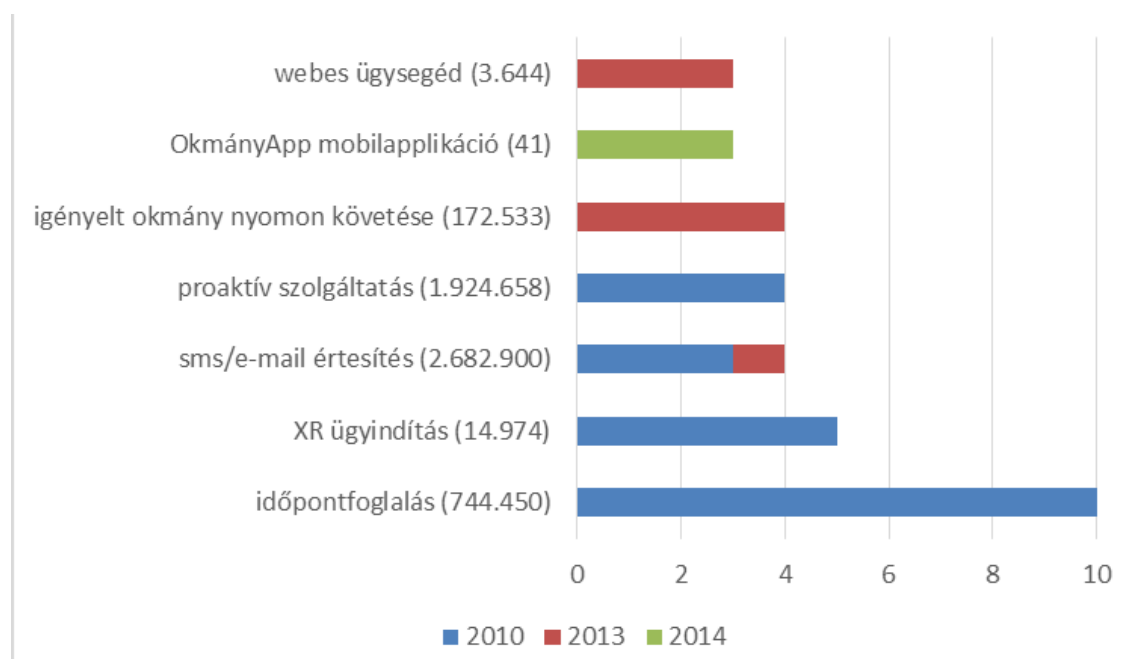
3. részindikátor: ÁLLAMPOLGÁROK ÜGYINTÉZÉSRE FORDÍTOTT IDEJE (perc)

- A mutató az adott tevékenységet ténylegesen végzők átlagos időráfordítását jelöli percben számolva. Az Időmérleg felmérésben körülbelül 10.000 háztartás vett részt, 4 nap során kellett kitölteni a kijelölt 10-84 éves háztartástagoknak. Forrás: KSH

4. részindikátor: SZEMÉLYI JÖVEDELEMADÓ EGYSZERŰSÍTETT BEVALLÁSÁNAK ARÁNYA (%)

- Az állami adóhatósághoz benyújtott "E" jelű (adóhatóság által előkészített) egyszerűsített adóbevallások részaránya az adott év összes benyújtott személyi jövedelemadó-bevallásán belül. Forrás: NAV évkönyve

H.2.1. Ügyintézés menetét támogató szolgáltatások száma (pont)

A főindikátor az ügyintézés egy új dimenzióját, az „ügyfélkiszolgálást” vizsgálja, és ott folytatja a közigazgatási szolgáltatás szintjeinek vizsgálatát, ahol a hozzáférés dimenzió befejezte. Amíg a H.1.1. indikátor a fejlett e-közigazgatási szolgáltatás 3. szintjét mérte, ezúttal két további szint: a teljes körű online ügyintézés, illetve az ún. proaktív/targetizált, azaz személyre szabott szolgáltatások felmérésére törekszünk.

A közigazgatás által nyújtott szolgáltatások abban az esetben tudják érdemben javítani az állampolgárok komfortérzetét, ha fejlettségükben és hatékonyságukban lépést tudnak tartani a hétköznapi élet során már megszokott színvonalú, a piaci szféra által biztosított egyszerű, átlátható és hatékony szolgáltatásokkal. Ezért elengedhetetlen a folyamatosan változó ügyféligények követése, amelyet többek között a meglévő szolgáltatások fejlesztésével, egyszerűsítésével, új szolgáltatások bevezetésével, valamint az ügyfélkiszolgálás során biztosított kényelmi elemekkel és az eljárások elektronizálásával érhető el.

A felmérés alapjául az okmányirodai ügyintézés – 2014. évi szakrendszeri statisztika alapján számított – 10 leggyakrabban igénybe vett ügýtípusát választottuk.

Ezen eljárások egyfajta „statisztikai ügyfélkosáráként” szolgálnak, amely részben a mérést egyszerűsíti, részben volumene az ügyforgalom több mint 80%-át lefedi, így alkalmas az átfogó érvényes konzekvencia leszűrésére.

A főindikátor kapcsán azt vizsgáljuk tehát, hogy ezen 10 eljárásra vetítve a rendelkezésre álló ún. kényelmi

szolgáltatások milyen arányban vannak jelen. Kényelmi szolgáltatások azok a szolgáltatások, amelyek az alapszolgáltatáson túlmenően valamilyen pluszt adnak a szolgáltatás igénybevevői számára, ezáltal csökkentve ügyintézési terheiket. Az ábrán jól látható az ügyintézés menetét támogató kényelmi szolgáltatások fokozatos bővülése. 2010-ben még csak négy ilyen szolgáltatás állt az ügyfelek rendelkezésére: a sorban állással járó várakozási időt csökkentő időpontfoglalás intézménye az egyetlen univerzálisan elérhető funkció; az XR vagyis internetes okmányiroda révén automatikusan kitöltött adatokkal indíthatunk ügyet; az elkészült személyi okmányokról szóló sms/e-mail-t; proaktív szolgáltatásként pedig a lejáró okmányainkról e-mailt kaphatunk. 2013-ban bevezetésre került két új tehermentesítő szolgáltatás: a webes ügysegéd teljes körű online ügyintézését tesz lehetővé az ügyintézésről a szolgáltatási díj bankkártyás megfizetéséig, amelyek előrehaladását és pillanatnyi státuszát az ügyfél is nyomon követheti. A legfrissebb újdonság az OkmányApp névre hallgató mobil alkalmazás, amely a korszerű technológiának megfelelően a hazánkban igen széles körben használt okostelefonokon teszi lehetővé az azonosítással egybekötött okmány-ügyintézését és tájékozódást. A szakrendszer statisztikai adatok a szolgáltatások évről-évre növekvő igénybe vételét is igazolják, csupán ott figyelhető meg visszaesés, ahol épp az időközben kifejlesztett online ügyintézés hatására csökken az adott – pl. személyes ügyintézéshez kapcsolódó – kényelmi funkció.

Az ügyintézés menetét támogató ún. kényelmi szolgáltatások már nem csupán az alapszolgáltatások hagyományos ügyintézési lehetőségeit szélesítik ki az elektronikus csatornával, hanem kifejezetten proaktív szemléletben az ügyfelek

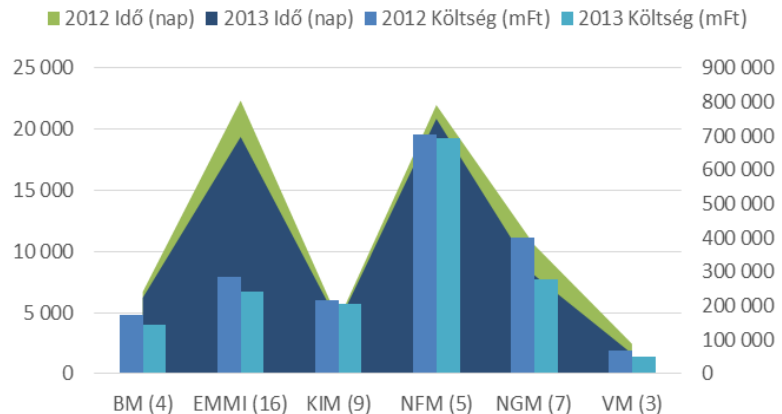
ügyintézésrel kapcsolatos terheinek a csökkentését célozzák. Az indikátor szerint a 10 leggyakoribb okmányirodai ügytípusra vetítve a jelenleg elérhető 7 szolgáltatás 2010-ben 22, 2013-ban 30, 2014-ben 33 pontot ért el.

H.2.2. Lakosságra háruló adminisztratív teher mértéke (Ft; nap)

Lakossági adminisztratív terheknek nevezzük mindazon költségeket, amelyek a lakossági ügyfelek jogszabályokból eredő információs kötelezettségeiből fakadnak. Az adminisztratív terhek mérése a Sztenderd Költségmodell (SCM) alapján a következőképpen történik: A jogszabály által okozott teljes adminisztratív teher egyenlő az abból fakadó információs kötelezettségekre fordított idő és költség nagyságával.

- Az információs kötelezettség ideje és költsége egyenlő az adminisztratív tevékenységekre fordított összes idő és költség nagyságával.
- Az adminisztratív tevékenység ideje egyenlő az egységnyi idő és adminisztratív tevékenység éves számának szorzatával ($T \times Q$), és költsége az egységköltség nagyságának és éves számának szorzatával ($C \times Q$).

A lakossági ügy adminisztratív terhe két mérőszámból áll össze: (1) egyrészt az ügy elintézéséhez kötődő költségekből (pl. közvetlen költségek és utazási költségek); (2)

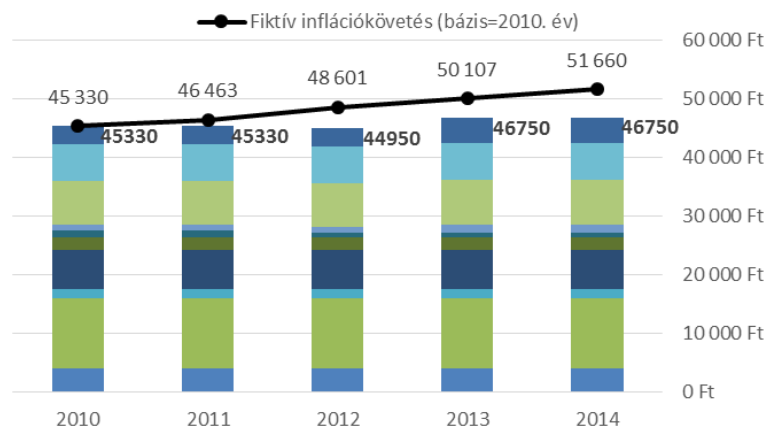
másrészt az ügy elintézéséhez szükséges időből. A modell tehát külön számolja az időbeli és a költségbeli ráfordítást, ezért összegzésére sem nyílik mód.

A KIM a kormányzati Egyszerűsítési Program keretében 2012-ben (ex-ante) és 2013-ban (ex-post) szakértői becslést végzett a Programban szereplő 228 eljárás ágazati, típus- és ügyszám-arányos mintájában, amely 44 közigazgatási eljárás fenti módszertan szerinti tehermérését jelentette.

Az Egyszerűsítési Program által célzott érdemi deregulációt megelőzően az összes (éves) ügyszámra kumuláltan a 44 eljárás szabályozásból fakadó költségterhe ügyfél oldalon 51 413 millió Ft-ot és 2 465 370 napot tett ki, amely 44 917 millió Ft-ra és 2 172 898 napra csökkent, ezáltal 12,6% illetve 11,9% adminisztratív tehercsökkenést eredményezett.

H.2.3. Ügyfelek által leggyakrabban fizetendő szolgáltatási díjak és illetékek (Ft)

A főindikátorhoz hasonlóan 10 leggyakrabban igénybe vett ügytípust vettünk alapul a kapcsolódó illetékek és szolgáltatási díjösszegek méréséhez. Az indikátor tehát az ügyfélterhek közül a közvetlen költségként felmerülő fizetési kötelezettségeket veszi számba a következő eljárások esetében: vezetői engedély meghosszabbítása, gépjármű-átírás, SZIG cseréje, ingatlan-bejegyzés, jármű ideiglenes kivonása, húsvizsgálat, oktatási igazolvány, útlevel, tulajdonilap-másolat, erkölcsi bizonyítvány kiállításával kapcsolatos eljárások. A mintába nem kerültek be az illeték- és díjmentes eljárások.

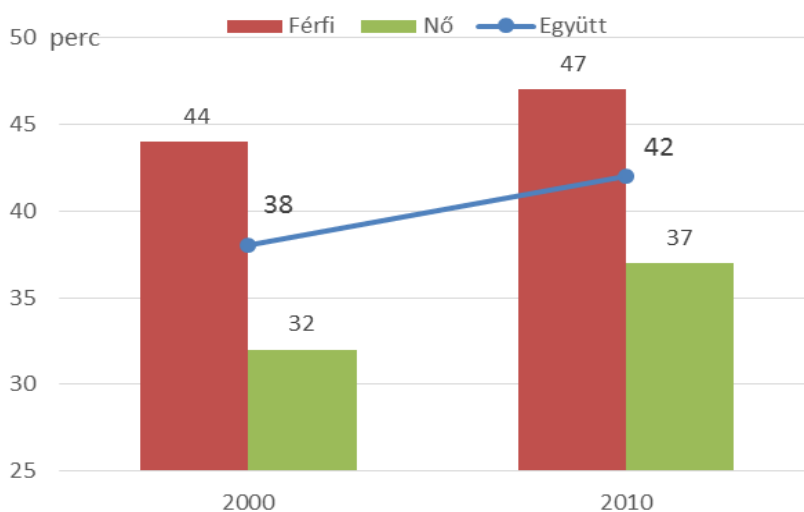

Látható, hogy 2010 óta elenyésző mértékben – 45 330 Ft-ról 46 750 Ft-ra – növekedtek a fizetendő díjtételek. Ez egyrészt a diákigazolvány, másrészt az erkölcsi bizonyítvány díjnövekedésének tudható be. (Megjegyzendő, hogy utóbbi esetében az elektronikus útra terelés negatív ösztönzése is szerepet játszott.)

Az illetékek és szolgáltatási díjak terén az ügyfelek költségei nem növekedtek számottevően az elmúlt 5 évben. Ha az összegeket a szolgáltatásokra érvényes fogyasztóiár-indexszel korigáljuk, akkor látható, hogy azok a fiktív reálérték alatt maradtak.

H.2.4. Állampolgárok ügyintézésre fordított ideje (perc)

Az indikátor a KSH időmérés-felméréséből származik, amelynek lényege a népesség időfelhasználásának nagyjából tíz évenként ismétlődő vizsgálata. A vizsgálat lényege, hogy kb. 10 ezer fő a 10-84 éves korcsoportban az év meghatározott napjain naplót vezet az elvégzett tevékenységeiről és azok időtartamáról. Az ügyfelek adminisztratív terheinek definíciós eleme (ld. 2.2.) az ügyintézésre fordított idő, amelyről a reprezentatív felmérés eredményeként viszonylag pontos képet kaphatunk. Nincs ugyanakkor pontosan definiálva az ügyintézés, mint cselekvés, így abba bele kell értsük a postai, banki ügyintézés is. Az időmérés három mutatót számol egy-egy tevékenység kapcsán, így az ügyintézés esetében 2009/10. évi felmérés eredményeként az alábbi adatok születtek:

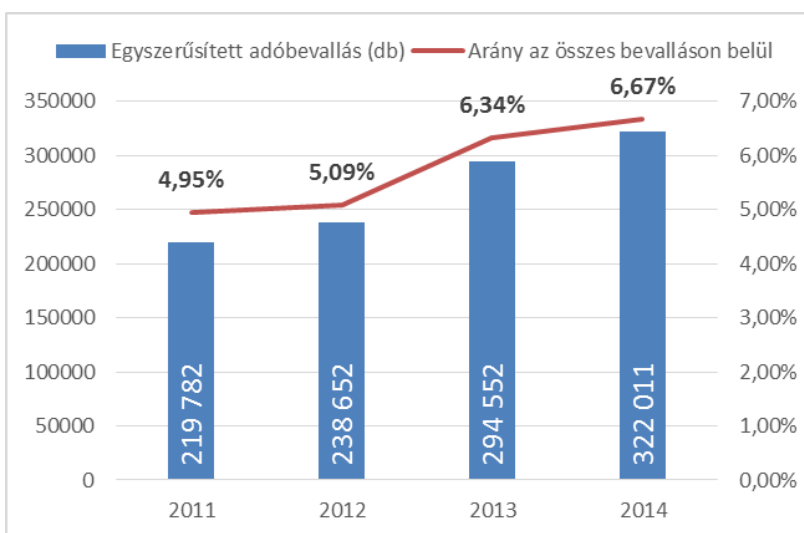
- (1) a teljes népesség átlagos napi időráfordítása 2 perc/fő;
 - (2) adott napon a tevékenységet végzők aránya: 4,7%;
 - (3) a tevékenységet végzők napi átlagos időráfordítása: 42 perc/fő.
- További érdekesség, hogy Budapesttől a kisebb településkategóriákig haladva csökken az ügyintézésre fordított idő.

Az ügyfelek adminisztratív terheinek költségmodell szerinti szakértői becslését jól kiegészítik azon szubjektív felmérések, amelyek az ügyintézésre fordított időmennyiség percepcióját mérik. Bár az Időmérés felmérés tág kategóriát alkalmaz az ügyintézésre fordított idő, de 10 év távlatában szignifikánsnak tekinthető az elmozdulás a több időráfordítás irányába.

H.2.5. Személyi jövedelemadó egyszerűsített bevallásának aránya (%)

Az évente 4-5 millió magánszemély adóbevallási kötelezettségéből fakadó eljárási teher kétség kívül az egyik legjelentősebb érintkezési felület a közigazgatás és ügyfelei között. Ezért is van kiemelt szerepe minden olyan intézménynek, amely az adózók adminisztratív terheit csökkenti. Az egyszerűsített adóbevallás az önadózásnak egy formája, amely lehetőséget nyújt arra, hogy a magánszemély előzetes nyilatkozata alapján az állami adóhatóság elkészítse a személyre szabott személyi jövedelemadó bevallását.

Az intézmény népszerűségét mutatják az adatok, amennyiben a nominálisan növekvő bevallás darabszámot kiegészíti a részarányok abszolút növekedése is. A

növekedés éves üteme 5-7% volt az elmúlt 4 évben. 2014-ben a 4 830 638 db SZJA-bevallásból 33% alap, 41% csökkentett adattartalmú, 18% munkáltatói és 7% egyszerűsített adóbevallás teljesült..

Az ügyfelek adminisztratív terheinek tényleges csökkenését trendszerűen bizonyító eredményindikátor mögött jól kitapintható az a közigazgatási szándék, hogy akár az igazgatási oldal terheinek növelése mellett is „átvállal” az állam feladatterhet az ügyfelektől.

H.3. Erőforrás-hatékonyság dimenzió

Főindikátor: A KÖZIGAZGATÁS KÖLTSÉGVETÉS SZERINTI SZEMÉLYI JUTTATÁS ELŐIRÁNYZATÁNAK A GDP-HEZ VISZONYÍTOTT ARÁNYA (%)

- A közigazgatás államigazgatási és önkormányzati alrendszerébe tartozó szervezeti közszolgálati tisztviselők elemi szintű költségvetésben meghatározott személyi juttatásainak aránya a GDP-hez viszonyítva. Forrás: Magyar Államkincstár

1. részindikátor: A KÖZIGAZGATÁSBAN ALKALMAZÁSBAN ÁLLÓ SZELLEMI FOGLALKOZÁSÚAK BRUTTÓ ÁTLAGKERESETÉNEK NEMZETGAZDASÁGI ÁTLAGHOZ VISZONYÍTOTT ARÁNYA (%)

- A mutató az általános közigazgatás (TEÁOR: 8411) szakágazatban alkalmazásban állók bruttó havi átlagkeresetének nemzetgazdasági átlaghoz viszonyított százalékos arányát adja meg a szellemi foglalkozásúak körében. Az adatok a Magyar Államkincstár által kiadott, intézményi beszámolóiból származnak, amelyet a közigazgatási szervek szolgáltatnak teljeskörűen (OSAP2238).

2. részindikátor: BESZEDÉSI KÖLTSÉGRÁTA AZ ADÓIGAZGATÁSBAN (%)

- Az adóigazgatási szervezetek adóbehajtáshoz kapcsolódó adminisztratív költségeinek aránya a beszedett adóbevétel arányában. Forrás: OECD

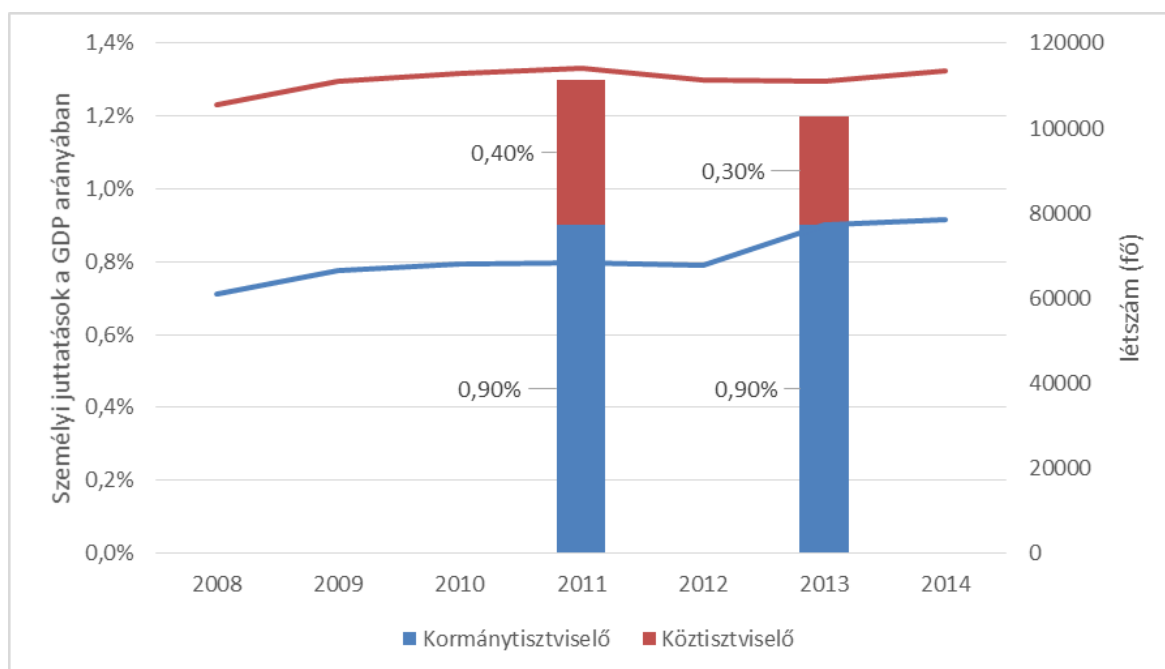
3. részindikátor: EGY OKMÁNYIRODAI MUNKAÁLLOMÁSRA JUTÓ TEVÉKENYSÉGEK ÁTLAGOS SZÁMA (db)

- Az okmányirodai ügyfélszolgálati tevékenység során adott évben végzett összes szakrendszerben rögzített ügyintézési egység (tevékenység) és az ügyfélszolgálati tevékenység céljára telepített hardver infrastruktúra-egységek (munkaállomások) számának hányadosa. Forrás: KEKKH

4. részindikátor: TERÜLETI KORMÁNYIVATALI TISZTVISELŐRE JUTÓ FŐSZÁMOS ÜGYIRATOK ÁTLAGOS SZÁMA (db)

- A megyei (fővárosi) kormányhivatalok kormánytisztviselői számára vetített főszámos ügyiratok száma. Forrás: KSH OSAP hatósági statisztika

H.3.1. A közigazgatás költségvetés szerinti személyi juttatás előirányzatának a GDP-hez viszonyított aránya

Nemzetközi komparatív mérések előszeretettel használják az adott ország közszelet méretének indikátoraként a költségvetési szektor foglalkoztatotti létszámát. Ebből következtetéseket vonnak le arra vonatkozóan, hogy mekkora az állam jelenléte, illetve mennyi humán erőforrással képes a közszolgáltatásokat nyújtani. A magunk részéről az összehasonlíthatóság nyilvánvaló nehézségein túl (pl. ország mérete, államszervezeti és alapjogi berendezkedése, foglalkoztatási szerkezete) azért sem választjuk elemzésünk tárgyául a költségvetési szféra méretét, mert önmagában nehéz hatékonysági értéket rendelni az esetleges elmozdulásokhoz. Akár a tágabb (költségvetési), akár a szűkebb (közigazgatási) körre vonatkoztatjuk a közszolgálatot, annak létszáma a folyamatos ingadozások ellenére stabil, enyhén növekvő tendenciát mutat, azaz „úgy változik, hogy változatlan marad”. A 2011-ben megkezdett közigazgatási reform ugyanakkor jelentős belső átrendeződést eredményezett: a helyi igazgatás újragombolásával jelentős feladatátcsoportosítás zajlott le az önkormányzatok és az államigazgatás (járási hivatalok) között. A tisztviselők jogállását érintő változás miatt ez az államigazgatásban dolgozó kormánytisztviselők és a döntően önkormányzati köztisztviselők létszámadataiban is tetten érhető.

Az erőforrás-hatékonyság dimenzió fő indikátorának azt az arányszámot választottuk, amely a tisztviselők elemi költségvetésben tervezett személyi juttatásainak

összegét vetíti a bruttó hazai össztermék (GDP) adott évi összegére. Az ábra az új önkormányzati rendszer hatályba lépése előtti és utáni arányszámait tartalmazza, amely alapján megállapítható, hogy az enyhén növekvő létszámadat és a szintén csak mérsékelten növekvő GDP (27 635 Mrd Ft-ról 29 203 Mrd Ft-ra) ellenére az érték 1,3%-ról 1,2%-ra csökkent (elsősorban az önkormányzati 0,4% 0,3%-ra olvadásával).

A közoktatási és egészségügyi ellátórendszer átszervezésével a tágabb költségvetési szférában még markánsabb különbséget tapasztalunk: az önkormányzati szint részesedése 3,6%-ról 1,6%-ra zsugorodott.

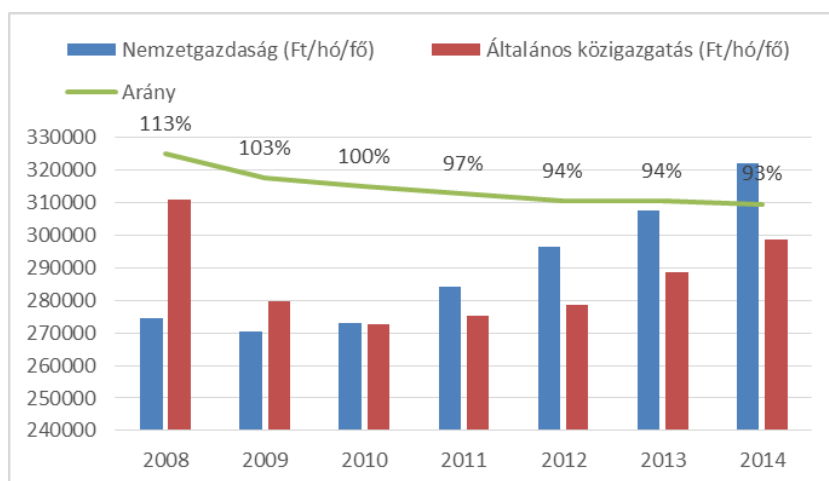
A közszolgálati tisztviselők személyi juttatásai kapcsán az elmúlt két évtized általános bérlpolitikai folyamatait elemezve megállapítható, hogy a költségvetési szférát összességében lényegesen kedvezőtlenebb kereseti pozíciók jellemzik, mint a versenyszférát. A közszelet kereseti elmaradása a vállalkozási szférához képest – az összehasonlítható munkakörökben – 2009-2010-ben átlagosan 34 %-os volt. A közszelet helyzetének romlása többek között annak tulajdonítható, hogy 2006-tól kezdődően az illetménytáblák szinte folyamatosan befagyasztásra kerültek, a havi illetményen felüli keresetrészek csökkentek, a 13. havi illetmény megvonásra került, a részbeni pótlását szolgáló bérlkompenzáció pedig csökkent, miközben a versenyszférában folyamatos - bár a válság éveiben csökkenő ütemű - keresetnövekedés valósult meg.

A közigazgatás legfőbb erőforrásának számító személyi állomány hatékonyságának makroszintű bemutatására, számszerűsítésére tettünk kísérletet. A közigazgatási feladatellátás rendszerszintű reformja a szervezeti koncentrációval, belső racionalizálással és a bérl szinten tartásával egy kezdeti hatékonyságjavulást tudott elérni.

H.3.2. A közigazgatásban alkalmazásban álló szellemi foglalkozásúak bruttó átlagkeresetének nemzetgazdasági átlaghoz viszonyított aránya (%)

A főindikátorhoz hasonlóan a humán erőforrás-gazdálkodás hatékonyságát méri ez a részindikátor is, ugyanakkor nem makroszintű képet nyújt a személyi juttatások költségvetési arányáról, hanem a havi illetményátlagokat vetíti rá az összes foglalkoztatott kereseti mutatóira. A munkavégzés jellege szerinti bontás alapján csak a szellemi foglalkozásúak kereseti adatait vizsgáljuk, tekintettel arra, hogy a közigazgatásban az arányuk több mint 90%.

A nemzetközi benchmark adatok alapján a közszféra kereseti adatai jellemzően a magán- (és így a teljes foglalkoztatott) szféra értékei alatt maradnak. Ez egyfelől a gazdaságosság és hatékony közpénz-felhasználás irányába mutat, másfelől az európai közszolgáltatások kedvezőtlen demográfiai folyamatok hatására egyre nagyobb figyelmet fordítanak a közszféra és benne a

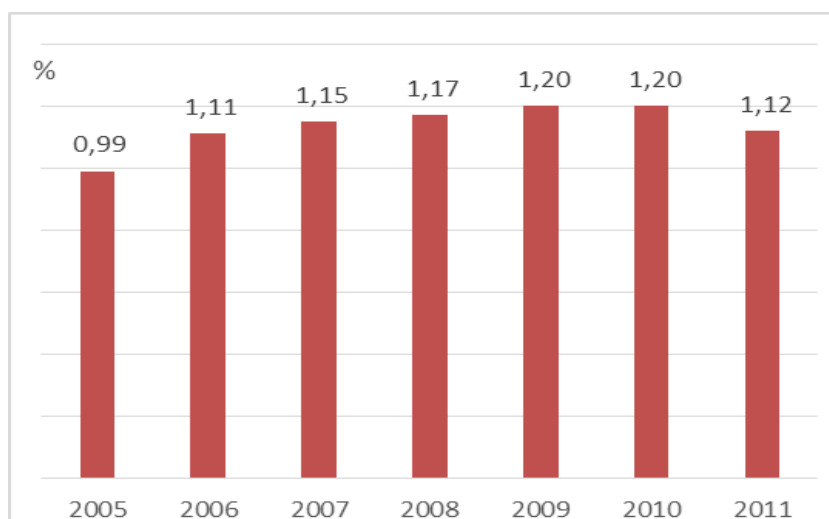

közigazgatás mint munkáltató pozitív imázsának, versenyképességének növelésére. Ennek értelmében a részindikátorra két egymásnak feszülő érdek is hat, amely az optimumot a nemzetgazdasági átlag szintjéhez igazítja. Azonos kereseti adatok esetében ugyanis egyrészt a közigazgatás munkaerőpiaci versenyképessége, másrészt a munkaerőpiaci viszonyoknak megfelelő bérköltségek is egyszerre megvalósulnak.

A szellemi foglalkozásúak fizetése alacsonyabb a közigazgatásban, mint a nemzetgazdaság egészében. Az arányszám 2008 óta folyamatosan csökken, ami ugyan hatékonyabb közpénz-felhasználást mutat, viszont negatív hatással van a közigazgatási karrier munkaerőpiaci versenyképességére.

H.3.3. Beszedési költségráta az adóigazgatásban (%)

Az OECD adóigazgatási rendszereket összehasonlító munkájában alkalmazza ezt a költség hatékonysági mutatót. A mutató a relatív adminisztratív költségeket vizsgálja olyan közigazgatási szervezetek esetében, amelyek – pl. adóbeszedés formájában – bevételt szereznek. Az ilyen szervezetek költség szerkezete ugyanis dinamikusan változhat a bevétel szerzés függvényében, ezáltal megállapítható egy hatékonysági indikátor, amely egységnyi nettó beszedett bevételre vetíti a beszedési adminisztratív költséget. Az OECD 2005-től éves rendszerességgel gyűjti az információkat a tagállami adóhatóságoktól. Magyarország egy negatív fejlődési ívet tudhat maga mögött, miszerint egyre több kiadással jár

ugyanannyi adóbevétel beszedése. A trend 2011-ben megfordulni látszik. A részindikátor értelmezésekor ugyanakkor fontosnak tartjuk leszögezni, hogy az adatok *ceteris paribus* vizsgálhatók, hiszen azt alapvetően befolyásolják az adórendszer, adópolitika változásai.

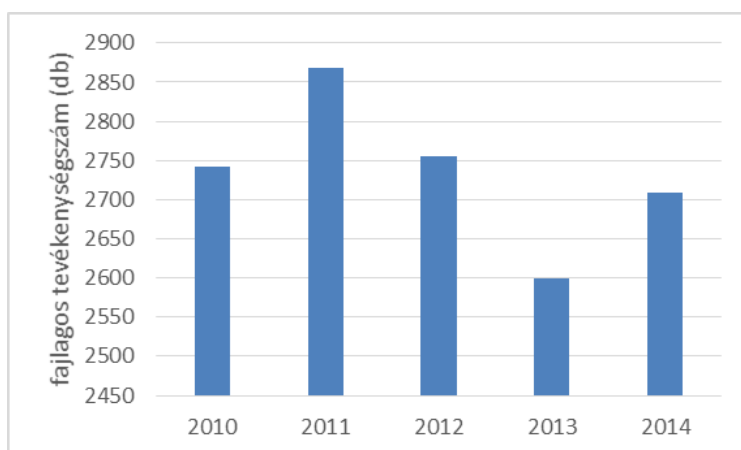

A mezoszintű – ágazati/szakpolitikai – hatékonyságmérés egy példája az adóbeszedés eredményének adminisztratív költségre vetítése. Már a 2008-as válságot megelőzően megindult egy negatív tendencia, amely 2011-ben megállt.

H.3.4. Egy okmányirodai munkaállomásra jutó tevékenységek száma (db)

A fajlagos teljesítménymutató az országos okmányirodai hálózat statisztikai adatain alapulva az éves szinten mintegy 8 500 000 tevékenység (azaz minden olyan ügy intézése, ami rögzítésre kerül a szakrendszerbe) több mint 3200 munkaállomás közötti átlagos megoszlását mutatja. Az ügyfélszolgálati ügyintézők és munkaállomások optimális számának meghatározásához több szempont figyelembevétele szükséges. Alapvetően annyi munkaállomásra van szükség, amely az ügyfélfogadási idejének, fizikai kialakításának és az ügyfelek igényeinek szem előtt tartása mellett az ügyfélbarát, hatékony működéshez szükséges.

Jelenleg országos szinten több munkaállomás van, mint ügyintéző, mely egyrészt az ügyintézők hiányára, másrészt a rendelkezésre álló informatikai erőforrások kihasználatlanságára utalhat. Az egy munkaállomásra jutó tevékenységszám az egyes munkaállomások leterheltségét és az ebből adódó ügyfélszolgálatok közti eltérést mutatja be (informatikai erőforrások kihasználtsága). Személyes ügyfélszolgálatok tekintetében országos szinten kb. 40% esetben

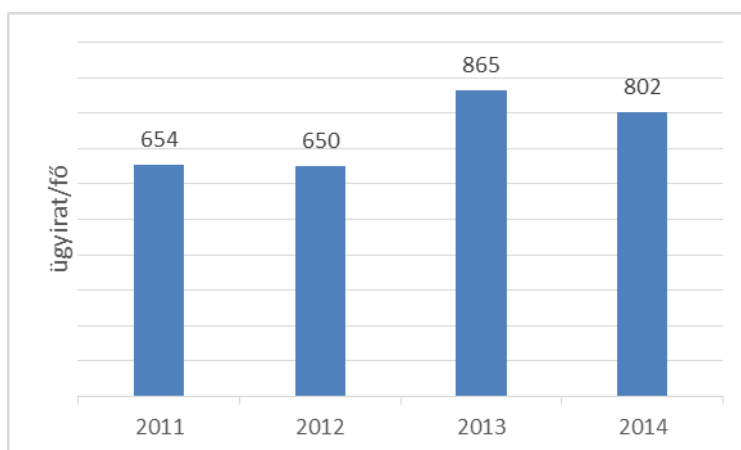
kevesebb az ügyintézők létszáma, mint a munkaállomásoké. A munkaállomások 100%-os betöltéséhez azonban még ugyanannyi ügyintéző sem lenne elegendő, mint amennyi munkaállomás van, mert az ügyintézői létszám meghatározásakor figyelembe kell venni a törvényben szabályozott munkaidőkeretet, valamint a *back office* tevékenységekhez szükséges időt is. Mindez azt jelenti, hogy heti 40 órás ügyfélfogadási idő mellett egy *front office* munkaállomás betöltéséhez kb. 1,4 ügyintéző szükséges, míg heti 60 órás ügyfélfogadási idő esetén ugyanez a szám kb. 2 főt jelent.

Bár az aggregált adatok alkalmasak arra, hogy változatlan tevékenységszám mellett a kapacitáskihasználtság országos szintjére következtessünk (minél nagyobb a mutató, annál hatékonyabb), ugyanakkor a területi összehasonlító adatok jelzik a valódi hatékonyságjavulás lehetséges útjait. Az ábrán látható ingadozások részben a válság befolyásolta pl. gépjármű-vásárlási „kedv”, részben a kormányablak-integrációval összefüggő infrastruktúra-fejlesztések következményei.

H.3.5. Egy kormányhivatali tisztviselőre jutó főszámú ügyiratok száma (db)

A fővárosi és megyei kormányhivatalok 2011. január 1-jei létrejötte egy két évtizedes dezintegrációs folyamatnak vetett véget és 14 szerv 253 szervezetét, valamint 23 ezer kormánytisztviselőjét érintette. A területi szinten megvalósuló horizontális és egyben működési integráció biztosítja az erőforrások megynként és a fővárosban egységes szervezetben – egy költségvetési szervben – történő, hatékony felhasználását.

A hatósági statisztikákból nyert ügyszámot hasonlóan a munkaállomásokhoz, a kormányhivatali tisztviselői létszámra vetítettük. Az ún. főszámú ügyiratok száma 16-22 millió db között mozgott az elmúlt négy évben a kormányhivatalok által

irányított szakigazgatási területeken. A létszámadatok pedig a kormányhivatali állományon belül a kormánytisztviselőikre vonatkoznak.

A területi államigazgatás újjászervezésének legfőbb célja a párhuzamosságok és redundanciák kiküszöbölése volt. A kormányhivatali tisztviselők ügyintézési tevékenységének fajlagos mutatóiból a szakigazgatási szervek integrációjának pozitív hatékonysági hozadéka olvasható ki.

H.4. Felkészültség dimenzió

Főindikátor: KÖZSZOLGÁLATI TOVÁBBKÉPZÉSI RENDSZERBEN BIZTOSÍTOTT TANÓRÁK SZÁMA (óra)

- A közzszolgálati tisztviselők kötelező továbbképzési rendszerében a Nemzeti Közzszolgálati Egyetem által nyújtott tanórák kumulált óraszám. Forrás: NKE

1. részindikátor: FELSŐFOKÚ ISKOLAI VÉGZETTSÉGŰ KÖZSZOLGÁLATI TISZTUISELŐK ARÁNYA (%)

- A mutató a közigazgatási szervek által teljes és részmunkaidőben foglalkoztatott kormány- és köztisztviselőinek I. besorolási osztályba tartozó - tehát a feladatkörére előírt szakirányú felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező - részarányát fejezi ki. Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

2. részindikátor: TUDOMÁNYOS FOKOZATTAL RENDELKEZŐ MINISZTÉRIUMI TISZTUISELŐK SZÁMA (fő)

- Azon minisztériumi kormánytisztviselők száma, akik tudományos fokozattal rendelkeznek. Forrás: Kormányzati Személyügyi Szolgáltató Rendszer a minisztériumok adatszolgáltatásai alapján.

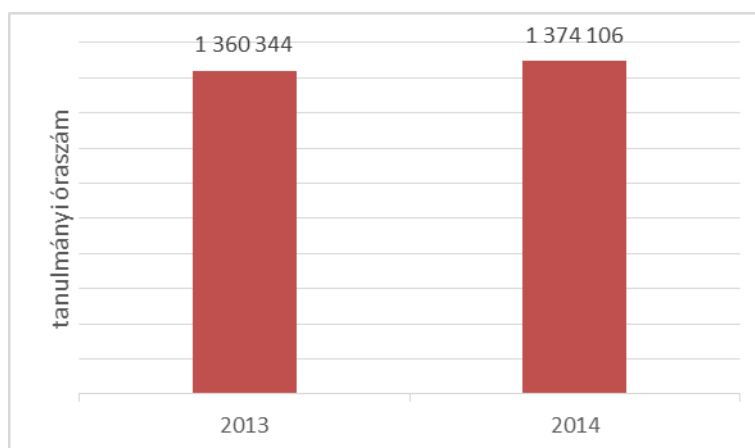
3. részindikátor: ELKÖTELEZETT MUNKATÁRSOK ARÁNYA A KÖZIGAZGATÁSBAN (%)

- A mutató a közigazgatásban dolgozók azon részarányát fejezi ki, akik magukat a munkájuk felé elkötelezettnek vallották önkitaltós kérdőíves felmérésben. Forrás: NFÜ, NKL elkötelezettségmérés

4. részindikátor: BÍRÓSÁG VAGY FELÜGYELETI SZERV ÁLTAL MEGVÁLTOZTATOTT MÁSODFOKÚ DÖNTÉSEK ARÁNYA (%)

- A kormányhivatalok által másodfokú eljárás eredményeként hozott döntésekkel szembeni jogorvoslati kérelmek azon hányada, amelyek a bíróság vagy felügyeleti szerv által megváltoztatásra, hatályon kívül helyezésre, kijavításra, kicserélésre, kiegészítésre vagy a hatóság által módosításra, visszavonásra kerültek. Forrás: OSAP hatósági statisztika

H.4.1. A közszerológati továbbképzésben biztosított tanórák száma (óra)

2013-ban új jogi és módszertani alapokra helyeződött a közszerológati továbbképzés rendszere. A korábbi kétfokozatú vizsgakötelezettség kiegészült egy folyamatos, tanulmányi pontérték alapú egyéniesített négyéves ciklusokban teljesítendő továbbképzési sémával. A közszerológatás személyi állományának felkészültségét tehát alapjaiban meghatározza a Nemzeti Közszerológati Egyetem által kifejlesztett és nyújtott képzési programok, amelyek mintegy 75.000 tisztviselő számára évente kb. 2-3 képzési programot jelent az alábbi képzésfajták mentén.

Általános közszerológatási ismereteket nyújtó programok

Az általános közszerológatási ismereteket nyújtó továbbképzések elsősorban az állam és a közszerológatás szervezetrendszerével, működésével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat foglalják magukban. Emellett betekintést engednek a magyar közszerológatás elmúlt éveit meghatározó stratégiák, fejlesztési koncepciók világába is (pl. közszerológatás- és közszerológatás fejlesztés, az igazságügy stratégiai megújítása, önkormányzati, területi államigazgatási reform, stb.), illetve bemutatják egy-egy ágazat (pl. egészségügy, oktatás) jogszabályi hátterét, feladatrendszerét. Jelenleg 218 ilyen képzés szerepel az NKE kínálatában.

Az általános közszerológatási ismereteket nyújtó képzések döntően 4-16 tanulmányi pontot érnek, amelyet a záróteszt sikeres megoldásával szerezhet meg a tisztviselő. A legtöbb képzésnek emellett elérhető az ún. blended learning változata is. Ebben az e-learning tananyag elsajátítását követően egy 4-8 órás jelenléti konzultáción vesznek részt a tisztviselők.

Közszerológatási alapvizsga és szakvizsga

A közszerológatati továbbképzési rendszer két hagyományos elemei a pályán maradási vizsgák. Előbbi a legalapvetőbb közszerológatási ismereteket, a közszerológatási általános műveltséget, utóbbi a fő alrendszerek készség szintű szakmai ismereteit kéri számon. Az alapvizsgát és a szakvizsgát megelőző többnapos felkészítón való részvétel nem kötelező. A szakvizsga sikeres teljesítésével 30 tanulmányi pont szerezhető.

Szakirányú továbbképzések

A szakirányú továbbképzési szakok célja, hogy a (nem csak tisztviselő) jelentkezők bizonyos szűkebb közszerológatati területeken széles horizontú, multidiszciplináris, elmélyült ismereteket szerezzenek. Az új szakirányú továbbképzési szakok közül sok tekintetben kiemelést érdemel az Integritás tanácsadó és a Kormányablak ügyintéző szakirányú továbbképzési szak azok jogszabályban rögzített előírásaira tekintettel.

Alkalmazott módszerek

A több mint 200 képzés nagyobbik fele – 114 továbbképzési program – e-learning tananyagra épül. Az e-learning tartalmak becsült tanulási időtartama 4-16 óra, fejlesztésüket az NKE saját e-learning fejlesztő csapata végzi. Az e-learning tananyagoknak alapvetően három típusát alkalmazzuk a továbbképzési rendszerben:

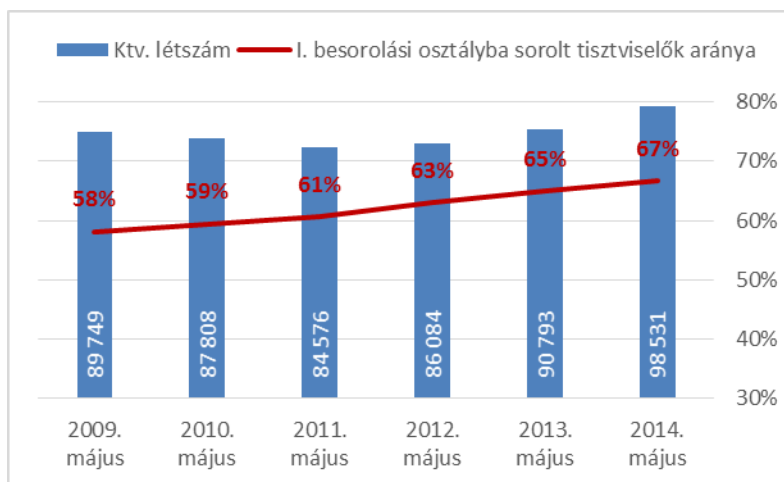
- hagyományos, prezentáció-alapú tananyag,
- videó előadásra épülő tananyag,
- animációs tananyag.

A záró tesztet – néhány speciális képzéstől eltekintve – háromszor lehet megpróbálni teljesíteni, és a sikeres teljesítéshez legalább 60 %-ot kell elérni.

Az NKE által biztosított továbbképzési programokon részt vett közel 75.000 tisztviselő döntő részben képzési kötelezettségük teljesítése végett fejenként több mint 18 órát töltöttek jelenléti vagy e-learning képzésben.

H.4.2. Felsőfokú iskolai végzettségű közszolgálati tisztviselők aránya (%)

Az iskolai végzettséget, azon belül is elsősorban a csak alap-, a közép- és főleg a felsőfokú végzettségűek arányát a szakirodalom hosszú évtizedek óta a személyi állomány képzettségi-alkalmassági szintje meghatározó indikátorának tekinti. A közigazgatási hivatás a kezdetektől fogva a tudásintenzívebb, magasabb képzettséget igénylő foglalkoztatási ágazathoz tartozik, amelyet a kontinentális zárt közszolgálati rendszerek „modellértéké” emeltek. A hatékony humán erőforrás-gazdálkodás ugyanakkor azt a szempontot is beemeli a személyi állománnyal szemben támasztott követelményrendszerbe, hogy a munkakörnek megfelelő (és nem a legmagasabb) szintű képzettséggel kell a tisztviselőnek bírnia. A részindikátor számításánál ezért két szűkítést végeztünk: (1) csak a közszolgálati tisztviselői státuszban foglalkoztatottakat vettük alapul, akik a közigazgatási szerv feladat- és hatáskörében

előképezik és meghozzák a döntéseket, valamint (2) csak azokat a felsőfokú végzettségeket vettük figyelembe, akik a munkakörükre előírt képesítéssel rendelkeznek. Ez a kör gyakorlatilag az I. besorolási osztályhoz tartozó tisztviselőket jelenti, és kizárja azokat, akik ugyan diplomások, de középiskolai végzettséget igénylő munkát végeznek a II. besorolási osztályban.

A közigazgatási szervek alaptevékenységét végző közszolgálati tisztviselői között a szakirányú felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők mind nominálisan, mind részarányukat illetően folyamatos növekedést mutatnak.

H.4.3. Tudományos fokozattal rendelkező minisztériumi tisztviselők száma (fő)

Az akadémiai szféra, tudományos tanácsadás becsatornázása a közpolitikai folyamatokba nem új keletű jelenség. A nemzetközi indikátorok is gyakran vizsgálják, hogy a kormányzat milyen hatékonyan képes a döntéshozatalhoz a tudomány eredményeit közvetlenül felhasználni. Mindez történhet formális és informális konzultációs mechanizmusokon, együttműködési programokon, kutatási megrendeléseken keresztül. Talán a legintenzívebb forma a tudományos kutatók alkalmazása, amely a háttérintézményi formában működő kutatóintézetek révén szintén létező megoldás.

Ez a részindikátor azt vizsgálja, hogy a minisztériumi kormánytisztviselők közül hányan rendelkeznek tudományos fokozattal. Ez annyiban új megközelítés, hogy az

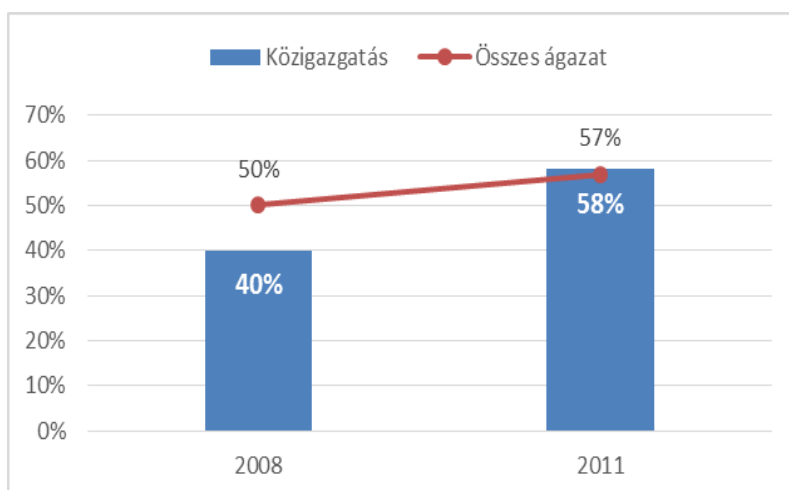
ő munkakörük ellátása során elsődlegesen nem kutatást valósítanak meg, de feltételezhetően (és nem bizonyíthatóan) alkalmazzák tudományos szak- és módszertani ismereteiket, miáltal – ha nem is szervezett keretek közt – közvetlenül megvalósulhat a tudomány beépülése. 2010-től kezdődően 20-30 között mozgott a tudományos fokozattal rendelkezők száma a minisztériumokban, amely 2014-ben háromszorosra nőtt. A 97 tisztviselő között döntően PhD. vagy azzal egyenértékű, illetve 7 akadémiai doktor is található..

A tudományos fokozattal bíró minisztériumi tisztviselők száma a gyakori minisztériumi átszervezések következtében évről-évre változik. Valószínűsíthetően a 2014. évi kormányzati átalakítás következtében triplázódott meg az érték, aminek során egyes háttérintézményekből átkerültek munkatársak a minisztériumi apparátusokba.

H.4.4. Elkötelezett munkatársak aránya (%)

Az elkötelezettség az a tényező, amely megmutatja a dolgozók viszonyát a szervezethez és leginkább hozzájárul annak sikeres, teljesítményorientált működéséhez. A közigazgatásban eddig két átfogó reprezentatív felmérés készült a munkatársi elkötelezettség mértékének, motívumainak meghatározására. 2008-ban 46 intézmény 4 228 dolgozója (9,5% kitöltési arány), 2011-ben pedig 72 intézmény 22 583 dolgozója (33,5%) körében zajlott le a kérdőíves felmérés – azonos/ összehasonlítható kérdéskészlettel.

2008-ban a válaszadók 40%-a volt teljesen elkötelezett a munkahelye iránt. Ezzel az eredménnyel a közigazgatás a „Közömbös zóna” és a „Bizonytalan zóna” határán volt. Az államigazgatás szerveinél a maradási hajlandóság rövid távon átlagosnak mondható, viszont közép- és hosszú távon meghaladja az országos és közép-kelet európai átlagot, sőt, a nyugdíjig való maradási hajlandóságot tekintve a legjobb munkahelyek eredményét is eléri.

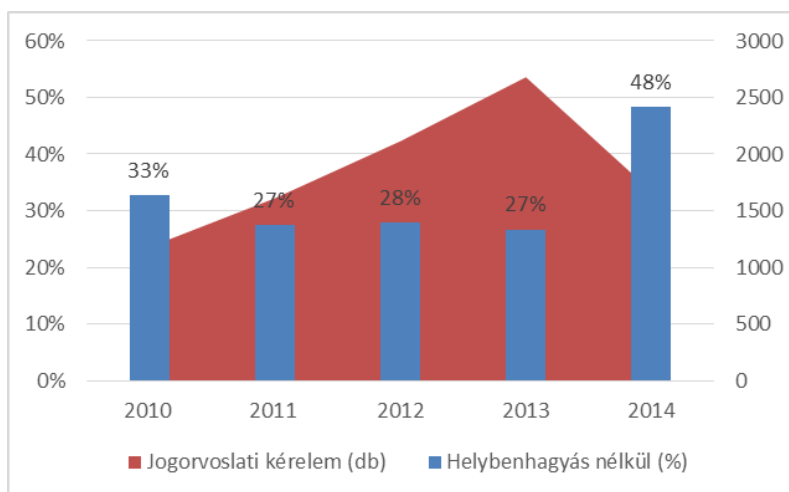
2011-ben megismételt adatfelvétel jóval nagyobb válaszadási hajlandóság mellett óriási emelkedést mutatott a dolgozói elkötelezettség szintjére, ami majdnem eléri a „Teljesítmény zóna” küszöbértékét, és 1%-kal meghaladja az összes foglalkoztatóra kiterjedő átlagot, ami 2008-ban még magasan a közigazgatási érték felett volt. Kiemelkedőnek mondható a közvetlen felettesek és munkatársak megítélése, míg a 2008-as adatokhoz képest is visszaesést mutat az anyagi juttatások mértékével való elégedettség.

A közigazgatási munkatársi elkötelezettség szintje bár mélyről indult, 2011-re elérte a magyar átlagot. Ebben szerepet játszott a közszolgálati hivatás-etika hangsúlyos kormányzati kezelése, ugyanakkor a felvétel részeredményei már előrejelzik a személyi juttatásokkal való elégedetlenség elkötelezettségre és motivációra káros hatásainak veszélyét.

H.4.5. Bíróság vagy felügyeleti szerv által megváltoztatott döntések aránya (%)

A személyi állomány felkészültségének fontos fokmérője, hogy a meghozott döntéseivel szembeni jogorvoslati kérelmek mekkora hányadát bírálja felül a fórumrendszer felettes szerve (bíróság vagy felügyeleti szerv). A kormányhivatali hatósági statisztikák részletes adatokat szolgáltatnak az önkormányzati és az állami szakigazgatási szervek döntéseinek mindenfokú felülvizsgálatáról.

Ez a részindikátor azon kormányhivatal törzshivatala vagy szakigazgatási szerve által hozott másodfokú döntésekkel szembeni jogorvoslati kérelmeket vizsgálja, amelyek tehát egyszer már szükségképpen átestek egy felülvizsgálaton. Az ábrán azok a részarányok láthatók, amelyek az adott

évben megtámadott másodfokú döntések „helybenhagyása nélkül” végződtek, azaz a bíróság (felügyeleti szerv) megváltoztatta, hatályon kívül helyezte, vagy kicserélte, kijavította, kiegészítette, illetve módosításra vagy visszavonásra került a másodfokú hatóság által.

A kormányhivatali rendszer építésével egyre növekvő ügyszám ellenére 2010-től inkább csökkenő tendencia figyelhető meg a megváltoztatott döntések arányát illetően. 2014-ben ugyanakkor a korábban 30%-os érték közel 50%-ra nőtt.

H.5. Elégedettség dimenzió

Az előbbi négy dimenzióval kapcsolatos társadalmi percepció vizsgálatára szolgál ez a dimenzió, amely a közigazgatásnak azt a képességét méri és kéri számon, hogy szolgáltatásainak, szervezettségének és személyi állományának megfelelő szintű társadalmi beágyazottsága (*embeddedness*) megvalósult-e. Arra keressük a választ, hogy ismerik, értik és használják-e az állampolgárok a közigazgatást, valamint megfelel-e az elvárásainak, az elvárásaik megfelelnek-e az igényeiknek, végül pedig: elégedettek-e a közigazgatással. A Jó Állam kutatási program jelenlegi fázisában még nem állnak rendelkezésre azok a lakossági reprezentatív mintán végzett felmérések, amelyek az elégedettségi dimenzió adatait szolgáltatnák.

Főindikátor: ÜGYFÉLELÉGEDETTSÉG INDEX

- Országos reprezentatív nagymintán lefolytatott állampolgári lekérdezés (1500 fő részvételével) kompozit indexe a 4 részindikátor kumulálásával (pontszám)

1. részindikátor: ELÉGEDETTSÉG A HOZZÁFÉRHETŐSÉGGEL

- Országos reprezentatív nagymintán lefolytatott állampolgári lekérdezés (1500 fő részvételével) kompozit indexe (pontszám)

2. részindikátor: ELÉGEDETTSÉG AZ ADMINISZTRATÍV TERHEK MÉRTÉKÉVEL

- Országos reprezentatív nagymintán lefolytatott állampolgári lekérdezés (1500 fő részvételével) kompozit indexe (pontszám)

3. részindikátor: ELÉGEDETTSÉG AZ ERŐFORRÁSOK HATÉKONYSÁGÁVAL

- Országos reprezentatív nagymintán lefolytatott állampolgári lekérdezés (1500 fő részvételével) kompozit indexe (pontszám)

4. részindikátor: ELÉGEDETTSÉG A FELKÉSZÜLTSGEL

- Országos reprezentatív nagymintán lefolytatott állampolgári lekérdezés (1500 fő részvételével) kompozit indexe (pontszám)

